

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ
ท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่

The Role of Local Administrators in Water Management with
Participation According to the Local Water Management
Constitution, Hua Mueang Subdistrict, Song District,
Phrae Province

โดย

ดร.เขมิกา วรธีรวิฑูกุล
นางสาวพรสวรรค์ สุขไมตรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
MCU RS 800766149

รายงานการวิจัย

เรื่อง

บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ
ท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่

The Role of Local Administrators in Water Management with
Participation According to the Local Water Management
Constitution, Hua Mueang Subdistrict, Song District,
Phrae Province

โดย

ดร.เขมิกา วรธีรวิฑูกุล
นางสาวพรสวรรค์ สุขไมตรี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนวิจัยและวิชาการ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
MCU RS 800766149
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

The Role of Local Administrators in Water Management with
Participation According to the Local Water Management
Constitution, Hua Mueang Subdistrict, Song District,
Phrae Province

By

Dr.Khemika Varitwuttikul

Mrs.Ponsavon Sukmaitee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

B.E. 2566

Research Project Funded

By Research and Academic Fund

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

MCU RS 800766149

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

- ชื่อรายงานการวิจัย** : บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตาม
 ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง
 อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- ผู้วิจัย** : ดร.เขมิกา วรวิฑูฏกุล
 : นางสาวพรสวรรค์ สุขไมตรี
- ส่วนงาน** : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- ปีงบประมาณ** : ๒๕๖๖
- ทุนอุดหนุนการวิจัย** : กองทุนวิจัยและวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วิทยาเขตแพร่

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น (๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง และ (๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมืองรวม ๓๐ คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ใช้เวลาประมาณ ๓ เดือน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยมีดังนี้

๑) ผลการศึกษารoles บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ พบว่า ประกอบด้วย ๕ บทบาทหลัก ๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบายและแผนงาน ๒) การแต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการและควบคุม ๔) การติดตามและประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา ผู้บริหารแสดงบทบาทได้โดดเด่นในด้านการสั่งการและควบคุม โดยเฉพาะการติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติการ ซึ่งส่งผลให้การจัดการน้ำตามธรรมนูญของชุมชนดำเนินไปได้ อย่างราบรื่น นอกจากนี้ ผู้บริหารยังได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนงานได้ครอบคลุมกับปัญหาและความต้องการน้ำของชุมชน รวมถึงการให้คำปรึกษาแก่องค์กรผู้ใช้น้ำเมื่อต้องการ การแสดงบทบาทเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้บริหารท้องถิ่นในการปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ

๒) ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นข้อจำกัด และอุปสรรคทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของบุคลากร ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) บุคลากร ๒) งบประมาณ ๓) เครื่องจักร ๔) การจัดการ ๕) การบริการ ประเด็นหลักเหล่านี้มีปัญหาย่อยที่ผู้บริหารต้องหาวิธีการและแนวทางแก้ไขทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ปัญหาด้านบุคลากรหลักๆ เป็นเรื่องการขาดความรู้ และทักษะการจัดการน้ำ โดยเฉพาะการเขียนโครงการเพื่อขอสนับสนุนทุน ในด้านงบประมาณเป็น

เรื่องขาดงบประมาณในการจัดทำโครงการให้ครอบคลุมพื้นที่ ๑๓ หมู่บ้าน นอกจากนี้ ด้านเครื่องจักร เป็นเรื่องขาดเครื่องจักร และอุปกรณ์ในการจัดการน้ำ โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ทำให้การแก้ไขปัญหาล่าช้า สำหรับข้อจำกัดด้านการจัดการ เป็นเรื่องการขาดระบบสารสนเทศการจัดการน้ำในระดับพื้นที่ ในด้านการบริการเป็นเรื่องขาดช่องทางให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำติดต่อ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาน้ำแรงดันอ่อน อย่างไรก็ตาม ปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถควบคุม และวางแผนงานเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาได้

๓) สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นได้แสดงบทบาทในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมได้ผลที่ดีในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการพัฒนาบทบาทการจัดการน้ำใน ๕ ประเด็นดังนี้ ๑) การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และวางแผน เช่น วางอัตรากำลัง โดยคำนึงถึงภาระงานจัดการน้ำที่จะเพิ่มขึ้น กำหนด ยุทธศาสตร์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมหรือบูรณาการ เป็นต้น ๒) การแต่งตั้ง และถอดถอน คณะทำงาน เช่น ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำให้ครบทุกชุมชน (๑๓ ชุมชน) เป็นต้น ๓) การสั่งการ และควบคุม เช่น ยึดหลักธรรมาภิบาลและผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก โดยให้ การดำเนินงานมีความยืดหยุ่นตามบริบทและสถานการณ์ เป็นต้น ๔) การติดตาม และประเมินผล เช่น วางระบบการติดตาม และรายงานผลการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น ๕) การให้ คำปรึกษา เช่น จัดทำคู่มือด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำ เป็นต้น

Research Title : The Role of Local Administrators in Water Management with Participation According to the Local Water Management Constitution, Hua Mueang Subdistrict, Song District, Phrae Province

Researcher : Dr. Khemika Varitwuttikul
: Mrs. Ponsavon Sukmaitee

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Camplus

Fiscal Year : 2566

Research Scholarship Sponsor : Research and Academic Fund
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phrae Camplus

Abstract

The research title, Role of Subdistrict Administrative Leader in the Participatory Water Management According to the Local Water Management Constitution, Hua Mueang Subdistrict, Song District, Phrae Province consisted of three objectives: (1) to study the role of subdistrict administrative leader in the participatory water management according the local water management constitution; (2) to investigate problems, obstacles, and limitations in the participatory management of local executive leader; and (3) to propose guidelines for developing the role of subdistrict administrative leader in participatory water management of the Hua-Mueang subdistrict administrative organization. This research applied qualitative methods. The 30 key informants were stakeholders who were involved in the water management process in the Hua Mueang sub-district. Data collection was conducted by using interview that took approximately three months. The content analysis method was utilized for qualitative data analysis. The analytical descriptions method was employed for presenting the results. The results were as follows.

1) Results of the role of subdistrict administrative leader in participatory water management according to the local water management constitution, consists of 5 main roles: 1) setting policies and plans, 2) appointment and withdraw the working group, 3) command and control, 4) monitoring and evaluation and 5) consulting for water user organization. Each role consists of minor roles. However, the outstanding roles of the local executive leader the commanding, controlling, and monitoring of the operational progression. On the other hand, the leader must play a greater role in terms of formulating strategies and plans to solve water problems and meat

community needs including providing advice to the water user organizations. Those the roles reflect the dedication of the local executive leader to support the water user organizations as much as he can.

2) In terms of problems, obstacles, and limitations in the management of subdistrict administrative leader, that there are 5 main problems issues: 1) officer 2) budget 3) machinery and equipment, 4) management, and 5) services. These issues have sub-issues that the executive leader must find a method and solutions to solve both in the short-term and long-term. The main personnel problems consists of the lack of knowledge and water management skills especially writing projects for that funding support. In terms of budget, there is a lack of funds to prepare the project cover an area of 13 villages. In addition, there is the machinery's main problem such as the lack of machinery in water management, especially during the rainy season, it causes delays in solving problems. Also, the lack of a water management information system at the local level is the main limitation. In terms of service, there is a lack of channels to contact an administrative leader when the water user committee group is faced with urgent water problems. However, when considering each problem, it is not serious, most of them are derived from internal organization problems that the administrative leader can manage and plan in the future.

3) The guidelines for developing subdistrict executive leader's roles were as follows. The local administrators have played a vital in participatory water management with moderate results. Therefore, to manage water more efficiently, the local administrative leader should follow guidelines for developing the role of leader, consisting of 5 main approaches: 1) conducting strategy and plan, for example, providing the appropriate manpower in the organization that fits with the workload, and creating participatory or integrated management strategies, etc. 2) signing to approve and withdraw a water user organization group, such as promoting and supporting communities to establish water user organizations group in all communities (13 communities) etc, 3) commanding and controlling of work implementation, for example, adhering the principles of good governance and focusing the output of work performance, implementation process should be flexible according to the context and situation, 4) monitoring and evaluating work such as setting up the project monitoring system and reporting progression formally and tangibly, and 5) consulting the water user committee group, for example preparing a legal manual related to water management for the committee group, etc.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระเดชพระคุณท่านรองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่ ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ตลอดจนผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ให้โอกาสและสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณนายสมพล พุ่มพวง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่ร่วมให้ข้อมูล และที่ขาดไม่ได้เลยคือตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพอน ที่ให้ความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมนูญจัดการน้ำ การพัฒนาและแก้ปัญหาในการจัดการน้ำของชาวตำบลหัวเมือง อย่างครอบคลุมทุกมิติ คือ คุณบุษบากร เลิศประเสริฐ ที่รู้จักกันในนามของปราชญ์ชุมชนในการจัดการน้ำ ที่กรุณาให้ข้อมูลในการทำวิจัยเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณศูนย์วิจัยเวียงโกศัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

องค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยชิ้นนี้ขออนุญาตเผยแพร่เป็นพหุปัญญา และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสติปัญญาสำหรับผู้สนใจเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในงานวิชาการต่อไป

คณะผู้วิจัย

๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	๘
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	๒๐
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๒๔
๒.๔ ธรรมนูญจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	๓๖
๒.๕ ข้อมูลบริบทของเรื่องที่วิจัย.....	๔๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๕๔
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๔
๓.๒ พื้นที่การวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๕๔
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๕๖
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๘
๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๖๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๖๑
๔.๑ บริบทพื้นที่ และผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง.....	๖๑
๔.๒ บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ..	๑๐๓
๔.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ	๑๑๖
๔.๔ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ	๑๒๖
๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๓๔
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๓๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๓๖
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๓๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๒
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	๑๔๒
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้	๑๔๒
๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	๑๔๓
บรรณานุกรม.....	๑๔๕
ภาคผนวก	๑๕๕
ภาคผนวก ก. เครื่องมือวิจัย	๑๕๖
ภาคผนวก ข. หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล.....	๑๕๘
ภาคผนวก ค. ภาพการลงพื้นที่ทำวิจัย, การสัมภาษณ์	๑๖๑
ภาคผนวก ง. การรับรองการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	๑๖๖
ภาคผนวก จ. ผลผลิต, ผลลัพธ์, และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact).....	๑๗๗
ภาคผนวก ฉ. ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๑๘๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนประชากรแยกตามช่วงอายุ (ปี) (๒๕๖๖).....	๘๓
ตารางที่ ๔.๒ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่.....	๘๙
ตารางที่ ๔.๓ องค์กรหรือหน่วยงาน.....	๙๑
ตารางที่ ๔.๔ บทบาทหน้าที่.....	๙๖
ตารางที่ ๔.๕ ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำ	๙๘
ตารางที่ ๔.๖ การแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม ตามธรรมนูญจัดการน้ำ	๑๑๒
ตารางที่ ๔.๗ ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น ในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ.....	๑๒๒
ตารางที่ ๔.๘ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำ แบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ.....	๑๒๙

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖
ภาพที่ ๓.๑ สรุปลขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	๕๘
ภาพที่ ๔.๑ แผนที่ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	๖๐
ภาพที่ ๔.๒ แผนที่ชุดดินตำบลหัวเมือง	๖๓
ภาพที่ ๔.๓ โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	๖๕
ภาพที่ ๔.๔ โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก	๖๕
ภาพที่ ๔.๕ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ทำการซ่อมแซมเสาไฟ และไฟกิ่ง	๖๖
ภาพที่ ๔.๖ การสำรวจบนท้องถนนของประชาชนตำบลหัวเมือง	๖๗
ภาพที่ ๔.๗ โครงการปรับปรุงขยายถนนเพื่อการเกษตร และการคมนาคม	๖๘
ภาพที่ ๔.๘ โครงการปรับปรุงถนนลูกรังสายบ้านแม่ทะ ม.๕ ตำบลหัวเมือง เชื่อมบ้านโทกค่า ตำบลแดนชุมพล (เลาะคันคลอง)	๖๘
ภาพที่ ๔.๙ แผนที่แสดงพื้นที่ป่าดงอาฮัก	๗๐
ภาพที่ ๔.๑๐ สภาพพื้นที่และลักษณะต้นไม้ในป่าดงอาฮัก	๗๑
ภาพที่ ๔.๑๑ พื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ทำเป็นไร่ข้าวโพดสามัคคี	๗๑
ภาพที่ ๔.๑๒ ระบบชลประทานฝั่งซ้ายที่สูบน้ำจากแม่น้ำยม เพื่อการเกษตร	๗๒
ภาพที่ ๔.๑๓ แหล่งน้ำผิวดิน เพื่อการอุปโภคบริโภค และประปา	๗๒
ภาพที่ ๔.๑๔ แผนที่แสดงแหล่งน้ำและเส้นทางน้ำตำบลหัวเมือง	๗๓
ภาพที่ ๔.๑๕ สภาพความแห้งแล้งในนาข้าว	๗๔
ภาพที่ ๔.๑๖ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองซ่อมแซมและติดตาข่ายปิดล้อมถังกรองน้ำ ระบบประปาหมู่บ้าน	๗๕
ภาพที่ ๔.๑๗ ขุดขยายสระเก็บน้ำเพื่อผลิตประปาหมู่บ้าน	๗๕
ภาพที่ ๔.๑๘ ชาวบ้านร่วมมือกับอบต.วางท่อส่งน้ำเข้าพื้นที่ทำการเกษตร	๗๖
ภาพที่ ๔.๑๙ ขุดสระบ้านสันปูลี่	๗๗
ภาพที่ ๔.๒๐ ชาวบ้านช่วยกันขุดคลองส่งน้ำแบบดิน	๗๘
ภาพที่ ๔.๒๑ เครื่องสูบน้ำของเกษตรกร และพลังงานเชื้อเพลิงที่ใช้	๗๙
ภาพที่ ๔.๒๒ องค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพ่อน และกลุ่มผู้ใช้น้ำรณรงค์ติดตั้งระบบโซลาร์เซลล์	๗๙
ภาพที่ ๔.๒๓ การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในนาข้าว และแปลงผัก	๘๐
ภาพที่ ๔.๒๔ ชาวบ้านช่วยกันดูแลป่าดงอาฮัก	๘๑
ภาพที่ ๔.๒๕ ชาวบ้านทำบุญตักบาตรที่วัด และนายกอบต. ประชาสัมพันธ์ การจัดงานลอยกระทง	๘๒
ภาพที่ ๔.๒๖ ชาวบ้านร่วมงานประเพณีสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทง	๘๒
ภาพที่ ๔.๒๗ แสดงปริมิตประชากร ตำบลหัวเมือง	๘๔
ภาพที่ ๔.๒๘ ตรวจวัดคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน	๘๖

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ ๔.๒๙ ลักษณะบ้านเรือน และวิถีชีวิตของชาวบ้าน	๘๗
ภาพที่ ๔.๓๐ ปลุกผักกินเองในครัวเรือน และจับปลาในสระ	๘๗
ภาพที่ ๔.๓๑ การติดต่อสื่อสารด้วยโทรศัพท์สาธารณะและมือถือ	๘๘
ภาพที่ ๔.๓๒ ทำนาเป็นอาชีพหลัก / เลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม	๙๔
ภาพที่ ๔.๓๓ ทำแคบหมูขาย / ทำข้าวแต่นขาย	๙๔
ภาพที่ ๔.๓๔ ยายศรีตัดกะหล่ำดอกส่งลูกค้า / จับปลาในสระขาย	๙๔
ภาพที่ ๔.๓๕ โครงสร้างองค์กร.....	๙๕
ภาพที่ ๔.๓๖ ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง	๙๘
ภาพที่ ๔.๓๗ นายกอบต. หัวเมือง จัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการทำงาน.....	๑๐๑
ภาพที่ ๔.๓๘ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง	๑๐๓
ภาพที่ ๔.๓๙ นายกอบต. หัวเมือง ลงนามประธานศูนย์บริหารจัดการน้ำบ้านวังพ่อน.....	๑๐๔
ภาพที่ ๔.๔๐ หน้าเว็บไซต์สำหรับยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ	๑๐๖
ภาพที่ ๔.๔๑ ผังน้ำตำบลหัวเมือง	๑๐๗
ภาพที่ ๔.๔๒ นายกอบต. หัวเมือง ติดตามการดำเนินโครงการขุดลอกลำเหมือง	๑๐๙
ภาพที่ ๔.๔๓ นายกอบต. หัวเมือง ให้คำปรึกษาแก่องค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพ่อน	๑๑๑
ภาพที่ ๔.๔๔ โครงสร้างอัตรากำลังเจ้าพนักงานท้องถิ่น อบต.หัวเมือง.....	๑๑๕
ภาพที่ ๔.๔๕ ติดตั้งเครื่องสูบน้ำที่ยืมจากสนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙.....	๑๑๗
ภาพที่ ๔.๔๖ การค้นหาข้อมูลข้อมูลสถิติน้ำฝน จังหวัดแพร่	๑๑๙
ภาพที่ ๔.๔๗ จุดบริการน้ำดื่ม องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง	๑๒๑
ภาพที่ ๔.๔๘ เครื่องกรองน้ำสำหรับจุดบริการน้ำดื่ม.....	๑๒๑
ภาพที่ ๔.๔๙ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระบบการบริหารงานของรัฐบาลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในปี ๒๔๗๕ การบริหารงานของรัฐบาลยุคแรกเน้นการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) โดยก่อนปี ๒๔๗๕ การบริหารงานของรัฐบาลแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๕ บัญญัติให้การบริหารราชการแบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น^๑

การบริหารราชการส่วนกลาง (Central Administration) เป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล แบ่งส่วนราชการออกเป็น (๑) สำนักนายกรัฐมนตรี (๒) กระทรวง (๓) ทบวง (๔) กรม^๒ โดยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน ทั้งนี้การบริหารราชการส่วนภูมิภาค (Provincial Administration) เป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง มอบให้กับจังหวัด และอำเภอ ในการบริหารราชการ^๓ และเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นเพื่อปกครองตนเอง จึงกำหนดให้มีการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (Local Government Administration) ขึ้น แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา^๔

^๑ “พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๕”, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๘ ตอนที่ ๑๕๖ ฉบับพิเศษ หน้า ๑. ๔ กันยายน ๒๔๗๕.

^๒ มานิตย์ จุมปา, คำอธิบายกฎหมายปกครองว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘) หน้า ๒-๓.

^๓ กิตติวัฒน์ รัตนดิลล กณ ภูเก็ต, กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๓๓).

^๔ สมบูรณ์ สุขสำราญ, “การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ”, วารสารราชบัณฑิตยสถาน, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๕): ๓๔๓-๓๔๔.

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็เป็นโครงสร้างการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๒ องค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ในส่วนของการบริหารงานนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลมีการจัดแบ่งการบริหารงานออกเป็น สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และกองต่าง ๆ เช่น กองช่าง กองคลัง โดยผู้บริหารสูงสุดคือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้บริหารท้องถิ่น ส่วนผู้ปฏิบัติคือเจ้าพนักงานท้องถิ่น

แม้ว่าเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ชนบท และเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย^๕ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓ ได้ให้การรับรองสิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน การมีอำนาจร่วมกับรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น^๖ ยกตัวอย่างเช่น ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๔๓ (๒) บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เป็นต้น ซึ่งสิทธิของบุคคลและชุมชนหมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าว ด้วย นอกจากนี้ สำนักงาน กพร. ยังได้ให้ความสำคัญกับการให้ประชาชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น เช่น กระบวนการทำงาน รับผลกระทบ ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมจากการจัดโครงการหรือกิจกรรม^๗

การบริหารจัดการน้ำในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ให้ความสำคัญกับการที่ประชาชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ อนุรักษ์ จัดการทรัพยากรธรรมชาติ พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ ระบุไว้ว่า องค์กรในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยมี ๓ ระดับ ระดับชาติ ระดับลุ่มน้ำ และระดับองค์กรผู้ใช้น้ำ และตามกฎหมายกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ ได้เปิดให้บุคคลซึ่งใช้น้ำบริเวณใกล้เคียงกันและอยู่ในเขตลุ่มน้ำเดียวกัน รวมตัวกันของกลุ่มบุคคลไม่น้อยกว่า ๓๐ ราย สามารถรวมตัวจดทะเบียนก่อตั้งเป็นองค์กรผู้ใช้น้ำเพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ใน

^๕ Callahan, W. A., “The discourse of vote buying and political reform in Thailand”, *Pacific Affairs*, 78(1) (2005): pp. 95-113.

^๖ อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน”, *วารสารนักบริหาร*, ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑๐๔-๑๑๓.

^๗ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, *การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.opdc.go.th/content/Mjc4NwI> [๙ มกราคม ๒๕๖๗].

หมู่สมาชิกที่เกี่ยวกับการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟูและการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำได้^๘ ทั้งนี้ องค์กรผู้ใช้น้ำ เกิดด้วยทำน้ำชุมชนบ้านวังพอน ก็ได้รวมตัวกันจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำขึ้นตามกฎหมาย เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในหมู่สมาชิกที่ใช้น้ำ พัฒนา บริหารจัดการ บำรุงรักษา ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำของหมู่บ้านวังพอน และตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

องค์กรผู้ใช้น้ำ เกิดด้วยทำน้ำชุมชนบ้านวังพอน เป็นองค์กรที่เขียนโครงการเสนอขอทุนมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาน้ำ และขับเคลื่อนการจัดการน้ำของคนทั้งตำบลหัวเมือง ไม่ใช่เฉพาะหมู่บ้านวังพอนเท่านั้น สำหรับโครงการที่ได้รับการสนับสนุนมานั้นได้ผ่านความเห็นชอบ และมีการสอบถามถึงความต้องการและเต็มใจที่จะรับการถ่ายโอนภารกิจด้านแหล่งน้ำจากผู้บริหารของอบต. หัวเมืองแล้ว อีกทั้งนายกอบต.หัวเมือง มีตำแหน่งเป็นประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ เกิดด้วยทำน้ำชุมชนบ้านวังพอนด้วย จึงทำให้การประสานงานนั้นมีความชัดเจนและวางแผนในการดำเนินงานได้ราบรื่น ทั้งในการก่อสร้างดูแล และบำรุงรักษาแหล่งน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำ คลองส่งน้ำ ฝายน้ำล้น และบ่อน้ำบาดาล เป็นต้น

ธรรมนูญตำบล หรือ ชุมชนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบรรลุผลสำเร็จ ธรรมนูญนั้นมีด้วยกันหลายรูปแบบและหลายระดับ^๙ ได้แก่ ๑) ธรรมนูญประเด็น ๒) ธรรมนูญสุขภาพ ๓) ธรรมนูญชุมชน ๔) ธรรมนูญตำบล ๕) ธรรมนูญภูมิวิเศศน์ และ ๖) ธรรมนูญจังหวัด สำหรับธรรมนูญตำบลเป็นข้อตกลงที่เกิดจากการที่คนทั้งตำบลร่วมกันออกแบบ กำหนดข้อตกลง นำมาปฏิบัติใช้ร่วมกัน ทั้งนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นอบต. หัวเมือง ได้สร้างการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการร่างธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมืองขึ้น และนำไปใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติในการจัดการน้ำของตำบลหัวเมืองอย่างเป็นรูปธรรม

ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหาของชุมชนตำบลหัวเมือง โดยผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม ผลักดันให้องค์กรผู้ใช้น้ำสร้างขึ้น ทั้งนี้ นายกอบต. เป็นประธานขององค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพอน อีกตำแหน่งจึงช่วยให้การดำเนินการต่างๆ ประสานงานได้คล่องตัว เช่น การขอใช้ห้องประชุมในการทำประชาพิจารณ์ การนัดหมายประชาชนในการร่วมประชุม เป็นต้น ธรรมนูญฉบับนี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๔ โดยสาระสำคัญได้กำหนดหลักการสำคัญของการใช้น้ำร่วมกันของคนในชุมชนว่าจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับที่กำหนด โดยทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่มีความขัดแย้งแย่งน้ำกันใช้^{๑๐}

^๘ สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, คู่มือการจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ตามกฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔, (กรุงเทพมหานคร: กองบริหารจัดการลุ่มน้ำ, ๒๕๖๔).

^๙ สำนักสนับสนุนสภากองกรชุมชน, ชุดความรู้การจัดทำธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง, (สถาบันพัฒนาองกรชุมชน (องกรกรมมหาน), ๒๕๕๙).

^{๑๐} องค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, มปป, (๒๕๖๔). (อัตสำเนา).

อย่างไรก็ตาม คำถามสำคัญประการหนึ่งก็คือ ตลอดระยะเวลากว่า ๒ ปีของการประกาศใช้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ผู้บริหารได้แสดงบทบาทในการจัดการน้ำอย่างไรบ้าง มีปัญหา และอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร และควรมีแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมืองอย่างไร ทั้งนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้พัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมืองให้สามารถจัดการน้ำได้อย่างครบถ้วน ตรงจุดและเป็นรูปธรรม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด ในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองในการจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด ในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองในการจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้แก่ กำหนดนโยบายและวางแผน แต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน สั่งการและควบคุม ติดตามและประเมินผล ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำ

๒) ปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด ในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้แก่ ด้านบุคลากร งบประมาณ เครื่องจักรและอุปกรณ์ การจัดการ และการบริการ

๓) แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองในการจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวางแผน การแต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน การสั่งการ และควบคุม การติดตาม และประเมินผล และการให้คำปรึกษา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ชุมชนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นพื้นที่รับผิดชอบของอบต.หัวเมือง โดยเป็นพื้นที่ที่พบกับปัญหาน้ำแล้งในฤดูแล้งในทุกปี และการแย่งน้ำกันใช้ของคนในชุมชน เกิดน้ำท่วมขังพื้นที่การเกษตรในฤดูฝน นอกจากนี้ ชุมชนยังได้จัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำมีการนำเอาธรรมนูญจัดการน้ำมาใช้ในพื้นที่

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในพื้นที่ชุมชนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ประกอบด้วย ๑) กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ๒) กลุ่มเกษตรกร ๓) กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ๔) กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย และ ๕) กลุ่มองค์กรองค์กรผู้ใช้น้ำ

๑.๔.๔ ระยะเวลาของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยเป็นระยะเวลา ๙ เดือน ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ถึงวันที่ ๓๐ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม (Participatory Water Management) หมายถึง การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของประชาชนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล และปรับปรุงแก้ไข

ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง (Constitution of Local Water Management of Hua Meuang) หมายถึง กติการ่วม ข้อตกลงร่วมของคนในชุมชนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อนำมาใช้ดำเนินการจัดการน้ำในตำบลหัวเมือง ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดการงบประมาณ การจัดการข้อมูลข่าวสาร และการประสานงาน การจัดการวัสดุ อุปกรณ์ ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดการบริหารงาน

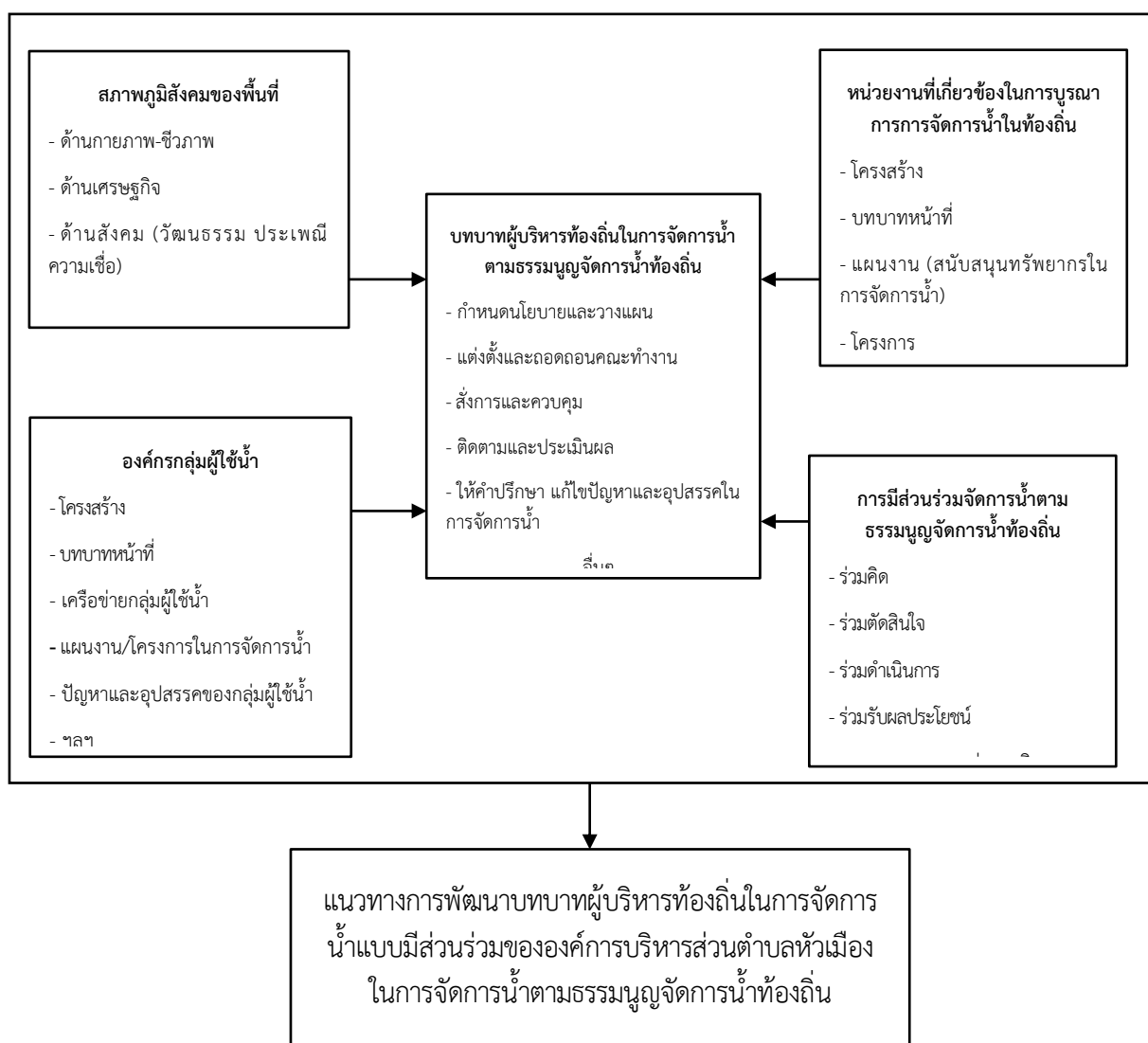
บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่น (Local Management Roles) หมายถึง บทบาทหน้าที่ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล ในการกำหนดนโยบายและวางแผน แต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน สั่งการและควบคุม ติดตามและประเมินผล ให้คำปรึกษาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำ และอื่นๆ

องค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังฟอน (Wang Fon Water User Organization) หมายถึง ประชาชนบ้านวังฟอน ตำบลหัวเมือง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่ร่วมกันจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ

น้ำขึ้นตามกฎหมาย เพื่อดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันในหมู่สมาชิกเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์การจัดการน้ำภายใต้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นของผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๑.๗.๒ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง กลุ่มผู้ใช้น้ำ ภาควิชาเครือข่ายจัดการน้ำ ในการพัฒนาเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือการจัดการน้ำในเชิงพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต่อไป

๑.๗.๓ ได้แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถประยุกต์ใช้ในการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ต่อไปได้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตาม
ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้
กำหนดศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๔ ธรรมนูญจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

๒.๕ ข้อมูลบริบทของเรื่องที่วิจัย

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการคิดและพัฒนามาจากทฤษฎี
ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction) จากการทำงานของนักสังคมวิทยาอเมริกา ๓
ท่าน คือ John Dewey, William I. Thomas, George Herbert Mead^๑ โดยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิง
สัญลักษณ์จะเน้นที่ตัวผู้กระทำและการตีความหมายของความจริงทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับสิ่งภายใน
Inner หรือลักษณะทางพฤติกรรม (The Aspect of Human Behavior) ซึ่งในบรรดาทฤษฎี
ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นี้ Mead โดดเด่นที่สุดในทัศนะของ Mead ความคิด ประสบการณ์และ
พฤติกรรมมีส่วนสำคัญต่อสังคมมนุษย์ สร้างความสัมพันธ์ฝ่ายสัญลักษณ์ (Symbols) และสัญลักษณ์
ที่สำคัญที่สุด คือ ภาษาสัญลักษณ์ไม่ได้หมายถึงวัตถุหรือเหตุการณ์เท่านั้น แต่ยังอาจหมายถึง
การกระทำจากวัตถุและเหตุการณ์นั้นด้วย^๒ และในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทาง
การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท ได้ดังนี้

^๑ มงคล นาฏกระสูตร, ทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :
<https://www.learners.in.th/file/dr wattana/> [๕ ธันวาคม ๒๕๖๕].

^๒ George Herbert Mead, *Movements of Thought in the Nineteenth Century*, Edited
by Merritt H. (Moore, Chicago: University of Chicago, 1936), p. 56.

๒.๒.๑ ความหมายของบทบาท

บทบาท หมายถึง การทำท่าตามบท, การร่าตามบท, โดยปริยายหมายความว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู^๓ ดังนั้นแล้ว หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคม ที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย^๔ ทั้งนี้ บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพต่าง ๆพึงกระทำ นั่นคือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้สถานภาพใด อย่างไรแล้ว บุคคลในสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนด^๕ ซึ่งบทบาทมีความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ถูกคาดหวังจากบุคคลผู้ดำรงบทบาท ซึ่งบทบาทนี้จะเกิดจากการเรียนรู้ถึงเนื้อหา สัตว์ คือ บทบาทหน้าที่ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สิทธิและสิทธิพิเศษที่สำคัญที่สุด สามารถจะเข้าใจได้จากบทบาทที่ถูกคาดหวังซึ่งถูกสื่อสารไปยังบุคคลนั้นจากบรรดาสมาชิกใน สังคมนั้น^๖ และเป็นเสมือนเครื่องมือในการประสานมนุษย์ให้รวมตัวกันในสังคมมีการสร้างกฎเกณฑ์ ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ มีการปรับทัศนคติรวมถึงพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม อีกทั้งยังช่วยลดช่องว่างระหว่างสังคมเข้าด้วยกัน จึงเป็นตัวกำหนดความรับผิดชอบของบุคคลในสังคม สังคมยิ่ง สลับซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร บทบาทก็ยิ่งแตกต่างกันขึ้นเท่านั้น แบบแผน พฤติกรรมที่สมาชิก ประพฤติซ้ำ ๆ กันเป็นประจำ โดยแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือ บทบาทด้านวัตถุ และบทบาทด้านอารมณ์^๗

นอกจากนี้ บทบาทยังเป็นสิ่งที่คู่กับสถานะภาพ กล่าวคือ คนที่มีสถานะภาพเดียวกันควรมีการแสดงบทบาทเป็นแบบเดียวกัน แต่ในบางครั้ง คนที่มีสถานะภาพแบบเดียวกันก็อาจจะแสดงลักษณะของบทบาทที่ต่างกันได้ ซึ่งการที่คนคนหนึ่งแสดงบทบาทตามกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของคนในสังคมที่อยากให้เป็น เรียกว่าการแสดงบทบาทในลักษณะนี้ว่า บทบาทในอุดมคติ (ideal role) เป็นต้น โดยนักสังคมวิทยาบางท่าน เช่น Parson ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า บทบาทที่แตกต่างกันนั้น มีแนวโน้มที่เป็นแบบแผนสังเกต เห็นได้ เรียกว่า “Pattern Variable” เช่น คนในสังคมแบบเก่ามักแสดงบทบาทที่เน้นหลักปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ โดยพิจารณาจากความชอบพอ ส่วนบุคคลและมักคาดหวังความสัมพันธ์หลายด้านพร้อม ๆ กัน ส่วนคนในสังคมสมัยใหม่มักจะเน้นความสัมพันธ์ที่มุ่งสู่เป้าหมาย

^๓ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th/> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

^๔ สนธิยา พลศรี, **หลักสังคมวิทยา** (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๕.

^๕ สุชา จันทรเฒ และสุรางค์ จันทรเฒ, **จิตวิทยาสังคม** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๒๐), หน้า ๔๖.

^๖ Rizzo, John R., Robert J. House and Sidney Lirtzman, “Role Conflict and Ambiguity in Complex Organizations” **Administrative Science Quarterly**, 15 (1970) : 150 -163.

^๗ น ฤ ม ล จิ น ต พั ฒ น า กิ จ , **Family Life Cycle**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.ramamental.com/topics/inter6html> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

เฉพาะด้าน ใช้หลักความสามารถ ถือกฎเกณฑ์เดียวกับทุกคน ทั้งนี้ คนหนึ่งคนอาจมีหลายสถานะภาพและหลายบทบาทตามโครงสร้างของสังคม^{๔๘}

บทบาทยังเป็นภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานะภาพที่ตนดำรงอยู่ เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานะภาพหนึ่ง ๆ แล้ว ย่อมแสดงบทบาทตามสถานะภาพนั้นๆ สถานะภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องของสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอ เมื่อสถานะภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้นบทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง^{๔๙}

สรุปได้ว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ที่ได้รับในสังคมนั้น ๆ การแสดงพฤติกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเกี่ยวกับการเรียนรู้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือที่ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือที่สังคมคาดหวัง บทบาทจึงจึงเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติด้วยตัวของบุคคลนั้น ๆ ให้คนอื่นสามารถเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ

๒.๑.๒ ความสำคัญของบทบาท

บทบาทมีความสำคัญต่อหน้าที่ที่ผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ได้รับการคาดหวังให้เขาทำ จะต้องแสดงออกให้สมกับบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่ และหมายรวมถึงหน้าที่หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครองอยู่ บทบาทหน้าที่จึงมีความสำคัญต่อหน้าที่ หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำและบรรดาสถานะต่าง ๆ^{๕๐} โดยสามารถแยกความสำคัญของบทบาทได้ดังนี้

- ๑) ทำให้บุคคลรู้จักฐานะของตนเองในสังคม
- ๒) ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่กันในกลุ่มสมาชิก
- ๓) ทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
- ๔) ช่วยให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย^{๕๑}

ความสำคัญของบทบาทที่กำหนดแนวทางให้บุคคลแสดงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และการแสดงพฤติกรรมในสังคมในแต่ละสถานการณ์การแสดงออกของบุคคลมักต้องเป็นไปตามบทบาทไม่ว่าเขาจะพึงพอใจที่จะแสดงหรือไม่ก็ตาม เช่น บทบาทของหัวหน้าที่ต้องมีการทักทายให้กำลังใจลูกน้อง บทบาทของผู้ปกครองที่ต้องการว่ากล่าวสั่งสอนลูกเมื่อเขาทำผิด บทบาทของพนักงานขายในร้านค้าที่ต้องทักทายลูกค้าด้วยอัธยาศัยที่ดี และพร้อมที่จะให้บริการ ฯลฯ โดยอันที่จริงแล้ว ในสังคมที่

^{๔๘} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคนอื่นๆ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๔๙} ลือชา ธรรมวินัยสถิต, **มนุษย์กับสังคม**, (เพชรบุรี: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๔), หน้า ๔๗.

^{๕๐} ภิญโญ สาธร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕๙.

^{๕๑} จอมยุทธ์ แห่งบ้านจอมยุทธ์, **ประโยชน์ของสถานะภาพและบทบาท**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.baanjomyut.com/> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

เป็นอยู่เรามักตัดสินบุคคลอื่นตามบทบาทของเขา คือ ตัดสินว่าเขาทำหน้าที่ตามบทบาทนั้น ๆ ได้ดีเพียงพอหรือไม่ หรือการแสดงบทบาทของเขาเป็นที่พึงพอใจแก่สังคมหรือไม่^{๑๒}

ความสำคัญของบทบาทมีขึ้นเนื่องจากบทบาทเป็นตัวสำคัญในการกำหนดหน้าที่ของบุคคล บทบาทจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจแนวทางในการแสดงพฤติกรรมของตนเอง สามารถเข้าใจถึงการแสดงพฤติกรรมของบุคคลอื่น และสามารถจัดระเบียบสำหรับการอยู่ร่วมกันได้ ดังนั้น บทบาทมีความสำคัญต่อหน้าที่ที่ผู้ดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งได้รับการคาดหวังให้เขาทำ จะต้องแสดงออกให้สมกับบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ควบคู่กับตำแหน่งที่บุคคลนั้นครองอยู่ และหมายรวมถึงหน้าที่หรือเงื่อนไขที่บุคคลนั้นครองอยู่ บทบาทหน้าที่จึงมีความสำคัญต่อหน้าที่หรือเงื่อนไขที่ต้องกระทำ และบรรดาสีทิต่าง ๆ^{๑๓} บทบาทหรือหน้าที่ คือ พฤติกรรมอันพึงคาดหวังของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงมีความสำคัญต่อแบบอย่าง แห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมเดียวกัน^{๑๔}

ทั้งนี้ ได้มีนักวิชาการไทยอีกหลายท่านได้สะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของบทบาทไว้หลากหลาย ดังนี้ บทบาทเป็นเรื่องสำคัญมากเพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการแข่งขัน บทบาทจะกำหนดความรับผิดชอบที่ตายตัวกับงานทุกชนิดว่าจะต้องทำอะไร สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้เลย เสมือนหนึ่งเป็นคนละด้านของเหรียญทั้งนี้เพราะเมื่อสถานภาพเป็นที่รวมแห่งสิทธิและหน้าที่แล้วบทบาทก็เป็นลักษณะที่เคลื่อนไหว (Dynamic) ของสถานภาพ คือ การใช้สิทธิและหน้าที่ให้บังเกิดผลนั่นเอง^{๑๕} การแสดงบทบาทที่จะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์การและตนเอง หรือสังคมตามต้องการจำเป็นต้องมีปัจจัยส่งเสริมเพื่อให้สามารถแสดงบทบาทได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้น โดยมีปัจจัยที่สำคัญ คือ

๑. ความต้องการ (need) เป็นแรงจูงใจในการทำงานเพื่อสนองความต้องการของผู้แสดงบทบาทให้เป็นที่ยอมรับต่อองค์การหรือสังคม

๒. การสื่อสาร (communication) ได้แก่ การติดต่อ ประสานงาน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในบทบาทได้ชัดเจนไม่คลุมเครือ

๓. การคล้อยตาม (conformity) เป็นปัจจัยที่ทำให้บทบาทของผู้แสดงไม่เกิดความขัดแย้งในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมในทางปฏิบัติที่เป็นปทัสนสถานของกลุ่มหรือสังคม

^{๑๒} ชาญวิทย์ ประชาพาณิชพัฒนา, “โลกศึกษา”, **บทความ**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://gobaleart.blogspot.com/> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

^{๑๓} ภิญโญ สาร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕๙.

^{๑๔} อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๗๙.

^{๑๕} ปาณัฏฐิ ฐิตวิวัฒนา, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๖๗.

๔. ความสามารถ (ability) เป็นปัจจัยที่สร้างบทบาทของผู้แสดงให้เห็นออกมาอย่างชัดเจน (manifest role) เพื่อความสำเร็จของงาน^{๑๖}

สรุปได้ว่า บทบาทมีความสำคัญทางสังคมและต่อพฤติกรรมของมนุษย์เมื่อได้รับตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งทางสังคม และสามารถแสดงบทบาทที่ได้รับอย่างเหมาะสม ในการแสดงบทบาทในสังคมในแต่ละสถานการณ์การแสดงออกของบุคคลมักต้องเป็นไปตามบทบาทไม่ว่าเขาจะพึงพอใจที่จะแสดงหรือไม่ก็ตาม

๒.๑.๓ ลักษณะของบทบาท

หากสถานภาพเป็นนามธรรม หมายถึงฐานะหรือตำแหน่งจะเป็นเครื่องกำหนดบทบาทของตำแหน่งนั้น ๆ ว่าตำแหน่งนั้นจะมีการกิจอย่างไรบ้าง ดังนั้นเมื่อมีตำแหน่งเกิดขึ้น สิ่งที่ควบคู่มา กับตำแหน่งก็คือบทบาทของตำแหน่ง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จนกล่าวได้ว่า ไม่อาจจะมี บทบาทได้โดยปราศจากตำแหน่ง หรือไม่อาจมีตำแหน่งได้โดยปราศจากบทบาท บทบาทและตำแหน่ง ควบคู่กันเสมอ เปรียบเสมือนเหรียญ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญคือตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็คือ บทบาทนั่นเอง^{๑๗} และบทบาทก็คือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๓ ลักษณะ คือ

๑. ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท (Peripheral Attributes) ได้แก่ บทบาทชนิดที่ แม้จะ ขาดหายไปหรือมิได้แสดงบทบาทนั้น ก็ไม่ทำให้บทบาทที่ต้องการผิดไป

๒. ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ (Required Attributes) ได้แก่ ส่วน ของบทบาทที่สำคัญ ถ้าส่วนสำคัญของบทบาทในส่วนนี้ขาดไปแล้ว ย่อมมีผลทำให้บทบาทของ ตำแหน่งผิดไป

๓. ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย และข้อบังคับที่ปรากฏอย่างชัดเจน (Legitimizing Attributes) ได้แก่ ส่วนของบทบาทตามกฎหมายและข้อบังคับกำหนดให้กระทำ หรือ ปฏิบัติ ถ้าบุคคลที่สวมบทบาทตามตำแหน่งนั้นไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และระเบียบ ข้อบังคับที่ปรากฏ อย่างชัดเจนแล้ว ย่อมถือได้ว่าบุคคลนั้นมีได้แสดงบทบาทในตำแหน่งนั้น ๆ ด้วย^{๑๘}

ลักษณะของบทบาทในสังคมมี ๓ ประเภท คือ

๑. บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของ บุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้น ๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้

^{๑๖} พัทธี วรกวิน, *จิตวิทยาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, ๒๕๒๒), หน้า ๓๖.

^{๑๗} Linton Ralph, *The study of Man* (New York: Appleton-Century, 1936), pp. 113-114.

^{๑๘} Nadel S.F., *The Theory of Social Structure Review*, Vol. 23. No.2 (1958), pp. 218-220.

๒. บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทัศนคติค่านิยม บุคลิกภาพ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

๓. บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทมีความแตกต่างกันไป^{๑๙}

อย่างไรก็ตามนักวิชาการได้แบ่งลักษณะของบทบาทไว้อีก ๓ ประเภท คือ

๑. บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งเฟื่องเลี้ยงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพตัวตน และทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการ ยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

๒. บทบาทตามใจ บทบาทประเภทที่สองมุ่งไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตรา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตน ก็จะกลั่นกรองพิจารณา เลือกสรร ลดทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

๓. บทบาทจริง บทบาทประเภทนี้คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังจากผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้ามุ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งตัวความคาดหวังหรือการตีความความคาดหวังตามสถานภาพนั้น^{๒๐}

นอกจากนี้แล้ว ประเภทของบทบาทยังถูกจำแนกตามลักษณะ องค์ประกอบด้านอื่น ๆ ตามสภาพและโครงสร้างทางสังคมได้อีก ๓ ประเภท คือ

๑. บทบาทตามใบสั่ง บทบาทประเภทนี้มุ่งเฟื่องเลี้ยงที่การปฏิบัติตามความคาดหวังของแต่ละสถานภาพตัวตน และทักษะในการแสดงบทบาทมีหน้าที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความคาดหวังของสถานภาพนั้น ๆ การวิเคราะห์บทบาทประเภทนี้เน้นตรงระดับการยอมรับปฏิบัติตามความคาดหวังของตำแหน่งที่บุคคลเข้าครอบครอง

๒. บทบาทตามใจ บทบาทประเภทที่สอง มุ่งไปยังจุดที่ว่าความคาดหวังต่าง ๆ จะต้องผ่านอัตรา หรือตัวตนเสียก่อนแล้วจึงมีการปฏิบัติ ขณะที่ผ่านตัวตนเอง ตัวตนก็จะกลั่นกรองพิจารณา เลือกสรร ลดทอน พลิกแพลงความคาดหวังนั้น ๆ ให้เหมาะกับตน จุดสนใจของการวิเคราะห์จึงอยู่ที่แบบหรือสไตล์ของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร

^{๑๙} สุดา ภิรัมย์แก้ว, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

^{๒๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหา และแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๓๙.

๓. บทบาทจริง บทบาทประเพณี คือ พฤติกรรมจริงของปัจเจกชนหลังผ่านขั้นตอน ๒ ขั้นตอนข้างต้นมาแล้ว หากจะดูพฤติกรรมเปิดเผยก็จะดูความซับซ้อนหรือโครงข่ายเชื่อมโยงของพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เห็น ถ้าเพ่งไปที่บทบาทเปิดเผยจุดการวิเคราะห์ก็จะพุ่งตัวความคาดหวังหรือการตีความคาดหวังตามสถานภาพนั้น^{๒๑}

สรุปได้ว่า ลักษณะของบทบาทเมื่อถูกกำหนดไว้ในสังคมแล้วก็ต้องแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังไว้ บทบาทจึงมีลักษณะที่แสดงออกตามสถานะของบุคคลในสังคมบทบาท เป็นแบบแผน ความต้องการ เป้าประสงค์ ความเชื่อและทัศนคติ และหากบุคคลที่สังคมคาดหวังไม่ปฏิบัติตามบทบาทตามที่สังคมกำหนด ก็มักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

๒.๑.๔ บทบาทของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการบริหารองค์กร เพราะผู้บริหารเป็นผู้นำ เป็นผู้กำหนดนโยบายกำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน และกำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธี การดำเนินงาน เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทางเพื่อให้การบริหารองค์การบรรลุผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐ และจะต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานกิจการต่าง ๆ มีส่วนรับผิดชอบ ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและน่านโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามผลการปฏิบัติงาน การปรับปรุงคุณภาพ ผู้บริหารมีอาชีพต้องสร้างวัฒนธรรม โดยการให้รางวัลแก่ผู้ที่ทำงาน ประสพผลสำเร็จและนำไปสู่การพัฒนาตนเองคิดได้เอง ตัดสินใจได้เอง พัฒนาได้เอง ของผู้ร่วมงานทุกคน ผู้บริหารต้องแสดงออกอย่างชัดเจนและสม่ำเสมอเกี่ยวกับวัฒนธรรมขององค์การเพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงานสามารถเลือกการกระทำที่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ผู้บริหารจึงต้องสร้างความรู้สึกระส่ำพละความสำเร็จให้แก่บุคลากรแต่ละคนและทุกคน จนเกิดภาพความเป็นผู้นำในทุกระดับ และนำไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง^{๒๒} บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. บทบาทการนำอย่างมีประสิทธิภาพ : การนำอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้อง อาศัยภาวะผู้นำซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการปกครอง ท้องถิ่นทั้งในด้านการบริหารการพัฒนา และการปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในและภายนอกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ภาวะผู้นำในการบริหารให้เหมาะสมกับลักษณะขององค์กร และปัญหาที่เกิดขึ้นในเขตท้องถิ่น สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ข้างต้นจะสามารถตอบสนองหรือแก้ไขได้หรือไม่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องใช้ความเป็นผู้นำที่ดีในการจูงใจเพื่อระดมพลัง ความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อเนื้อให้แก พนักงาน จึงจะสามารถค้นหาหนทางแก้ไข และขจัดปัญหาขององค์กรปกครองท้องถิ่นให้หมดไป

^{๒๑} สัณญา สัณญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๙.

^{๒๒} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓), หน้า ๘-๑๔.

๒. บทบาทการเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น : การปกครองท้องถิ่นเรามักนึกถึง องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล อบจ. ไม่ก็นึกถึงนายกเทศบาล สมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบล หรือปลัด เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กรส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยงานราชการที่มีความใกล้ชิดและเข้าถึง ประชาชนได้ง่ายที่สุด ทำให้องค์กรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและดูแลความเป็นอยู่ ของประชาชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือความรับผิดชอบต่อการจัดบริการสาธารณะระดับชุมชน และพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน ความท้าทายหรืออุปสรรคในการให้บริการประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญและประชาชนอยู่ดีมีสุขนั้น ถือเป็นภารกิจหลักของทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งหน่วยงาน แต่ละแห่งก็จะมียุทธศาสตร์การพัฒนาในด้านต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายหลักของยุทธศาสตร์ดังกล่าวคือ การพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นเมืองน่าอยู่ ในด้านความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม การคมนาคม การให้บริการ และสวัสดิภาพของประชาชน เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว เดินหน้าไปสู่จุดหมายที่วางไว้ แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเกิดจากความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านพื้นที่ ผู้บริหาร บุคลากร และองค์กร ขณะเดียวกันเทคโนโลยี สารสนเทศหรือไอที ได้เข้ามามีบทบาทในทุกภาคส่วน เพราะการมีระบบสารสนเทศพื้นฐานที่ดี ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวนโยบายที่วางไว้ประสบความสำเร็จ ช่วยให้การงานและบริหารงานภายในองค์กรทำได้ง่าย รวดเร็ว ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นได้รับบริการที่ดี ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การช่วยเหลือประชาชนในภาวะฉุกเฉินนอกเหนือจากการพัฒนาท้องถิ่นและการดูแลประชาชนในภาวะปกติแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิด และรับรู้ เรื่องความเป็นอยู่ รวมถึงช่วยเหลือประชาชน ในยามที่เกิดสภาวะฉุกเฉิน เช่น การเกิดอุทกภัย แผ่นดินไหว ภัยธรรมชาติ หรือ เหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้บริการด้านสุขภาพที่ต้องทำได้ อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง

๓. บทบาทของนักบริหารมืออาชีพ : บทบาทของผู้นำ เป็นการแสดงออกโดยอิสระที่มีผลต่อผู้อื่นหรือสังคม เช่น การตัดสินใจ การจูงใจให้คนทำงาน การแสดงออกทางความคิด การพูด พฤติกรรมทางอารมณ์ การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เป็นต้น^{๒๓}

๓.๑ เป็นผู้ชี้แนะให้คำปรึกษาหารือในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรมในสังคมแห่งความรู้มีความต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถชี้แนะ หรือให้คำปรึกษาในฐานะเป็นผู้ ชำนาญการ หรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้นำทางปัญญาย่อมเป็นผู้รอบรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ชัดเจน เรียกว่าระดับมืออาชีพ (Professional) เช่น ครูมืออาชีพ ผู้บริหารมืออาชีพ นักธุรกิจมืออาชีพ เป็นต้น คุณลักษณะมืออาชีพประกอบด้วยความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งเจตคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพของตนเอง

^{๒๓} บุนหา วชิระศักดิ์มงคล, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://office.nu.ac.th/edu_teach/ASS/Download/vchk-B1 [๒๖ เมษายน ๒๕๖๖].

๓.๒ เป็นผู้จูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีได้ผู้นำจึงต้อง ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี ทำให้ผู้อื่นเชื่อถือ ศรัทธา ยอมรับในบุคลิกภาพ ความคิดเห็น และยอมรับในพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ครู อาจารย์ พระสงฆ์ โตะครู โตะอิหม่าม นายกรัฐมนตรี นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น การจูงใจไม่ใช่เพียงแต่การพูดเพื่อให้ผู้อื่นเชื่อและ ปฏิบัติตามเท่านั้น แต่ผู้นำยังต้องแสดงพฤติกรรมที่ทำให้เป็นตัวอย่างที่น่าเคารพ ศรัทธา ทำให้ผู้อื่นรับรู้และปฏิบัติตาม เกิดความเชื่อ ความชอบ และชื่นชม

๓.๓ เป็นผู้พัฒนาให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่พึงประสงค์ขององค์กรหรือสังคม ผู้นำจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ มองไกลในอนาคต และทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ไม่เห็นแก่ตัวและพวกพ้องตนเองมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเป็นผู้พัฒนาให้สังคมอยู่ อย่างมีความสุข สร้างความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และมีความคิดเชิงบวก มองโลกในทางดี ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

๓.๔ บทบาทในเชิงวิชาการ ผู้นำควรต้องมีความรู้ความสามารถด้านวิชาการที่เป็นวิชาชีพของตนอย่างลุ่มลึก จนสามารถใช้ในการให้คำแนะนำ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ความรู้ในสาขาของตนเพื่อการอธิบายเหตุการณ์ และจัดสถานการณ์เพื่อให้เกิดผลดีต่อภารกิจ/องค์กร เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดถึงสามารถให้คำปรึกษาเพื่อแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ได้สำเร็จในระดับหนึ่ง รวมทั้งมีผลงานเป็นที่ยอมรับ มีการพัฒนานวัตกรรมเชิงวิชาชีพ และมีผลงานเผยแพร่

๓.๕ บทบาทในการเป็นบุคคลที่มีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด อารมณ์มั่นคง มีความฉลาด มีอารมณ์ดี และมีคุณธรรมและจริยธรรมสูง มีมนุษยสัมพันธ์สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นทีมงานที่เข้มแข็ง มีบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายในงดงาม

๔. บทบาทเป็นแบบอย่างประชาธิปไตย : ผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็น ในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกติกาสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเกิดขึ้นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เป็นรากฐานของการพัฒนาประชาธิปไตย ปัจจุบันได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรงในการเมืองการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายประการ ได้แก่^{๒๔}

^{๒๔} อรทัย ก๊กผล, **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**, (กรุงเทพมหานคร: จริยสนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๙.

- (๑) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งและ ถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกท้องถิ่น
- (๒) การเปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ เช่น ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และรายงานผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๓) การให้สิทธิประชาชนสามารถเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นได้
- (๔) การให้สิทธิประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงาน การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก่อนการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน รวมทั้งการลงประชามติท้องถิ่น

๕. บทบาทในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล : องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้บริหารงานโดยการกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน และกลุ่มคนเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกๆ ด้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติ ซึ่งการบริหารงานของราชการการเมืองกับข้าราชการทุกคนในสังกัดได้ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการผลักดันแนวคิดและสร้างการยอมรับร่วมกันในทุกๆ ระดับ ด้วยแนวคิดที่ว่าการบริหารงานที่ดีของรัฐเป็นรากฐานที่ดีของการพัฒนาคนให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยสามารถพิสูจน์ได้จากตัวชี้วัดหลายประการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้บริการแก่ประชาชน สังคม และองค์กรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ความสำเร็จในการบริหารงานที่ดีมีศักยภาพประชาชนได้รับผลประโยชน์อย่างคุ้มค่าเป็นพลังขับเคลื่อนที่ดี และเป็นเครื่องยืนยันว่าการบริหารงานที่ดีมีประสิทธิภาพสูงสามารถพัฒนาคน ชุมชน และสังคมในท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องตลอดมา โดยอาศัยการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก ดังนี้ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า^{๒๕}

๕.๑ หลักนิติธรรม หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับให้ทันสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับ เหล่านั้นโดยถือว่าการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่อำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคลในระดับภาครัฐ หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบที่ใช้ในการ บริหารงานร่วมกันภายในภาครัฐในระดับองค์การ หมายถึง กฎกติกากา ที่ใช้ในการบริหารงานภายในรวมถึงข้อตกลงในการสับเปลี่ยนหน้าที่ภายในองค์กร ดำเนินการงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการดำเนินการตามวิธีการปกครอง กล่าวคือ ในการดำเนินการ บริหารงาน โดยมีกฎหมาย ระเบียบ ถือปฏิบัติในการบริหารงานหรือดำเนินการต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ฝ่ายบริหารคือ ส่วนกลางได้อำนาจมาปฏิบัติตามกฎหมาย การบริหารจัดการภายในได้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร ด้านการปฏิบัติงาน

^{๒๕} สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, การสร้างระบบบริหารกิจการ บ้านเมืองและ สังคมที่ดี, (กรุงเทพมหานคร: อาทิตยโพรดักส์กรุ๊ป, ๒๕๔๕), หน้า ๒๖-๓๕.

๕.๒ หลักคุณธรรม หมายถึง เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติในระดับภาค รัฐ ผู้แทนประชาชนที่เข้าไปทำหน้าที่บริการราชการเข้าสู่หน้าที่ด้วยความชอบธรรม ทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำและจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ อย่างเคร่งครัดในระดับองค์กร เจ้าหน้าที่จะต้องปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ให้ความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและปฏิบัติตามข้อบังคับ ต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองโดยเห็นได้จากกิจกรรมต่าง ๆ

๕.๓ หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอแนะความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความเห็นการไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นมีการกิจและบทบาทหน้าที่ในการให้บริการต่อประชาชนในเขตพื้นที่ ตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคม และการบริหารงานของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามความเจริญก้าวหน้าของสื่อเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปปรับเปลี่ยนทางการเมือง การบริหารงานภาครัฐ ระบบราชการ ต้องมีความตระหนักในภาระหน้าที่ และการให้ประชาชนได้มีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วม มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบติดตามการบริหารงานของภาครัฐและการเมือง โดยส่งเสริมให้ประชาชนและกลุ่มคนต่าง ๆ รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มชุมชน มีสิทธิและความเสมอภาคกันทุกคน สามารถแสดงความคิดเห็นความต้องการ การใช้สิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เพื่อมุ่งพัฒนาคนให้มีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนขจัดปัญหาความยากจนยกระดับคุณภาพชีวิตพี่น้องประชาชนอย่างทั่วถึง

๕.๔ หลักความโปร่งใส หมายถึง เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกองค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน และมีนโยบายที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมการบริหาร เพื่อความโปร่งใสตรวจสอบได้ สามารถตรวจสอบโดยหน่วยตรวจสอบภายในและหน่วยตรวจสอบภายนอก

๕.๕ หลักความรับผิดชอบ หมายถึง เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อชุมชนสังคมมีความมุ่งมั่นและตั้งมั่นยึดถือในนโยบายที่ได้แถลงไว้กับประชาชนว่าในการบริหารงานของเทศบาล และในการบริหารงานเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างสูงสุด

๕.๖ หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีชาติ รู้จักการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืนในระดับองค์กร ผู้บริหารต้องทบทวนงานในความรับผิดชอบทั้งหมด เพื่อพิจารณาถ่ายโอนงานที่ภาครัฐกิจเอกชนหรือภาคประชาชนทำได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าออกไปเลือกนำเทคโนโลยีมาใช้และพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรอิสระ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนในท้องถิ่น สมดังเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันที่มุ่งมั่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองและการบริหารงานจัดการและพัฒนาความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีมาตรฐานการครองชีพที่ดี เทียบเท่าสังคมเมือง ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถคิดริเริ่ม และดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพื้นฐานของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เป็นรากฐานที่สำคัญของการใช้สิทธิและเสรีภาพในการปกครองตนเอง^{๒๖} และเป็นกลไกสำคัญที่นำมาซึ่งการพัฒนาความเจริญก้าวหน้า และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพราะอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน และการทำงานอย่างมีคุณธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุดทำให้เกิดผลคุ้มค่ามากที่สุดจำเป็นต้องบริหารจัดการให้เกิดการกระจายไปทุกชุมชนทุกหมู่บ้านจึงจะเข้าถึงหลักความคุ้มค่าในปัจจุบันพื้นฐานและปัจจัยอื่น ๆ ที่อำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประจำวันในยุคโลกาภิวัตน์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๒๗}

๖. บทบาทอื่นตามสถานการณ์ : ผู้นำท้องถิ่น ควรเป็นผู้มีความรู้ในด้านกฎหมาย เนื่องจากองค์กรปกครองท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งระบบการปฏิบัติงานยังต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เช่นเดียวกับหน่วยงานส่วนกลางและภูมิภาค กฎหมายหลายฉบับกำหนดให้ผู้นำท้องถิ่นเป็นเจ้าพนักงาน เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายปกครองต่าง ๆ ซึ่งกำหนดอำนาจทางปกครองให้กับผู้นำท้องถิ่นในการอนุมัติ อนุญาต ระเบียบ เปลี่ยนแปลง เพิกถอน อันมีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนตลอดเวลา หากผู้นำท้องถิ่นไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายปกครองแล้ว โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดนำไปสู่การร้องเรียนหรือฟ้องคดีทางปกครอง ย่อมมีโอกาสเป็นไปได้สูงมาก ในที่สุดอาจเกิดผลเสียหายต่อองค์กรปกครองท้องถิ่นหรือตัวผู้บริหารท้องถิ่นอย่างมาก

สรุปได้ว่า การบริหารองค์กรเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารทั้งหลายจำเป็นต้องใช้ความรู้และทักษะของตนก่อให้เกิดพลังทางความคิดเห็น กลุ่มบุคคลให้มุ่งมั่นสู่เป้าหมายเดียวกัน ด้วยการเป็นผู้นำที่มีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายและเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง โดยพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อยู่เสมอ ส่วนลักษณะท่าทางที่

^{๒๖} อุทัย หิรัญโต, การปกครองท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓), หน้า ๒.

มองเห็นได้นั้นจะบอกถึงความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรม และอุปนิสัยที่เกิดจากสัญชาตญาณ ความรู้สึก อารมณ์ เป็นบุคลิกภาพเฉพาะของผู้นำ ผู้นำที่มีความเชื่อมั่นและเชื่อถือความเป็นผู้นำของตนจะมีแรงบันดาลใจในการทำงาน ระวังเรื่องของความเชื่อมั่นสูงเกินไป ป้องกันได้ด้วยการเปิดรับความคิดเห็นของผู้อื่น ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ร่วมคิด ร่วมทำ เริ่มจากบางเรื่องหลาย ๆ เรื่อง จนกระทั่งเป็นวัฒนธรรมขององค์กร

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยได้เริ่มวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้งสุขาภิบาล กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ จนกระทั่งปัจจุบัน รัฐบาลได้มอบอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง (Devolution) ซึ่งเป็นกรรมวิธีของการกระจายอำนาจทางการปกครอง (Decentralization) ดังนั้น ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่ามีความสำคัญที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตท้องถิ่น นั้นๆ มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งผู้แทนของตนเองไปทำหน้าที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่น หรือเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นตามขอบเขตที่กฎหมายได้กำหนด ดังนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายของผู้บริหารท้องถิ่น

ผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกเมืองพัทยา และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล^{๒๘} และผู้บริหารท้องถิ่น หมายถึง นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล^{๒๙} นอกจากนี้ ได้มีการให้ความหมายของผู้บริหารท้องถิ่นเพิ่มเติมไว้ว่า ผู้บริหารท้องถิ่น หมายความว่า คณะผู้บริหารท้องถิ่น^{๓๐}

ผู้บริหาร คือ บุคคลผู้มีบทบาทสำหรับการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ขององค์กร ซึ่งควรมีลักษณะดังต่อไปนี้^{๓๑}

๑) มีมุมมองที่กว้างไกลระดับโลก (Global perspective) จะต้องชาญฉลาดและเข้าใจอย่างถ่องแท้ต่อปัจจัยทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่จะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลที่หลากหลายวัฒนธรรมมีความแตกต่างของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร มีความสามารถในการเข้าใจและสามารถปฏิสัมพันธ์กับคนต่างวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสมรู้จักละเว้นการแสดงเจตคติแบบการลงความเห็นตัดสินใด ๆ หรือการใช้คำพูดเชิงวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น แต่ใช้การติดต่อเรียนรู้โดยตรงด้วยมุมมองที่ดีต่อผู้อื่นเสมอ

^{๒๘} ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการสอบสวนผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหาร ประธานสภาท้องถิ่น รองประธานสภาท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น เลขานุการผู้บริหารท้องถิ่น และที่ปรึกษาผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๔

^{๒๙} ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๕

^{๓๐} พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ และที่แก้ไขเพิ่มเติม

^{๓๑} สุกัญญา ธีระวิรัช, **คลื่นลูกที่สาม**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๓๙), หน้า ๑๕.

๒) เข้าใจองค์การรูปแบบใหม่จากมุมมองที่เป็นองค์รวมเพื่อให้การปฏิบัติงานหน้าที่ของทุกกลไกในองค์การมีลักษณะของการบูรณาการ ผู้นำต้องมีความสามารถและทักษะการทำงานแบบทีมงานได้ดี จะต้องมีความเชี่ยวชาญในหน้าที่เป็นส่วนต่าง ๆ ขององค์การได้ดีจนประสานสัมพันธ์เกิดเป็นองค์รวมขึ้น

๓) มีความยืดหยุ่นสูง สามารถเปิดกว้างเพื่อรองรับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นได้ดีต้องมีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง (manage change) ขอบต่อความท้าทายและการทดลองใหม่ ๆ รู้จักลดข้อจำกัดของตนและองค์การให้น้อยลง และมีความกล้าเสี่ยงอย่างรอบคอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับด้านวิสัยทัศน์มากขึ้น

๔) เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะต้องหมั่นพัฒนาฝึกอบรมและหาประสบการณ์ใหม่ เพื่อคงความมีทักษะ ความรู้ความเข้าใจในการนำองค์การแห่งการเรียนรู้ของตนให้สามารถก้าวทันกระแสโลก ผู้นำจำเป็นต้องมีทักษะ เช่น ทักษะในการเรียนรู้ และการทำความเข้าใจเชิงมีโนทัศน์ด้วยตนเอง ทักษะด้านการสื่อสาร และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสามารถในการบริหารและการทำงานแบบทีม การบริหารความขัดแย้งและเทคนิคการเจรจาต่อรอง ความสามารถก้าวทันเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ รวมทั้งการมีความรู้ความเข้าใจต่อพฤติกรรมเชิงการเมือง เป็นต้น

๕) มีความสามารถสร้างความสมดุลได้ระหว่างงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้นำกับด้านชีวิตส่วนตัว รวมทั้งการสร้างความองอาจด้านความรู้สมัยใหม่เกี่ยวกับวิชาชีพของตน การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือการปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่จำเป็น และมีความสำคัญในทางการเมือง การปกครองของชุมชนต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกล่าวในทางทฤษฎีและแนวความคิดทางปกครอง

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลซึ่งเป็นกลไกในการบริหารการปกครองของรัฐบาลนั้น ย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากมายในการบริหารประเทศให้ประชาชนได้รับความสุข ความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อีกทั้งความมั่นคงแห่งชาติทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (National Security) แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะดูแล และจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนของประเทศ เพราะอาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการดำเนินงาน การที่อาจจะไม่สนองตอบต่อความต้องการของแต่ละชุมชนได้ และรวมทั้งข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณ (Budget) และตัวบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ดำเนินงานให้ทั่วถึงได้ เมื่อเป็นดังนี้ การลดภาระของรัฐบาลโดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเพื่อการสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน จะได้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชนนั้นๆ จึงเป็นผลให้การปกครองท้องถิ่นมีบทบาทและความสำคัญเกิดขึ้น

๒.๒.๒ ภาวะผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาวะผู้ควรมีลักษณะ พฤติกรรม ทักษะ และกลยุทธ์ในการบริหารดังต่อไปนี้

๑. คุณลักษณะของผู้บริหารท้องถิ่น ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) มีภาวะผู้นำ มีศิลปะในการครองใจคน สามารถจูงใจคนให้เต็มใจร่วมมือหรือให้การสนับสนุน เป็นนักประสานความเข้าใจของทุกฝ่ายสามารถบริหารความขัดแย้งระหว่างบุคคลและประสานประโยชน์ให้เกิดกับองค์กรได้

(๒) มีเมตตาธรรม ไม่มีอคติ หรือ ฉันทคติ นักบริหารที่เป็นผู้นำขององค์กรยังต้องรู้จักสละประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมต้องรู้จักแสดงน้ำใจกับเพื่อนร่วมงานและลูกน้องในโอกาสอันสมควร และสิ่งที่สมควรที่จะต้องมียังมี คือ ความรู้จักอดกลั้นและอดทน ทั้งทางอารมณ์และจิตใจ สุดท้ายคือ การรู้จักให้อภัย ถ้าผู้บริหารมีเมตตาธรรมรู้จักให้อภัย จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

(๓) ต้องอยู่บนพื้นฐานของเหตุผลและความถูกต้องในการทำงาน ถ้ามีหลักการที่ชัดเจนการทำงานก็จะง่าย สะดวกเร็วขึ้น มีความเป็นธรรม และตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ได้แม่นยำ

(๔) รอบรู้และมีข้อมูลที่ทันสมัย เพราะการมีข้อมูลที่ช่วยให้การตัดสินใจถูกแม่นยำขึ้น จึงต้องรู้จัก รู้รอบ รู้กว้าง รู้ไกล กระตือรือร้นอยู่เสมอ เป็นนักอ่าน ขยันใฝ่หาความรู้ ช่างสังเกต รู้จักฟัง

(๕) รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่ที่ทันสมัยรู้ว่าขณะนี้ ตนเป็นใคร มีบทบาทและมีอำนาจหน้าที่อย่างไร เพื่อที่จะสวมบทบาทและแสดงบทบาทตามอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่เข้าไปก้าวก่ายงานในหน้าที่รับผิดชอบของคนอื่น

(๖) รู้จักประนีประนอมและยืดหยุ่นจะช่วยลดความขัดแย้งและขจัดปัญหาอุปสรรคในการทำงานได้มากขึ้น

๒. พฤติกรรมของผู้บริหารท้องถิ่น ควรแสดงออกในลักษณะ ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ นักบริหารที่ดีต้องคิดสร้างสรรค์ให้บังเกิดสิ่งที่เป็นไปได้ และต้องมีความสามารถในการจัดระบบความคิดให้เชื่อมโยงมองถึงองค์รวมของปัญหาทั้งหมด นอกจากการคิดอย่างมีระบบแล้วยังต้องรู้จักวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจน มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๒) มีการสร้างวิสัยทัศน์ นักบริหารที่มีความสามารถต้องมองเห็นเหตุการณ์ในอนาคตออก และคาดการณ์ได้อย่างแม่นยำด้วยสายตาที่กว้างไกล จากประสบการณ์ที่สะสมมานานปี ด้วยการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน มองเห็นภาพรวมทั้งระบบข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ ทันสมัย จะช่วยมองเห็นเหตุการณ์ในอนาคตได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น และสามารถตัดสินใจดำเนินการบริหารองค์กรให้เป็นในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมได้

(๓) เป็นนักประชาธิปไตย นักบริหารต้องใจกว้างพอจะยอมรับความแตกต่างทางความคิด และต้องอยู่ท่ามกลางความแตกต่างให้ได้ พร้อมทั้งต้องพยายามประสานความต่างต่างนั้นให้เกิดประโยชน์เชิงสร้างสรรค์

(๔) รู้จักควรไม่ควร รู้จักความพอดี เป็นเรื่องยากที่จะบอกอย่างไรจึงพอดี ขึ้นอยู่กับสติปัญญาวิจารณ์ญาณและประสบการณ์ของแต่ละคน ที่จะเรียนรู้ความพอเหมาะพอดี ต้องรู้จักงาน รู้จักดี รู้จักชั่ว แยกแยะออกได้อย่างชัดเจน

๓. ทักษะของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีทักษะหลายด้าน เป็นนักคิด นักวิเคราะห์ มีทักษะในการตัดสินใจ มีการจัดการที่ดี มีทีมงานที่แข็งแกร่ง มีข้อมูลที่ถูกต้องมากพอ และทันสมัย รู้จักรุกในโอกาสและจังหวะเวลาที่ดีและเหมาะสม รู้จักรอเมื่อยังไม่ถึงเวลาที่สมควร นอกจากนี้ จะต้องมีความสามารถในการวางแผน ทั้งแผนแม่บทและแผนกลยุทธ์ ซึ่งยุทธศาสตร์ที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยมีการกำหนดทิศทางและวิธีการทำงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเดินตามแนวทางที่กำหนดไว้ได้โดยสะดวก มีการกำหนดแผนระยะสั้น ระยะยาว สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ในแต่ละขณะได้อย่างเหมาะสม และมีทักษะในด้านต่าง ๆ เช่น ทักษะในการจัดองค์กร ทักษะในการสร้างทีมงาน รู้จักการพิจารณาบุคคล เป็นต้น

๔. กลยุทธ์ของผู้บริหารท้องถิ่น กลยุทธ์เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ ของงานส่วนเทคนิคจะช่วยประหยัดเวลา และทรัพยากรอื่น ๆ มิให้สิ้นเปลือง เทคนิคที่ดีไม่ควรมีความสลับซับซ้อนมากเกินไป สามารถเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จได้

(๑) กระจายอำนาจเป็น โดยดูจากการกระจายอำนาจหน้าที่ และความรู้ผิดชอบไปสู่มือทำงาน เพื่องานจะได้สำเร็จลุล่วง เรียบร้อย รวดเร็ว มอบหมายงานที่มีความสำคัญให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อพัฒนาให้เขารู้จักผิดชอบสูงขึ้น เปิดโอกาสให้เขาเป็นเจ้าของงานและตัดสินใจในงานชิ้นสำคัญ ๆ ให้ความรู้สึกในด้านจิตวิทยา ให้โอกาสและสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่ ๆ และเป็นประโยชน์

(๒) รู้จักทำงานในเชิงรุก มุ่งผลงานในเนื้องานเป็นหลักมากกว่ารูปแบบหรือพิธีการ เป็นฝ่ายเริ่มต้นกระทำก่อนในสิ่งที่ถูกต้อง และจำเป็นเพื่อให้งานสำเร็จ

(๓) โปร่งใสและตรวจสอบได้ เป็นหนึ่งในการบริหารการจัดการที่ดี (Good governance) แสดงถึงความสุจริตใจในการทำงาน ต้องเปิดเผย ชัดเจน ตรงไปตรงมา ตอบคำถามของสังคมได้ สามารถสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นผู้ปกครองหรือผู้บริหารในระดับองค์กร^{๓๒}

^{๓๒} พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน), “การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖): ๑๔๓-๑๕๘.

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชนหรือองค์การ มีลักษณะของการปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปเกี่ยวข้องในการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่ม และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีและความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม มีผู้ให้ความหมายและคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมากมายหลายมุมมอง ทั้งความหมายที่กว้างและความหมายที่แคบในบริบทของลักษณะงานและแง่มุมประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตนนอกจากนี้การมีส่วนร่วมยังเกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคในการกระทำสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิกและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ มีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก^{๓๓}

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งร่างโดยสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ (ส.ส.ร.) นั้น มีกรอบใหญ่ ๆ อยู่ ๔ กรอบ คือ กรอบที่หนึ่ง ได้แก่ สิทธิเสรีภาพของประชาชน กรอบที่สอง ได้แก่ การเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจของผู้ปฏิบัติงานทางการเมือง กรอบที่สาม ได้แก่ การควบคุมการใช้อำนาจ กรอบที่สี่ ได้แก่ การเมืองภาคประชาชนหรือมีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถจะแยกแยะได้ดังต่อไปนี้

ประการที่ ๑ การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นพลเมืองนั้น ได้แก่ สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การคัดค้าน การวิพากษ์วิจารณ์ รวมทั้งการกดดันทางการเมืองในนโยบายของรัฐบาล

ประการที่ ๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นพลเมืองภายใต้กฎหมาย ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง มีหน้าที่ที่จะปฏิบัติในลักษณะของการมีส่วนร่วมตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนั้น การมีส่วนร่วมในส่วนนี้อาจจะเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ หรือด้วยความฝืนใจก็ตาม

^{๓๓} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑), หน้า ๑๒.

ประการที่ ๓ สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ สามารถจะแยกแยะได้ดังต่อไปนี้

(๑) ประชาชนมีหน้าที่ไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น

(๒) การเฝ้าดูการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร รวมทั้งฝ่ายตุลาการ

(๓) ประชาชนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในกระบวนการที่เรียกว่า ประชาพิจารณ์

(๔) ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีสิทธิลงคะแนนเสียงลงประชามติ

(๕) ประชาชนย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเป็นผู้ริเริ่มเสนอร่างกฎหมาย

(๖) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งห้าหมื่นคน สามารถจะเข้าชื่อกันเพื่อริเริ่มการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูง

(๗) การใช้สิทธิและการทำหน้าที่ในฐานะประชาชนที่มีสิทธิเสรีภาพ และสามารถจะใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับชาติ

ประการที่ ๔ รัฐมีหน้าที่ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง หน้าที่ของรัฐที่จะเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมนั้นมีอยู่ในหมวด ๕ คือ แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ^{๓๔}

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการใช้ความคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม^{๓๕} การที่บุคคลมีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมด้วยกัน เพื่อปฏิบัติการกิจไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผลหรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตกลงกันไว้^{๓๖} การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกันที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม และมีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง^{๓๗} และหมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการ

^{๓๔} ลิขิต ธีรเวคิน, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.kpi.ac.th/media/pdf/M7_85.pdf [๒๙ เมษายน ๒๕๖๖].

^{๓๕} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, แนวคิดหลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: อนุเคราะห์ไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๙.

^{๓๖} จิราภรณ์ ศรีคำ, การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

^{๓๗} กลุ่มงานสารนิเทศ สำนักประชาสัมพันธ์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/002_การมีส่วนร่วม.pdf [๒๙ เมษายน ๒๕๖๖].

พัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชนโดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงานเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน^{๓๘} ความร่วมมือของประชาชนในรูปตัวบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็นตรงกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ อันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคลต่อกลุ่มคนรวมทั้งต่อส่วนร่วมโดยที่ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจในกระบวนการการมีส่วนร่วมด้วยตนเอง และรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น^{๓๙} การมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายตามพื้นฐานและขอบเขตของศาสตร์ในแต่ละสาขา ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ^{๔๐}

๑. นิยามลักษณะที่เป็นการเมือง การมีส่วนร่วม หมายถึง การส่งเสริมพลังสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรของชุมชน อันก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนารวมถึงการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาที่ถูกกำหนดมาจากภาครัฐมาเป็นการพัฒนาที่มาจากประชาชน

๒. นิยามในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ ตั้งแต่ร่วมค้นหาปัญหาจนกระทั่งประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานั้นๆ ซึ่งเป้าหมายและกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาจะต้องมีความสอดคล้องกับแผนชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน นอกจากนี้แล้วยังกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและการเมือง ปัจจุบันสังคมได้ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากประชาชนเลือกผู้แทนแล้วยังสามารถมีส่วนร่วมโดยตรงกับการตัดสินใจของภาครัฐที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน^{๔๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการใช้ความคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ การได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง การมีส่วนร่วมมีผู้ให้ความหมายที่หลากหลายตามพื้นฐานและขอบเขตของศาสตร์ในแต่ละสาขา ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ ๑) นิยามลักษณะที่เป็นการเมือง การส่งเสริมพลังสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชนหรือชุมชน และ ๒) นิยามในลักษณะที่เป็นกระบวนการพัฒนา กระบวนการที่ดึงประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

^{๓๘} จินตนา สุจิตานนท์, การศึกษาและการพัฒนาชุมชน, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙), หน้า ๑๑.

^{๓๙} ศรัณยา ดีพูน, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

^{๔๐} วิธนา เทียงธรรม, การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิด และการประยุกต์ใช้, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (ปรับปรุงครั้งที่ ๑), (กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น, ๒๕๕๘), หน้า ๒๕-๒๙.

^{๔๑} อรทัย ก๊กผล, ถอดรหัสรางวัลพระปกเกล้า ๕๐, (นนทบุรี: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖.

๒.๓.๒ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง ช่วยให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา มีอำนาจต่อรองมากขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งช่วยพัฒนาประชาธิปไตยโดยสร้างสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด^{๔๒} การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานหลายประการโดยเฉพาะการทำให้ประชาชนยอมรับโครงการและสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนด ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังช่วยในการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการช่วยเหลือตนเองอันเป็นการนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างดียิ่ง^{๔๓} การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของคนทุกคนที่ต้องให้การยอมรับและเคารพยกย่อง โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการพัฒนาวิถีชีวิตของตนเอง

๒. งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก จำเป็นต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก

๓. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

๔. ประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเ็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรูปแบบของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะเดียวกันมีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวจำนวนมาก อันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

๕. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่มหรือของกลุ่ม (Group action) อันเป็นผลมาจากความรู้สึกร่วมกันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตนเอง และในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วย

๖. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าไร ยิ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น

^{๔๒} สมยศ หุ่่งหว่า, **สังคมชนบทกับการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑๙.

^{๔๓} พระเกรียงศักดิ์ กิตติปัญญา (รักสนิท), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลประสงค์ อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการสังคม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ๑๐-๑๑.

๗. ประชาชนย่อมรู้ว่าตนเองนั้นต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะแก้ปัญหาอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ย่อมช่วยให้โครงการต่าง ๆ สอดคล้องความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้เป็นอย่างดี

๘. การมีส่วนร่วมของประชาชน ช่วยให้การปฏิบัติการทางสังคม (Social action) เป็นไปอย่างสงบสันติ ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบ เป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

๙. เป็นนโยบายของรัฐในปัจจุบัน ที่กำหนดให้ทุกโครงการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ชนบทต้องให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นตามปรัชญาของการพัฒนา^{๔๔}

การมีส่วนร่วมถือว่ามีค่ามากเพราะมาจากวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ว่าเขามีความต้องการที่จะให้การบริหารเป็นไปในวิถีทางใดที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตเพื่อให้ชีวิตมีความสุขอยู่ดีกินดีมีความสุขในสังคมนั้น ๆ โดยหลักการและโดยการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น คือ สิ่งที่สวนทางกับการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ และการลดบทบาทของประชาชนทั้งในเมืองและในชนบทให้เป็นเพียงผู้ถูกกำหนดในการพัฒนา^{๔๕} เมื่อมองในมิติของการปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย ๓ มิติ คือ

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจว่าควรทำและไม่ควรทำอย่างไร
๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา เช่น การดำเนินงานตามที่ได้วางไว้
๓. การแบ่งสรรประโยชน์จากโครงการที่ทำขึ้น^{๔๖}

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการบริหารการปกครอง พอสรุปได้ในประเด็นสำคัญดังนี้

๑) ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือ การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาแต่ละท้องถิ่น ควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นของตน ประชาชนจะรู้ว่าความต้องการของตนคืออะไร ทำให้สามารถกำหนดแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการได้เหมาะสม สามารถแก้ไขปัญหาก็ถูกจุดและตรงประเด็น

๒) ทำให้ประชาชนต้องผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนได้เสนอแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนแล้ว เขาย่อมรู้สึกผูกพันตนเองที่จะต้องดำเนินกิจกรรมบางประการอันจำเป็นทำให้สิ่งที่เสนอแนะมาปฏิบัติให้บรรลุผล ประชาชนจะร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

^{๔๔} ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙๙.

^{๔๕} Bugnicourt, Jacques, *Popular Participation in Development in Africa*, (Geneva: Assignment Children, 1982), p. 58.

^{๔๖} White, A.L., *The Homeward Tide*, (London: Granada, 1981), p. 18.

๓) ทำให้ประชาชนรู้สึกรัก และหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากข้อ ๒ เมื่อประชาชนผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนเสนอแนะและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อมา คือ ความรัก ความภูมิใจและความหวงแหนในท้องถิ่นของตน เนื่องจากตนเองได้มีส่วนร่วมทำให้ให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาขึ้น

๔) ทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่าง ๆ เท่ากับรับหลักการในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นแต่ละแห่ง เมื่อประชาชนในท้องถิ่นที่สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองก็จะทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางก็ย่อมมีเวลามากขึ้นที่จะไปดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไปได้

๕) ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นต่อความสัมฤทธิ์ผลในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อประชาชนในระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ย่อมเป็นการปลูกฝังเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศชาติต่อไป^{๔๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการดำเนินงานหลายประการโดยเฉพาะการทำให้ประชาชนยอมรับโครงการและสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดทั้งนี้ก็เนื่องมาจากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้น และเป็นสิ่งที่สวนทางกับการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบด้วย ๓ มิติ คือ ๑) การตัดสินใจว่าควรทำและไม่ควรทำอะไร ๒) การดำเนินงานตามที่ได้วางไว้ และ ๓) การแบ่งสรรประโยชน์จากโครงการที่ทำขึ้น

๒.๓.๓ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาของชุมชนออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ๒) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ๓) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา และ ๔) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา^{๔๘} อีกทั้งยังสามารถสรุปขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา เช่น ร่วมเสนอปัญหา สืบหาข้อมูลค้นหาสาเหตุของปัญหา และสำรวจความต้องการของชุมชน

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน เช่น ร่วมลำดับความสำคัญของปัญหากำหนดแผนและโครงการเพื่อแก้ปัญหา จัดทำแผน และโครงการ ศึกษาความเป็นไปได้ของแผนและโครงการ และทบทวนแผนและโครงการ

^{๔๗} สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย”, (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑), หน้า ๑๙.

^{๔๘} อคิน ระพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณะสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๓๒๐.

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติ เช่น ร่วมพัฒนาโดยการออกแรง ออกเงินงบประมาณ สิ่งของ ให้คำแนะนำให้ความรู้ ร่วมป้องกัน และแก้ไขปัญหา

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล รับทราบการแล้วเสร็จของโครงการและร่วมประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ^{๔๙}

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสได้แสดงความต้องการ เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ (Participation) แสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจและร่วมแสดงทัศนะ เสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดหาแนวทาง ร่วมกันแก้ไขปัญหาในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา^{๕๐} ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่วมกันเข้ามาแก้ไขปัญหาของชุมชน มีดังนี้

- ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ
- ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และ
- ๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน^{๕๑}

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมเป็นการเข้ามาส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น โดยขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน มี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
๒. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
๓. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน

^{๔๙} กฤษฎาภรณ์ ยุงทอง, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา : กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางัว”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

^{๕๐} ชีระพล อรุณะกลีกร, ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๘.

^{๕๑} ชีระพงษ์ แก้วหาญ, กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม, (ขอนแก่น: โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมนนทวิชาการสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๙-๑๖๓.

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวก็ได้^{๕๒}

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ๗ ประการ คือ

- ๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กร
- ๒) ร่วมคิดหรือสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาขององค์กร หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือสนองความต้องการขององค์กร
- ๓) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดหรือแก้ไขและสนองความต้องการขององค์กร
- ๔) ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- ๕) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- ๖) ร่วมการลงทุนโครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- ๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ทำไว้ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้เกิดประโยชน์ได้ตลอดไป^{๕๓}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีขั้นตอนที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งเริ่มจนสำเร็จ คือ ๑) การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข ๒) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา ๓) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา และ ๔) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา และแสดงให้เห็นถึงกระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจและร่วมแสดงทัศนะเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดหาแนวทางร่วมกัน

^{๕๒} เอกวิทย์ นวเศรษฐ์, “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนผังชุมชน : กรณีศึกษาโพธิ์โมสต์และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา”, การศึกษาอิสระการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔), หน้า ๙.

^{๕๓} ไพรัตน์ เตชะรินทร์, ทบทวนการพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดีแอนด์เอส, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

๒.๓.๔ รูปแบบของการมีส่วนร่วม

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การปฏิบัติ และรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่ไม่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งการเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน ขณะเดียวกันต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจด้วยว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาสและได้รับคำชี้แนะอย่างถูกต้อง^{๕๔} ลักษณะของการมีส่วนร่วมมี ๓ ประการ คือ

๑) การปรากฏตัว หมายถึง การเข้าร่วมในโครงการที่องค์การสถาบันหรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้น ๆ

๒) การเกี่ยวข้อง หมายถึง การมีส่วนร่วมในโครงการอย่างแข็งขันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรม นำไปใช้โดยเน้นที่ตัวผู้เข้าร่วม

๓) การควบคุม หมายถึง การมีบุคคลหรือกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นผู้กำหนดหรือควบคุม กระบวนการศึกษาเอง^{๕๕}

รูปแบบการมีส่วนร่วมเป็นการที่บุคคลได้มีส่วน เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้าน แสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และตลอดจนการประเมินผล องค์การที่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ^{๕๖} รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปไว้ ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรม หนึ่ง ๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูก ว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

๒) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของ กิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

^{๕๔} อารณพันธ์ จันทรสว่าง, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๒๒), หน้า ๑๖.

^{๕๕} นำชัย ทนุผล, **หลักการและยุทธวิธีการพัฒนาชุมชน**, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สถาบัน เทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑.

^{๕๖} จันทราณี สงวนนาม, **ทฤษฎีและแนวทางในการปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖๗.

๓) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรม และวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน^{๕๗}

อีกทั้งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนมียังสามารถสรุปได้ ๓ รูปแบบใหญ่ ๆ ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมแบบถูกชักจูง (Induced) เป็นการเข้าร่วมโดยความต้องการเห็นชอบหรือการสนับสนุนจากรัฐบาล

๒) การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง (Spontaneous) ซึ่งเป็นการร่วมโดยอาสาสมัครหรือการรวมตัวกันขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยเป็นการกระทำที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก

๓) การมีส่วนร่วมแบบบังคับ (Coercive) ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดการของเจ้าหน้าที่รัฐโดยการบังคับโดยตรง^{๕๘}

รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่ถือว่าเป็นรูปแบบที่แท้จริงนั้นจะต้องประกอบด้วยขบวนการ ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจัดลำดับความสำคัญตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตาม และประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ

๒) การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและบริหาร การใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและบริหาร

๓) การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม

๔) การได้รับผลประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือวัตถุก็ได้^{๕๙}

^{๕๗} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๒), หน้า ๔.

^{๕๘} ประสิทธิ์ สินธูหัย, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมะกูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”, การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๑๗.

^{๕๙} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, แนวคิดหลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: อนุเคราะห์ไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๒๘.

การมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการค้นปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องจากเหตุผลพื้นฐาน คือ ชาวชนบทประสบปัญหาย่อมรู้ปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด

๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผน เพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น ผู้ที่เลือกแนวทางในการพัฒนา ควรเป็นประชาชนในชุมชนเพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรกับศักยภาพในการพัฒนาชุมชนนั้น

๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านแรงงาน การร่วมแรงงาน ประกอบกิจกรรม จะทำให้ประชาชนมีความผูกพันกันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและมีประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเพื่อค้นคว้า เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะนำมาเป็นบทเรียนในการหาทางแก้ไขเพิ่มเติมประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป^{๖๐}

การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ ต้องให้ร่วมดำเนินการในเรื่อง ต่อไปนี้

๑) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงความต้องการของชุมชน

๒) ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน

๓) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชน

๔) ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

๕) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖) ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน

๗) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

^{๖๐} อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๐.

๘) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาล ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอด^{๖๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีรูปแบบที่ทำให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง โดยต้องมี วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย และต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข การจัดการน้ำตามธรรมชาติ จัดการน้ำท้องถิ่น ของประชาชนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกัน และช่วยผลักดันที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมาก ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ คนในชุมชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะ เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ต้นจนจบ^{๖๒}

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ เสนอหลักการและกระบวนการของการมีส่วนร่วมว่า มีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ ๑) การระดมความคิด คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของการ ร่วมคิด มิใช่มาจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียว ทั้งนี้ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามี ส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ ๒) การวางแผน คือ การนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ ร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย ทั้งในส่วนบุคคล สิ่งของ งบประมาณ เวลา ฯลฯ ๓) การลง มือทำ คือ การนำแผนงานที่ได้ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบ เพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือ เป้าหมายที่วางไว้ ๔) การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามผลงานที่ทำ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างการทำงานด้วยการร่วมกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น จากที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุป ได้ว่า การนำประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา ควรเปิดโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาตั้งแต่ต้น คือ การร่วมคิด เสนอแนวทาง และวางแผน จนจบกระบวนการ ด้วยการ ให้ความสำคัญกับการตัดสินใจต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ทั้งนี้การที่ประชาชนร่วมวางแผนและ เสนอโครงการพัฒนาชุมชนของตนเองจะช่วยส่งผลให้การจัดทำโครงการการพัฒนาตรงกับ ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ มีความกระตือรือร้นที่จะ

^{๖๑} ไพรัตน์ เดชะรินทร์, **ชนบทไทย การผันแปรในอนาคตกายหลังการพัฒนา**, (เชียงใหม่: ศูนย์ วิชาการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๒๒), หน้า ๗.

^{๖๒} อรทัย ก๊กผล, **คู่มือการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘**, (ศูนย์บริการประชาชน: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒-๓๔.

ช่วยดำเนินโครงการตามศักยภาพ และประชาชนในชุมชนจะช่วยดูแลให้โครงการหรือกิจกรรมการพัฒนาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง トラบเท่าที่ประชาชนยังเห็นประโยชน์ของโครงการนั้น ๆ^{๖๓}

๒.๔ ธรรมนูญจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความหมายของธรรมนูญตำบล หลักการเขียน และรูปแบบการจัดทำธรรมนูญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เมื่อชุมชนท้องถิ่นลุกขึ้นมาจัดการตนเอง โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการร่วมกันกำหนดอนาคตตำบล มีกติกา และเป็นกลไก ตรวจสอบ ถ่วงดุลในพื้นที่ ลดการพึ่งพาภาครัฐ เปลี่ยนสถานะจากผู้รับการช่วยเหลือ เป็นผู้จัดการและลงมือปฏิบัติด้วยการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองของชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชนและใช้สิทธิพลเมืองในการร่วมกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่

การจัดทำธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง นับเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนที่ได้สร้างและพัฒนาแกนนำคนรุ่นใหม่ให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติ การค้นหาวิเคราะห์ปัญหา พัฒนาแผนกิจกรรม โครงการ ดำเนินการขับเคลื่อน เชื่อมโยง ยกระดับกระบวนการพัฒนา เพื่อให้สังคม ชุมชน ตำบลและหมู่บ้านเป็นแนวปฏิบัติ กฎกติกาหรือข้อตกลงร่วมการอยู่ร่วมกันของคนในตำบล โดยใช้หลักประชาธิปไตยชุมชนและเป็นฉันทามติเพื่อใช้ร่วมกัน ดำเนินการและแก้ปัญหาในชุมชนได้สำเร็จ สร้างความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า เกิดการขยายเชื่อมโยงทำให้เกิดพลังภาคีของชุมชนจัดการตนเอง^{๖๔} ซึ่งอำนาจของการจัดการตนเองนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยการใช้ธรรมนูญตำบลออกมาปฏิบัติโดยความเห็นชอบของทุกฝ่ายในชุมชนท้องถิ่น ตำบล กระบวนการแต่ละขั้นตอนเป็นสิ่งที่ไปเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน

๑) รูปแบบ “ธรรมนูญ”

หัวใจของธรรมนูญ คือ การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญเพื่อจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น การเริ่มต้นทำธรรมนูญ ต้องเริ่มต้นจากหันกลับมามอง คำว่า “ชุมชน” ทั้งนี้ ธรรมนูญนั้นมีด้วยกันหลายรูปแบบและหลายระดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

^{๖๓} สุชาติ จักรพิสุทธิ์, บทความเครือข่ายการศึกษาทางเลือกเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.Thai.knowledge.org/board/boardshcw.php?brd_id=640 [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖].

^{๖๔} สำนักสนับสนุนสภากองค์กรชุมชน, ชุดความรู้การจัดการธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง, (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙).

ธรรมเนียมประเพณี : เป็นธรรมเนียมที่เกิดขึ้นในกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มองเห็นปัญหาหรือปรากฏการณ์ในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แล้วจึงมีกระบวนการในการระดมปัญหา ระดมความคิดเห็น จนนำมาสู่การร่วมกันออกแบบ กำหนดข้อตกลง และปฏิบัติใช้ในประเด็นนั้น ๆ โดยการยอมรับร่วมกันของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่ เชื่อมร้อยและเกาะเกี่ยวกัน เช่น ธรรมเนียมสุขภาพตำบล

ธรรมเนียมสุขภาพ : เป็นเครื่องมือที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการออกแบบธรรมเนียมเพื่อการจัดการสุขภาพ จัดการคุณภาพชีวิตในวิถีเกษตร โดยที่กระบวนการจัดทำธรรมเนียมสุขภาพเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เริ่มจากแกนนำจากทุกหมู่บ้านที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ รวมตัวกันจัดตั้ง คณะกรรมการจัดทำธรรมเนียมสุขภาพ จัดเวทีพูดคุยทุกหมู่บ้าน ประกอบด้วย ๔ ภาคส่วน คือ ท้องถิ่น นักวิชาการ ภาคราชการและขบวนองค์กรชุมชน โดยมีสถานีนามัย โรงเรียน พัฒนาการเป็นพี่เลี้ยง ให้กับคณะกรรมการจัดทำธรรมเนียมสุขภาพและได้บูรณาการเครื่องมือหลากหลาย เช่น แผนแม่บทชุมชน เวทีประชาคมตำบล สภาองค์กรชุมชน แผนที่ทางเดินยุทธศาสตร์ เป็นต้น

ธรรมนูญชุมชน : เป็นธรรมนูญที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน คนในชุมชนร่วมกันออกแบบ และกำหนดข้อตกลงและปฏิบัติการใช้ โดยการยอมรับร่วมกันของคนในชุมชนคนในพื้นที่นั้น ๆ เช่น ระเบียบ ข้อบังคับการใช้ที่ดินและทรัพยากรหมู่บ้านธรรมนูญตำบล : เป็นธรรมนูญที่ขยับจากระดับชุมชนเป็นระดับท้องถิ่น ตำบลโดยเริ่มจากฐานปัญหาของแต่ละชุมชน เกิดการขยับปัญหาทั้งตำบล ร่วมกัน นำไปสู่การออกแบบ กำหนด ข้อตกลง และปฏิบัติการใช้ โดยการยอมรับร่วมกันของคนในตำบลนั้น ๆ

ธรรมนูญมินิเวสต์ : เป็นธรรมนูญที่เชื่อมโยงสภาพปัญหากว้างมากขึ้น เป็นส่งผลต่อกัน และกันจนเกิดการขยับเชื่อมโยงในระดับมินิเวสต์ เพื่อออกแบบ กำหนดข้อบังคับและปฏิบัติใช้โดยการยอมรับของชุมชนในมินิเวสต์นั้น ๆ

ธรรมนูญจังหวัด : เป็นธรรมนูญที่เคลื่อนไหวในภาพใหญ่เป็นการขยับจากฐานชุมชน หลายชุมชน หลายตำบล หลายอำเภอจนครอบคลุมทั้งจังหวัด เกิดการร่วมกันออกแบบกำหนดข้อบังคับ และปฏิบัติการใช้ ในพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยการยอมรับร่วมกันของคนในจังหวัดนั้นๆ รวมทั้งเกิดการ เชื่อมร้อยการทำงานร่วมกับราชการส่วนจังหวัด นำมาสู่การขับเคลื่อนในระดับแผนยุทธศาสตร์จังหวัด

๒) ความหมาย “ธรรมนูญตำบล”

ธรรมนูญตำบล หมายถึง กติการ่วม ข้อตกลงร่วมของคนในชุมชนที่เกิดจากสำนึกของคนในตำบลที่มาอยู่ร่วมกันและสามารถกำหนดเป้าหมายอนาคตของตนเองตามวิถีชีวิตแห่งจิตสำนึกร่วม โดยการบูรณาการทุนชุมชนสู่การปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการตนเองของตำบล

การทำธรรมนูญ จึงมีองค์ประกอบหลายส่วน หลายระดับ และหลายกระบวนการ ขั้นตอน เทคนิค รวมทั้งหลายคำเรียกขาน ไม่ว่าจะเป็นธรรมนูญ ข้อบัญญัติท้องถิ่นระเบียบชุมชน ฯลฯ หัวใจสำคัญของธรรมนูญนั้นอยู่ที่การจัดรูปแบบของอำนาจใหม่ให้เกิดปฏิบัติการเกิดการยอมรับร่วมกันในเงื่อนไข กฎเกณฑ์ และมาตรการการควบคุมต่าง ๆ”

๓) หลักการของ “ธรรมนูญตำบล”

ธรรมนูญตำบลต้องยืนอยู่บนฐาน ๔ หลักการ ดังนี้

- (๑) หลักความมุ่งมั่นที่จะก่อให้เกิดการสร้างสำนึกกริชุมชน
- (๒) หลักร่วมคิด ร่วมทำ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องที่เห็นความสำคัญ
- (๓) หลักการจัดความสัมพันธ์แนวราบโดยใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง นั่นคือ คนในชุมชนลุกขึ้นมาจัดการตนเอง
- (๔) หลักความเข้าใจที่นำไปสู่ความมั่นใจในการจัดการตนเองของชุมชน

๔) คุณค่าของ “ธรรมนูญตำบล”

คือ เป็นการกำหนดทิศทาง ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนที่มีความภาคภูมิใจในชุมชนร่วมกันและสามารถกำหนดเป้าหมายอนาคตของตนเองตามวิถีชีวิตแห่งจิตสำนึกร่วมสู่การบูรณาการทุนชุมชนที่มีการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายตำบลที่จัดการตนเองได้

กระบวนการขั้นตอน “การจัดทำธรรมนูญตำบล”

- ๑) ค้นหาจิตอาสาในพื้นที่และมีเวทีพูดคุยแบบเปิดกว้างในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกัน
- ๒) กำหนดบทบาท แบ่งหน้าที่ร่วมกัน เพื่อลงพื้นที่ สืบหาข้อมูลพื้นฐาน วิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากร สังคม และปัญหาอื่น ๆ ในชุมชน
- ๓) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลและจัดลำดับปัญหาประเด็นต่าง ๆ ให้ชัดเจน
- ๔) ประสานความร่วมมือกับผู้นำในท้องถิ่น องค์กรภาคี เครือข่ายพันธมิตรทุกภาคส่วน ที่เห็นความสำคัญเข้าร่วมในการจัดทำธรรมนูญตำบล
- ๕) จัดเวทีกลางเปิดพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมเพื่อค้นหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามของตำบลเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หาแนวทางแก้ปัญหาและพัฒนาตำบล
- ๖) นำผลการเปิดเวทีกลางมายกร่างจัดทำเป็นธรรมนูญหรือข้อตกลง กติการ่วมกัน โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่ตามความต้องการของชุมชน
- ๗) นำร่าง “ธรรมนูญตำบล” มาเปิดเวทีกลางเพื่อนำเสนอต่อเวทีประชาคมเพื่อปรับปรุงแก้ไข และขอฉันทามติ
- ๘) จัดทำ “ธรรมนูญตำบลฉบับสมบูรณ์” เผยแพร่และสื่อสารให้คนในตำบลผู้ที่เกี่ยวข้อง ท้องที่ ท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน

๙) ถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการใช้ธรรมนูญตำบลที่ผ่านมาว่าได้รับผลสำเร็จ หรือไม่สำเร็จจากการปฏิบัติอย่างไร

๑๐) ติดตาม รายงานผล ทบทวนธรรมนูญตำบลทุกปี พร้อมวางระบบการติดตามผลการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกมิติ สารของธรรมนูญตำบล โดยจัดให้มีการสื่อสารในหลากหลายช่องทางและหากจัดให้มีการทบทวนสารหมวดหมู่ในข้อใด ข้อหนึ่ง หรือหมวดใด จะต้องเน้นกระบวนการแบบมีส่วนร่วม

๕) การเขียน “ธรรมนูญ”

๕.๑) ร่วมกำหนด ร่วมออกแบบ และยกร่าง หลังจากได้ข้อมูล เห็นสภาพปัญหาจึงร่วมกันออกแบบวิธีการ แนวทางในการจัดการกับปัญหานั้นๆ กำหนดเป็นธรรมนูญที่เป็นของตนเอง “คิดเอง เขียนเอง ทำเอง” เพื่อสร้างข้อตกลงร่วม กำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมของคนในพื้นที่ องค์ประกอบของธรรมนูญ ประกอบด้วย ๓ กรอบ เนื้อหา คือ

(๑) ข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย หมวดพื้นฐาน ปรัชญา แนวคิด สภาพทั่วไปของชุมชน

(๒) เนื้อหาของธรรมนูญ ประกอบด้วย เรื่องสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งเป็น หมวดหมู่ และมีรายละเอียดที่ชัดเจนในแต่ละหมวด โดยแต่ละเรื่องควรประกอบไปด้วยหลักการของประเด็นนั้น ๆ เป้าหมายที่จะทำร่วมกันและมาตรการรวมถึงข้อตกลงและกติกา

(๓) บทเฉพาะกาล ประกอบด้วย เรื่องบทลงโทษต่อสิ่งที่มากระทบต่อชุมชนให้ปรากฏอย่างชัดเจน เพราะการเขียนระบุบทลงโทษจะใช้อ้างอิงได้เมื่อเกิดกรณีปัญหาหรือการละเมิดเกิดขึ้น รวมทั้งเงื่อนไขในการแก้ไขธรรมนูญว่าสามารถดำเนินการได้อย่างไร

๕.๒) จัดเวทีประชาพิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นรอบด้าน ฟังทุกเสียงสะท้อนเพื่อนำมาปรับแก้หรือทำให้คนในพื้นที่ยอมรับร่วมกันได้

๕.๓) ประกาศใช้เป็นการประกาศใช้ธรรมนูญต่อพื้นที่ สาธารณะเพื่อยืนยันสิทธิตามธรรมนูญ และยืนยันเจตนารมณ์ของประชาชน

๕.๔) ปฏิบัติการใช้ ธรรมนูญประชาชนในพื้นที่ นำธรรมนูญที่ประกาศใช้มาปฏิบัติจริง มีมาตรการในการจัดการเมื่อเกิดการละเมิดธรรมนูญประชาชนเพื่อให้ธรรมนูญประชาชนมีความศักดิ์สิทธิ์

๖) สิ่งพึงระลึกในการเขียน “ธรรมนูญ”

ต้องประสานและผนึกกำลังที่หลากหลาย การเขียนธรรมนูญนั้นเป็นกระบวนการซึ่งต้องผสมผสานและผนึกพลังที่หลากหลาย ได้แก่

พลังชุมชน : เป็นพลังหลักโดยใช้สภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงชุมชนและภาคีพัฒนาต่าง ๆ มาทำงานร่วมกัน

พลังทางสังคม : ภาควิชาพัฒนา-สานพลัง

พลังความรู้ : การวิจัยเชิงปฏิบัติการ-การจัดการความรู้

พลังภูมิปัญญาท้องถิ่น : องค์ความรู้ท้องถิ่น ข้อมูลชุมชน

พลังสื่อ : สื่อสารสาธารณะ-สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ เวทีเสวนาผ่านวิทยุ เป็นต้น

สำหรับตัวอย่างรูปแบบการจัดทำธรรมนูญตำบลที่สำเร็จ และนำไปใช้ได้เป็นแนวทางและแก้ปัญหาในเชิงพื้นที่ได้จริงคือ ธรรมนูญประชาชนกฐะเปียบ ตำบลบัวใหญ่ อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน : ใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือที่ทำให้ทุกคนในตำบลมาร่วมกันคิด เป็นเวทีชวนคิด ชวนคุย กระตุ้นด้วยคำถามเพื่อการแก้ปัญหา การดูแลทุกข์สุขร่วมกัน ข้อมูลที่เก็บได้ต้องนำมาจัดระบบ โดยมีสภาองค์กรชุมชนเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนงานของประชาชนในตำบลในทุกด้าน เกิดการวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและทรัพยากรสิ่งแวดล้อม กฐะเปียบตำบลบัวใหญ่ ข้อห้ามเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของคนในชุมชน และการวางแผนอนาคตเพื่อให้คนรุ่นหลัง มีใช้-รักษา-ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

๒.๕ ข้อมูลบริบทของเรื่องที่วิจัย

ข้อมูลทั่วไป

ตำบลหัวเมือง ประกอบด้วย ๑๓ หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ ๑ บ้านหัวเมือง	หมู่ที่ ๒ บ้านวังพ่อน
หมู่ที่ ๓ บ้านดงเจริญ	หมู่ที่ ๔ บ้านหนองเสี้ยว
หมู่ที่ ๕ บ้านแม่ทะ	หมู่ที่ ๖ บ้านสันปู่สี
หมู่ที่ ๗ บ้านวังพ่อน	หมู่ที่ ๘ บ้านหนองเสี้ยว
หมู่ที่ ๙ บ้านหัวเมือง	หมู่ที่ ๑๐ บ้านดงเจริญ
หมู่ที่ ๑๑ บ้านวังพ่อน	หมู่ที่ ๑๒ บ้านวังพ่อน
หมู่ที่ ๑๓ บ้านหัวเมือง	

ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบน เป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยประมาณ ๖๐ % เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร ๓๕ % และมีพื้นที่ส่วนอื่น ๕ % มี ๓ ดูกาล (ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว)

ลักษณะภูมิอากาศเป็นร้อนชื้น อากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดู ซึ่งมี ๓ ฤดู ดังนี้

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนและแห้งแล้ง แต่บางครั้งอาจมีอากาศเย็น บ้างครั้งเกิดพายุฝนฟ้าคะนองและลมกระโชกแรงหรืออาจมีลูกเห็บตกก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทุกปี เรียกว่า “พายุฤดูร้อน” อากาศร้อน จะมีอุณหภูมิระหว่าง ๓๕ – ๓๙.๙ องศาเซลเซียส ร้อนจัด มีอุณหภูมิประมาณ ๔๐ องศาเซลเซียสขึ้นไป

- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ฝนตกมากในช่วงเดือน พฤษภาคม-ตุลาคมน แต่อาจเกิด “ช่วงฝนทิ้งช่วง” ซึ่งอาจนานประมาณ ๑ – ๒ สัปดาห์หรือบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือน ในเดือนกรกฎาคม แต่ในเขตหัวเมืองไม่เคยเกิดอุทกภัยรุนแรง มีฝนตกเฉลี่ยประมาณ ๙๐๐ มิลลิเมตร

- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงกลางเดือนตุลาคมนานราว ๑-๒ สัปดาห์ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูจากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว อากาศแปรปรวนไม่แน่นอน อาจเริ่มมีอากาศเย็นหรืออาจยังมีฝนฟ้าคะนอง อากาศหนาวอุณหภูมิต่ำสุด ประมาณ ๑๕ องศา

ระบบบริการพื้นฐาน

๑. การคมนาคมขนส่ง (ทางบก, ทางน้ำ, ทางราง ฯลฯ) ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มีเส้นทางคมนาคมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ร้อยละ ๗๐ เป้าหมาย คือ ต้องการให้ได้มากกว่านี้หรือร้อยละ ๑๐๐ โดยผู้บริหารมีนโยบายที่จะดำเนินการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กทุกสาย ปัญหา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากพื้นที่ยังไม่เป็นที่สาธารณะ จะดำเนินการได้ก็ต้องเมื่อต้องเป็นที่สาธารณะ

๒. การไฟฟ้า การขยายเขตไฟฟ้า ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ปัญหา คือ ไฟฟ้าส่องสว่างทางหรือที่สาธารณะยังไม่สามารถดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ได้ทั้งหมด เนื่องจากพื้นที่ที่มีความต้องการให้ติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างนั้นยังไม่เป็นที่สาธารณะ องค์การบริหารส่วนตำบลจึงไม่สามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกับถนน การแก้ปัญหา คือ ประสานความร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ และวิธีการที่จะดำเนินการแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ตั้งงบประมาณในส่วนนี้ไว้แล้ว และได้แจ้งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงเหตุผลเพื่อที่จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน ปัจจุบันในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีไฟฟ้าใช้ ดังนี้

(๑) จำนวนครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้า ๙๖๓ หลังคาเรือน

(๒) ไฟฟ้าสาธารณะ จำนวน ๗๕ จุด

๓. การประปา มีกิจการประปาเป็นของตนเอง สามารถให้บริการได้ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ปัญหา คือ มีข้อร้องเรียนเรื่องน้ำประปาขุ่นบ่อยครั้ง สาเหตุเนื่องจากเป็นท่อประปาเก่าเกิดการแตกตะกอนของน้ำ และไม่มีแหล่งน้ำดิบในการผลิตประปาต้องขอใช้จากพื้นที่อื่นทำให้มีค่าใช้จ่ายมาก ประปาขององค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่สามารถที่จะผลิตเป็นน้ำประปาสำหรับบริโภคได้ ต้องใช้งบประมาณสูงมากในการดำเนินการ ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วน

ตำบล ยังไม่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำสามารถที่จะจัดหาน้ำดิบสำหรับผลิตประปาให้ชุมชนได้ การแก้ปัญหา คือ การลงพื้นที่ดำเนินการแก้ไขตามจุดที่เกิดปัญหาในทันที การพิจารณาโครงการต่าง ๆ ที่ไม่สามารถดำเนินการได้นั้น เช่น โครงการก่อสร้างโรงสูบน้ำจ่ายสารเคมี และเก็บสารเคมีการประปา ฯลฯ องค์การบริหารส่วนตำบลก็นำบรรจุในแผนพัฒนาสามปีเพื่อที่จะพิจารณาดำเนินการในปีต่อไป เมื่อมีงบประมาณและความจำเป็นก็สามารถดำเนินโครงการได้ต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อไป ปัจจุบันประชาชนมีประปาใช้ ดังนี้

- (๑) จำนวนครัวเรือนที่ใช้น้ำประปา ๑,๐๗๕ หลังคาเรือน
- (๒) หน่วยงานเจ้าของกิจการประปา ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ๑ แห่ง
- (๓) ปริมาณการใช้น้ำประปาเฉลี่ย ๕๐๐ – ๕๕๐ ลบ.ม. ต่อวัน
- (๔) แหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปาได้จากแหล่งน้ำใต้ดิน

ระบบเศรษฐกิจ

ประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ร้อยละ ๗๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ดังนี้

- อาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ ๗๐ ของจำนวนประชากรทั้งหมด
- อาชีพเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ ๑๓ ของจำนวนประชากรทั้งหมด
- อาชีพรับจ้าง ร้อยละ ๘ ของจำนวนประชากรทั้งหมด

การปศุสัตว์เป็นการประกอบการในลักษณะเลี้ยงในครัวเรือนเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงไก่ เป็ด โค สุกร กระบือ จำนวนสัตว์ในพื้นที่โดยประมาณ ได้แก่ โค ๔๕๕ ตัว กระบือ ๑๒๕ ตัว สุกร ๖๐ ตัว เป็ด ๕๒๑ ตัว ไก่ ๑๑๕ ตัว และอื่น ๆ ๘๑๕ ตัว

ทรัพยากรธรรมชาติ

น้ำ ที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค เป็นน้ำที่ได้จากน้ำฝน และน้ำดิบจากแม่น้ำยม (อยู่นอกเขต) ซึ่งจะต้องนำมาผ่านกระบวนการของระบบประปา สำหรับน้ำใต้ดินมีปริมาณน้อย ไม่สามารถนำขึ้นมาใช้ให้พอเพียงได้ ไม่สามารถใช้ดื่มและอุปโภคได้

คุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติ ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนมากเป็นพื้นที่สำหรับเพาะปลูก ที่อยู่อาศัย ร้านค้าสถานประกอบการ ตามลำดับ และมีพื้นที่เพียงเล็กน้อยที่เป็นพื้นที่สาธารณะ ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ได้แก่ ดิน น้ำ ต้นไม้ อากาศที่ไม่มีมลพิษ ปัญหา คือ ไม่สามารถที่จะนำน้ำจากใต้ดินมาใช้ในการอุปโภค-บริโภคได้ ต้องอาศัยน้ำดิบจากแหล่งอื่น และน้ำฝน น้ำในการเกษตรก็ต้องรอฤดูฝน มีแหล่งน้ำใช้ในการเกษตรไม่เพียงพอ ปัญหา คือ ยังไม่สามารถหาแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรได้เพิ่มขึ้น เพราะพื้นที่ส่วนมากเป็นของประชาชนเอกชน ปัญหาด้านขยะ เมื่อชุมชนแออัดขยะก็มากขึ้น การแก้ไขปัญหา องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาให้กับประชาชนและเป็นไปตามความต้องการของประชาชน เช่น โครงการจัดหาถังขยะรองรับขยะให้ครอบคลุมทั้งพื้นที่ โครงการปลูกต้นไม้ในวันสำคัญต่าง ๆ ในพื้นที่ของตนเองและที่

สาธารณะรวมทั้งปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของเมืองให้ร่มรื่นสวยงาม ให้เป็นเมืองน่าอยู่ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน ฯลฯ^{๖๕}

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาวฤทธิ จงเกษกรณ์ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำและประชาชนตระหนักถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน โดยการกระตุ้นความสนใจของประชาชนในการมีส่วนร่วมและเข้ามามีบริหารจัดการเอง (Privatization) ซึ่งต้องมีการรณรงค์ ประชาสัมพันธ์ให้ตื่นตัวกับกระแสการมีส่วนร่วมและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สนับสนุนสร้างและขยายชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชน ตำบล หมู่บ้าน มีการจัดเวทีประชาคมทุกเดือนเพื่อจุดประกายพลังชุมชน^{๖๖}

ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ ได้นำเสนอบทเรียนความพยายามของคณะทำงาน กลุ่มน้ำยมในการที่จะบริหารจัดการน้ำตามแนวทาง IWRM ภายใต้อำนาจ “โครงการจัดการลุ่มน้ำยมแบบยืดหยุ่นและผสมผสาน” ผลจากการศึกษาคือ มีการพัฒนาระบบเตือนภัยน้ำท่วมของภาคประชาชน ก่อเกิดเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกัน ปัจจัยที่สนับสนุนการให้คณะทำงานขับเคลื่อนงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การประชุมอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการเอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติในทุกกิจกรรมของโครงการ บทเรียนดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการลุ่มน้ำได้^{๖๗}

Church, S. P., & Prokopy, L. S. ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของสังคมที่เป็นเสมือนแรงขับเคลื่อนในความพยายามเรื่องการอนุรักษ์ลุ่มน้ำ โดยใช้กรณีศึกษาของการจัดการน้ำที่ประสบความสำเร็จของเมือง Indian Creek ที่รัฐ Illinois ประเทศสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในการที่จะทำให้ระบบการจัดการน้ำประสบความสำเร็จนั้น ต้องประกอบด้วย ๓ ส่วนใหญ่ คือ ๑) สภาพพื้นฐานของชุมชน ชีวิตความเป็นอยู่ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวกับเรื่องน้ำ ๒) กิจกรรมหรือโครงการที่จะเป็นตัวกระตุ้น รวมถึงเงินทุน กฎระเบียบต่าง ๆ และองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น และ ๓) ผลตอบรับโดยรวมต่อกิจกรรมหรือโครงการที่จะเป็นตัวกระตุ้นในเรื่องการอนุรักษ์ลุ่มน้ำ สิ่งที่สำคัญจากงานวิจัยนี้คือกิจกรรมหรือ

^{๖๕} องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕), หน้า ๑-๙. (อัสสเนนา).

^{๖๖} ชาวฤทธิ จงเกษกรณ์, “การพัฒนาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำสะแกกรังจังหวัดอุทัยธานี”, ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒).

^{๖๗} ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ, “การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการลุ่มน้ำ กรณีศึกษา คณะกรรมการลุ่มน้ำยม”, ผลงานวิจัยด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประจำปี ๒๕๕๓, (สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา, กรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๓).

โครงการที่จะเป็นตัวกระตุ้นในเรื่องการอนุรักษ์ลุ่มน้ำต้องมีการวางโครงสร้างและการจัดการที่ดี เพราะสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจะเปลี่ยนไปเนื่องจากผลของกิจกรรมหรือโครงการนั้นต่อไปในอนาคต^{๖๘}

Bhakuni กล่าวถึงการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำของชุมชน โดยการส่งตัวแทนของหมู่บ้านเข้าร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชนและรัฐบาล ในชื่อของ Pani Panchayat คือ ผู้แทนที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นตัวแทนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำของชุมชน เพื่อออกนโยบายในการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งอินเดียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ที่ใหญ่ แบ่งเป็นรัฐและมีเมืองเล็ก ๆ มากมาย และน้ำมีความสำคัญกับคนอินเดียมากในเรื่องการเกษตร การใช้น้ำในหมู่บ้านของอินเดียไม่เหมือนของเทศอื่น กล่าวคือ น้ำ คือ กรรมสิทธิ์ของรัฐบาลในการดูแลและจัดสรร น้ำจึงเป็นส่วนกลางในการแก้ไขปัญหามลพิษ โดยมองด้านสิ่งแวดล้อมและเรื่องเศรษฐศาสตร์การลงทุนว่าคุ้มค่าหรือไม่ แต่รัฐบาลเปิดโอกาสให้องค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการบูรณาการในการจัดการน้ำในแง่ของทางสังคม^{๖๙}

Marks and Davis ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้คนในท้องถิ่นในเรื่องของความรู้สึกในการเป็นเจ้าของแหล่งน้ำ เพื่อการใช้และพัฒนาแหล่งน้ำแบบยั่งยืน ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้ใน ๑,๑๔๐ ครัวเรือน ใน ๕๐ หมู่บ้านที่ห่างไกลในประเทศเคนยา จากการศึกษาพบว่า แม้จะไม่ใช่ว่าทั้งหมดของกลุ่มที่ทำการศึกษาจะมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของแหล่งน้ำ เนื่องจากหลายแห่งมีการจัดสรรน้ำมาถึงบ้านเรือนโดยไม่เกิดความลำบาก แต่ในการศึกษาพบว่ามีหมู่บ้านจำนวนหนึ่งก็แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกหวงแหนแหล่งน้ำ นั้นอาจจะเกิดจากการเห็นความสำคัญของการใช้น้ำและความยากลำบากในการที่จะเข้าถึงแหล่งน้ำนั้นเองความสำคัญของการศึกษานี้ทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้จากความรู้สึกของคนในหมู่บ้านไปกำหนดแผนการดำเนินการเรื่องการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและลักษณะของกลุ่มคนที่สนใจในการที่จะมีส่วนร่วม ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้กำหนดนโยบายเพื่อการพัฒนาและวางนโยบายเกี่ยวกับการใช้น้ำแบบยั่งยืน^{๗๐}

Jingling, et al. ได้ทำการศึกษาการบริหารจัดการน้ำในเขตลุ่มน้ำ Haihe ในประเทศจีน ซึ่งในการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมที่ดีนั้นจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงสถานการณ์การมีส่วนร่วมของผู้คนในปัจจุบันในเขตลุ่มน้ำดังกล่าว รวมถึงได้สัมภาษณ์กลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องนี้และผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ นอกจากนี้ประเด็นในเรื่องความรู้ของผู้คนในเขตลุ่มแม่น้ำเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ข้อมูลพื้นฐาน

^{๖๘} Church, S. P., & Prokopy, L. S. The influence of social criteria in mobilizing watershed conservation efforts: A case study of a successful watershed in the Midwestern U.S. Land Use Policy, 2017, 61, pp. 353-367.

^{๖๙} Bhakuni Bhakuni, C., Water Communities, In Rajib Shaw and Danai Thaitakoo (2010), p. 169-180.

^{๗๐} Marks, S. J., & Davis, J, Does user participation lead to sense of ownership for rural water system Evidence from Kenya, World Development, 40 (8) (2012): 1569-1576.

ของผู้คนในพื้นที่แหล่งน้ำ ความพึงพอใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ความเต็มใจในการมีส่วนร่วม และการดำเนินการมีส่วนร่วมจริง ๆ ที่เกิดขึ้น ผลจากการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำที่ต้องมีการบูรณาการ ระหว่างความรู้และประสบการณ์ของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วม ในกิจกรรมของโครงการต่าง ๆ ที่รัฐบาลดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การจัดการน้ำที่ประสบความสำเร็จ^{๗๑}

ธัญญภัทร เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ ได้ทำการศึกษาการพัฒนาธรรมนุญชุมชนใน ๑๓ ชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่การก่อรูปหรือขาขึ้นของธรรมนุญชุมชนถึงการยกร่างธรรมนุญชุมชน เพื่อศึกษาลักษณะของการพัฒนาธรรมนุญชุมชนตามศักยภาพของชุมชน และปัจจัยผลักดันที่ก่อให้เกิดธรรมนุญในชุมชนต่าง ๆ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยค้นพบว่า การก่อร่างหรือขาขึ้นของธรรมนุญชุมชนนั้นเกิดจากการให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ และแกนนำภาคประชาสังคม และการตระหนักในปัญหาของชุมชนเป็นปัจจัยหลักสำคัญ ส่วนลักษณะของธรรมนุญชุมชนส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากปัญหาและความต้องการในชุมชนเป็นหลัก โดยเฉพาะด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคม และสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น^{๗๒}

รัชชัย เคหะบาย และนิตยา เคหะบาล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์” ผลการวิจัยพบว่า ๑.สถานการณ์สุขภาพชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ มี ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านปัจเจกบุคคล ปัญหา คือ ผู้ป่วยส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง และศักยภาพ คือ มีการผลิตอาหารปลอดภัยสำหรับบริโภคเองในครัวเรือน ๒) ด้านเศรษฐกิจ ปัญหา คือ มีรายจ่ายของครัวเรือนสูงกว่ารายได้ และศักยภาพ คือ มีการออมและลดรายจ่ายในครัวเรือน ๓) ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหา ส่วนใหญ่ประสบกับปัญหาอากาศเป็นพิษ เสียงดังรบกวนและน้ำเสีย และ ศักยภาพ คือ มีการจัดการขยะในครัวเรือน และ ๔) ด้านสังคมมีความรู้สึกลดภัยระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนน้อย และ ศักยภาพ คือครัวเรือนได้รับการช่วยเหลือและสวัสดิการจากชุมชนและภาครัฐ ๒. การพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนุญสุขภาพชุมชนเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์แบบมีส่วนร่วม มี ๙ ขั้นตอน คือ ๑) จัดตั้งคณะกรรมการจัดทำธรรมนุญสุขภาพชุมชน ๒) กำหนดกรอบธรรมนุญสุขภาพชุมชน ๓) ศึกษาสถานการณ์สุขภาพชุมชน ๔) จัดทำร่างธรรมนุญสุขภาพชุมชน ๕) จัดเวทีสาธารณะรับฟังความเห็นของประชาชนต่อร่างธรรมนุญสุขภาพชุมชน ๖) จัดเวทีสาธารณะรับรองธรรมนุญสุขภาพชุมชน ๗) แปลงธรรมนุญสุขภาพชุมชนสู่การปฏิบัติ ๘) ประกาศใช้ธรรมนุญสุขภาพชุมชน และ ๙) สรุปบทเรียนการจัดทำธรรมนุญสุขภาพชุมชน จากการพัฒนาธรรมนุญสุขภาพชุมชน ได้ก่อให้เกิด

^{๗๑} Jingling, L., Yun, L., Liya, S., Zhiguo, C., & Baoqiang, Z, **Public participation in water resources management of Haihe river basin, China: The analysis and evaluation of status quo.** Procedia Environmental Science, 2, p. 1750-1758.

^{๗๒} ธัญญภัทร เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ “ธรรมนุญชุมชน: เครื่องมือของการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก”, **Rajabhat J. Sci. Humanit. Soc., Sci.** 20 (1) (2020): ๑๒๘-๑๔๐.

ธรรมนูญสุขภาพตำบลกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ.๒๕๕๙ เรียกว่า “ธรรมนูญ ๕ ดี : ก่อร่าง สร้างฝัน สร้างคน ตำบลกาฬสินธุ์” ที่ใช้เป็นทิศทาง กรอบและกติกาในการพัฒนาชุมชน ประกอบไปด้วยสาระสำคัญ ๕ หมวด ได้แก่ คนดี สุขภาพดี รายได้ดี สิ่งแวดล้อมดี และ สังคมดี โดยหมวดที่มีมาตรการมากที่สุด คือ สิ่งแวดล้อมดี^{๗๓}

พระโสภณพัฒนบัณฑิต และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า ด้านบริบทชุมชน ตำบลหนองตาไก้ เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า ๑๐๐ ปี มีทุนทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยพระพุทธศาสนา ผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนเปลี่ยนไป ต่างคนต้องออกไปทำมาหากินต่างพื้นที่ ทำให้เด็กและคนชราต้องดูแลกันเอง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนลดลง ก่อให้เกิดปัญหาสังคมที่สลับซับซ้อนและปัญหาสุขภาพตามมา การแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางสังคม เสริมมาตรการทางวิชาการและกฎหมายของภาครัฐ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง นำจุดแข็งคือวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนวิถีพุทธมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา ยกระดับกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะหรือมาตรการทางสังคมในรูปแบบธรรมนูญตำบลที่เรียกว่า “ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้” ด้วยปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “ชุมชนเข้มแข็งด้วยจิตอาสา บนพื้นฐานศีล ๕ พัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาชนแล้วประกาศใช้ การขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับแผนงานกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีผลงานแสดงให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนต่อธรรมนูญฯ พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด^{๗๔}

อรรถพล ศรีประภา ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็น การส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชน ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชน เกิดการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุนทางสังคมที่มีอยู่ในตำบลโคกกวาง ในการร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาของตำบลมีความเข้าใจตรงกันที่จะแก้ไขปัญหาของตำบลโคกกวางเป็นแบบองค์รวม มองจุดอ่อนที่เป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องร่วมกันแก้ไข โดยมีการคืนข้อมูลทางด้านสุขภาพให้กับกลุ่ม ชุมชน เป็นการ

^{๗๓} ธวัชชัย เคหะบาย และนิติยา เคหะบาล, “การพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์”, Journal of Roi Kaensarn Academi, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๕): ๒๗๕-๒๙๒.

^{๗๔} พระโสภณพัฒนบัณฑิตและคณะ, “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๖๑).

สะท้อนและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการรับรู้ปัญหาทางด้านสุขภาพที่ตนเองได้มองข้าม เกิดการตระหนักที่จะช่วยกันหาทางแก้ไข ร่วมวางแผนดำเนินการและนำไปปฏิบัติ เพื่อให้คนในตำบลมีสุขภาพที่ดีตามกรอบ และแนวทางที่ธรรมนูญสุขภาพตำบลเฉพาะพื้นที่ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพ ด้วยการออกกกำลังกายในชุมชนตำบลโคกกว้าง ปัจจัยความสำเร็จในครั้งนี้ ประกอบด้วย ภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังนั้น กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพ ด้วยการออกกกำลังกายในชุมชน จึงต้องอาศัยศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพื้นฐานในกระบวนการจัดการ หน่วยงานรัฐระดับพื้นที่สนับสนุนงบประมาณและวิชาการ โดยยึดหลักการทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้ชุมชนมีข้อตกลง กติกา ร่วมกันเกิดการรับรู้แก้ปัญหาทางด้านสุขภาพด้วยตนเองได้^{๗๕}

มาโนชญ์ ขายครอง และคณะ ได้ทำการศึกษา “เรื่องการพัฒนาธรรมนูญสุขภาพชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลวัดตูม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษา พบว่า ธรรมนูญสุขภาพชุมชนที่สร้างขึ้นมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านความพอเพียงทางเศรษฐกิจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการเรียนรู้เท่าทันโลก และด้านความปลอดภัย เมื่อผ่านความเห็นชอบจากประชาคมแล้วประกาศใช้เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในรูปแบบคณะกรรมการที่เป็นภาคีเครือข่ายทั้ง ภาคท้องถิ่น นักวิชาการ ภาคราชการและขบวนการองค์กรชุมชน โดยอาศัยหลักการบริหารจัดการที่ประสิทธิภาพ เชื่อมโยง กับแผนงานระดับท้องถิ่นและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินธรรมนูญสุขภาพชุมชนอยู่ในระดับมากที่สุด^{๗๖}

สัททยา วิเศษ และชัยวัฒน์ จันธิมา ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการกำหนดธรรมนูญการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยวิธีการสานเสวนา : กรณีศึกษากว๊านพะเยา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) รูปแบบของกฎหมายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ กฎหมายในการจัดการกว๊าน-พะเยา ข้อบัญญัติท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรการทางสังคมของภาคประชาชน ที่มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการสมัยใหม่ การจัดการทะเลสาบสงขลา และการจัดการน้ำเฉพาะพื้นที่ของต่างประเทศ ๒) หลักการในการร่างธรรมนูญกว๊านพะเยา ได้แก่ หลักกฎหมายที่แบ่งออกเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน หลักกติกาทางสังคมของชุมชนที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน และหลักธรรมาภิบาล ที่เน้นคุณธรรม ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยแนวทางการร่างธรรมนูญกว๊านพะเยาให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม การพัฒนาที่

^{๗๕} อรรถพล ศรีประภา, “กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็น การส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกกำลังกายในชุมชน ตำบลโคกกว้าง อำเภอปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์, ๒๕๕๙).

^{๗๖} มาโนชญ์ ขายครอง และคณะ, “การพัฒนาธรรมนูญสุขภาพชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลวัดตูม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, The 9th National Conference 2021 Faculty of Management Science, Silpakorn University การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๖๔, (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๔).

ยั่งยืน กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมในการจัดการกว๊านพะเยา ๓) กระบวนการพัฒนาธรรมนุกว๊านพะเยา ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ ๑ การออกแบบธรรมนุกว๊านพะเยา โดยวิเคราะห์กฎหมาย กติกาทางสังคม และมาตรการทางสังคมในประเทศไทยและต่างประเทศ ขั้นตอนที่ ๒ การสานเสวนาพิจารณาร่างธรรมนุกว๊านพะเยาในกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ขั้นตอนที่ ๓ การสานเสวนาหาฉันทามติ ร่างธรรมนุกว๊านพะเยา ให้มีการพัฒนากลไกการจัดการกว๊านพะเยาในรูปของคณะกรรมการพัฒนากว๊านพะเยาและสภาพัฒนากว๊านพะเยา ข้อเสนอแนะจากการวิจัยมีดังนี้ ควรพัฒนากลไกที่เป็นองค์กรหลักในการจัดการกว๊านพะเยา จัดตั้งกองทุนพัฒนากว๊านพะเยา จัดทำแผนแม่บทในการจัดการกว๊านพะเยา จัดประชุมร่วมกับเทศบาลเมืองพะเยาที่มีแนวคิดในการจัดทำพระราชบัญญัติกว๊านพะเยา นำมติจากการสานเสวนาเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ร่างธรรมนุกว๊านพะเยานำไปสู่การปฏิบัติต่อไป^{๗๗}

ชูตระกูล ไชยเสนา ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทและภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑) ระดับบทบาทของผู้บริหารภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อ พิจารณา เป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ บทบาทการนำอย่าง มีประสิทธิภาพ บทบาทเป็นแบบอย่างประชาธิปไตย บทบาทของนักบริหาร มืออาชีพ บทบาทการเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น บทบาทในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล ๒) ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเฉลียวฉลาด ด้านความกระตือรือร้น ด้านความรอบรู้ในงาน ด้านความซื่อสัตย์และจริยธรรม ด้านความมีพลัง ด้านความเป็นผู้นำ และด้านความ เชื่อมั่นในตนเอง ๓) บทบาทของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรีส่งผลต่อ ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี ร้อยละ ๗๖.๗๐๔) ผลการ ทดสอบสมมติฐานพบว่า บทบาทของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี บทบาทการนำอย่างมี ประสิทธิภาพ บทบาทการเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น บทบาทของนักบริหาร มืออาชีพ บทบาทเป็นแบบอย่างประชาธิปไตย และ บทบาทในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๗๘}

ธรรมรัตน์ มณฑาทิพย์ และดวงใจ ชนะสิทธิ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาทีมงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ระดับบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาทีมงาน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๖ ลำดับ คือ การสร้างความร่วมมือ การสื่อสาร การเป็นผู้นำการสร้างควมไว้วางใจ การติดตามผล และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ๒) การ

^{๗๗} สหทัยา วิเศษ และชัยวัฒน์ จันธิมา, “แนวทางการกำหนดธรรมนูญการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยวิธีการสานเสวนา : กรณีศึกษากว๊านพะเยา”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๘-๕๖.

^{๗๘} ชูตระกูล ไชยเสนา “บทบาทและภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๓): ๓๐๓-๓๑๖.

เปรียบเทียบบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาทีมงาน พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศในภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ สำหรับตำแหน่งหน้าที่ในภาพรวมไม่แตกต่าง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ขนาดของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หน่วยงานต้นสังกัด ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ๓) แนวทางการพัฒนาทีมงาน พบว่า ผู้บริหารควรประชุมเพื่อติดตามผลงาน และเมื่อเกิดความขัดแย้งผู้บริหารต้องรับฟังปัญหาเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข^{๗๙}

อำนาจ เหมือนวงศ์ธรรม ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีเขตพื้นที่ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัย พบว่า ๑. ปัญหาและอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก ๒. ผลการเปรียบเทียบระดับการแสดงบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความคาดหวัง และการปฏิบัติจริง พบว่า ระดับการแสดงบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการปฏิบัติจริง สูงกว่าความคาดหวัง ๓. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการพัฒนาโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ๑) ด้านกายภาพของสถานที่ ต้องมีการจัดสถานที่ไว้เพื่อการดำเนินงานของโครงการฯ ทั้งที่หน่วยงานและสำหรับกลุ่มฯ ที่เข้าร่วมโครงการ ๒) ด้านการบริหารจัดการ ควรมีการปรับโครงสร้างองค์กรฯ ให้มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณและเครื่องมืออุปกรณ์ให้เพียงพอแก่ความต้องการ และนำแนวทางการบูรณาการมาใช้ในการปฏิบัติงาน ๓) ด้านบุคลากรมีแผนพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เช่น ฝึกอบรม ดูงาน ๑) ด้านปัจจัยภายนอก ควรมีการรณรงค์เพื่อกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของสมาชิก และวางแผนการฝึกอบรม/ดูงาน ให้สอดคล้องกับเวลาว่างของสมาชิก ตลอดจนทำให้เกิดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๘๐}

ชุดิมาพร ชาวนัว ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า

๑. บทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากสูงที่สุดไปต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม ดูแล และ ประเมินผล

^{๗๙} ธรรมรัตน์ มณฑาทิพย์ และดวงใจ ชนะสิทธิ์, “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาทีมงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี”, วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑): ๒๙๓-๓๐๗.

^{๘๐} อำนาจ เหมือนวงศ์ธรรม, “บทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีเขตพื้นที่อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”, วารสารวิทยบริการ, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๓๖-๕๐.

การใช้แหล่งเรียนรู้ และด้านการสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ผลงานที่เกิดจากการใช้แหล่งเรียนรู้

๒. ความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีมีความเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาแสดงบทบาทในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสูงกว่าครูที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตั้งแต่ ๑๑ ปี ขึ้นไป มีความเห็นแตกต่างจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่ำกว่า ๕ ปีและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ๕ - ๑๐ ปี ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดโรงเรียนต่างกัน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นแตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง ครูที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างกัน มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ โดยครูที่ปฏิบัติงานประเภทเทศบาลมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าครูที่ปฏิบัติงานประเภทองค์การบริหารส่วนจังหวัด^{๔๑}

ฐานันดร ปูนิล และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง” ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๓๖-๔๕ ปีจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบ อาชีพรับราชการและมีรายได้ระหว่าง ๘,๐๐๑ - ๑๒,๐๐๐ บาท/เดือน ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท/การแสดงออกของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการส่งเสริม เศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบทบาท/การแสดงออกของผู้นำอยู่ในระดับมาก ทั้ง ๓ ด้าน ทั้งในฐานะเป็นผู้ก่อกระบวนการในฐานะเป็นผู้เชื่อมประสานเครือข่ายและในฐานะเป็นผู้เร่งประชาชนที่มีสภาพแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ และรายได้มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ไม่แตกต่างกันส่วนประชาชนที่มีการศึกษาและอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

^{๔๑} ชูติมาพร เขาวนไฉ, “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ๒๕๖๒).

บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง โดยรวมแตกต่างกัน^{๕๒}

พิชญ์นิฐา พรรณศิลป์ และคณะ ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ ๒๑” พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทอย่างมากต่อการดำเนินงานภารกิจของท้องถิ่นทั้งการพัฒนาทางการเมืองท้องถิ่น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการทำงานให้ สอดคล้องกับสถานการณ์ บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ บทบาท การนำอย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทการเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น บทบาทของนักบริหารมืออาชีพ บทบาทเป็นแบบอย่างประชาธิปไตย บทบาทในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล และบทบาทอื่นตามสถานการณ์^{๕๓}

ขวัญธิดา ศติสุวรรณ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้กับการพัฒนาท้องถิ่น” ผลการศึกษา พบว่า บทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่กำหนดไว้ตามระเบียบกฎหมาย คือ ๑. ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาท้องถิ่น ๒. พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี ๓. ควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร และอีกบทบาทที่สำคัญ คือ การเป็นตัวแทนของประชาชนสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด แต่การปฏิบัติหน้าที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ กล่าวคือ ในการพิจารณาแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นเพียงแต่ทำหน้าที่ให้ความเห็นชอบแต่ไม่มีการพิจารณาถึงความเหมาะสมกับสภาพการณ์ สภาพพื้นที่ การพิจารณาร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ไม่ได้เสนอร่างข้อบัญญัติแต่อย่างใด การพิจารณาร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ไม่ได้พิจารณารายละเอียดและวิเคราะห์ความเหมาะสมของงบประมาณแต่อย่างใด ส่วนการควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารทำได้เพียงให้นายกองการบริหารส่วนตำบลได้แถลงนโยบายแต่ไม่มีการควบคุมและติดตามผลการปฏิบัติงานตามนโยบายที่นายกองการบริหารส่วนตำบลได้แถลงไว้ต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่เกิดจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้ไม่มีความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จึงจำเป็นต้องให้มีการเตรียมความพร้อมและเสริมสร้างความรู้ตั้งแต่ก่อนการสมัครรับเลือกตั้ง^{๕๔}

^{๕๒} ฐานันดร ปูนิล และคณะ, “บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง”, การประชุมมหาดไทยวิชาการ ครั้งที่ ๔ เรื่อง “การวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมไทย”, ๒๕๕๖, หน้า ๖๓-๗๓.

^{๕๓} พิชญ์นิฐา พรรณศิลป์ และคณะ, “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๔๖-๑๖๑.

^{๕๔} ขวัญธิดา ศติสุวรรณ, “บทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้กับการพัฒนาท้องถิ่น”, การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร, (คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙).

ซุซซัย ปะมาคะเต ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม: รูปแบบหนึ่งของการบริหารกิจการสาธารณะ” ผลการวิจัยพบว่า น้ำถือเป็นทรัพยากรที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ รัฐบาลจึงได้ดำเนินการลงทุนก่อสร้างสถานีสูบน้ำขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศในการบริหารสถานีสูบน้ำต่าง ๆ เหล่านั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการและการจัดสรรน้ำไว้ ๓ รูปแบบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเลือกใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ได้แก่ รูปแบบที่ ๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นผู้บริหารจัดการเพียงองค์กรเดียว รูปแบบที่ ๒) ประชาชนเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารจัดการเอง และรูปแบบที่ ๓) มีลักษณะเป็นความร่วมมือระหว่าง อปท. และภาคประชาชน บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะรายงานผลศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำทั้ง ๓ รูปแบบในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตอนหัน อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้ข้อมูลซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (องค์การบริหารส่วนตำบล) คณะกรรมการบริหารจัดการสถานีสูบน้ำและประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า รูปแบบที่ ๓ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการด้วยความร่วมมือระหว่าง อปท. และภาคประชาชนมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด^{๘๕}

สุกิตติยา บุญหลาย และศิวัช ศรีโสภากุล ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืนกรณีศึกษา : ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ระบบการบริหารจัดการน้ำ มี ๒ ระบบ คือ ๑) น้ำจากคลองชลประทาน และ ๒) โครงการสูบน้ำด้วยกระแสไฟฟ้า ซึ่งเกิดผลกระทบ ๔ ด้าน คือ ๑) ด้านเศรษฐกิจ ๒) ด้านสังคม ๓) ด้านวัฒนธรรม และ ๔) ด้านสิ่งแวดล้อม ประเด็นเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อรายได้ของเกษตรกร นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งทรัพยากรน้ำ อนึ่ง สามารถสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืน ได้เป็น ๕ ประเด็น คือ ๑) จัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำร่วมกัน ๒) เพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน ๓) จัดทำข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์ ๔) เสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการแก้ไขความขัดแย้ง และ ๕) ส่งเสริมการปลูกพืชใช้น้ำน้อย^{๘๖}

สมาพร เรืองสังข์ และตรีสุนันท์ เจริญชัยชาญกิจ ศึกษาวิจัยเรื่อง “ระบบนิเวศเกษตรและการจัดการทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่รอยต่อชายแดนกาญจนบุรี-ทวาย” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านพุน้ำร้อน มีการทำการเกษตรระบบเกษตรเชิงเดี่ยว ปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้า ต้องพึ่งพาเงินทุน แรงงานและปัจจัยการผลิต และจัดส่งผลผลิตให้โรงงานในจังหวัดกาญจนบุรีและต่างจังหวัด

^{๘๕} ซุซซัย ปะมาคะเต, “การบริหารทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม: รูปแบบหนึ่งของการบริหารกิจการสาธารณะ”, *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๘): ๒๔-๓๘.

^{๘๖} สุกิตติยา บุญหลาย และศิวัช ศรีโสภากุล, “แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรยั่งยืนกรณีศึกษา : ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”, *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๗๗๑-๑๗๘๔.

สำหรับชุมชนบ้านทิมะมีระบบเกษตรผสมผสาน ผลผลิตใช้บริโภคในครัวเรือน บางส่วนส่งขายภายในประเทศและส่งไปขายที่ประเทศอินเดีย

ชุมชนบ้านพุน้ำร้อนมีภูเขาล้อมรอบ สภาพดินเป็นกลางกับด่าง ส่วนใหญ่เป็นดินร่วนเหนียวปนทราย มีอินทรีย์วัตถุปานกลาง มีโพแทสเซียมสูงมาก แต่มีไนโตรเจนค่อนข้างต่ำ และฟอสฟอรัสมีในระดับต่ำ-ปานกลาง มีความหลากหลายของชนิดพืชน้อย แหล่งน้ำทางการเกษตร คือ บ่อน้ำขนาดใหญ่ และมีการจัดการระบบเพาะปลูกเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของพืช ชุมชนบ้านทิมะมีภูเขาล้อมรอบ สภาพดินเป็นกลาง ดินมีทั้งที่เป็นดินร่วน ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียว มีอินทรีย์วัตถุสูง และมีโพแทสเซียม แคลเซียมและแมกนีเซียมสูงมาก ส่วนฟอสฟอรัสมีระดับต่ำถึงสูงมาก ปริมาณไนโตรเจนค่อนข้างต่ำ มีความหลากหลายของชนิดพืชมาก แหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและทางการเกษตรคือแม่น้ำตะนาวศรี ไม่มีการจัดการเกษตร

แนวทางการพัฒนาการเกษตรของชุมชนบ้านพุน้ำร้อนและบ้านทิมะ คือ ทั้งสองชุมชนควรเพิ่มไนโตรเจนในดิน และให้ความรู้การทำเกษตรยั่งยืนแก่เกษตรกรและเยาวชน ชุมชนบ้านพุน้ำร้อน ควรมีการปรับการทำเกษตรเป็นระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสมหรือระบบเกษตรผสมผสาน และควรมีการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการ^{๘๗}

^{๘๗} สมมาตร เรื่องสังข์ และตรีสุคนธ์ เจริญชัยชาญกิจ, “ระบบนิเวศเกษตรและการจัดการทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่รอยต่อชายแดนกาญจนบุรี-ทวาย”, วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑): ๖๘๙-๘๐๕.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology)

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แบบกรณีศึกษา (Case Study) เป็นการศึกษาแบบวิเคราะห์เจาะลึกเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือสถานการณ์การจัดการน้ำ หรือหลายเหตุการณ์อย่างมีระบบ ซึ่งกรณีใดกรณีหนึ่งอาจสามารถอ้างอิงไปยังกรณีอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้^๑ สำหรับพื้นที่ตำบลหัวเมืองมีกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพอน จัดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำขึ้น และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ก็ได้นำเอาแนวทางการจัดการน้ำ รวมถึงกฎ ระเบียบ กติกา การใช้น้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพอน มาเป็นแนวทางการสร้างธรรมนูญจัดการน้ำขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง นับเป็นครั้งแรกที่ผู้บริหารท้องถิ่นได้มีการนำเอาธรรมนูญจัดการน้ำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการน้ำโดยผ่านการกำหนดนโยบาย และวางแผน การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน การสั่งการ และควบคุม การติดตาม และประเมินผล การให้คำปรึกษา เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ตำบลหัวเมือง

๓.๒ พื้นที่การวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัยในตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และกลุ่มเป้าหมายครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)^๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ๕ กลุ่ม รวมทั้งสิ้น จำนวน ๓๐ คน ดังนี้

^๑ ยายใจ พงษ์บริบูรณ์, “การศึกษาแบบกรณีศึกษา : Case Study”, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๔๒-๕๐.

^๒ สุวิมล ติรกานันท์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๗๐.

กลุ่มที่ ๑ เจ้าหน้าที่รัฐระดับนโยบาย จำนวน ๒ คน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	นายอนุวัธ วงศ์วรรณ	นายกอบจ. แพร่
๒	นายสมพล พุ่มพวง	นายกอบต. หัวเมือง

กลุ่มที่ ๒ เจ้าหน้าที่รัฐระดับปฏิบัติการ จำนวน ๓ คน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๓	ร.อ. สมศักดิ์ ม่วงคุ	รอง ทน.ฝ่ายแผนฯ กอ.รมน. จังหวัดแพร่
๔	นายภัทรพล อันเอี่ยม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ ๙
๕	นางสาววิชาภรณ์ คุณาจันทร์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ ๙

กลุ่มที่ ๓ องค์กรผู้ใช้น้ำ จำนวน ๒ คน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๖	นางบุษบากร เลิศประเสริฐ	ตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังฟ่อน
๗	นายสมบุญ ทอดดี	ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง

กลุ่มที่ ๔ ผู้นำหมู่บ้าน จำนวน ๑๓ คน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๘	นายเดช ยี่ดวง	กำนันตำบลหัวเมือง
๙	นายพินิจ รัตนบุปผา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑
๑๐	นายอนันต์ วัชระอม	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒
๑๑	นางสมทรง อะจิมา	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๓
๑๒	นายคมกริช ศรีแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔
๑๓	นายวรายุทธ นันตะแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕
๑๔	นายทวน ยศไทย	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖
๑๕	นายวิเชียร อุดม	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗
๑๖	นายอินจันทร์ ผิวอ่อน	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘
๑๗	นางจินตภา ทองประไพ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑๘	นายสาคร ขวดแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐
๑๙	นายมานพ วังสิงห์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๓
๒๐	นางจันทร์ทอง สมบูรณ์	ส.อบต. หัวเมือง

กลุ่มที่ ๕ เกษตรกร จำนวน ๑๐ คน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๒๑	นายประเทือง วรรณวงศ์	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๒	นายสมศักดิ์ วังทิพย์	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๓	นางสาวสิริพัทธ์ วงสกุล	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๔	นายสมนึก ใจกัญญา	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๕	นายชาติ เทพบุญเรือง	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๖	นายสมพงษ์ สำเภา	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๗	นายลำพวน พุ่มพวง	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๘	นางนงเยาว์ เพื่อนฝูง	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๒๙	นายบุญเทียม ผัดหล้า	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๓๐	นายศุภสมบัติ ถิ่นสอน	เกษตรกรตำบลหัวเมือง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อนำผลจากการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองในการจัดการน้ำตามธรรมาภิบาลจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ จำนวน ๑๐ คน ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๑	นายสมพล พุ่มพวง	นายกอบต. หัวเมือง
๒	นายภัทรพล อันเอี่ยม	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ ๙
๓	นายสมบูรณ์ ทองดี	ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง
๔	นายเดช ยี่ดวง	กำนันตำบลหัวเมือง
๕	นายคมกริช ศรีแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง
๖	นายวรยุทธ นันตะแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕
๗	นางจินตภา ทองประไพ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙
๘	นายชาติ เทพบุญเรือง	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๙	นายสมพงษ์ สำเภา	เกษตรกรตำบลหัวเมือง
๑๐	นายลำพวน พุ่มพวง	เกษตรกรตำบลหัวเมือง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

๑. แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) เป็นคำถามปลายเปิด โดยมีทั้งหมด ๑๐ ข้อ ซึ่งได้มาจากข้อการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ท่านมีการวางแผนงานในการสนับสนุนกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างไร และผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร ท่านมีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมในการจัดการน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำ หรือไม่ อย่างไร และในการบริหารงานในการจัดการน้ำ ท่านพบกับปัญหาและอุปสรรคเรื่องอะไรบ้าง (ภาคผนวก ข)

๒. แนวทางการสนทนากลุ่ม (FGD Guideline) เป็นประเด็นคำถาม ที่มาจากกรอบแนวคิดในการวิจัย มีทั้งหมด ๕ ประเด็น เช่น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กรผู้ใช้น้ำ เป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง ปัญหาน้ำในพื้นที่มีอะไรบ้าง และมีวิธีการแก้ไขปัญหายังไง หน่วยงานอบต.มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนช่วยในการจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างไร เป็นต้น (ภาคผนวก ข)

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง ใช้คำถามกว้าง ๆ ถ้ายังไม่เข้าใจ ผู้วิจัยจะขอให้ผู้ให้ข้อมูลลองยกตัวอย่าง สัมภาษณ์ในแต่ละครั้งใช้เวลา ๑๕ - ๒๐ นาที ต่อคน ซึ่งผู้วิจัยขอความยินยอมให้ความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูล โดยแจ้งผ่านนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง และประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพ่อน เมื่อมีการประชุม อบต. ที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ทั้งหมด ๘ ครั้ง ในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะได้รับแจ้งจากประธานองค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพ่อน บางครั้งก็ได้รับเชิญให้ไปร่วมประชุมจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ผู้วิจัยจึงใช้โอกาสนี้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะเป็นช่วงเวลาที่ได้พบกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลครบทุกกลุ่ม เพื่อเป็นการประหยัดเวลา และได้ข้อมูลครบถ้วน สำหรับในบางข้อคำถามหากได้ข้อมูลยังไม่ครบ ผู้วิจัยได้ขอเบอร์โทรติดต่อไว้ และขออนุญาตโทรสอบถามในภายหลังกับผู้ให้ข้อมูลได้ จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยใช้

แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องชี้นำการสัมภาษณ์แต่ละครั้งเกี่ยวกับประเด็นการจัดการน้ำ ซึ่งแนวคำถามจะมีลักษณะยืดหยุ่นและเปิดกว้างเพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลและข้อค้นพบที่เอื้อประโยชน์ต่อการนำไปเขียนผลวิจัยในบทต่อไป

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มจำนวน ๓ ครั้ง การสนทนากลุ่มครั้งที่ ๑ เป็นการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลที่มาลงพื้นที่ตรวจโครงการฝายกั้นน้ำร่วมกับรองแม่ทัพภาค ๓ ภายหลังจากตรวจโครงการเสร็จแล้ว ได้มาร่วมสนทนากลุ่มที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง และการสนทนากลุ่มครั้งที่ ๒ เป็นการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลที่มาร่วมประชุมที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ส่วนการสนทนากลุ่มครั้งที่ ๓ เป็นการสนทนากลุ่มจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลในการร่วมอบรมการเขียนผังน้ำที่ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ในแต่ละครั้งจะจัดให้การสนทนากลุ่มมีจำนวนผู้ร่วมสนทนาครั้งละประมาณ ๘ - ๑๐ คน โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้นำกลุ่มการสนทนา (Facilitator) ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกการสนทนา และมีผู้ช่วยอีก ๑ คนทำหน้าที่จดบันทึก และช่วยถามเพิ่มเติมในบางประเด็นเพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น การถามพร้อมกับชี้ไปที่ประเด็นคำถามบนกระดานชาร์ตด้านหน้าของกลุ่ม หลังจากนั้นก็ได้เปิดให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันคิดแสดงความคิดเห็น และสนทนาร่วมกัน ผู้นำกลุ่มได้ใช้คำถาม WH Questions ช่วยในการถามเพื่อให้ผู้ตอบได้ขยายความ และให้เหตุผลหรือยกตัวอย่างปรากฏการณ์ประกอบเพื่อให้เข้าใจปรากฏการณ์มากขึ้น หลังจากเสร็จสิ้นการสนทนาในแต่ละประเด็นแล้วผู้นำการสนทนายก็ได้สรุปใจความสำคัญ โดยวาดเป็นแผนผังความคิด (Mind Map) และได้ให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งใช้เวลาในการสนทนากลุ่มทั้งสิ้นประมาณ ๒ ชั่วโมง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

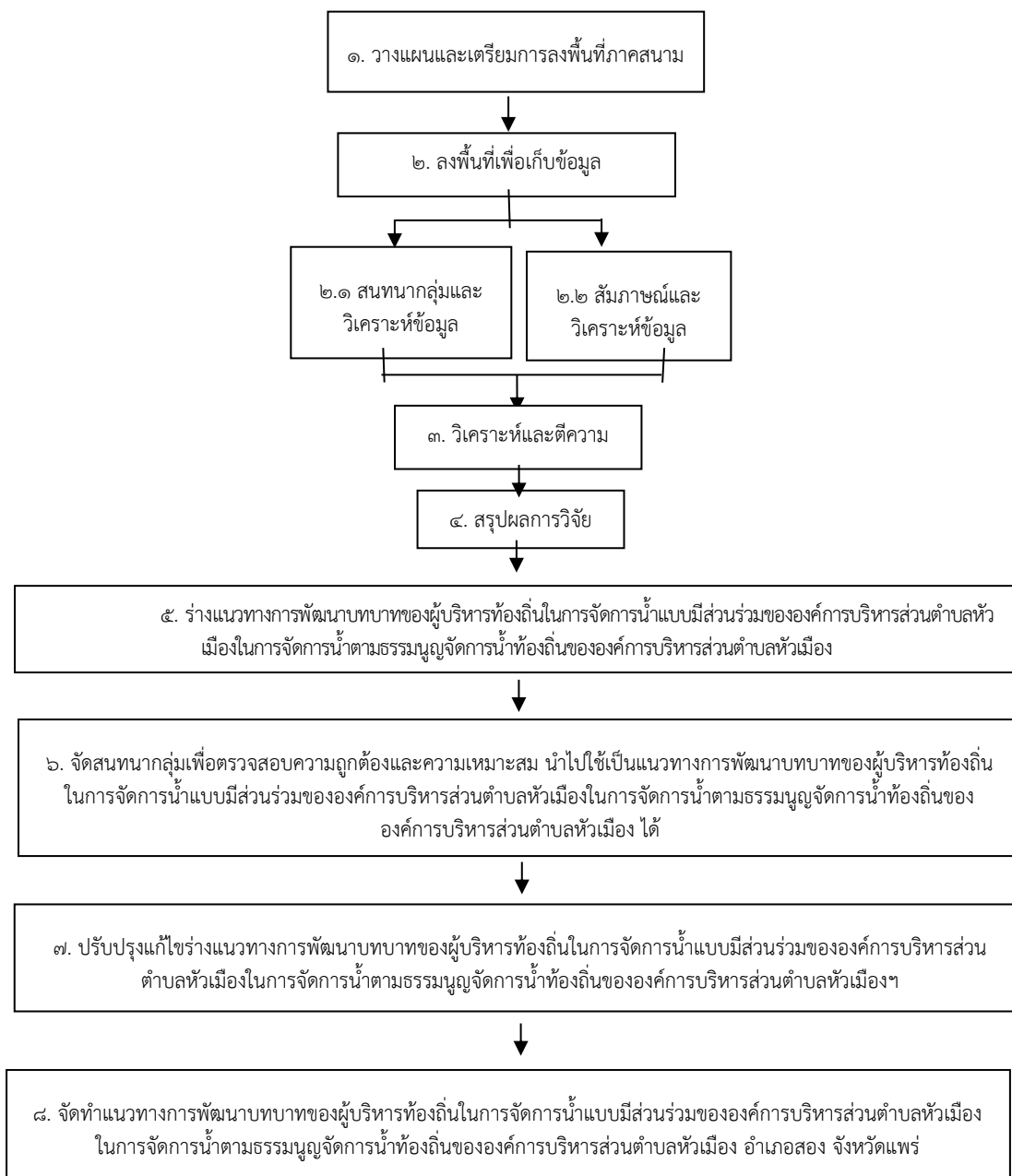
การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้กระทำควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าจากพื้นที่วิจัยทุกวันจนมั่นใจได้ว่าข้อมูลมีความถูกต้องและมีหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยมีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือข้อมูลจากสนามและข้อมูลทุติยภูมิ (ข้อมูลมือสอง) และตรวจสอบด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Method Triangulation) คือวิธีการสัมภาษณ์กับการสนทนากลุ่ม นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับความอิมมัตวของข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล หลังจากตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

๑. การถอดเทปเสียงสัมภาษณ์ (Sound Record Transcription) ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้กระทำเป็นประจำในระหว่างที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยในตอนเย็นของทุกวัน หลังจากถ่ายโอนไฟล์เสียงสัมภาษณ์ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ก็ได้ใช้หูฟังเพื่อให้ได้ยินเสียงบทสนทนาได้ชัดเจนขึ้น ขณะที่ฟังเสียงสัมภาษณ์ ได้พิมพ์บทสนทนาลงในโปรแกรมพิมพ์งาน (Word Processing) การถอดเทปเสียงสัมภาษณ์ความยาวประมาณ ๖๐ นาที ต้องใช้เวลาในการถอดเทปเสียงสัมภาษณ์อย่างน้อยประมาณ ๖ - ๘ ชั่วโมง โดยได้ถอดความทุกคำพูดเป็นภาษาไทย และได้วงเล็บคำหรือข้อความบางคำที่เป็นภาษาถิ่นที่สื่อความหมายวิธีการจัดการน้ำไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยในการตีความความหมายการจัดการน้ำให้มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

๒. การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบความถูกต้องและนำเชื่อถือข้างต้นมาจัดระเบียบ โดยได้แยกข้อมูลออกเป็นส่วน ๆ ตามเนื้อหา และแหล่งข้อมูล กล่าวคือ ข้อมูลที่มีเนื้อหาเดียวกันก็นำมาไว้ด้วยกัน โดยการจัดกลุ่มเนื้อหา เช่น ประเด็นบริบทด้านกายภาพ สภาพภูมิสังคมของพื้นที่ ลักษณะการจัดการน้ำ และการแก้ไขปัญหา น้ำ ประเด็นบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำ และประเด็นปัญหา และอุปสรรคที่เจอจากการจัดการน้ำของผู้บริหารท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังมีข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปและจดบันทึกขณะสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม มาอ่านและจัดระเบียบข้อมูล โดยสร้างตารางขึ้นมาเพื่อนำข้อมูลสำคัญ (Key word) ใส่ลงในตารางที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิด และข้อค้นพบที่ได้

๓. การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุป (Content Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพครั้งนี้ ได้ให้ความสำคัญกับการตีความประสบการณ์ (Interpretation) เพื่อให้ทราบกระบวนการทำงาน หรือกิจกรรมตามบทบาท หน้าที่ในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบมีการเชื่อมโยงกับเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ โดยเฉพาะองค์กรผู้ใช้น้ำ การลงข้อสรุปและจัดทำแนวทางการพัฒนายุทธศาสตร์ของผู้บริหารท้องถิ่นได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบช่วยในการดำเนินการ สำหรับการนำเสนอผลการศึกษาใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ที่ได้จากข้อความสัมภาษณ์ ภาพถ่าย และข้อมูลทุติยภูมิประกอบการนำเสนอ

๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

ภาพที่ ๓.๑ สรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโครงการวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” ประกอบด้วย ๔ ส่วน โดยในส่วนแรกเป็นบริบทพื้นที่ และผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง สำหรับส่วนที่ ๒ – ๔ เป็นการนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ข้อ ประกอบด้วย (๒) บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ (๓) ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ และ (๔) แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละส่วนมีดังนี้

๔.๑ บริบทพื้นที่ และผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง

๔.๑.๑ บริบทพื้นที่ตำบลหัวเมือง

(๑) ลักษณะทางกายภาพ และชีวภาพ

ที่ตั้ง อาณาเขตตำบลหัวเมือง

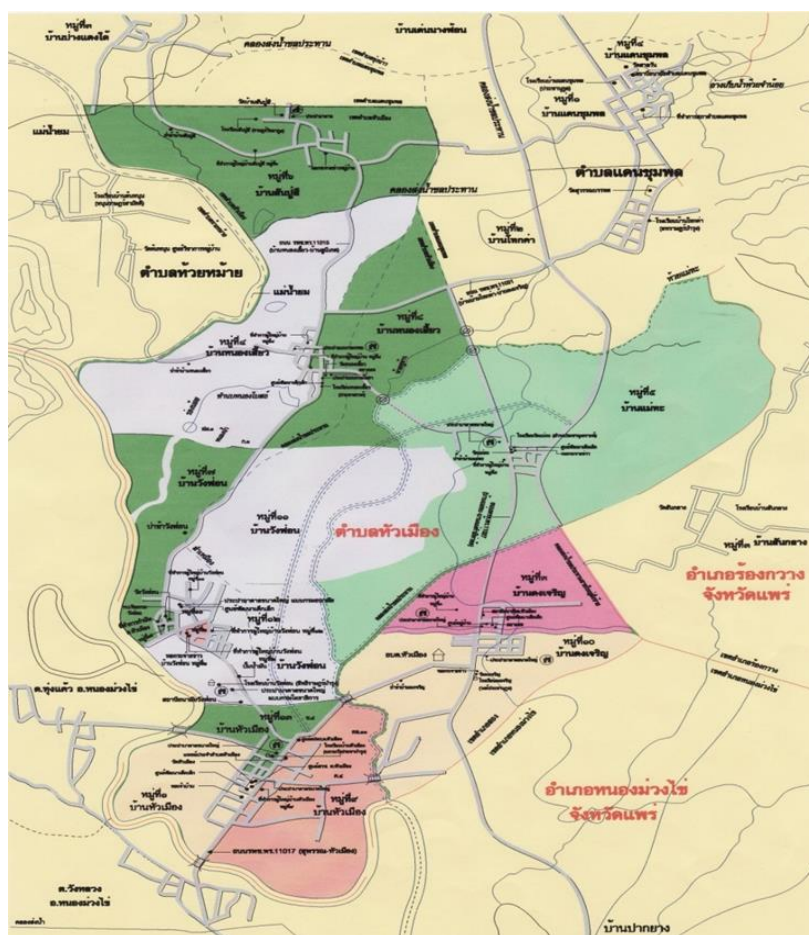
ตำบลหัวเมือง ตั้งอยู่ในอำเภอสอง จังหวัดแพร่ ห่างจากจังหวัดแพร่ ไปทางทิศเหนือประมาณ ๔๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้^๑

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลแดนชุมพล
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลวังหลวง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลแม่ยางร้อง/ตำบลแม่ยางกาต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลทุ่งแก้ว/ตำบลห้วยหม้าย

ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนติดกับแม่น้ำยม แบ่งเป็นพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยประมาณ ๖๐% พื้นที่สำหรับการเกษตร ๓๕% และพื้นที่ส่วนอื่น ๕% มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น ๑๓ หมู่บ้าน ดังนี้

^๑ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง, แผนชุมชนระดับตำบล ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕, (แพร่: องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, ๒๕๖๕). (อัดสำเนา).

หมู่ที่ ๑ บ้านหัวเมือง	หมู่ที่ ๒ บ้านวังพอน
หมู่ที่ ๓ บ้านดงเจริญ	หมู่ที่ ๔ บ้านหนองเสี้ยว
หมู่ที่ ๕ บ้านแม่ทะ	หมู่ที่ ๖ บ้านสันปู่สี
หมู่ที่ ๗ บ้านวังพอน	หมู่ที่ ๘ บ้านหนองเสี้ยว
หมู่ที่ ๙ บ้านหัวเมือง	หมู่ที่ ๑๐ บ้านดงเจริญ
หมู่ที่ ๑๑ บ้านวังพอน	หมู่ที่ ๑๒ บ้านวังพอน
หมู่ที่ ๑๓ บ้านหัวเมือง	

ภาพที่ ๔.๑ แผนที่ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ความลาดเอียงของพื้นที่ และลักษณะดิน

พื้นที่ในตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ราบลาดเอียงลงไปทางใต้ลงแม่น้ำยม คล้าย ๆ ท้องกระทะ เป็นพื้นที่ราบถึงลูกคลื่นลอนลาด^๒ จากการศึกษาการสำรวจดินตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ พบว่า ลักษณะดินพื้นที่ตำบลหัวเมือง เป็นดินที่เกิดขึ้นจากตะกอนของแม่น้ำยมพัดพามาทับถม มีลักษณะเป็นลานตะพังซึ่งเกิดเนื่องจากการเปลี่ยนระดับของแม่น้ำยมเนือดินมีลักษณะละเอียดจนถึงเหนียว ส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์ในการทำนา^๓ ในแต่ละหมู่บ้านของตำบลหัวเมือง หน่วยชุดดินปะปนกันมีมากกว่า ๑ กลุ่มชุดดิน อาจเป็นเพราะดินแต่ละกลุ่มเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกัน โดยในกลุ่มชุดดินจะแสดงถึงประเภทของความลาดชัน ประกอบไปด้วยกลุ่มชุดดินที่ ๗ ๑๕ ๓๓ ๓๖ ๓๘ รายละเอียดดังนี้^๔

๑. บ้านดงเจริญ กลุ่มชุดดินที่ ๗ มีความลาดชัน ๐ – ๒% และกลุ่มชุดดินที่ ๑๕ มีความลาดชัน ๐ – ๒%

๒. บ้านแม่ทะ กลุ่มชุดดินที่ ๑๕ มีความลาดชัน ๐ – ๒% และกลุ่มชุดดินที่ ๓๖ มีความลาดชัน ๕ – ๑๒%

๓. บ้านหัวเมือง กลุ่มชุดดินที่ ๓๓ มีความลาดชัน ๒ – ๕% และกลุ่มชุดดินที่ ๓๘ มีความลาดชัน ๒ – ๕%

๔. บ้านวังพอน กลุ่มชุดดินที่ ๓๓ มีความลาดชัน ๒ – ๕% และกลุ่มชุดดินที่ ๓๘ มีความลาดชัน ๒ – ๕%

๕. บ้านสันปู้สี กลุ่มชุดดินที่ ๑๕ มีความลาดชัน ๐ – ๒% กลุ่มชุดดินที่ ๓๓ มีความลาดชัน ๒ – ๕% และกลุ่มชุดดินที่ ๓๖ มีความลาดชัน ๕ – ๑๒%

๖. บ้านหนองเสี้ยว กลุ่มชุดดินที่ ๗ มีความลาดชัน ๐ – ๒% และกลุ่มชุดดินที่ ๓๖ มีความลาดชัน ๕ – ๑๒%

^๒ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, รายงานสำรวจที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดแพร่ ๒๕๕๒, (แพร่: สำนักสำรวจดินและวางการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๒), หน้า ๕. (อัดสำเนา).

^๓ จำลอง ศิริพันธ์ และคณะ, รายงานการสำรวจดิน จังหวัดแพร่ ฉบับที่ ๒๐๑, (แพร่: กองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๒๕), หน้า ๔. (อัดสำเนา).

^๔ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, รายงานสำรวจที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดแพร่ ๒๕๕๒, หน้า ๖ – ๗. (อัดสำเนา).

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับดินในพื้นที่ตำบลหัวเมือง มีดังนี้

๑. ปัญหาเกี่ยวกับการชลประทานและแหล่งน้ำ

ดินในพื้นที่ตำบลหัวเมือง มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ถ้าหากมีการชลประทานหรือแหล่งน้ำเพียงพอก็ใช้ประโยชน์ในการเพาะปลูกได้และอาจจะกลายเป็นแหล่งผลิตผลการเกษตรที่สำคัญต่อไป เพราะความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้นอาจปรับปรุงขึ้นมาภายหลังได้ แต่การขาดการชลประทานและแหล่งน้ำที่เพียงพอเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก ซึ่งชาวบ้านไม่สามารถที่จะแก้ปัญหานี้ได้ ถ้าหากมีการชลประทาน อ่างเก็บน้ำ หรือแหล่งน้ำขนาดเล็กกระจายไปทั่วบริเวณทั้งตำบลแล้ว ก็จะเป็นการขยายพื้นที่การเพาะปลูกเพิ่มขึ้น ซึ่งก็เป็นการเพิ่มผลผลิตทางการเพาะปลูกวิธีหนึ่ง นอกจากนี้ยังอาจทำการปลูกพืชอื่น ๆ หมุนเวียน หลังจากที่ได้ทำการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว

๒. ปัญหาเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของดิน

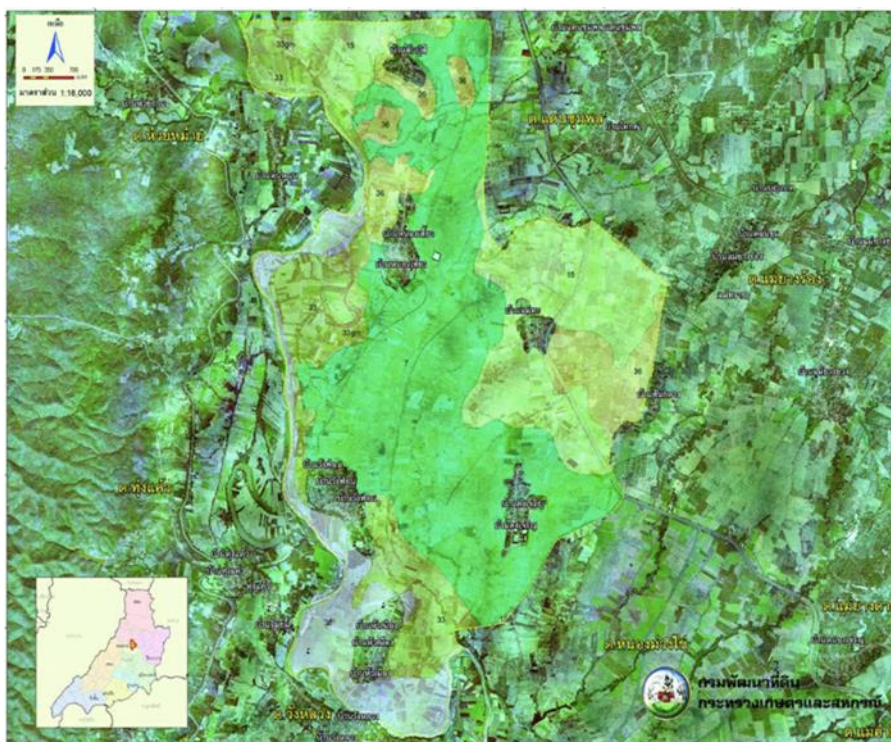
สำหรับดินที่ใช้ประโยชน์ในการทำนา ถึงแม้ดินส่วนใหญ่จะมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ในระดับปานกลาง ถ้าหากมีการบำรุงรักษาที่ดีและใส่ปุ๋ยอย่างเพียงพอก็จะให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นอีกมาก เพราะจากการทดลองใส่ปุ๋ยในบางแห่ง ปรากฏว่าให้ผลตอบสนองในอัตราสูงพอสมควรและคุ้มค่า สำหรับดินในบริเวณที่ใช้ปลูกพืชไร่ ซึ่งส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์แต่ในบริเวณเหล่านี้ได้ใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชมานานโดยไม่มีการบำรุงรักษาและใส่ปุ๋ยจึงทำให้ดินเสื่อมและลดความอุดมสมบูรณ์ลงอย่างรวดเร็ว

๓. ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน

ปัญหาการพังทลายของหน้าดินนี้มักจะเกิดขึ้นในบริเวณ พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนชันบริเวณเชิงเขาและเนินเขา เป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร และก่อให้เกิดปัญหาตะกอนไหลลงมาไปทับถมในแหล่งน้ำต่าง ๆ ของชุมชน ทำให้แหล่งเก็บกักน้ำตื้นเขิน ต้องเสียงบประมาณในการขุดลอก รื้อ เป็นประจำทุกปี

จะเห็นได้ว่าทรัพยากรดินและน้ำ มีความเกี่ยวข้องกันในระบบนิเวศ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้สิ่งมีชีวิตในระบบสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยทรัพยากรดินต้องการน้ำเพื่อรักษาระดับอุณหภูมิ ความชื้นไว้ให้สิ่งมีชีวิตในดินให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เกิดขบวนการแปรสภาพของแร่ประกอบดิน และย่อยสลายสารอินทรีย์ต่าง ๆ อีกทั้งปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะของทรัพยากรดิน ในด้านปริมาณน้ำและคุณภาพน้ำที่ถูกปล่อยออกมาจากดินลงสู่แหล่งน้ำ ซึ่งคุณลักษณะของดินที่ต่างกันย่อมมีความสามารถในการดูดซับน้ำและสารละลายต่าง ๆ ได้ไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องจากดินมีช่องว่างที่แตกต่างกันทั้งในด้านขนาดและปริมาณ ดินเนื้อละเอียดจะดูดซับน้ำและประจุต่าง ๆ ได้ดีกว่าดินเนื้อหยาบ ดังนั้นในพื้นที่ที่มีดินเนื้อละเอียด น้ำที่ไหลผ่านจะค่อย ๆ ไหลรินออกมาและน้ำค่อนข้างใส หรือมีคุณภาพในขณะที่ดินเนื้อที่หยาบกว่าน้ำที่ไหลผ่านจะไหลรินออกมาอย่างรวดเร็ว และน้ำมีการปนเปื้อนสูง สังเกตได้จากความขุ่นของน้ำในแม่น้ำ จะเป็นสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลแดง

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรดินและป่าไม้ ยังเป็นตัวบ่งบอกถึงความสำคัญของดินว่าเป็นแหล่งของธาตุอาหารพืชที่สำคัญของต้นไม้ เป็นแหล่งน้ำ และอากาศ ที่พืชนำไปใช้ในกระบวนการเคลื่อนย้ายธาตุอาหารพืช ขบวนการสังเคราะห์แสง ขบวนการเมตาโบลิซึมต่างๆ เป็นต้น เมื่อใดที่ระบบนิเวศของดินเสื่อมโทรมลง ระบบย่อยต่างๆ ของดินจะทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ และย่อมส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของต้นไม้ได้ หรือเรียกว่าความอุดมสมบูรณ์ของดินนั่นเอง โดยดินชั้นบนจะลดปริมาณการระเหยของน้ำในดินได้ดี ถ้าหากธาตุอาหารพืชในดินมีปริมาณที่มาก ขึ้นอยู่กับประเภทและชนิดของป่าที่มีความสัมพันธ์ต่อการเปลี่ยนแปลงของคุณลักษณะดิน ทั้งนี้เนื่องจากป่าแต่ละชนิดมีคุณลักษณะที่ต่างกัน ลักษณะของป่าที่มีความสัมพันธ์กับดิน ได้แก่ โครงสร้างของป่า เช่น ความหนาแน่นของเรือนยอด ปริมาณชีวมวลของต้นไม้ และระบบความหนาแน่นของต้นไม้ เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๒ แผนที่ชุดดินตำบลหัวเมือง^๕

^๕ กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน, แผนที่และสารสนเทศดินเพื่อการใช้และบริหารจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://oss101.ddd.go.th/web_thaisoilinf/north/Phrae/pr_map/pr_man62/5406/540605_home.html# [๑๑ มกราคม ๒๕๖๗].

ถนน ไฟฟ้า และการคมนาคม

๑. ถนน

องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ได้กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงระยะเวลา ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๔ – พ.ศ. ๒๕๖๖) ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน แนวทางที่ ๑ ก่อสร้างปรับปรุง บำรุงรักษาถนน ทางเดิน ทางเท้า ทางระบายน้ำ เมื่อแบ่งตามประเภทถนน พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ส่วนใหญ่เป็นถนนลาดยางความยาวรวม ๑๘.๕๐ กิโลเมตร รองลงมาเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ๑๕.๙๗ กิโลเมตร และถนนลูกรัง ๖.๖๒ กิโลเมตร รวม ๔๑.๑๐ กิโลเมตร เพื่อยกระดับเส้นทางขนส่งผลผลิตทางการเกษตรให้มีมาตรฐาน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ระบบการคมนาคมในท้องถิ่น การเดินทางสัญจรขนส่งสินค้า หรือผลผลิตทางการเกษตร มีความสะดวกสบายมากขึ้น ใช้ประโยชน์ในการสัญจรได้เป็นอย่างดี ไม่มีหลุม บ่อ มีความปลอดภัย และความกว้างมาตรฐาน เหมาะสมกับการใช้งาน นอกจากนี้ ถนนทุกสายมีการเชื่อมโยงการคมนาคมครอบคลุมทั้งตำบล^๖

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เล่าว่าองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ได้ดำเนินการแก้ไข ปัญหาและจัดทำโครงการพัฒนาตามความต้องการและเพื่อสอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่เป็น ประโยชน์สุขต่อประชาชน โดยรวมสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนตำบลหัวเมือง ได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ โดยมีการจัดประชุมประชาคมในทุกหมู่บ้าน เพื่อนำ ข้อมูลความต้องการจากชาวบ้านไปดำเนินการพัฒนา ปัจจุบันถนนภายในตำบลแทบทุกสายได้พัฒนา และก่อสร้างเป็นถนน คสล. หรือถนนลาดยางแอสฟัลติกคอนกรีต เพื่อใช้ในการสัญจร บางจุดสร้าง ขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่าง ๒ หมู่บ้าน เพื่อช่วยให้การคมนาคมของเกษตรกรในการขนส่งพืชผลทางการ เกษตรรวดเร็วขึ้น^๗

ยกตัวอย่างการสร้างถนนในหมู่บ้าน โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก หมู่ ๗ ขนาดกว้าง ๓ เมตร หนา ๐.๑๕ เมตร ยาว ๑๓๗ เมตร หรือมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า ๔๑๑ ตารางเมตร สถานที่ก่อสร้างจากนายบุญมี จิตพัยค์ ถึงนายสมบุรณ์ ทองดี หมู่ที่ ๗ ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ซึ่งเดิมเป็นถนนลาดยางที่ชำรุด ทรุดโทรม มีหลุม บ่อ เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านสัญจรไม่ สะดวก และเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุเป็นอย่างมาก ถนนบางช่วงยังเป็นถนนลูกรัง ยิ่งในช่วงฤดูฝนการ สัญจรไปมายิ่งประสบปัญหาหนัก อีกทั้งถนนสายนี้เป็นถนนสายหลักในการคมนาคมและขนส่งผลผลิต และสินค้าทางการเกษตรของชาวบ้าน ทางอบต.หัวเมือง จึงได้จัดทำโครงการเสนอขอรับงบประมาณ ทำการปรับปรุงพื้นถนนเป็นคอนกรีตเพื่อช่วยในการสัญจรของชาวบ้านให้สะดวก ปลอดภัย และขนส่งพืชผลทางการเกษตรรวดเร็วขึ้น นอกจากนี้ยังมีโครงการที่อบต.หัวเมือง ได้ทำโครงการปรับปรุง ถนนเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนในการสัญจร และเพิ่มเส้นทางในการ ลำเลียงผลผลิตทางการเกษตร โดยการปรับปรุงถนนเส้นเดิมที่ชำรุดให้เป็นถนนคอนกรีตเกาะคัน

^๖ กองช่าง องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๒๕๖๖.

^๗ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

ชลประทาน เพื่อลําเลียงพืชผลทางการเกษตร ซึ่งสามารถช่วยให้ชาวบ้านในพื้นที่ใช้สัญจรและขนส่งพืชผลทางการเกษตรได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น เป็นการยกระดับถนน และผิวทางให้มีความปลอดภัย สะดวกรวดเร็ว เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบันและในอนาคต ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๓ โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

ภาพที่ ๔.๔ โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก

๒. การไฟฟ้า

การขยายเขตไฟฟ้า ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน คิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ปัญหา คือ ไฟฟ้าส่องสว่างทางหรือที่สาธารณะยังไม่สามารถดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ได้ทั้งหมด เนื่องจากพื้นที่ที่มีความต้องการให้ติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างนั้นยังไม่เป็นที่สาธารณะ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง จึงไม่สามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกับถนน การแก้ปัญหา คือ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ และวิธีการที่จะดำเนินการแก้ไขอย่างไร ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองได้ตั้งงบประมาณในส่วนนี้ไว้ เพื่อดำเนินการในอนาคต และได้แจ้ง

ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบถึงเหตุผลเพื่อที่จะได้ช่วยกันแก้ไขปัญหให้กับชุมชน ปัจจุบันในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองมีไฟฟ้าใช้ ดังนี้^๘

(๑) จำนวนครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้า ๙๖๓ หลังคาเรือน

(๒) ไฟฟ้าสาธารณะ จำนวน ๗๕ จุด

สำหรับประชาชนที่ประสบกับปัญหาไฟฟ้าขัดข้อง หรือต้องการให้ติดตั้งไฟกิ่งเพิ่มแสงสว่างในชุมชนตามจุดต่าง ๆ ทางอบต.หัวเมือง มีช่องทางการแจ้งความต้องการ/ร้องเรียนทั้งที่สำนักงานอบต. และเว็บไซต์ของอบต. ผ่านการกรอกเอกสารแบบคำร้องขอซ่อมไฟฟ้า/โคมไฟสาธารณะ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ และจะมีเจ้าหน้าที่ของกองช่าง ออกพื้นที่สำรวจเพื่อทำการแก้ไข ซ่อมแซม ตามที่ได้รับแจ้ง/ร้องเรียน

นอกจากนี้ อบต.หัวเมือง ได้มีการติดตั้งไฟเตือนอุบัติเหตุ เพิ่มตามทางแยกจุดเสี่ยงต่าง ๆ เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน

ภาพที่ ๔.๕ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ทำการซ่อมแซมเสาไฟ และไฟกิ่ง

๓. การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง มีเส้นทางคมนาคมในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นถนน คอนกรีตเสริมเหล็ก ร้อยละ ๗๐ เป้าหมายคือต้องการให้ได้มากกว่านี้หรือร้อยละ ๑๐๐ โดยผู้บริหารมีนโยบายที่จะดำเนินการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กทุกสาย แต่เนื่องจากพื้นที่ยังไม่เป็นที่สาธารณะองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองไม่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งจะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อต้องเป็นที่สาธารณะก่อนเท่านั้น

^๘ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕), หน้า ๑-๙. (อัดสำเนา).

การคมนาคมติดต่อระหว่างตำบลและอำเภอและจังหวัด รวมทั้งการคมนาคมภายในตำบล และหมู่บ้าน มีรายละเอียด ดังนี้

- ถนนลาดยาง อบต.เมืองลี สายนาทะนุง
- บ้านนาคา ต.เมืองลี ถึง อ.นาหมื่น ระยะทาง ๒๕ กิโลเมตร ซึ่งสามารถใช้สัญจรไปยังตำบลอื่น อำเภอ และจังหวัดได้อย่างสะดวก
- ถนนคอนกรีต สายตำบลเมืองลี ถึง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ระยะ ๕๕.๐๐ กิโลเมตร
- ถนนลาดยาง อบต.เมืองลี สายบ้านนาคา
- น้ำแขวง ระยะทาง ๗.๕๐ กิโลเมตร
- ถนนชนบทในหมู่บ้านนาหมอ
- วังน้ำเย็น ระยะทาง ๔.๐๐ กิโลเมตร
- สำหรับเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน สภาพถนนเป็นถนนลาดยาง และถนนคอนกรีตเสริมเหล็กถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ และถนนลูกรังในบางสายที่อยู่ห่างไกล

ภาพที่ ๔.๖ การสัญจรบนท้องถนนของประชาชนตำบลหัวเมือง

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เล่าว่า ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ยังได้จัดทำโครงการเสนอของบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ เพื่อปรับปรุงขยายถนนเพื่อการเกษตร โดยทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ได้ส่งเจ้าหน้าที่กองช่าง และนำเครื่องจักรกล (รถ) มาร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง โดยโครงการจะเน้นไปที่ปรับปรุงขยายถนนเพื่อการเกษตร และการคมนาคม ยกตัวอย่าง เช่น โครงการปรับปรุงขยายถนนเพื่อการเกษตร สายบริเวณสวนนางวงศ์ เข้มคัง ถึงศาลหลักเมืองบ้านหัวเมือง หมู่ ๑ ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ขนาดความกว้าง ๓.๐๐ เมตร ยาว ๑,๐๐๐ เมตร และโครงการปรับปรุงถนนลูกรังสายบ้านแม่ทะ หมู่ที่ ๕ ตำบลหัวเมือง เชื่อมบ้านโทกคำ ตำบลแดนชุมพล อำเภอสอง จังหวัดแพร่ (เลาะ

คันคลอง) เพื่อการสัญจรที่สะดวก ประหยัดเวลาในการเดินทาง และเพื่อการขนส่งผลผลิตทางการเกษตร^๙

ภาพที่ ๔.๗ โครงการปรับปรุงขยายถนนเพื่อการเกษตร และการคมนาคม

ภาพที่ ๔.๘ โครงการปรับปรุงถนนลูกรังสายบ้านแม่ทะ ม.๕ ตำบลหัวเมือง
เชื่อมบ้านโทกค่า ตำบลแดนชุมพล (เลาะคันคลอง)

๔. สภาพภูมิอากาศ ป่าไม้ และพืชพรรณ

สภาพภูมิอากาศ

ในพื้นที่ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ มีลักษณะภูมิอากาศเป็นร้อนชื้นอากาศเปลี่ยนแปลงไปตามฤดู ซึ่งมี ๓ ฤดู ดังนี้

^๙ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๙, วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

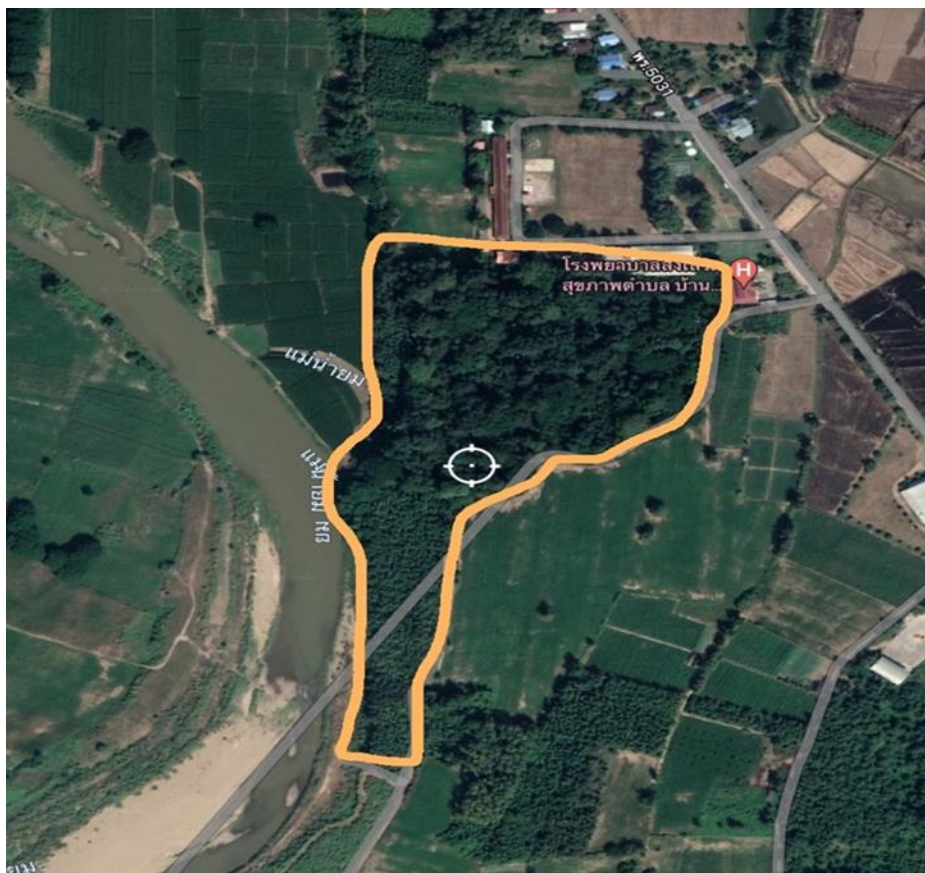
- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม อากาศร้อนและแห้งแล้ง แต่บางครั้งอาจมีอากาศเย็น บ้างครั้งเกิดพายุฝนฟ้าคะนองและลมกระโชกแรงหรืออาจมีลูกเห็บตกก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนทุกปี เรียกว่า “พายุฤดูร้อน” อากาศร้อน จะมีอุณหภูมิระหว่าง ๓๕ – ๓๙.๙ องศาเซลเซียส ร้อนจัด มีอุณหภูมิประมาณ ๔๐ องศาเซลเซียสขึ้นไป

- ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม ฝนตกมากในช่วงเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม แต่อาจเกิด “ช่วงฝนทิ้งช่วง” ซึ่งอาจนานประมาณ ๑ – ๒ สัปดาห์หรือบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือน ในเดือนกรกฎาคม แต่ในเขตหัวเมืองไม่เคยเกิดอุทกภัยรุนแรง มีฝนตกเฉลี่ยประมาณ ๙๐๐ มิลลิเมตร

- ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงกลางเดือนตุลาคมนานราว ๑-๒ สัปดาห์ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูจากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว อากาศแปรปรวนไม่แน่นอน อาจเริ่มมีอากาศเย็นหรืออาจยังมีฝนฟ้าคะนอง อากาศหนาวอุณหภูมิต่ำสุด ประมาณ ๑๕ องศา

ป่าไม้และพืชพรรณ

พื้นที่ป่าไม้ในเขตตำบลหัวเมือง มีไม่มากเนื่องจากพื้นที่ส่วนมากเป็นพื้นที่ราบ และทุ่งนาจากการเดินตรวจ พบพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์อยู่ ๑ แห่ง และชุมชนยกให้เป็นป่าแห่งจิตวิญญาณ ป่าแห่งนี้มีชื่อเรียกว่า “ดงอาฮัก” ซึ่งคำว่า “ดง” หมายถึง “ป่า” นั่นเอง ป่าผืนนี้อยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้านวังพ่อน สภาพเป็นป่าเต็งรัง (ป่าแพะ) อยู่ติดกับลำน้ำยม มีชนิดไม้ยืนต้นขึ้นอยู่กระจัดกระจายหลากหลายชนิด อาทิเช่น ไม้มะค่า ไม้เต็ง ไม้ประดู่ ไม้แดง ไม้รัง ไม้สัก จามจุรี มะเคาะ พะยุง มะม่วง เลือด สมอพิเภก พระยาสัตบรรณ ต้นเกลือ ขะจาว พิกุล ไทร รังเปา สารระ พะยุง ชี้เหล็ก ต้นผึ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีพืชพรรณสมุนไพรที่ชาวบ้านได้เข้ามาเก็บไปใช้ประโยชน์ทั้งในเรื่องอาหารและยาสมุนไพรตามภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสมุนไพรที่พบคือ สมอพิเภก ฟ้ายะลายโจร ว่านสมานผลตะไคร้หอม เป็นต้น พื้นที่แห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๔๐ ไร่เศษ แม้จะเป็นเพียงพื้นที่ส่วนน้อยของตำบลหัวเมือง แต่ถือได้ว่าเป็นป่าไม้ที่มีสภาพแวดล้อมอุดมสมบูรณ์ที่สุดในตำบล ทั้งยังเป็นแหล่งกักเก็บน้ำฝนและน้ำท่าที่ช่วยป้องกันอุทกภัยและบรรเทาความแห้งแล้ง อีกทั้ง ยังเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของหมู่บ้านและตำบล ที่ผ่านมาเมื่อเข้าสู่ฤดูฝนและเกิดน้ำหลาก พื้นที่ป่าแห่งนี้มักจะถูกน้ำในแม่น้ำยมกัดเซาะตลิ่ง ทำให้พื้นที่ป่าเริ่มลดลง ดังนั้น ในปี ๒๕๖๖ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองจึงได้จัดทำแผนงานและโครงการทำเขื่อนป้องกันตลิ่งให้กับพื้นที่ป่าแห่งนี้ เพื่อยับยั้งการสูญเสียพื้นที่ป่าผืนนี้เมื่อเกิดน้ำหลากในอนาคต

ภาพที่ ๔.๙ แผนที่แสดงพื้นที่ป่าดงอาฮัก

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เล่าว่า ในตำบลหัวเมืองมีพื้นที่สาธารณะของตำบลอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านวังฟอน ชาวบ้านได้เข้าไปใช้ประโยชน์ด้วยการทำเป็นไร่ข้าวโพดสามัคคี โดยผู้นำชุมชนจะกำหนดวันและประกาศให้ชาวบ้านทั้ง ๔ หมู่ ในบ้านวังฟอน มาช่วยกันไถ ช่วยกันปลูก ช่วยกันดูแลรักษา และรายได้จากการขายมอบให้วัดปีละ ๖๐,๐๐๐ บาท ที่เหลือนำไปเป็นกองทุนสำหรับใช้ในการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น กิจกรรมจัดงานลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น^{๑๐}

^{๑๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๘, วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๑๐ สภาพพื้นที่และลักษณะต้นไม้ในป่าดงอาฮัก

ภาพที่ ๔.๑๑ พื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ทำเป็นไร่ข้าวโพดสามัคคี

๕. แหล่งน้ำในพื้นที่

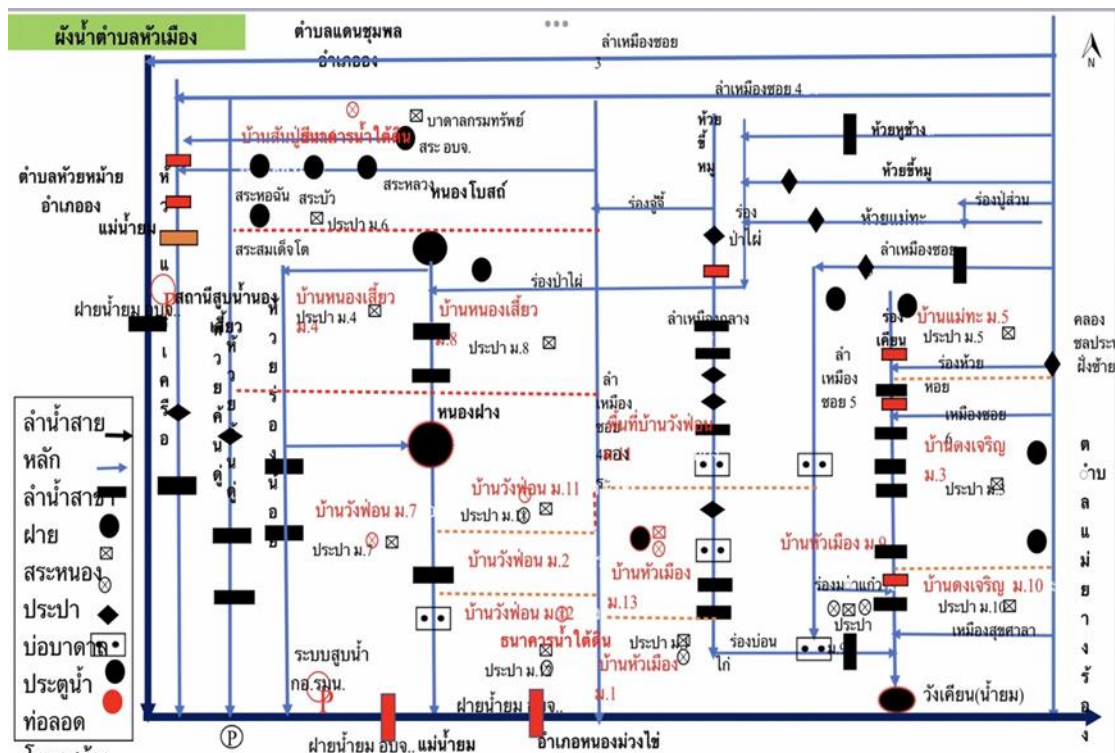
ตำบลหัวเมือง มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำยม ขนาดพื้นที่ชุมชน รวม ๔,๖๖๙ ไร่ มีการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม จากแหล่งน้ำในธรรมชาติ ในรูปแบบระบบชลประทานฝั่งซ้ายที่สูบน้ำจากแม่น้ำยม รวมถึงแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์หนองผาง ขนาดพื้นที่ ๔๓,๒๐๐ ตร.ม. แหล่งน้ำในพื้นที่ลำเหมืองร่องน้อย ความยาว ๓,๔๖๕ เมตร ซึ่งประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ โดยใช้ระบบชลประทานในการส่งน้ำ ควบคุมระดับน้ำในช่วงฤดูฝน ฤดูแล้ง กักเก็บน้ำในลำคลองสำหรับการทำเกษตรกรรมและการอุปโภคบริโภค การระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำจากน้ำฝน โดยปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีอยู่ที่ ๑,๒๐๐ มม./ปี ทั้งนี้ น้ำที่ใช้ในการอุปโภค-บริโภค ได้จากน้ำฝนและน้ำดิบจากแม่น้ำยม (อยู่นอกเขต) เรียกว่าระบบประปาใช้แหล่งน้ำผิวดิน ทั้งนี้ แหล่งน้ำผิวดินที่เกิดจากน้ำฝนไหลไปตามผิวดิน ทำให้เกิดสารแขวนลอยผสมในแหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ ตะกอน ดิน โคลน ทราย สารละลายเคมี แบคทีเรีย ซึ่งทำให้น้ำประปาที่ใช้ในตำบลหัวเมืองมีลักษณะเป็นตะกอนขุ่นมัวไม่น่าใช้ ดังนั้นการนำแหล่งน้ำผิวดินมาผลิตเป็นน้ำประปา จะต้องนำมาผ่านกระบวนการของระบบน้ำประปาก่อนสำหรับน้ำใต้ดินมีปริมาณน้อย ไม่สามารถนำขึ้นมาใช้ได้เพียงพอและไม่สามารถใช้ดื่มและอุปโภคได้

ภาพที่ ๔.๑๒ ระบบชลประทานฝังชายที่สูบน้ำจากแม่น้ำยม เพื่อการเกษตร

ภาพที่ ๔.๑๓ แหล่งน้ำผิวดิน เพื่อการอุปโภคบริโภค และประปา

ภาพที่ ๔.๑๔ แผนที่แสดงแหล่งน้ำและเส้นทางน้ำตำบลหัวเมือง

ปัญหาน้ำในพื้นที่

ปัญหาน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมือง มีประเด็นที่ค้นพบในการจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง ในช่วง ๒ ปี ที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลผลิตภาคการเกษตรและการอุปโภคบริโภค สรุปได้ ดังนี้

๑. ปัญหาการขาดแคลนน้ำภาคการเกษตร จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากภาวะโลกร้อน ส่งผลกระทบต่อความแปรปรวนของปริมาณฝน และอุณหภูมิ ทำให้ปริมาณฝนตกน้อยลงหรือทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำและน้ำผิวดินหรืออุณหภูมิที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อภาระเหี่ยของน้ำจากพืชและแหล่งน้ำผิวดิน ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำยม และอ่างหนองผางลดลงปริมาณน้ำได้ลดลงแห้งลงอย่างต่อเนื่อง จนพื้นดินแตกระแหงต้นข้าวของเกษตรกรรชาวนา ที่ลงมือเพาะปลูกไว้ ต้องประสบปัญหาต้นเหี่ยวเฉาเนื่องจากขาดน้ำฝนที่หยุดตกทิ้งช่วงมานาน ส่งผลทำให้ต้นข้าวหยุดการเจริญเติบโต อีกทั้งอัตราการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรน้ำไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะปีที่เกิดความแห้งแล้งรุนแรงมาก ๆ อยู่ในช่วงเดือน ม.ค. - เม.ย. ของแต่ละปี จากคำบอกเล่าของตัวแทนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพ่อนตำบลหัวเมือง มีพื้นที่เกษตรกรรมที่ประสบปัญหาภัยแล้งประมาณ ๑,๕๐๐ ไร่ ที่ผ่านมามีการแก้ไขปัญหาระบบน้ำ ในช่วงฤดูแล้งด้วยการแจ้งปัญหาและความต้องการน้ำในภาคการเกษตรให้กับนายก อบต.หัวเมืองทราบ และนายก อบต.หัวเมืองได้ดำเนินการทำหนังสือขอยืมเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่จากสำนักงานทรัพยากรภาค ๙ และสำนักงานชลประทานจังหวัด เพื่อทำการสูบน้ำจากแม่น้ำยมเข้าสู่

พื้นที่การเกษตรที่ประสบกับปัญหาภัยแล้ง โดยทางกลุ่มเกษตรกร เป็นผู้รับผิดชอบค่าน้ำมัน ประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท/ครั้ง ในขณะที่รายได้จากการขายข้าวไม่มีกำไร ทำให้เกษตรกรต้องมียอดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก จึงพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ เพื่อสะท้อนปัญหาให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ และช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ในเบื้องต้น^{๑๑}

ภาพที่ ๔.๑๕ สภาพความแห้งแล้งในนาข้าว

๒. ปัญหาน้ำอุปโภคบริโภค และการประปา

ปัจจุบันตำบลหัวเมืองมีประปาใช้ในครัวเรือนที่ใช้ประปา ๑,๐๗๕ หลังคาเรือน ปริมาณการใช้น้ำประปาเฉลี่ย ๕๐๐ – ๕๕๐ ลบ.ม. ต่อวัน แหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปาได้จากแหล่งน้ำใต้ดิน ซึ่งปริมาณน้ำดิบผลิตประปาไม่เพียงพอ นอกจากนี้ น้ำดิบที่นำมาผลิตน้ำประปามีความเป็นกรดเป็นด่าง สนิมเหล็ก แมงกานีส คลอไรด์ ที่เกินเกณฑ์มาตรฐาน ทำให้คุณภาพน้ำไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งผู้นำชุมชนเล่าว่า การที่น้ำไม่สะอาดและมีกลิ่นสนิมอาจเกิดจากระบบประปามีการใช้งานมานาน ขาดการดูแลบำรุงรักษา อีกทั้งท่อเมนจ่ายน้ำส่วนใหญ่มีสภาพเก่า มีขนาดเล็กไม่เหมาะสมต่อการใช้งาน ก็เลยส่งผลให้ระบบกระจายน้ำยังไม่ครอบคลุมทุกหลังคาเรือน ยกตัวอย่างเช่น ถังกรองน้ำประปา หมู่ ๒ และหมู่ ๑๒ ได้ชำรุดเสียหาย และได้มีนักพิราบได้เข้าไปสร้างรังเป็นจำนวนมาก ทำให้ถังกรองน้ำสกปรก มีเศษหญ้าและมูลของนกพิราบตกลงไปในน้ำทำให้น้ำมีกลิ่นเหม็นและสกปรก ทางองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองได้มีการเข้ามาซ่อมแซมตาข่ายปิดล้อมถังกรองน้ำเพื่อไขปัญหาดังกล่าว นอกจากนี้ อบต.หัวเมือง ได้จัดทำโครงการชดเชยจ่ายสระเก็บน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำดิบในการผลิตประปา เพื่อเพียงพอกับการใช้น้ำของคนในแต่ละหมู่บ้าน และมีการตรวจเช็คคุณภาพน้ำเพื่อให้ชาวบ้านใช้อุปโภคบริโภคด้วยความมั่นใจ^{๑๒}

^{๑๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๖, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

^{๑๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๕, วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๑๖ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองซ่อมแซมและติดตามข่ายปิดล้อมถังกรองน้ำระบบประปาหมู่บ้าน

ภาพที่ ๔.๑๗ ขุดขยายสระเก็บน้ำเพื่อผลิตประปาหมู่บ้าน

๓. ปัญหาการจัดสรรน้ำให้สอดคล้องและเพียงพอกับความต้องการ

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนตำบลหัวเมือง สรุปได้ว่าสาเหตุสำคัญที่การจัดสรรน้ำในพื้นที่ไม่สอดคล้องและเพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน อาจเป็นเพราะการแบ่งเขตการวางท่อส่งน้ำที่ไม่ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร กล่าวคือ การยื่นขอโครงการวางท่อส่งน้ำของแต่ละชุมชนทำไม่พร้อมกัน ชุมชนไหนยื่นได้ก็ได้รับการอนุมัติโครงการให้วางท่อส่งน้ำก่อน ซึ่งในแต่ละปีมีข้อจำกัดในการอนุมัติโครงการที่ต้องให้สอดคล้องกับงบประมาณประจำปีด้วย จึงทำให้การวางท่อส่งน้ำไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในปัจจุบัน ทำให้แบ่งเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแหล่งน้ำของทั้งแต่ละชุมชนพบกับปัญหาการจัดสรรน้ำที่ทั่วถึง ดังจะเห็นได้ว่าชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำและท่อส่งน้ำก็จะได้ใช้ประโยชน์มากกว่า และแสดงความเป็นเจ้าของแหล่งน้ำอย่างชัดเจน ในทางตรงกันข้ามอีกชุมชนหนึ่งกลับใช้ประโยชน์แหล่งน้ำได้น้อยลง เพราะเข้าไม่ถึงระบบชลประทาน ในการส่งน้ำเข้าพื้นที่ทำเกษตรของตนเอง เพราะอยู่ไกล และเนื่องจากระบบส่งน้ำมาจากคลองสายหลัก การจัดการปล่อยน้ำเข้านาของเกษตรกรโดยการต่อท่อเชื่อมคลองซอยย่อยเพื่อให้ น้ำไหลผ่านท่อเข้าสู่ นา แต่ขนาดท่อส่งน้ำเข้านาของเกษตรกรแต่

ละเจ้ามักมีขนาดไม่เท่ากัน เนื่องจากเป็นท่อที่ที่ชาวบ้านหามาวางเอง โดยไม่มีการกำหนดขนาดของท่อไว้เป็นเกณฑ์ตั้งแต่แรก ก่อให้เกิดปัญหาการแย่งน้ำขึ้นมา โดยเฉพาะในปีที่มีปริมาณน้ำน้อย จากเหตุผลดังกล่าวจึงอาจทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของคนกลุ่มนี้ลดลง^{๑๓}

ภาพที่ ๔.๑๘ ชาวบ้านร่วมมือกับอบต.วางท่อส่งน้ำเข้าพื้นที่ทำการเกษตร

๔. ปัญหาแหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอ

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่ทำให้น้ำไม่เพียงพอ และไม่สามารถส่งน้ำให้แก่เกษตรกรทุกรายในตำบลได้ เนื่องจากแหล่งกักเก็บน้ำไม่เพียงพอ จึงต้องมีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำสำหรับช่วยเหลือการเพาะปลูกของเกษตรกร ช่วยเหลือทางด้านอุปโภค – บริโภค ในฤดูแล้งของชาวบ้านและสัตว์เลี้ยง หรือเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำเพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และการประมงของชาวบ้าน อีกทั้งช่วยชะลอการไหลของน้ำจากลำน้ำยม ในช่วงฤดูน้ำหลาก นอกจากนี้ตำบลหัวเมืองยังมีการทำฝายทดน้ำ คือ การก่อสร้างฝาย ซึ่งเป็นอาคารที่สร้างปิดขวางทางน้ำไหล เพื่อใช้ทดน้ำที่ไหลมาให้มีระดับสูงขึ้น จนสามารถผันน้ำเข้าไปตามคลองหรือคูส่งน้ำของเกษตรกรได้ ใช้ในพื้นที่เพาะปลูกตามบริเวณใกล้ลำน้ำยม นอกจากนี้ ยังมีอ่างเก็บน้ำที่สำคัญคืออ่างหนองฝาง หนองแดง หนองโบสถ์ กักเก็บน้ำโดยการรับน้ำที่ไหลมาตามร่องน้ำ หรือลำน้ำยม แต่เนื่องจากมีการชะล้างของหน้าดินและมีเศษกิ่งไม้ใบหญ้าทับถมลงไปในก้นอ่างเก็บน้ำ จึงเกิดการตื้นเขิน ทำให้ไม่สามารถกักเก็บน้ำฝนในช่วงฤดูฝนได้เต็มที่ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบ้านสันปูลี่ เล่าว่า พอเข้าสู่หน้าแล้งชุมชนก็ขาดน้ำในการทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค จึงแจ้งความประสงค์กับ องค์การบริหารส่วนตำบลว่า ขอรับโครงการขุดสระในพื้นที่สาธารณะของชุมชน อบต.ก็แจ้งขอรับการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ มาขุดสระให้จำนวน ๑ สระ ซึ่งก็ใช้ประโยชน์ร่วมกับหมู่บ้านวังพ่อนอกจากนี้ ยังมีสระเก็บน้ำในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งขนาดของสระมีความยาว ความกว้าง และความลึกของสระ แตกต่างกันไปตามจำนวนน้ำที่ต้องการจะเก็บน้ำไว้ใช้ของเกษตรกร

^{๑๓} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๖, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

และนอกจากนี้ยังมีการนำเอาปาลมาปล่อยลงสระเพื่อให้เป็นแหล่งอาหารและแหล่งรายได้ของ
ครัวเรือนและชุมชนด้วย^{๑๔}

ภาพที่ ๔.๑๙ ขุดสระบ้านสันปูลี่

สำหรับคลองส่งน้ำส่วนใหญ่เป็นคลองดิน ที่อบต.หัวเมือง สร้างเป็นทางน้ำที่ขุดหรือ
ก่อสร้างขึ้น เพื่อนำน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ จากอ่างเก็บน้ำ และจากแหล่งน้ำด้านหน้าฝาย แจกจ่าย
ไปยังพื้นที่เพาะปลูก หรือบริเวณที่ต้องการน้ำ ซึ่งคลองส่งน้ำทุกสายจะมีแนวไปตามพื้นที่ทำ
การเกษตร ซึ่งสามารถส่งน้ำให้กับพื้นที่ที่ต้องการน้ำทั้งหมดได้ โดยคลองที่สร้างจะมีขนาดและสัดส่วน
พื้นที่รูปตัดขวางของตัวคลอง และมีขนาดใหญ่พอที่จะส่งน้ำในปริมาณที่ต้องการ และมีระดับน้ำใน
คลองสูง เพื่อการส่งน้ำออกไปยังบริเวณที่ต้องการน้ำได้อย่างสะดวก จากการสัมภาษณ์ตัวแทน
เกษตรกร เล่าว่า ปัญหาของการกักเก็บน้ำของคลองดินคือ น้ำจะซึมลงดินในขณะที่ทำการส่งน้ำเข้าสู่
พื้นที่ทำการเกษตร ทำให้ปริมาณน้ำลดลงและไม่เพียงพออย่างที่คาดการณ์ไว้ว่าจะเพียงพอต่อความ
ต้องการใช้น้ำของเกษตรกร อีกทั้งยังพบว่าเศษดินและเศษใบไม้ทับถมทำให้คลองดินตื้นเขิน ทำให้
ปริมาณน้ำมีไม่มากและการไหลของน้ำช้าลง ทำให้ปริมาณน้ำที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้
ทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกร หรือมีปริมาณน้อยทำให้ผลผลิตไม่สมบูรณ์

^{๑๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๙, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๒๐ ชาวบ้านช่วยกันขุดคลองส่งน้ำแบบดิน

๕. ปัญหาอุปกรณ์ เครื่องจักร

การจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมืองยังพบปัญหาอีกประการคือ ขาดอุปกรณ์และเครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพในการผันน้ำในช่วงฤดูแล้ง ที่ช่วยในการจัดการน้ำให้ทั่วถึง เพิ่มปริมาณน้ำ และที่สำคัญคือต้องประหยัดต้นทุนการผลิตแก่เกษตรกร เพราะการนำนวัตกรรมการจัดการน้ำมาใช้ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถปลูกพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากได้รับน้ำในการเพาะปลูกมากขึ้น ผลผลิตดีขึ้น ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้นตามลำดับ จากการสัมภาษณ์นายกอบต.หัวเมือง เล่าว่า เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนจากการไม่มีเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ เพื่อสูบน้ำเข้าพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง และมีค่าใช้จ่ายสูง แต่ถ้าหากมีเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่มาช่วยสูบน้ำเข้าพื้นที่ทำการเกษตรให้กับเกษตรกรได้ จะช่วยลดค่าใช้จ่ายและมีน้ำใช้ในภาคการเกษตรอย่างเพียงพอในช่วงที่ต้องการน้ำ องค์กรผู้ใช้น้ำเทิดด้วยทำน้ำชุมชนบ้านวังฟ่อน และกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง จึงได้ทำโครงการ ยื่นผ่านทางอบต.หัวเมือง เสนอขอทุนสนับสนุนโครงการระบบโซล่าเซลล์สูบน้ำ จากหนองผาง – ลำเหมืองซอย ๔ กระจายน้ำด้วยระบบลารางส่งน้ำเข้าพื้นที่เกษตรกรรม กับหน่วยงานกอ.รมน. วช. เพื่อนำมาใช้ในการจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมือง ปัจจุบันโครงการได้แล้วเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว^{๑๕}

^{๑๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๒๑ เครื่องสูบน้ำของเกษตรกร และพลังงานเชื้อเพลิงที่ใช้

ภาพที่ ๔.๒๒ องค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพ่อน และกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดงติดตั้งระบบโซลาร์เซลล์

๖. ปัญหาขาดการวางแผนการจัดการน้ำกับพืชที่ปลูก

จากการสังเกตพบว่า รูปแบบการทำการเกษตรของเกษตรกรในตำบลหัวเมือง ยังยึดติดกับการปลูกข้าวเพียงอย่างเดียวเกือบทุกครัวเรือน ดังนั้นจึงทำให้ความต้องการในการใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกมีปริมาณมากในช่วงเวลาเดียวกันน้ำจึงมีไม่เพียงพอ จากการสัมภาษณ์เกษตรกร เล่าว่าคนส่วนใหญ่ปลูกข้าวมาตั้งแต่สมัยรุ่นพ่อรุ่นแม่ และไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปลูกแบบนี้ เพราะถือว่าข้าวเป็นอาหารหลักของครอบครัว และขายได้ ถ้าจะให้เปลี่ยนสายพันธุ์ข้าวไปปลูกสายพันธุ์ที่ประหยัดน้ำ ก็กลัวว่าราคาข้าวจะไม่ดี หรือผลผลิตอาจจะได้น้อยกว่าข้าวพันธุ์เดิมที่เคยปลูก และถ้าปรับเปลี่ยนให้ปลูกพืชชนิดอื่น ก็ไม่มั่นใจว่าจะมีตลาดรองรับเมื่อผลผลิตออกมาจริงหรือไม่ ที่ปลูกเพิ่มหรือปลูกเสริมเข้ามาก็คือพืชผักสวนครัว หรือพืชผักที่ได้รับแจกจากทางส่วนราชการ ซึ่งจำนวนก็ไม่มาก เมื่อชาวนาไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลงจึงเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในปัจจุบัน เพราะถ้าหากเกษตรกรมีการจัดรูปแบบการทำการเกษตรของตำบลใหม่ คือ การปลูกพืชแบบหลากหลายชนิด ไม่เน้นปลูกที่ชนิดใดชนิดหนึ่งเพียงชนิดเดียว ซึ่งปลูกพืชหลาย ๆ ชนิด จะช่วยให้การจัดการน้ำเพื่อ

การเกษตรง่ายขึ้น เนื่องจากพืชแต่ละชนิดต้องการน้ำเพื่อการเจริญเติบโตไม่เท่ากัน สำหรับการปลูกข้าวครั้งหนึ่งต้องใช้น้ำถึง ๑,๑๐๐ ลูกบาศก์เมตร/ไร่ ซึ่งถ้าเราเปลี่ยนมาทำการปลูกพืชชนิดอื่น อาจทำการปลูกพืชได้ถึง ๒-๓ ชนิด ในปริมาณน้ำที่เท่ากับปริมาณน้ำของการปลูกข้าว ๑ ไร่ ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้การส่งน้ำเพื่อการเกษตรทั่วถึงและเพียงพอกับเกษตรกรทุกครัวเรือน^{๑๖}

ภาพที่ ๔.๒๓ การใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูกในนาข้าว และแปลงผัก

ลักษณะทางสังคม และวัฒนธรรม

ชาวตำบลหัวเมือง นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ ๑๐๐ มีความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ผีสาธเทวดา เชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็นว่ามีอำนาจบันดาลเหตุร้ายเหตุดีให้แก่ตนได้ การที่คนในพื้นที่ตำบลหัวเมืองมีความเชื่อดังกล่าว มีผลจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ที่อยู่ในวิถีชีวิตมาแต่อดีต และเป็นการสร้างกุศโลบายให้มีความรักและความหวงแหนสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งความเชื่อของคนในตำบลหัวเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็คือ “ผี” ได้แก่ ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า (แถน-เทวดา) ผีนา (แม่ขวัญข้าว-แม่โพสพ) ผีดิน (แม่ธรณี) ผีน้ำ (แม่คงคา) เป็นต้น สืบเนื่องจากตั้งแต่ในอดีตคนส่วนใหญ่ได้อาศัยแม่น้ำลำธารเป็นต้นน้ำเข้ามาใช้ในไร่นาทำการเพาะปลูกตลอดมา จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนบ้านวังพอน เล่าว่าพื้นที่ป่าแห่งนี้เป็นป่าแห่งจิตวิญญาณ มีเจ้าพ่อดงอาฮัก เป็นผู้ปกปักรักษาชาวบ้านวังพอนทั้ง ๔ หมู่ และจะมีการเลี้ยงผีเจ้าพ่อดงอาฮักในวันที่ ๙ เดือน ๙ ขึ้น ๙ ค่ำ ซึ่งชาวบ้านวังพอนเชื่อว่าการทำพิธีเลี้ยงผีเจ้าพ่อดงอาฮัก จะทำให้เจ้าพ่อคอยปกปักรักษาชาวบ้านทุกคนให้อยู่ดีกินดี ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้ทำการบวชป่าผืนนี้ เพื่อเป็นการสร้างให้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านและตำบลหัวเมือง โดยในทุก ๆ ปี จะมีการรวมตัวกันของชาวบ้านทั้งตำบลมาทำความสะอาด ดูแลไม่ให้ป่ารก้าง และเป็นการสร้างความสามัคคีให้กับชุมชนด้วยการทำกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้จะมีความสำคัญในด้านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจแล้ว ยังช่วยปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของป่าไม้ที่ถือได้ว่าเป็นพื้นที่รักษาความชุ่มน้ำให้กับชุมชนทั้งตำบลหัวเมือง ต้องช่วยกันดูแลรักษาไม่ให้พื้นที่ป่าถูก

^{๑๖} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๒๗, วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ทำลาย รวมถึงรักษาระบบนิเวศอื่น ๆ ที่มีผลต่อความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าด้วย เช่น ไม่ตัดไม้ทำลายป่า ไม่เผาป่า เป็นต้น^{๑๗}

ภาพที่ ๔.๒๔ ชาวบ้านช่วยกันดูแลป่าดงอาฮัก

นอกจากนี้ จากการลงพื้นที่ยังพบว่า ชาวบ้านตำบลหัวเมือง ได้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรน้ำเป็นอย่างยิ่ง สืบเนื่องจากการพยายามเชื่อมโยงการสืบสานประเพณีสงกรานต์และลอยกระทงเข้ากับการจัดการน้ำ โดยที่เน้นให้คนในตำบลเห็นความสำคัญของทรัพยากรน้ำ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนแล้วว่า ตนเองและผู้เฒ่าผู้แก่ในตำบลหัวเมืองถือว่าตัวเอวเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งในธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติสามารถที่จะดลบันดาลให้ทั้งความอุดมสมบูรณ์และความวิบัติภัยอันตรายทั้งปวง การไม่ทำลายและทำร้ายธรรมชาติทำให้ชีวิตมีความสงบสุขอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งความเชื่อเหล่านี้นำไปสู่พิธีกรรมตามบริบทของคนในพื้นที่ตำบลหัวเมืองให้ลูกหลานได้ซึมซับสัมผัสเมื่อพิจารณาดูบริบทพื้นที่ตำบลหัวเมือง จะเห็นได้ว่า มีวัดมากถึง ๖ แห่ง มีประเพณีและงานประจำปี คือประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ประมาณเดือน มกราคม ประเพณีวันสงกรานต์ ประมาณเดือน เมษายน ประเพณีวันเข้าพรรษา ออกพรรษาประมาณเดือน กรกฎาคม ตุลาคม พฤศจิกายน โดยจะมีการพูดถึงประเพณีการเล่นน้ำสงกรานต์ มีความเชื่อเกี่ยวกับน้ำว่าเป็นการชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีที่ผ่านเข้ามาออกไปจากชีวิต รวมถึงยังเชื่อว่าเป็นการช่วยชำระล้างจิตใจ และสิ่งที่เป็นภัยอันตรายต่าง ๆ ให้สิ่งที่ไม่ดีเหล่านั้นไหลไปกับน้ำ ส่วนประเพณีลอยกระทง ประมาณเดือน ตุลาคม พฤศจิกายน สอนให้ลูกหลานรู้คุณค่าของน้ำ และการปฏิบัติต่อการใช้น้ำ เนื่องจากน้ำเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และเชื่อว่าการลอยกระทงนั้นเป็นการขอขมาต่อแม่น้ำลำคลองและพระแม่คงคา เนื่องจากมนุษย์เราต้องใช้น้ำเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน^{๑๘}

^{๑๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๑, วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

^{๑๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่ ๑๗, วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๒๕ ชาวบ้านทำบุญตักบาตรที่วัด และนายกอบต. ประชาสัมพันธ์การจัดงานลอยกระทง

ภาพที่ ๔.๒๖ ชาวบ้านร่วมงานประเพณีสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทง

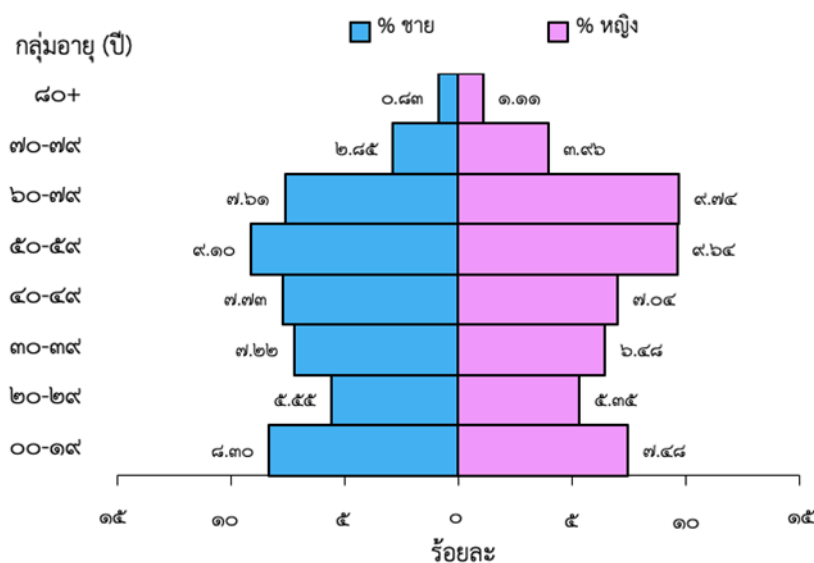
โครงสร้างประชากร^{๑๙}

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนประชากรแยกตามช่วงอายุ (ปี) (๒๕๖๖)

จำนวนประชากร แยกตามช่วงอายุ (ปี) (๒๕๖๖)	ชาย	หญิง	รวม	% ชาย	% หญิง
๐ - ๑๙ ปี	๕๐๗	๔๕๗	๙๖๔	๙.๓๐	๗.๓๘
๒๐ - ๒๙ ปี	๓๓๙	๓๒๗	๖๖๖	๕.๕๕	๕.๓๕
๓๐ - ๓๙ ปี	๔๔๑	๓๙๖	๘๓๗	๗.๒๒	๖.๔๘
๔๐ - ๔๙ ปี	๔๗๒	๔๓๐	๙๐๒	๗.๗๓	๗.๐๔
๕๐ - ๕๙ ปี	๕๕๖	๕๘๙	๑,๑๔๕	๙.๑๐	๙.๖๔
๖๐ - ๖๙ ปี	๔๖๕	๕๙๕	๑,๐๖๐	๗.๖๑	๙.๗๔
๗๐ - ๗๙ ปี	๑๗๔	๒๔๒	๔๑๖	๒.๘๕	๓.๙๖
๘๐ ปี ขึ้นไป	๕๑	๖๘	๑๑๙	๐.๘๓	๑.๑๑
รวม	๓,๐๐๕	๓,๑๐๔	๖,๑๐๙	๓๙.๑๙	๕๐.๘๑

จากตารางจะเห็นได้ว่า ประชากรที่มีอายุอยู่ในช่วง ๕๐ - ๕๙ ปี มีจำนวนมากที่สุด แยกเป็น ชาย ๕๕๖ คน (๙.๑๐ %) หญิง ๕๘๙ คน (๙.๖๔ %) รวม ๑,๑๔๕ คน ซึ่งเป็นช่วงอายุของ วัยแรงงาน จึงอาจกล่าวได้ว่าประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ต้องใช้ทรัพยากรน้ำมากที่สุด ในการประกอบ อาชีพ เช่น อาชีพเกษตร ธุรกิจ เป็นต้น

^{๑๙} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร ประชากรรายอายุ แยกตามเพศ พื้นที่จังหวัดแพร่ อำเภอสอง ตำบลหัวเมือง จังหวัดแพร่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData> [๑๓ มกราคม ๒๕๖๗].

ปิรามิดประชากร ตำบลหัวเมือง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ปี ๒๕๖๖

ภาพที่ ๔.๒๗ แสดงปิรามิดประชากร ตำบลหัวเมือง

การศึกษา

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ประชากรอายุ ๑๕ – ๖๐ ปีเต็ม ร้อยละ ๙๙ อ่าน เขียน ภาษาไทยและคิดเลขอย่างง่ายได้ เด็กอายุ ๖ – ๑๔ ปี ร้อยละ ๑๐๐ ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ได้ เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ หรือเทียบเท่า และที่ไม่ได้เรียนต่อมีงานทำ ร้อยละ ๙๙ ด้าน การศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ดี จากการสนทนากลุ่มย่อย สรุปได้ว่า ชาวบ้านมีการศึกษาที่อ่าน ออก เขียน ได้ เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว คนที่มีฐานะก็จะได้เรียนสูงมากขึ้นในระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโท นอกจากนี้ ผู้นำชุมชนหรือนักการเมืองท้องถิ่นบางคน ก็ได้ไปเรียนต่อจากที่ตนมีวุฒิ ม.๖ แล้ว จุดประสงค์ก็เพื่อให้มีความรู้เพิ่มขึ้น รวมถึงเครือข่ายจากการไปศึกษาต่อในภาคพิเศษเสาร์ อาทิตย์ไว้ เชื่อมสัมพันธ์กันในการทำงานพัฒนาชุมชน ตำบลในอนาคต ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อคนในชุมชนมี การศึกษาจะช่วยให้สามารถรับรู้ เข้าใจ เนื้อหาของธรรมนูญในการจัดการน้ำของตำบลหัวเมืองและ ปฏิบัติตามได้ โดยเฉพาะผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่นที่มีระดับการศึกษาที่มากกว่า ม.๖ สามารถ อธิบาย ชี้แจงให้ชาวบ้านเข้าใจได้ง่าย และนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง^{๒๐}

สาธารณสุข

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานพบว่า ประชาชนส่วนมากมีสุขภาพที่ดี มีการคัดกรอง สุขภาพ ให้กับประชาชนกลุ่มเสี่ยง โรคที่มักเกิดแก่ประชากรในชุมชน ได้แก่ โรคความดัน เบาหวาน โรคเอดส์ โรคไข้เลือดออก มือ-ปาก-เท้าในเด็ก และโรคอื่น ๆ อีกมาก มีสถิติเข้ารับการรักษาพยาบาล ปัญหาคือประชาชนบางรายไม่ยอมไปคัดกรองหรือตรวจสุขภาพประจำปี การแก้ไขปัญหา คือ

^{๒๐} สนทนากลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ ๒ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานสาธารณสุข และโรงพยาบาล ได้จัดกิจกรรมร่วมมือกันรณรงค์ให้ชุมชนเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ซึ่งก็ได้ผลในระดับหนึ่ง ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ต้องเป็นการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี สำหรับเด็กแรกเกิด - ๖ ปี ผู้ปกครองสามารถเลี้ยงดูตรงตามเกณฑ์มาตรฐาน บางครัวเรือนไม่ได้กินอาหารที่ถูกสุขลักษณะ การใช้ยาเพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยที่ไม่เหมาะสม การออกกำลังกายยังไม่สม่ำเสมอ และประชากรส่วนมากไม่ได้รับการตรวจสุขภาพ ปัญหาเหล่านี้้องค์การบริหารส่วนตำบลพยายามอย่างยิ่งที่จะแก้ไข โดยร่วมมือกับโรงพยาบาลสาธารณสุข จัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ๑ หน่วยงานด้านสาธารณสุข ได้แก่ โรงพยาบาลในเขตพื้นที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน ๓ แห่ง

สำหรับคุณภาพน้ำประปาที่อาจส่งผลกระทบต่อด้านสุขภาพของประชาชนชาวตำบลหัวเมือง ได้มีคณะทำงานขับเคลื่อนการดำเนินงานประปาหมู่บ้านขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดแพร่ เข้ามาดูแล และขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน โดยยึดแนวทาง ๓ C ดังนี้ ๑) Clear : ระบบประปาหมู่บ้านมีการจัดสภาพแวดล้อมตั้งแต่แหล่งน้ำดิบ ระบบผลิต ระบบการจ่ายน้ำ รวมไปถึงการบริหารจัดการที่เหมาะสม ตามหลักเกณฑ์และมาตรฐานคุณภาพระบบประปาหมู่บ้าน ๒) Clean : ระบบประปาหมู่บ้านสามารถผลิตน้ำประปามีคุณภาพตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ กรมอนามัย พ.ศ. ๒๕๖๓ และ ๓) Chlorine : น้ำประปาในระบบจ่ายต้องมีคลอรีนอิสระคงเหลือตามเกณฑ์มาตรฐาน คือ ๐.๒-๐.๕ ppm. เพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านที่ปนเปื้อนแบคทีเรียได้ ทำให้น้ำประปาหมู่บ้านมีคุณภาพ เหมาะสมสำหรับการบริโภค และสามารถลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงน้ำสะอาดของประชาชนได้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เล่าว่า เมื่อก่อนตำบลหัวเมืองมีประปาแค่ ๓ แห่ง มีจุดแจกจ่ายน้ำดื่มแค่ที่เดียว คือที่ อบต.หัวเมือง พอเจอปัญหาภัยแล้งยิ่งขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค และน้ำดื่มที่สะอาดมากยิ่งขึ้น ผู้นำชุมชน และองค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพ่อนจึงได้สำรวจความต้องการของชาวบ้าน และนำข้อมูลไปแจ้งต่อนายกอบต. เพื่อจะได้ช่วยกันทำโครงการเสนอขอของบประมาณมาพัฒนาและแก้ไขปัญหา น้ำประปาทั้งตำบลหัวเมือง และ ๒ ปีที่ผ่านมา ตำบลหัวเมือง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) (สสน.) มาทำโครงการพัฒนาคุณภาพน้ำประปาดื่มได้ ปัจจุบันตำบลหัวเมืองมีน้ำประปาสำหรับใช้อุปโภคบริโภค และน้ำดื่มที่มีมาตรฐานและปลอดภัยทุกหมู่บ้าน^{๒๑}

^{๒๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒๐ วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๒๘ ตรวจวัดคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน

ครัวเรือน และการอยู่อาศัย

ตำบลหัวเมืองมีลักษณะชุมชนรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม พูดภาษาท้องถิ่น คือภาษาเหนือ และมีความผูกพันกันเหมือนพี่น้อง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยทางเชื้อชาติประเพณี ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของชาวพื้นเมืองแต่ดั้งเดิม หรือมีความเกี่ยวดองกันทางสายโลหิต มีความผูกพันยอมรับในขนบธรรมเนียม ประเพณีเดียวกัน จำนวนประชากรเบาบางไม่หนาแน่น ความเป็นอยู่ที่ง่าย คนในพื้นที่มีความเอื้อเฟื้อต่อกัน สนับสนุนเป็นกันเอง ในทางประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ สิทธิประโยชน์ที่ควรได้รับบางพื้นที่ไม่เพียงพอ สาธารณูปโภคและ สาธารณูปการยังบางอย่างยังเข้าไม่ถึง เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการทำเกษตรเป็นหลัก มีรายได้แบบพอเพียงพอเลี้ยงตนเองได้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เล่าว่า เนื่องจากเราเป็นตำบลที่อยู่ไกลจากตัวเมืองพอสมควร รายได้ของคนชนบทอย่างเรามีไม่มากนัก ซึ่งอะไรที่ประหยัดได้เราก็ประหยัด โดยเฉพาะเรื่องอาหารการกินที่เราสามารถหาทานเองได้ในชุมชนโดยไม่ต้องซื้อ ในบางครัวเรือนก็ปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง ส่วนที่เหลือก็แจกจ่ายญาติพี่น้อง และขายในบางส่วน หรือไม่ก็หาจับปู ปลา ในคู คลอง หนอง บึง ลำน้ำยมเอามาเป็นอาหารสำหรับครอบครัวได้^{๒๒}

^{๒๒} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๒๙ ลักษณะบ้านเรือน และวิถีชีวิตของชาวบ้าน

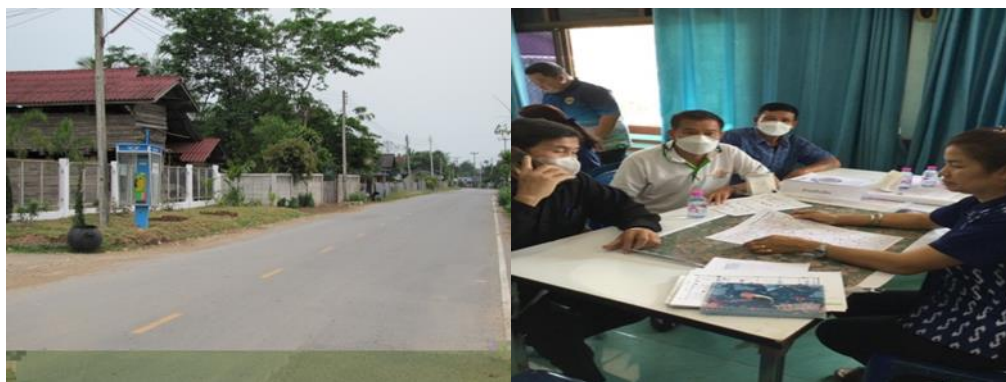

ภาพที่ ๔.๓๐ ปลุกผักกินเองในครัวเรือน และจับปลาในสระ

การติดต่อสื่อสาร

ปัจจุบันชาวตำบลหัวเมือง มีทักษะการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เข้าถึงสื่อตามสมัยนิยม มีการติดต่อผ่านเครื่องมือสื่อสารคือ โทรศัพท์มือถือ เป็นหลัก ซึ่งในอดีตการติดต่อสื่อสารของคนในพื้นที่จะใช้โทรศัพท์สาธารณะ และหากต้องมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทราบทั่วทั้งตำบล ก็จะใช้หอกระจายข่าวประกาศเสียงตามสายแจ้งให้ทราบทั่วกัน จากการสนทนากลุ่มย่อยเดี๋ยวนี้นั้นสมัยกว่าแต่ก่อนในการแจ้งข้อมูลข่าวสาร เรามีกลุ่มเฟส กลุ่มไลน์หมู่บ้าน ผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เวลาจะแจ้งข้อมูลข่าวสารอะไรมันง่ายและรวดเร็วทันใจ มีหลักฐานที่เป็นหนังสือสั่งการ ประกาศแจ้งต่าง ๆ ส่งมาพร้อมกับข้อความของคนแจ้งข่าวสาร ทำให้การสื่อสารถูกต้อง ไม่ล่าช้า และทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทราบพร้อมเพรียงกัน ซึ่งคนส่วนใหญ่สะดวกและถนัดใช้ไลน์มากที่สุด^{๒๓}

^{๒๓} สนทนากลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๓๑ การติดต่อสื่อสารด้วยโทรศัพท์สาธารณะและมือถือ

การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่

จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลหัวเมือง ได้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่ โดยสามารถแบ่งประเภทกลุ่มได้ทั้งหมด ๔ กลุ่ม ได้แก่ ๑) กลุ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ ๒) กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัวตามวิถีพอเพียง ๓) กลุ่มพัฒนาอาชีพ และ ๔) กลุ่มประมง ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ประชาชนรวมกลุ่มกันตามความสนใจ ความถนัด และมีฐานทรัพยากรที่จะใช้ในการทำกิจกรรมอยู่แล้ว สำหรับการรวมกลุ่มทำกิจกรรมนั้น เป็นการรวมกลุ่มเพื่อขอรับทุน หรือไม่ก็แหล่งทุนตั้งเงื่อนไขให้ตั้งกลุ่ม ก่อนถึงจะให้งบประมาณมาทำกิจกรรม เมื่อรวมกลุ่มกันเรียบร้อยแล้วก็ต้องมีการขึ้นทะเบียนกลุ่มตามระเบียบของหน่วยงานผู้ให้ทุน จุดประสงค์ของการรวมกลุ่มก็เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว หรือเป็นอาชีพเสริม ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น กลุ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองเสี้ยว วังพ่อน แม่ทะ มีการปลูกพริกแปลงใหญ่ ปลูกข้าวแปลงใหญ่ ปลูกข้าวโพดแปลงใหญ่ และกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมส่งเสริมการเกษตร ในโครงการเกษตรแปลงใหญ่เพื่อเพิ่มผลผลิตและรายได้แก่เกษตรกรในพื้นที่ ผลผลิตพริกประมาณ ๘,๐๐๐ กิโลกรัม/ฤดูกาลเก็บเกี่ยว ในพื้นที่ ๓๑๗ ไร่ ปลูกข้าวเนื้อที่ประมาณ ๑๒,๕๐๐ ไร่ ปลูกข้าวโพดแปลงใหญ่ ในเนื้อที่ประมาณ ๘,๕๐๐ ไร่ กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัวตามวิถีพอเพียง เป็นกลุ่มที่เข้าโครงการของสสส. สำหรับผักที่ปลูกก็จะเป็นผักปลูกสวนครัวและผักหน้าหนาว เช่น ผักกาด คะน้า กะหล่ำ เป็นต้น กลุ่มประมงชุมชนท้องถิ่นรวมกลุ่มเพื่อขอสนับสนุนพันธุ์ปลาจากโครงการทหารพันธุ์ดี มลพททหารบกที่ ๓๘ น่าน ศูนย์เพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด ประมงจังหวัดแพร่ โดยกลุ่มจะมีช่วงเวลาของการจับปลามาขาย ๖ เดือน ถึง ๑ ปี ปลากระบอก ปลาคะเพียน ปลานิล เป็นต้น มีจำนวนทั้งหมด ๑๐ สระด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม กลุ่มพัฒนาอาชีพ ที่ทำเป็นอาชีพเสริม และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ของผู้สูงวัย เช่น กลุ่มทำน้ำพริก กลุ่มแห่นม กลุ่มข้าวแต่น กลุ่มแคบหมู เป็นต้น^{๒๔}

^{๒๔} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓ วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๒ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่

ประเภทกลุ่ม	หมู่บ้าน	กิจกรรม	ผลผลิต	แหล่งน้ำที่ใช้
- กลุ่มปลูกพืชเศรษฐกิจ	๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองเสี้ยว วังฟ่อน แม่ทะ	- ปลูกพริกแปลงใหญ่ - ปลูกข้าวแปลงใหญ่ - ปลูกข้าวโพดแปลงใหญ่	- ผลผลิตพริก ประมาณ ๘,๐๐๐ กิโลกรัม/ฤดูการเก็บเกี่ยว ๗๐๐ - ๘๐๐ กิโลกรัม/ไร่ ๑,๐๐๐ กิโลกรัม/ไร่	- หนองโบสถ์ หนองฝาง - บ่อบาดาล - แม่น้ำยม - น้ำฝน - หนองโบสถ์ หนองฝาง - เหมืองกลางชลประทาน - บ่อบาดาล - แม่น้ำยม - หนองโบสถ์ หนองฝาง - บ่อบาดาล - แม่น้ำยม
- กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัวตามวิถีพอเพียง	- ๑๓ หมู่บ้าน	- ปลูกพืชผักสวนครัว เช่น ผักกาดคะน้ำ กะหล่ำตื้น หอม พริก มะเขือ ผักชี ขิง ข่า ตะไคร้ เป็นต้น	- ปริมาณไม่มากพอกินในครัวเรือน	- ประปาหมู่บ้าน
- กลุ่มพัฒนาอาชีพ	- ๑๓ หมู่บ้าน	กลุ่มอาชีพแปรรูปพริก (ทำน้ำพริก) บ้านวังฟ่อน กลุ่มแพนหม บ้านหัวเมือง กลุ่มแคบหมู บ้านวังฟ่อน	- น้ำพริกแกง - น้ำพริกตาแดง - แพนหมูสด - แคบหมูกระจก, ไร่มั่น	- ประปาหมู่บ้าน - ประปาหมู่บ้าน

ตารางที่ ๔.๒ การรวมกลุ่มทำกิจกรรมในพื้นที่ (ต่อ)

ประเภทกลุ่ม	หมู่บ้าน	กิจกรรม	ผลผลิต	แหล่งน้ำที่ใช้
		กลุ่มข้าวแต่น บ้าน ดงเจริญ	- ข้าวแต่น้ำแดงโม ,โบราณ, ธัญญาพิช	- ปะปาหมู่บ้าน
-กลุ่มประมง	- บ้านหนอง เสี้ยว	กลุ่มประมงชุมชน ท้องถิ่น	- รายได้เข้ากลุ่ม จากการขายบัตร จับสัตว์น้ำ - ปลากระบอก - ปลานิล ปลา ตะเพียน ยี่สก นวลจันทร์	- น้ำฝน หนอง โบสถ์

ผลการศึกษาการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของประชาชนในพื้นที่ตำบลหัวเมือง แสดงให้เห็นว่าประชาชนในหลายหมู่บ้านได้ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ซึ่งค่อนข้างหลากหลาย โดยเน้นการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์น้ำ และการแปรรูปอาหาร การทำกิจกรรมเหล่านี้มีเป้าหมายก็เพื่อไว้เป็นอาหารและเพื่อขายเพื่อสร้างเป็นรายได้และอาชีพเสริม กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้มีความจำเป็นต้องใช้แหล่งน้ำในขั้นตอนการผลิตทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น โดยเฉพาะน้ำประปาหมู่บ้านซึ่งมีความจำเป็นต่อการผลิตในครัวเรือน เช่น การแปรรูปอาหาร ขนม และการปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น นอกจากนี้ หนองน้ำสาธารณะ น้ำฝน และน้ำชลประทานยังมีส่วนสำคัญต่อกลุ่มปลูกข้าว ซึ่งใช้พื้นที่ปลูกมาก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า น้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการรวมกลุ่มทำกิจกรรมของชุมชน หากมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ หรือการจัดการน้ำไม่มีประสิทธิภาพก็อาจส่งผลเสียต่อการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชนไม่มากนัก

องค์กร หรือหน่วยงาน

จากการศึกษาพบว่า เมืองค์กร หรือหน่วยงาน ที่เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนการจัดการน้ำในตำบลหัวเมือง หลายองค์กรและหลายหน่วยงาน ได้แก่ อบจ.แพร่ องค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพ่อน สทท. สนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙ สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน) (สสน.) อุทกพัฒนา กอ.รมน. มลทลทหกรบวช. ชลประทานจังหวัด กรมเจ้าท่า โยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น ซึ่งได้เข้ามามีส่วนสนับสนุนโครงการหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการน้ำ หรือการใช้น้ำของชุมชน เช่น หน่วยงานอบจ.แพร่ ได้เข้ามาสนับสนุนเครื่องจักรกลกรรือ เช่น รถแบ็คโฮ ขุดลอกหรือสระน้ำในพื้นที่เกษตร เพื่อเพิ่มศักยภาพในการกักเก็บน้ำให้กับสระน้ำของเกษตรกรในฤดูฝน เพื่อไว้ใช้ในหน้าแล้งได้มากถึง ๘,๐๐๐ ลบ.ม. สนับสนุนงบประมาณในการทำฝายแกดินซีเมนต์ บ้านหนองเสี้ยว จำนวน ๑ ตัว และเป็นพี่เลี้ยงสอนทำฝายน้ำระดับตำบล ร่วมกับหน่วยงานโยธาธิการและผังเมือง ทำให้ตำบลหัวเมืองมีฝายน้ำไว้เป็นฐานข้อมูลในการจัดการน้ำในระดับตำบล ทั้งนี้ ส่วนใหญ่จะสนับสนุนเป็นงบประมาณเพื่อใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาหน้า และ การอบรมให้ความรู้

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ นายกอบต.หัวเมือง เล่าว่ามีหน่วยงานที่สนับสนุนอุปกรณ์ในการจัดการน้ำ คือเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ จากหน่วยงานสนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙ และบางหน่วยงานได้มอบเป็นสิ่งสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ เช่น วช. สนับสนุนโครงการระบบโซล่าเซลล์สูบน้ำเพื่อลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตร โดยการนำแผงโซล่าเซลล์มาติดตั้งให้ และสอนวิธีการใช้งาน และการบำรุงดูแลรักษา และหน่วยงานมลทลทหารบก ให้การสนับสนุนพันธุ์ปลา ไข่ และพันธุ์ผัก เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชน ทั้งนี้ โครงการต่างๆ ที่ได้รับงบประมาณมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาในตำบลหัวเมืองนั้น องค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังฟ่อน ได้เป็นตัวแทนของตำบลในการเสนอโครงการเพื่อของบประมาณมาทั้งสิ้น^{๒๕}

ตารางที่ ๔.๓ องค์กรหรือหน่วยงาน

องค์กร/หน่วยงาน	มิตินที่มีส่วนร่วม/การสนับสนุน	ผลลัพธ์
- อบจ.แพร่	- สนับสนุนเครื่องจักรลอกกรือ เช่น รถแบ็คโฮ ขุดลอกกรือสระน้ำในพื้นที่เกษตร	- เพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำให้กับสระน้ำของเกษตร สามารถกักเก็บน้ำในฤดูฝนไว้ใช้ในหน้าแล้งได้จำนวน ๘,๐๐๐ ลบ.ม.
	งบประมาณสนับสนุนการทำฝายแกดินซีเมนต์ บ้านหนองเสี้ยวจำนวน ๑ ตัว	ปริมาณน้ำในแม่น้ำยมเพิ่มสูงขึ้น ๑.๕๐ เมตร
	เป็นพี่เลี้ยงสอนทำฝังน้ำระดับตำบล	เขียนผังน้ำตำบลได้
	เปิดศูนย์บริหารจัดการน้ำตำบลหัวเมือง	อบต.หัวเมือง มีศูนย์บริหารจัดการน้ำ ไว้เป็นฐานข้อมูลและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในพื้นที่
- องค์กรผู้ใช้น้ำ เทิดด้วยทำ น้ำชุมชนบ้านวังฟ่อน	- เป็นคณะทำงานในการบริหารจัดการน้ำ	- เกิดการขับเคลื่อนการทำงานตรงตามแผนงานของอบต.
	ประสานหน่วยงานเข้ามาให้ความช่วยเหลือด้านน้ำ	มีหน่วยงานภาคีเครือข่ายเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหา
	ประสานหน่วยงานขอ งบประมาณสนับสนุนผ่านองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน	ได้รับงบประมาณ

^{๒๕} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๓ องค์กรหรือหน่วยงาน (ต่อ)

องค์กร/หน่วยงาน	มิตีการมีส่วนร่วม/การสนับสนุน	ผลลัพธ์
- สทช.	- อบรมให้ความรู้การบริหารจัดการน้ำ	- มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี
	- อบรมการประสานงานของบประมาณตามแผนงานของ Thai water plan	- รู้ขั้นตอนและวิธีการเขียนโครงการและยื่นของบประมาณผ่านระบบ Thai water plan และได้รับงบประมาณตามที่ขอ
- สนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙	- สนับสนุนงบประมาณในการจัดการน้ำ	- ได้รับงบประมาณในการจัดการน้ำ
	- สนับสนุนเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง	- มีเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ มาแก้ไขปัญหายแล้ง
-สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำ (องค์การมหาชน)(สสน.)	- สนับสนุนงบประมาณพัฒนาระบบปะปาหมู่บ้าน	- มีปะปาหมู่บ้านเพิ่มขึ้น และมีน้ำสะอาดใช้ในชุมชน
- อุทกพัฒน์	- เก็บข้อมูลและสำรวจแหล่งน้ำเพื่อส่งข้อมูลให้กับกองทัพบก	- ได้ข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อนำมาฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้กับหน่วยงานที่จะสนับสนุนงบประมาณ
- กอ.รมน.	- สนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำด้วยโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน	- พื้นที่ทำการเกษตรมีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้นจากโครงการนี้
- มลทลทหารบก	- สนับสนุนพันธุ์ปลา ไก่ และพันธุ์ผัก	- เกิดความมั่นคงทางอาหารของคนในชุมชน
- วช.	- สนับสนุนโครงการระบบโซล่าเซลล์สูบน้ำเพื่อลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตร	- ประหยัดพลังงานเชื้อเพลิง และมีน้ำในภาคการเกษตรอย่างต่อเนื่อง
-ชลประทานจังหวัด	- ข่อมแซมลำเหมือง และลอกคู่อ้วชพืชในลำเหมือง	- ลำเหมืองมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการส่งน้ำ
-กรมเจ้าท่า	- สร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง	- ตลิ่งในพื้นที่แม่น้ำยมไม่ชำรุด

ตารางที่ ๔.๓ องค์การหรือหน่วยงาน (ต่อ)

องค์กร/หน่วยงาน	มิตินที่มีส่วนร่วม/การสนับสนุน	ผลลัพธ์
-โยธาธิการและผังเมือง	อบรมเขียนผังน้ำตำบลหัวเมือง	มีผังน้ำตำบลหัวเมือง ไว้เป็นฐานข้อมูลในการจัดการน้ำ

ผลการศึกษาขององค์กร และเครือข่ายการจัดการน้ำของ อบต.หัวเมือง พบว่ามีหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐหลายระดับ ได้แก่ จากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการน้ำที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ผู้วิจัยสามารถสรุปเครือข่ายที่ให้การช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุน อบต.หัวเมืองในการจัดการน้ำได้ ๔ ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ ๑) เครือข่ายการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง เช่น สนับสนุนโครงการระบบโซล่าเซลล์สูบน้ำ สนับสนุนเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทหลัก ได้แก่ วช. สนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙ ๒) เครือข่ายการสร้าง ซ่อมแซม และดูแลแหล่งน้ำในพื้นที่ให้พร้อมใช้งาน (maintenance) เช่น สนับสนุนเครื่องจักรกลกรรือ ซ่อมแซมลำเหมือง เป็นคณะทำงานในการบริหารจัดการน้ำ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานหลัก ๆ ได้แก่ อบจ.แพร่ ชลประทานจังหวัด องค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพ่อน และ ๓) เครือข่ายการสนับสนุนทางวิชาการ โดยเฉพาะการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการจัดการน้ำ การอบรมความรู้ และทักษะการจัดการน้ำให้แก่เจ้าหน้าที่ และกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำใน อบต.หัวเมือง เช่น อบรมให้ความรู้การบริหารจัดการน้ำ อบรมเขียนผังน้ำ เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่มีบทบาทหลัก ได้แก่ สทช. โยธาธิการและผังเมือง เป็นต้น และ ๔) เครือข่ายการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการน้ำ ซึ่งมีไม่มากนัก เช่น งบประมาณพัฒนาระบบปะปาหมู่บ้าน งบประมาณการทำฝาย เป็นต้น โดยมีหน่วยงานเพียงไม่กี่แห่งที่ให้การสนับสนุนในประเด็นนี้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าถึงแม้ อบต.หัวเมืองจะมีเครือข่ายให้การช่วยเหลือการจัดการน้ำหลากหลาย แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมมิติที่มีความจำเป็นต่อการจัดการน้ำครบทุกมิติ เช่น ระบบฐานข้อมูล และสถิติการจัดการน้ำ ระบบเครือข่ายการเฝ้าระวัง และการติดตามปัญหาน้ำในพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งมิติเหล่านี้มีความจำเป็นสำหรับการวางแผน และกำหนดมาตรการจัดการน้ำของผู้บังคับการบริหารส่วนตำบลหัวเมือง และคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำในตำบลหัวเมือง

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะอาชีพทำนา และมีการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย ตามวงจรปลูกในแต่ละปี อาชีพรองลงมาคือ อาชีพเลี้ยงสัตว์ และถัดมาคืออาชีพรับจ้าง สำหรับรายได้เสริมอีกทางหนึ่งของชาวบ้านในตำบลหัวเมือง คือรายได้จากการปลูกผักและเลี้ยงปลาในสระ ซึ่งได้รับแจกพันธุ์ผักและพันธุ์ปลาจากโครงการทหารพันธุ์ดี และหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีรายได้จากการเลี้ยงไก่ เป็ด โค สุกร กระบือที่เป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม โดยลักษณะเลี้ยงเป็นการเลี้ยงในครัวเรือน และมีรายได้เสริมจากการขายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น ข้าวแต่นี้น้ำพริก น้ำพริก เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๓๒ ทำนาเป็นอาชีพหลัก / เลี้ยงโคเป็นอาชีพเสริม

ภาพที่ ๔.๓๓ ทำแคบหมูขาย / ทำข้าวแต๋นขาย

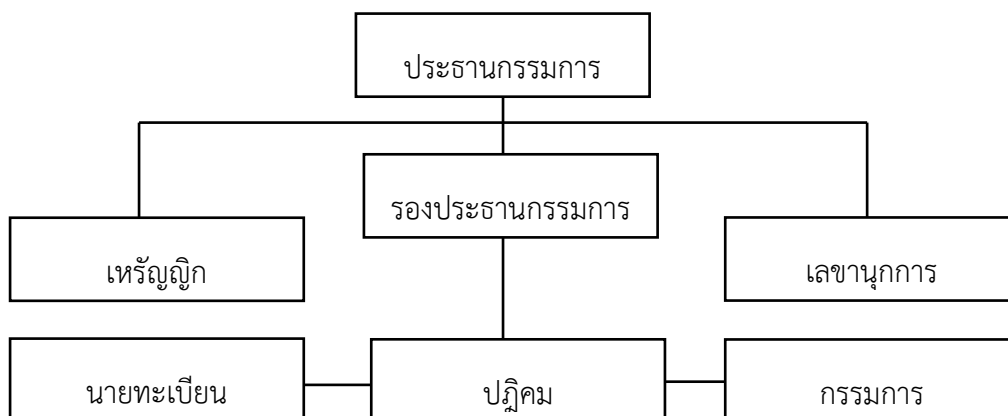

ภาพที่ ๔.๓๔ ยายศรีตัดกะหล่ำดอกส่งลูกค้า / จับปลาในสระขาย

องค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ

องค์กรผู้ใช้น้ำ เกิดด้วยทำ น้ำชุมชนบ้านวังพอน มีบทบาทสำคัญในการช่วยบริหารจัดการน้ำของตำบลหัวเมือง โดยองค์กรผู้ใช้น้ำฯ บ้านวังพอน เป็นฟันเฟืองสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับพื้นที่ ช่วยขับเคลื่อนให้ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านวังพอนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกันร่วม เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการสถานการณ์และปัญหาในพื้นที่ รวมทั้งเป็นตัวแทนของตำบลหัวเมืองในการยื่นเสนอโครงการเพื่อขอทุนในโครงการต่าง ๆ รวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเป็นตัวประสานในการร่วมกันหารือ แลกเปลี่ยนข้อมูล โกล่เกลี่ย แก้ปัญหาร่วมกัน กรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างผู้ใช้น้ำด้วยกันในพื้นที่หมู่บ้าน และตำบล รวมถึงเป็นตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำที่เข้าร่วมประชุม อบรมร่วมกับอบต.หัวเมือง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ

ปัจจุบัน องค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพอน ยังเป็นพี่เลี้ยงในการเป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือในการจัดการข้อมูล ให้กับอีก ๓ กลุ่ม ที่ต้องการจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของหมู่บ้านและกลุ่มเกษตรกรของตน ที่ได้เห็นตัวอย่างจากองค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพอน ว่าเมื่อจดทะเบียนองค์กร ผู้ใช้น้ำแล้วสามารถเขียนโครงการเสนอขอทุนมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาน้ำในหมู่บ้านตนเองได้ และได้รับสิทธิประโยชน์จากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำอีกมากมาย ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนพยายามปรับตัวเพื่อการจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ และแก้ปัญหาน้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ ๔.๓๕ โครงสร้างองค์กร

ตารางที่ ๔.๔ บทบาทหน้าที่

บทบาท หน้าที่ตาม โครงสร้าง	บทบาทหน้าที่
๑) ประธาน	- เป็นประธานในการประชุมคณะกรรมการฯ และสมาชิก ผู้ใช้น้ำ เพื่อร่วมพลังในการแก้ไขปัญหาต่างๆ และ พัฒนาการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์ สูงสุด - ประสานงานระหว่างกรรมการด้านต่างๆ และสมาชิกใน กลุ่ม ผู้ใช้น้ำชลประทาน - ดำเนินการให้สมาชิกปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ของ องค์กร ผู้ใช้น้ำชลประทานอย่างเคร่งครัด - เป็นตัวแทนขององค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน ในการ ประสานงานกับ เจ้าหน้าที่ชลประทาน และหน่วยงาน อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง - ดำเนินการให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหาร จัดการน้ำ
๒) รองประธาน	- ทำงานตามที่ประธานมอบหมาย - ทำหน้าที่แทนประธานเมื่อประธานติดธุระ
๓) เลขานุการ	- ประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวสาร แก่คณะกรรมการฯ และ สมาชิกของ องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน - จัดทำระเบียบวาระการประชุม และเชิญผู้เข้าร่วม ประชุม - บันทึกการประชุม บันทึกกิจกรรมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ชลประทาน
๔) ทรัพย์สิน	- รับผิดชอบบัญชีการเงินของกลุ่มผู้ใช้น้ำ
๕) นายทะเบียน	- จัดทำและเก็บรักษาทะเบียนสมาชิก เอกสาร เกี่ยวกับการ การเป็นสมาชิก รวมถึงข้อมูลสำคัญต่างๆ
๖) ปฏิคม	- จัดเตรียมความพร้อมของสถานที่ประชุม - ให้การต้อนรับ ดูแลสถานที่ทำการ ตลอดจนทรัพย์สิน และพัสดุ
๗) กรรมการ	- ร่วมทำกิจกรรมและช่วยเหลืองานต่าง ๆ ของกลุ่ม

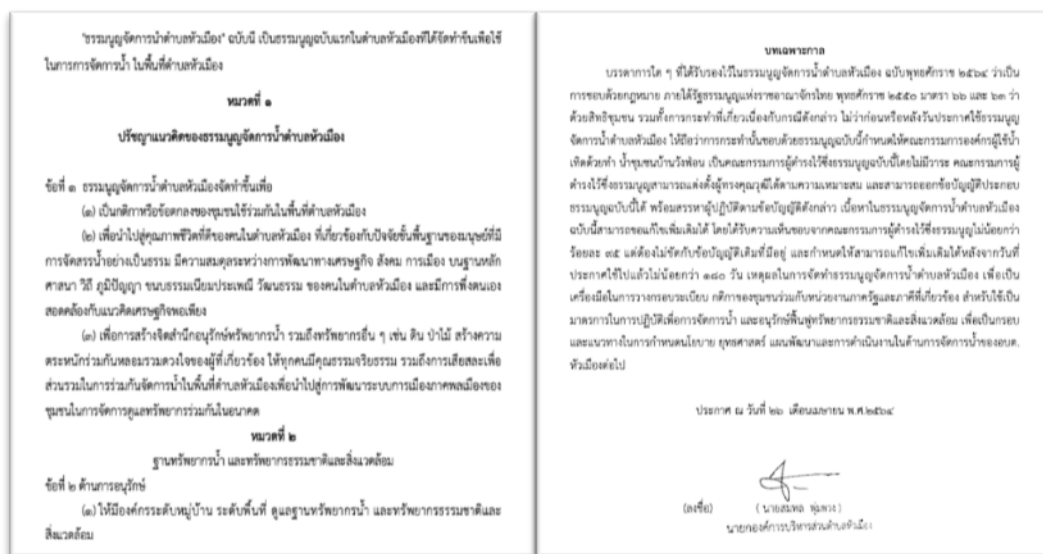
ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นของคณะกรรมการองค์กรผู้ใช้น้ำตำบลหัวเมือง สรุปได้ว่ามี ๙ ประเด็นหลักๆ ได้แก่ ๑) ลดความขัดแย้งแย่งน้ำทำนา ๒) จัดสรรน้ำทำการเกษตรให้เพียงพอ ๓) จัดหาน้ำสำหรับการปลูกพืชผลทางการเกษตรในฤดูแล้ง ๔) วางแผนและพัฒนาแหล่งน้ำอุปโภคบริโภคให้มีคุณภาพ ๕) เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหาน้ำเพิ่มในฤดูแล้ง ๖) จัดหาน้ำทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง ๗) จัดทำฝังน้ำตำบลหัวเมือง ๘) สร้างเครือข่ายเพื่อประโยชน์ต่อการจัดการน้ำ ๙) แต่งตั้งคณะทำงานจัดการน้ำในพื้นที่ ในแต่ละเป้าหมายผู้บริหารท้องถิ่นได้เข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่น ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เช่น จัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำและแก้ไขปัญหาภัยแล้ง เป็นต้น ผลการดำเนินงานแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสามารถแก้ไขปัญหาภัยแล้ง

๔.๑.๒ ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง

๑. ธรรมนูญจัดการน้ำ

“ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง” จัดทำขึ้นภายใต้ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐” มาตรา ๖๖ และ ๖๓) ว่าด้วยสิทธิชุมชน และสอดคล้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ และตามกฎหมายกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ กระบวนการได้มาซึ่งร่างธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง โดยมีตัวแทนในทุกภาคส่วน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมือง ไม่ว่าจะเป็นตัวแทนจากชุมชน ประชาชน โรงเรียน วัด กลุ่ม องค์กร สมาองค์กร ชุมชน เครือข่ายชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมถึงภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ได้ช่วยกันระดมความคิดยกร่างธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมืองขึ้น จากนั้นได้นำร่างจัดการน้ำตำบลหัวเมืองไปทำการประชาพิจารณ์กับประชาชนในพื้นที่ตำบลหัวเมือง โดยจัดเวทีเพื่อนำเสนอร่างจัดการน้ำตำบลหัวเมือง และเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่รวม ๓ ครั้ง มีผู้เข้าร่วมประมาณ ๔๕๐ คนจากนั้นได้มีการทำการประชาพิจารณ์เวทีใหญ่อีก ๑ ครั้ง เพื่อนำเสนอร่างจัดการน้ำตำบลหัวเมือง ที่ได้ผ่านการปรับแก้แล้วต่อที่สาธารณะ เพื่อลงฉันทามติในการรับร่างจัดการน้ำตำบลหัวเมือง

ทั้งนี้ องค์กรผู้ใช้น้ำ เติตด้วยทำ น้ำชุมชนบ้านวังฟ่อน ได้ร่วมกับอบต.หัวเมือง ในการขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลหัวเมืองเพื่อยกร่าง “ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง” ขึ้น จนแล้วเสร็จเป็น “ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง” ฉบับสมบูรณ์ และการประกาศใช้เมื่อ ๒๖ เมษายน ๒๕๖๔

ภาพที่ ๔.๓๖ ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง

๒. ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำ

ตารางที่ ๔.๕ ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำ

เป้าหมาย	วิธีการ	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
๑) ลดความขัดแย้งแย่งน้ำทำนา	- คณะกรรมการควบคุมการปิด-เปิด ประตูน้ำตามวันและเวลาที่แจ้งแก่ผู้ใช้น้ำ	- คนในชุมชนไม่แย่งน้ำกันในการทำนา
๒) เกิดความเท่าเทียมกันในการใช้น้ำภาคเกษตร	- จัดทำข้อมูลผู้ใช้น้ำในการทำนาปรัง เพื่อจัดสรรน้ำอย่างทั่วถึง - ซ่อมแซมลำรางส่งน้ำ ในพื้นที่เกษตรกรรม ม.๘ ม.๙ และ ม.๑๐ ตำบลหัวเมือง	- เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างทั่วถึง
๓) จัดหาน้ำสำหรับการปลูกพืชผลทางการเกษตรในฤดูแล้ง	- หนังสือเรื่องขอเครื่องสูบน้ำ ขนาดใหญ่ จากสำนักงานทรัพยากรภาค ๙ และสำนักงานชลประทานจังหวัด - จัดทำระบบสูบน้ำโซล่าเซลล์ สูบน้ำแม่น้ำยม - ถ้าเหมืองชอย ๔ กระจาย	- ภาคเกษตรมีน้ำใช้ในฤดูแล้ง

ตารางที่ ๔.๕ ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำ (ต่อ)

เป้าหมาย	วิธีการ	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
๔) น้ำอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ร้านค้าและบริการ สะอาด และเพียงพอ	- วางแผนการใช้น้ำทั้งอุปโภคบริโภค และ เกษตร ที่สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มี - สร้างประปาหมู่บ้าน จำนวน ๓ แห่ง - พัฒนาน้ำอุปโภค บริโภค ด้วยระบบโซลาร์เซลล์สูบน้ำจากสระเก็บน้ำดิบขึ้นสู่ระบบประปาหมู่บ้าน และเปลี่ยนสารกรองน้ำสะอาดระบบประปา หมู่ที่ ๑๑ บ้านวังพ่อนตำบลหัวเมือง	- ครัวเรือน ร้านค้าและบริการ มีน้ำอุปโภคบริโภคที่สะอาด และเพียงพอตลอดทั้งปี
๕) เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหาเพิ่มในฤดูแล้ง	- สร้างฝายคันดินซีเมนต์แม่น้ำยม พื้นที่บ้านหนองเสี้ยว ต.หัวเมือง อ.สอง จ.แพร่ เพื่อยกระดับน้ำในแม่น้ำยม ทำให้สถานีสูบน้ำไฟฟ้าสามารถสูบน้ำได้ - เติมน้ำลงสระเก็บน้ำดิบสำหรับผลิตน้ำประปาหมู่บ้านวังพ่อน ม.๑๑	- มีน้ำเพิ่มขึ้นและช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้งได้
๖) จัดหาน้ำและส่งเข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตร	- จัดทำระบบโซลาร์เซลล์สูบน้ำจากหนองผาก - ลำเหมืองซอย ๔ กระจาย ด้วยระบบลำรางส่งน้ำเขื่อนที่เกษตรกรรม	- สามารถส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมประมาณไม่น้อยกว่า ๕๐๙ ไร่ ที่ประสบกับปัญหาภัยแล้ง
๗) จัดทำข้อมูลผังน้ำ	- จัดประชุมและอบรมการทำผังน้ำตำบลหัวเมือง - เชิญหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรผู้ใช้น้ำ เครือข่ายผู้ใช้น้ำ กองช่างอบต.หัวเมือง	- มีฐานข้อมูลผังน้ำของตำบลหัวเมือง ไว้ใช้จัดทำ การวางแผนพัฒนาและแก้ไขปัญหาน้ำของตำบล

ตารางที่ ๔.๕ ผลการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำ (ต่อ)

เป้าหมาย	วิธีการ	ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
	ศูนย์บริหารจัดการน้ำอบจ. แพร่ โยธาธิการและผังเมือง จังหวัดแพร่ เป็นต้น ร่วม ออกแบบและจัดทำผังน้ำ ตำบลหัวเมือง	
๘) สร้างเครือข่าย	- สร้างเครือข่ายหน่วยงาน จัดการน้ำในพื้นที่ เช่น ศูนย์ บริหารจัดการน้ำอบจ.แพร่ โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด แพร่ ชลประทาน เป็นต้น	- ได้รับโครงการพัฒนาแหล่ง น้ำ ช่อมแซมฝาย ระบบโซล่า เซลล์สูบน้ำเข้าสู่พื้นที่ทำ การเกษตร
๙) แต่งตั้งคณะทำงาน	- จัดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ	- มีคณะทำงาน และดูแลการ บริหารจัดการน้ำในพื้นที่ที่ ตนเองรับผิดชอบได้อย่าง ใกล้ชิด และแก้ไขปัญหาได้ อย่างรวดเร็ว

ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง เกิดจากการระดมความคิดเห็นจากคนในชุมชนร่วมกัน
ร่าง “ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง” ขึ้นมา เพื่อจัดการกับปัญหาในพื้นที่ พร้อมทั้งยังเป็นการ
ร่วมกันกำหนดกติกาในพื้นที่แบบมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลหัวเมืองเป็นครั้งแรก ด้วยการใช้เครื่องมือ
ธรรมนูญมาจัดการน้ำระดับพื้นที่ตำบล ซึ่งก่อนที่จะมีธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมืองนั้น ในชุมชนมี
ความขัดแย้งแย่งน้ำกันใช้ โดยเฉพาะในฤดูแล้ง มีการแอบเปิดน้ำเข้าพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง
ของคนที่อยู่ต้นน้ำ ทำให้น้ำไปไม่ถึงยังพื้นที่เกษตรกลางน้ำกับท้ายน้ำ บางครั้งก็ได้รับการจัดสรรน้ำไม่
ทั่วถึง จนเกิดความขัดแย้งกันขึ้น แต่พอมีธรรมนูญมาใช้ ก็ช่วยลดความขัดแย้งลงได้ เกิดความเท่า
เทียมกันในการใช้น้ำภาคเกษตร สามารถจัดหาน้ำสำหรับการปลูกพืชผลทางการเกษตรในฤดูแล้ง
และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดหาน้ำเพิ่มในฤดูแล้ง โดยการจัดหาน้ำและส่งเข้าถึงพื้นที่ทำการเกษตร
รวมถึงมีน้ำอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ร้านค้าและบริการ สะอาดและเพียงพอ สร้างเครือข่าย และ
แต่งตั้งคณะทำงาน เพื่อร่วมกันจัดทำข้อมูลผังน้ำ ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาเส้นทางน้ำ
และการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำทั้งภาคเกษตรและครัวเรือนได้ตรงจุดและทั่วถึง ซึ่งถ้าหาก
ประชาชนในตำบลหัวเมืองคนใดไม่ปฏิบัติตามกติกา ข้อบังคับในธรรมนูญนั้น จะมีบทลงโทษกำหนด
ไว้ให้ปรับ หรือให้ใช้แรงงานแทนค่าปรับในการซ่อมแซมลำเหมือง ฝายกั้นน้ำ หรือขุดลอกคู คลอง
 เป็นต้น

๔.๒ บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

ผลการศึกษาการแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการประกอบด้วย ๕ บทบาทหลักๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบายและแผนงาน ๒) การแต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการและควบคุม ๔) การติดตามและประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา ซึ่งในแต่ละบทบาทมีรายละเอียดดังนี้

๔.๒.๑ การกำหนดนโยบาย และวางแผน

การกำหนดนโยบาย และวางแผนเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะจะช่วยให้ผู้บริหารมีเครื่องมือในการดำเนินงาน สำหรับในบทบาทหลักนี้ประกอบด้วยบทบาทย่อย ๒ บทบาท ได้แก่ ๑) จัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ ๒) กำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในบทบาทแรกเป็นสิ่งที่ผู้บริหารท้องถิ่นทุกแห่งจะต้องดำเนินการ โดยทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม และมีทีมงานผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบ การจัดประชุมมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการกำหนดนโยบาย และวางแผนงานเพื่อจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำและแก้ไขปัญหา น้ำ ผู้เข้าร่วมการประชุมเป็นตัวแทนองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในพื้นที่ ซึ่งจะได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุม เช่น ทีมผู้บริหารท้องถิ่น พนักงานท้องถิ่น กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังฟอน และประชาชนตำบลหัวเมือง เป็นต้น ลักษณะของกิจกรรมเป็นการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาน้ำ และการจัดการน้ำในพื้นที่ ตลอดจนโครงการการจัดการน้ำที่ประชาชนต้องการให้ อบต.หัวเมืองบรรจุไว้ในแผนการดำเนินงานท้องถิ่น การจัดประชุมในลักษณะเช่นนี้จะจัดขึ้นประมาณ ๒ ครั้ง ซึ่งจะจัดขึ้นที่ห้องประชุมของอบต.หัวเมือง โดยผู้บริหารท้องถิ่นทำหน้าที่ในการประสานงานและจัดเตรียมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ภาพที่ ๔.๓๗ นายกอบต. หัวเมือง จัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการทำงาน

สำหรับบทบาทย่อยถัดมาคือ กำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ได้ข้อมูลปัญหา และความต้องการจัดการน้ำมาแล้ว ผู้บริหารก็มีส่วนร่วมในการประชุมทีมงานผู้บริหารเพื่อยกร่างแผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ นอกจากนี้ ยังใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) อีกด้วย ทีมงานผู้บริหารประกอบด้วยตำแหน่งอะไรบ้าง ในการจัดประชุมผู้บริหารมีบทบาทสำคัญคือเป็นผู้ควบคุมการประชุม และให้ข้อมูลในแต่ละประเด็น เพื่อให้การประชุมสำเร็จจนได้แผนพัฒนาท้องถิ่นออกมากิจกรรมการประชุมจัดมี ๒ ครั้ง แต่แต่ละครั้งใช้ระยะเวลา ๑ วัน ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หลังจากนั้นผู้รับผิดชอบจะนำเอกสารไปจัดทำแผนในส่วนที่รับผิดชอบ แล้วนำเสนอตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งจะต้องแล้วเสร็จก่อนปีงบประมาณใหม่ หรือเดือนก่อน ๓๐ กันยายน ของทุกปี

สำหรับแผนการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ มีแผนงานที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำในตำบลหัวเมืองเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างรางระบายน้ำ โครงการก่อสร้างรางรับส่งน้ำ โครงการขุดลอกลำเหมืองขนาดเล็ก โครงการประปาหมู่บ้าน โครงการเจาะบ่อบาดาล เป็นต้น และมีโครงการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน ๗ โครงการ เช่น โครงการเจาะบ่อบาดาล บ้านวังพอน หมู่ที่ ๑๒ โครงการขุดลอกห้วยหอย แบบชนิดดินทิ้ง บ้านวังพอน หมู่ที่ ๑๒ เป็นต้น นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ก็ยังมีแผนงาน และโครงการที่จะทำในระยะ ๓ ปีข้างหน้าในตำบลหัวเมือง จำนวน ๑๔๑ โครงการ และมีโครงการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน ๑๗ โครงการ เช่น โครงการก่อสร้างประตู ปิด-เปิด ลำเหมืองกลาง บ้านวังพอน หมู่ที่ ๑๒ โครงการขุดลอกลำเหมืองขนาดเล็ก บ้านวังพอน หมู่ที่ ๑๑ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์นายกอบต. หัวเมือง ได้กล่าวว่า การกำหนดนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองนั้น จะต้องมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และจากนโยบายและการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในการเลือกทำและที่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่าง ๆ เป็นลักษณะของ Top-Down และ Bottom-Up จากบนลงล่าง จากล่างขึ้นบน อบต.หัวเมืองกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงระยะเวลา ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๔- พ.ศ. ๒๕๖๖) ได้แก่^{๒๖} ๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการเมือง และการบริหาร ๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม และคุณภาพชีวิต ๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ๔) ยุทธศาสตร์การพัฒนาทางการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ๕) ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๖) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุข ๗) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าตนนั้นได้กำหนดนโยบายและนำไปปฏิบัติประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายแล้วนั้น ก็จะส่งผลให้ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชน เพราะได้กระทำการตัดสินใจเลือกนโยบายที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะเป็นผลดีต่ออนาคตทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามถ้าหากนำนโยบายไปปฏิบัติประสบความสำเร็จล้มเหลว จะส่งผลให้ถูกตำหนิหรือวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบจากประชาชน ดังนั้นการนำ

^{๒๖} องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง, แผนองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง พ.ศ. ๒๕๖๔- พ.ศ. ๒๕๖๖, (แพร่: องค์การบริหารส่วนตำบล, ๒๕๖๕). (อัคราเนนา).

นโยบายไปปฏิบัติจะต้องใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสามารถแก้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายหรือสังคมอย่างได้ผล หมายความว่ารวมทั้งบุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ และเวลาที่ต้องใช้ไปทั้งหมดด้วย เพื่อความก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีและมีความสุข ตนจึงได้จัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำ ร่วมกับประชาชน เพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำ เพื่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขึ้น ที่ห้องประชุมของอบต. หัวเมือง ซึ่งจะได้นำผลการร่วมแสดงความคิดเห็นจากประชาชน ไปจัดลำดับการยื่นเสนอโครงการจัดการน้ำกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป^{๒๗}

ภาพที่ ๔.๓๘ แผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง

๔.๒.๒ การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน

การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน เป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารท้องถิ่น เพราะจะช่วยให้ผู้บริหารได้ใช้เป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในเรื่องการจัดการน้ำของตำบลหัวเมือง สอดคล้องตามพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ และตามกฎหมายกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ จากผลการศึกษาพบว่า บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในมิตินี้มีเพียงบทบาทเดียว คือ แต่งตั้งคณะทำงานองค์กรผู้ใช้น้ำ เทิดด้วยทำ น้ำชุมชนบ้านวังพอน ซึ่งนอกจากทำผู้บริหารท้องถิ่นได้ทำหน้าที่แต่งตั้งคณะทำงานเป็นหนังสือแล้ว ก่อนการแต่งตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นได้มีการตรวจ

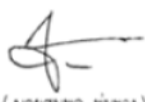
^{๒๗} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒ วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

ข้อมูล เอกสาร หรือหลักฐาน ประกอบการขอจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ ก่อนที่จะยื่นต่อนายทะเบียน ประกอบด้วย ๑) บัญชีรายชื่อผู้ใช้น้ำซึ่งรวมตัวกันจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ๒) เลขประจำตัวประชาชน ๓) เลขทะเบียนนิติบุคคล ในกรณีที่นิติบุคคลเป็นผู้รวมตัวกันจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ๔) ที่อยู่ ที่ทำงาน หรือที่ทำการของผู้ใช้น้ำซึ่งรวมตัวกันจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ๕) ข้อมูล เอกสารหรือหลักฐานที่แสดงว่ามีการดำเนินกิจกรรมด้านการใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู หรือการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ๖) หนังสือแสดงว่าเป็นผู้แทนนิติบุคคลหรือเป็นผู้มีอำนาจทำการแทนนิติบุคคล ในกรณีที่ นิติบุคคลเป็นผู้รวมตัวกันจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ ๗) แผนผังและการอธิบายรายละเอียดประกอบเพื่อแสดงเขตพื้นที่ดำเนินกิจกรรมขององค์กรผู้ใช้น้ำ ๘) ชื่อขององค์กรผู้ใช้น้ำ ๙) เหตุผลในการก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ๑๐) วัตถุประสงค์และกรอบการดำเนินงานขององค์กรผู้ใช้น้ำ ๑๑) ข้อบังคับขององค์กรผู้ใช้น้ำ ๑๒) ชื่อ เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ของผู้มีอำนาจทำการแทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ๑๓) คำยินยอมให้นายทะเบียนเข้าถึงข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ นอกจากนี้ อีกบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารท้องถิ่นคือการเป็นส่วนหนึ่งของการแต่งตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ คือ การลงนามเป็นประธานในแบบคำขอจดทะเบียน และเมื่อการจัดทำเอกสาร หลักฐานครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ตัวแทนของกลุ่มจึงทำการยื่นขอจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทางเว็บไซต์ <http://twuo.onwr.go.th>

บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๙ ข้อบังคับฉบับนี้ให้เริ่มใช้บังคับได้ตั้งแต่วันที่องค์กรผู้ใช้น้ำได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนเป็นองค์กรผู้ใช้น้ำ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

 (ลงชื่อ) (นายสมพล หุ่นทอง)
 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง
 ประธานศูนย์บริหารจัดการน้ำ บ้านวังพ่อน

ภาพที่ ๔.๓๙ นายกอบต. หัวเมือง ลงนามประธานศูนย์บริหารจัดการน้ำบ้านวังพ่อน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในมิติบทบาทนี้ผู้บริหารท้องถิ่นยังไม่มีการถอดถอนคณะทำงาน เนื่องจากไม่มีตัวแทนองค์กรคนใดที่เสนอความต้องการให้ถอดถอน หรือ ไม่ได้มีการกระทำผิดข้อกำหนด เงื่อนไขในกฎกระทรวง

จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง กล่าวว่า ที่ตนเองได้สนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลหัวเมืองได้ยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอนจนสำเร็จนั้น เพราะเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ปัญหาน้ำจะได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและมีพลังจากคนในชุมชนเอง และหมู่บ้านที่สนใจเป็นกลุ่มแรกคือ บ้านวังพอน จึงได้มีการขอจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำเกิดด้วยทำน้ำชุมชนบ้านวังพอนต่อสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และได้กลายเป็นฟันเฟืองสำคัญที่ช่วยสะท้อนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาด้านน้ำในระดับพื้นที่ของตำบลหัวเมืองได้เป็นอย่างดี ซึ่งก่อนที่จะมีการยื่นจดทะเบียนตนได้ประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนที่สนใจจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นก่อน จากนั้นได้มีประชาชนที่สนใจรวมกลุ่มกันมาเพื่อขอจดทะเบียน โดยได้มีการนัดหมายเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกันที่ห้องประชุมอบต.หัวเมือง เป็นเวลา ๑ วัน โดยช่วงเช้าพูดคุย ทำความเข้าใจในประเด็นเรื่องระเบียบ แบบฟอร์ม เอกสารประกอบ วิธีการกรอกข้อมูล และการส่งเอกสาร ซึ่งสมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมจำนวน ๓๐ คน มีความกระตือรือร้น ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ปัจจุบัน ได้มีการเชิญชวนให้ประชาชนรวมกลุ่มกันยื่นคำขอจดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำเพิ่ม ซึ่งกำลังอยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้ง อีก ๓ หมู่บ้าน เหตุผลในการใช้ขอบเขตหมู่บ้านในการจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ เพราะมีเขตการปกครองที่ชัดเจน ง่ายต่อการประสานงาน การลงมือทำหรือลงมือแก้ไขปัญหาได้ทันที และมีการใช้ความเป็นเครือญาติมาช่วยในการปกครองและบริหารจัดการได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ ซึ่งลดการเกิดความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี โดยการยื่นคำขอจดทะเบียนนั้นได้ทำการยื่นผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ ยังสามารถยื่นได้ในช่องทางอื่นได้อีก เช่น ทางไปรษณีย์ลงทะเบียน สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ และสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค ๑ ถึง ๔ เป็นต้น^{๒๘}

^{๒๘} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖ วันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ภาพที่ ๔.๔๐ หน้าเว็บไซต์สำหรับยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ

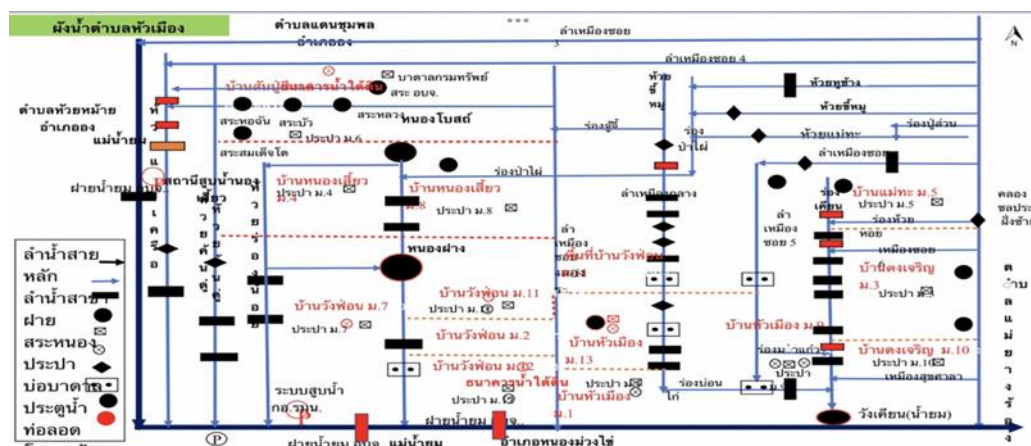
๔.๒.๓ การสั่งการ และควบคุม

การสั่งการ และควบคุม เป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารท้องถิ่น สำหรับในบทบาทหลักนี้ประกอบด้วยบทบาทย่อย ๒ บทบาท ได้แก่ ๑) แจ้งเวียนหนังสือเกี่ยวกับโครงการจัดการน้ำให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำทราบ และเข้าร่วม และ ๒) สั่งการให้ จนท.กองช่างและเชิญตัวแทนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ เข้าร่วมการประชุมระดับจังหวัด เช่น การจัดทำผังน้ำ การให้ข้อมูลปัญหาและความต้องการน้ำในพื้นที่ เป็นต้น ในบทบาทแรก คือ การแจ้งเวียนหนังสือเกี่ยวกับโครงการจัดการน้ำ ให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำทราบ และเข้าร่วม โดยมอบหมายให้ฝ่ายกองช่างของอบต.หัวเมือง เป็นผู้เข้าร่วมประชุม หรือร่วมอบรมแทนด้วยการสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษร อีกทั้งยังมีการประสานทางวาจาทางโทรศัพท์ เพื่อแจ้งล่วงหน้าก่อนที่หนังสือสั่งการจะไปถึงมือผู้ที่ได้รับการสั่งการให้ไปแทน สำหรับเหตุผลที่มอบหมายให้กองช่างรับผิดชอบ เพราะบางครั้งนายกิตติการกิจ จึงมอบหมายให้กองช่างไปแทน อีกทั้งเจ้าหน้าที่กองช่างคือผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการน้ำเป็นหลัก เช่น งานโครงสร้างพื้นฐาน การขุด ลอกกรือ เป็นต้น ซึ่งเป็นงานที่สอดคล้องและเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กองช่าง ทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และนำมาดำเนินการต่อนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะถ้าหากมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในตำแหน่งอื่นไปแทน อาจทำให้การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร หรือการสื่อสารไม่ถูกต้อง และนำไปดำเนินการต่อไม่ได้

สำหรับบทบาทถัดมาคือ สั่งการให้ จนท.กองช่างและเชิญตัวแทนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ เข้าร่วมการประชุมระดับจังหวัด เช่น การจัดทำผังน้ำ การให้ข้อมูลปัญหาและความต้องการน้ำในพื้นที่ เป็นต้น เหตุผลที่ผู้บริหารมอบหมายให้กองช่างเชิญตัวแทนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ เข้าร่วมด้วยนั้นก็เนื่องจากว่า กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพ่อน จะเป็นกลุ่มที่ช่วยขับเคลื่อนในการจัดทำโครงการ และเสนอขอทุนในการจัดการน้ำจากหน่วยงานที่เปิดให้ขอทุนได้ ซึ่งในการเข้าร่วมประชุม หรืออบรมพร้อมกันกับเจ้าหน้าที่กองช่างจะทำให้ทั้งสองตัวแทนได้ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการน้ำที่เป็นข้อมูลเดียวกัน และประสานงานกันในการเขียนโครงการยื่นขอทุน การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ

เช่น ถ้าหากองค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพ่อน เขียนโครงการเสนอขอทุนจากหน่วยงานอบจ.แพร่ เพื่อสร้างฝายกั้นน้ำ ในการเขียนโครงการจะต้องมีการเขียนแบบปร.๔ และปร.๕ จับพิกัดพื้นที่ที่จะสร้างฝายประกอบการยื่นเสนอขอทุน ซึ่งสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ ไม่สามารถจัดทำข้อมูลประกอบเองได้ ฝายกองข้างจึงต้องจัดทำเอกสารและข้อมูล พร้อมเซ็นรับรองในเอกสารในฐานะนายช่างที่กำกับดูแล/ควบคุมการก่อสร้าง ตามระเบียบของแหล่งทุนที่กำหนด แล้วส่งต่อไปให้กับองค์กรผู้ใช้น้ำ เพื่อประกอบการให้สมบูรณ์และยื่นเสนอขอทุน ซึ่งโครงการจะผ่านการอนุมัติหรือไม่นั้น เอกสารและข้อมูลที่มีการรับรองจากนายช่างของอบต. คือหลักฐานสำคัญที่ใช้ในพิจารณาการอนุมัติโครงการเพื่อให้ทุน

นอกจากนี้ ทางอบต.หัวเมือง ยังได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมฝายน้ำครั้งที่ ๔ (ปัจฉิมนิเทศ) โครงการจัดทำฝายน้ำ กลุ่มน้ำปิง วัง ยม น่าน จากหน่วยงานสทนช. โดยโครงการนี้ สทนช. ได้มอบหมายให้หน่วยงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแพร่ ร่วมกับอบจ.แพร่ เป็นผู้ดำเนินโครงการในการจัดทำข้อมูลฝายน้ำของแต่ละตำบลขึ้น ซึ่งในส่วนของอบต.หัวเมือง ผู้บริหารได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่กองช่างของอบต.ไปร่วม พร้อมทั้งให้แจ้งเชิญชวนตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำ เข้าร่วมด้วยตามที่หน่วยงานผู้จัดประชุมระบุในหนังสือเชิญให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อยู่ในเขตฝายน้ำ และผู้ที่สนใจเข้าร่วมให้ข้อเสนอแนะ และตรวจสอบความถูกต้องได้ ซึ่งตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ได้ร่วม work shop ในครั้งนี้ และได้ฝายน้ำตำบลหัวเมืองที่มีข้อมูลถูกต้องครบถ้วน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการจัดการน้ำของตำบล ต่อไป

ภาพที่ ๔.๔๑ ฝายน้ำตำบลหัวเมือง

๔.๒.๔ การติดตาม และประเมินผล

การติดตาม และประเมินผล สำหรับในบทบาทหลักนี้ประกอบด้วยบทบาทย่อย ๓ บทบาท ได้แก่ ๑) ติดตามการอนุมัติโครงการจัดการน้ำที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำเสนอขอทุนไว้ ๒) ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และ ๓) ถามไถ่ความก้าวหน้า ปัญหาในการดำเนินโครงการ และคอยให้กำลังใจ ในบทบาทแรก คือ ติดตามการอนุมัติโครงการจัดการน้ำที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำเสนอขอทุนไว้ ผู้บริหารท้องถิ่นได้ทำบทบาทนี้โดยการติดตามการอนุมัติโครงการจัดการน้ำที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำเสนอขอทุนไว้จากหน่วยงานผู้ให้ทุน เช่น กอ.รมน. สทช. สสน. วช. อบจ. เป็นต้น เพื่อให้ทราบความคืบหน้าว่าจะได้รับอนุมัติในช่วงเวลาไหน และผลการพิจารณาโครงการที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำได้เสนอขอทุนไว้ จะได้มีการเตรียมพร้อมในเรื่องของกำลังคนและภาระงานที่มีอยู่ เพื่อให้พร้อมกับการรับโครงการมาทำอย่างราบรื่น

บทบาทถัดมา คือ ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ผู้บริหาร บทบาทนี้จะช่วยให้ความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำที่ได้รับอนุมัติโครงการมาเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา โดยการติดตามจะช่วยให้ผู้บริหารได้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ/กิจกรรม ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ วิธีการในการปรับปรุงโครงการที่ดำเนินการอยู่ รวมถึงการและดำเนินงานให้ลุล่วง ผลการดำเนินโครงการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำสำเร็จตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ ยังต้องคอยติดตามค่าใช้จ่ายโครงการ/กิจกรรมให้สอดคล้องและถูกต้องตามที่ระบุไว้ในโครงการ ป้องกันข้อผิดพลาดในเรื่องการเบิกจ่าย รวมทั้งมีการประเมินผลการดำเนินงานในระหว่างที่กำลังดำเนินการหรือภายหลังที่การดำเนินการสำเร็จเสร็จสิ้นไปแล้ว ซึ่งการประเมินผล เป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกับการติดตาม ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าการประเมินผลแผนงานจะเป็นการบ่งชี้ว่าแผนงานที่กำหนดไว้ได้มีการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร อันเป็นตัวชี้วัดว่าแผนงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นให้ผลเป็นอย่างไร นำไปสู่ความสำเร็จตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลถือว่าเป็นข้อมูลย้อนกลับที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุง และตัดสินใจในการจัดทำโครงการเพื่อขอสนับสนุนทุน หรือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

สำหรับบทบาทสุดท้าย คือ สอบถามความก้าวหน้า ปัญหาในการดำเนินโครงการ และคอยให้กำลังใจ บทบาทนี้ผู้บริหารได้มีการถามไถ่ถึงสารทุกข์สุกดิบเจ้าหน้าที่กองช่าง สมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำ ในขณะที่รอการประชุมหรือพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการนํานานอยู่เป็นเนืองนิตย์ ซึ่งเป็นบุคลิกที่โดดเด่นและเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา และชาวบ้านในตำบลหัวเมือง เมื่อสอบถามถึงปัญหาที่พบเจอในการทำงาน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาที่ในการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ผู้บริหารก็คอยให้กำลังใจ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานอยู่เป็นประจำ ซึ่งบางครั้งในการทำงานผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ก็เจอกับปัญหาสุขภาพบ้าง อาจเกิดการเจ็บป่วย ผู้บริหารก็ได้ไปเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจ เพื่อแสดงถึงความห่วงใยและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เมื่อกลับมาทำงานก็ทำให้บรรยากาศการทำงานมีความสุข

จากการสนทนากลุ่มย่อย ได้มีการกำหนดห้วงเวลาในการติดตามและประเมินผลโครงการ ที่องค์กรผู้ใช้น้ำเทิดด้วยท่า น้ำชุมชนบ้านวังพอน ได้รับอนุมัติมาจากกอ.รมน. และอบจ.แพร่ คือ โครงการจัดทำฝาย และขุดลอกลำเหมืองส่งน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตรโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละโครงการ/กิจกรรม ทั้งนี้กำหนดให้มีการติดตามและประเมินผล การดำเนินงานโครงการ / กิจกรรมทุกครั้ง que ดำเนินการแล้วเสร็จและสรุปเป็นรายไตรมาส ระยะหกเดือน และรายงานให้ผู้บริหารทราบ เมื่อสิ้นปีงบประมาณให้ดำเนินการประชุมคณะกรรมการติดตามและประเมินผล อีกครั้งพร้อมสรุปผลในภาพรวมอย่างน้อยปีละ ๒ ครั้ง เพื่อที่ตนนั่นจะได้นำเสนอสภาท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และประกาศผลการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาให้ประชาชนในเขตอบต. หัวเมืองทราบโดยทั่วกันอย่างน้อย ปีละ ๒ ครั้งภายในเดือนเมษายนและตุลาคมของทุกปี และปิดประกาศไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน^{๒๙}

ภาพที่ ๔.๔๒ นายกอบต. หัวเมือง ติดตามการดำเนินโครงการขุดลอกลำเหมือง

^{๒๙} สนทนากลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ ๑ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

๔.๒.๕ การให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษา สำหรับในบทบาทหลักนี้ประกอบด้วยบทบาทย่อย ๒ บทบาท ได้แก่ ๑) ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ เช่น การเขียนโครงการขอทุน การบริหารโครงการ เป็นต้น และ ๒) ให้คำปรึกษากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ กรณีเกิดความล่าช้า หรือมีปัญหา อุปสรรคระหว่างดำเนินโครงการ ในบทบาทแรก คือ ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ เช่น การเขียนโครงการขอทุนการบริหารโครงการ เป็นต้น ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นทำบทบาทการให้คำปรึกษาแก่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ในการเขียนโครงการขอทุน ซึ่งการเขียนโครงการนั้นเป็นสิ่งที่สมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ไม่เคยทำมาก่อน จึงเกิดความกังวลใจว่าจะทำได้สำเร็จหรือไม่ อีกทั้งโครงการที่เขียนขอจะต้องยื่นผ่านหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะที่ผู้บริหารท้องถิ่นเป็นคนในองค์กร จึงสามารถให้คำปรึกษาให้ข้อเสนอแนะในการเขียนโครงการให้ถูกต้อง ตามระเบียบ พร้อมช่วยจัดหาเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในส่วนของแผนงานและโครงการมาช่วยเป็นที่ปรึกษาอีกแรง เพื่อให้การเขียนโครงการนั้นมีความถูกต้องทั้งรายละเอียดและแบบฟอร์ม ให้สามารถนำไปเสนอขอทุนได้ และเมื่อโครงการที่ยื่นขอทุนไปได้รับการอนุมัติแล้ว กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ จะต้องการบริหารโครงการด้วยตนเองให้แล้วเสร็จตามห้วงระยะเวลาที่กำหนดในแผนการใช้จ่ายเงินของโครงการ ซึ่งนับเป็นเรื่องยากมากสำหรับสมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำที่ไม่เคยบริหารโครงการใดๆ มาก่อน โดยเฉพาะในเรื่องการเบิกจ่ายที่จะต้องอิงกับระเบียบของทางราชการท้องถิ่นอบต. จึงรู้สึกกลัวและกังวลว่าจะทำผิดระเบียบ แต่เมื่อมีผู้บริหารท้องถิ่นเข้ามาให้คำปรึกษา แนะนำวิธีการที่ถูกต้องในการเบิกจ่ายเงินงบประมาณของโครงการ จึงมีความมั่นใจในการจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จด้วยตัวเอง และมีความรู้สึกริ่อกอยากเขียนโครงการขอทุนอีกครั้งต่อไปถ้ามีโอกาส

บทบาทถัดมา คือ ให้คำปรึกษากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ กรณีเกิดความล่าช้า หรือมีปัญหา อุปสรรคระหว่างดำเนินโครงการ ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นได้ทำบทบาทในการให้คำปรึกษาเมื่อเกิดความล่าช้า หรือมีปัญหา อุปสรรคระหว่างดำเนินโครงการ เช่น ในระหว่างที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ดำเนินโครงการซ่อมแซมฝายที่ชำรุด และได้รับการสนับสนุนปูนซีเมนต์จากอบจ.แพร่ จำนวน ๑๐๐ ถุง และต้องไปขนปูนซีเมนต์เองจากจังหวัดลำปางโดยใช้รถบรรทุก ๑๐ ล้อ ซึ่งกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ไม่มีรถบรรทุก ๑๐ ล้อไปขนปูนซีเมนต์ จึงปรึกษากับนายกอบต.หัวเมืองว่า จะหารถบรรทุก ๑๐ ล้อจากที่ไหน และค่าจ้างค่าน้ำมันรถ ไม่มีให้เบิก จะสามารถหางบที่จะต้องใช้จ่ายจากส่วนนี้จากที่ได้นายกอบต.จึงใช้เครือข่ายส่วนตัวกับผู้ที่มารถบรรทุก ๑๐ ล้อ มาช่วยขนให้ และแนะนำให้สมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ช่วยการออกเงินค่าน้ำมันรถ เพื่อจะได้นำปูนซีเมนต์จำนวน ๑๐๐ ถุงนี้ มาใช้ซ่อมฝายให้เสร็จทันก่อนที่จะเข้าสู่ฤดูฝน และปัญหานี้ก็ได้รับการแก้ไขจากการให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือจากผู้บริหารท้องถิ่น สามารถมีรถบรรทุก ๑๐ ล้อ ขนปูนซีเมนต์จำนวน ๑๐๐ ถุง มาซ่อมแซมฝายที่ชำรุดจนแล้วเสร็จ

จากการสัมภาษณ์ โครงการที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำจัดทำและเสนอหน่วยงานแหล่งทุนและได้รับการอนุมัติทุนนั้น มีความสำคัญและแก้ไขปัญหาน้ำให้กับคนทั้งตำบลได้เป็นรูปธรรม ตนจึงให้ความสนใจใส่และเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาในขณะดำเนินการของโครงการ และสร้างความมั่นใจในการจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จด้วยตัวเองขององค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพอน โดยจะเห็นได้ว่าตนเองและผู้บริหารท้องถิ่นอบต.หัวเมือง ได้จัดตั้งศูนย์บริหารจัดการน้ำขึ้นโดยเฉพาะเพื่อใช้เป็นสถานที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดการน้ำ ซึ่งผู้ที่เข้ารับการการให้คำปรึกษา ก็คือกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพอน โดยประเด็นการขอรับคำปรึกษาก็จะเกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ กรณีเกิดความล่าช้า หรือมีปัญหา อุปสรรคระหว่างดำเนินโครงการ นอกจากนี้ ยังมีการขอคำปรึกษาเพื่อหาแนวทางการเขียนโครงการขอทุนในงบประมาณถัดไป เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการแก้ไขปัญหาแหล่งของตำบลหัวเมือง นอกจากนี้ ยังมีเกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาน้ำแล้ง เข้ารับคำปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำในการแก้ไขปัญหา และจัดตั้งกลุ่มเพื่อจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำเหมือนบ้านวังพอน อีก ๓ หมู่บ้าน^{๓๐}

ภาพที่ ๔.๔๓ นายกอบต. หัวเมืองให้คำปรึกษาแก่องค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพอน

^{๓๐} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔ วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

ตารางที่ ๔.๖ การแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญ
จัดการน้ำ

มิติบทบาท	การแสดงบทบาท	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลการดำเนินงาน
๑. การกำหนดนโยบาย และวางแผน	- จัดประชุมเพื่อกำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำ ที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - กำหนดนโยบาย และวางแผนการจัดการน้ำ ที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- อบต.หัวเมือง - กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ - ประชาชนในตำบล - กอ.รมน. อบจ.แพร่	- แผนงานและโครงการที่จะไปสนับสนุนการจัดทำโครงการพัฒนาแหล่งน้ำ และแก้ไขปัญหาหน้าแล้ง
๒. การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะกรรมการ	- แต่งตั้ง คณะทำงานองค์กรผู้ใช้น้ำ เกิดด้วยทำน้ำชุมชน บ้านวังพอน	- ตัวแทนหมู่บ้านวังพอน - กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน - อบต. หัวเมือง	- มีองค์กรผู้ใช้น้ำ ที่จดทะเบียนแล้ว ๑ องค์กร - กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการจัดตั้ง ๓ ชุมชน - มีอีก ๙ ชุมชนที่ยังไม่ได้ยื่นเรื่องจัดตั้งกลุ่ม
๓. การสั่งการ และควบคุม	- แจกเวียนหนังสือเกี่ยวกับโครงการจัดการน้ำ ให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำทราบ และเข้าร่วม - สั่งการให้ จนท.กองช่าง และเชิญตัวแทนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ เข้าร่วมการประชุมระดับจังหวัด	- จนท.กองช่าง อบต.หัวเมือง - กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ - อบจ.แพร่ - โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแพร่	- ทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการน้ำที่เป็นประโยชน์ - ผังน้ำตำบลหัวเมือง

ตารางที่ ๔.๖ การแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญ
จัดการน้ำ (ต่อ)

มิติบทบาท	การแสดงบทบาท	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ผลการดำเนินงาน
๔. การติดตาม และประเมินผล	- ติดตามการอนุมัติโครงการจัดการน้ำที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำเสนอขอทุนไว้ - ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ - ถามไถ่ความก้าวหน้าปัญหาในการดำเนินโครงการ และคอยให้กำลังใจ	- นายก อบต. - องค์กรผู้ใช้น้ำ - หน่วยงานผู้ให้ทุน	- ทราบความคืบหน้าและผลการพิจารณาโครงการที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำได้เสนอขอทุนไว้ - ผลการดำเนินโครงการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำสำเร็จตามเวลาที่กำหนด
๕. การให้ คำปรึกษา	- ให้คำปรึกษาแก่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ - ให้คำปรึกษากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ กรณีเกิดความล่าช้า หรือมีปัญหาอุปสรรคระหว่างดำเนินโครงการ	- นายก อบต. - เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น - กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ - อบจ.แพร่	- กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ มีความมั่นใจในการจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จด้วยตัวเอง

กล่าวโดยสรุปการแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำประกอบด้วย ๕ บทบาทหลักๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบายและแผนงาน ๒) การแต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการและควบคุม ๔) การติดตามและประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา โดยผู้บริหารได้สร้างการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำทั้งในระดับท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลางด้วย เช่น กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ อบจ.แพร่ สทช. สสน. และ วช. เป็นต้น การแสดงบทบาทข้างต้นทำให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอนสามารถดำเนินงานแก้ไขปัญหา หรือจัดการน้ำในชุมชนวังพอนได้ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำยังไม่ครอบคลุมกับปัญหาน้ำที่หลากหลาย หรือความต้องการของชุมชนบ้านวังพอนซึ่งยังต้องการการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารท้องถิ่น เช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง หรือ ความต้องการเครื่องจักรใหญ่ อุปกรณ์ ในการสูบน้ำเข้าพื้นที่การเกษตร เป็นต้น

๔.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ ประกอบด้วย ๕ มิติการบริหาร ได้แก่ ๑) บุคลากร (Man) ๒) งบประมาณ (Money) ๓) เครื่องจักร อุปกรณ์ (Material) ๔) การจัดการ (Manage) และ ๕) การบริการ (Service) ซึ่งในแต่ละมิติการบริหารมีรายละเอียดดังนี้

๔.๓.๑ บุคลากร (Man)

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารงานด้านบุคลากร พบว่าประเด็นส่วนใหญ่เป็นข้อจำกัด และอุปสรรคทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของบุคลากร โดยมีข้อจำกัด ๓ ประเด็น และอุปสรรค ๑ ประเด็น ประเด็นข้อจำกัดแรกบุคลากรขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ เช่น การคำนวณมวลน้ำ การทำฝังน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ประเด็นถัดมาข้อจำกัดบุคลากรขาดทักษะ และความสามารถในการเขียนโครงการขอทุนเกี่ยวกับการจัดการน้ำ รวมถึงการให้คำปรึกษากับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในการเขียนโครงการ นอกจากนี้ บุคลากรไม่เพียงพอต่อการจัดการน้ำยังเป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานจัดการน้ำในพื้นที่อีกด้วย ซึ่งตามโครงสร้างองค์กรพบว่าพนักงานที่รับผิดชอบการจัดการน้ำโดยตรงคือ กองช่าง โดยมีพนักงานประจำเพียง ๔ คน พนักงานกองงานไม่เพียงแต่รับผิดชอบภาระหน้าที่ของตนเองเท่านั้น แต่ยังต้องทำงานประสานกับกองงานอื่นภายในองค์กร รวมถึงการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกองค์กรในการจัดการน้ำอีกด้วย

สำหรับ ประเด็นอุปสรรคนั้นมีเพียงเรื่องเดียวคือ พนักงานท้องถิ่นขาดความกระตือรือร้นในการทำงานเกี่ยวกับการจัดการน้ำ โดยพนักงานให้เหตุผลว่า งานประจำตามบทบาทหน้าที่หลักก็มากทำไม่ทันหรือสำเร็จตามกำหนดเวลาอยู่แล้ว และหากมีงานจัดการน้ำ รวมถึงการพัฒนา กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งบางครั้งต้องทำงานนอกเวลาราชการด้วย การดำเนินการยังต้องใช้เวลา และ ความรับผิดชอบสูงกว่างานจะแล้วเสร็จดังนั้นก็เห็นได้ว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ในบางครั้ง พนักงานไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นเท่าที่ควร เมื่อต้องติดต่อประสานงานกับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานจัดการน้ำภายนอก เช่น อบจ.แพร่ กอ.รมน. สททช. เป็นต้น ประเด็นข้อจำกัด และอุปสรรคในการบริหารด้านบุคลากรข้างต้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ และการเปิดกรอบ อัตรากำลังเพิ่ม รวมถึงการสั่งการให้พนักงานไปอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ

๔.๓.๒ งบประมาณ (Money)

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ พบว่า มีข้อจำกัด ๒ ประเด็น ประเด็นข้อจำกัดแรกคือ งบประมาณมีจำกัดไม่สามารถจัดทำโครงการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาน้ำได้ครอบคลุม เนื่องจากปัญหาน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมืองได้ขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ และพื้นที่ที่เกิดปัญหาน้ำมีอยู่ในทุกหมู่บ้านทั้ง ๑๓ หมู่บ้าน แต่กรอบของการให้ทุนของหน่วยงานเจ้าของทุนระบุให้ขอได้แค่ปีละ ๑-๒ โครงการ/ปี/กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ซึ่งในขณะที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบและความเดือดร้อนทั่วทั้งตำบล จากการสำรวจประวัติการเสนอโครงการขอทุนของกลุ่มองค์กรผู้ใช้ในตำบลหัวเมือง พบว่าได้มีการยื่นขอทุนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาน้ำทุกปี นอกจากนี้ ปัญหาที่งบประมาณมีจำกัดและทำให้ไม่สามารถพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาน้ำได้ครอบคลุม มีสาเหตุจากการจำกัดวงเงินทุนที่จะอนุมัติให้แต่ละโครงการ ถึงแม้ว่าพื้นที่ที่จะดำเนินงานจะมีขนาดใหญ่ หรือพื้นที่ประสบกับปัญหาน้ำรุนแรง งบประมาณก็มีให้ตามที่กำหนด ไม่สามารถเพิ่มให้ได้ หรือหากปีใดมีพื้นที่ประสบกับปัญหาน้ำมาก เงินงบประมาณก็ต้องเฉลี่ยให้กับทุกโครงการที่ยื่นเสนอขอมา ทั้งนี้จำนวนโครงการที่ยื่นเสนอขอมีมากก็ต้องมีตัวหารมาก จึงส่งผลให้แต่ละโครงการได้เงินงบประมาณน้อยตามไปด้วย ทำให้ไม่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างครอบคลุม

สำหรับประเด็นถัดมา คือ ขั้นตอนการของงบประมาณมีหลายขั้นตอนทำให้ล่าช้า โดยจากการสัมภาษณ์ตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน เล่าว่า หลังจากอบรมการเขียนโครงการเพื่อเสนอขอทุนมาแล้ว ตนเป็นผู้รับผิดชอบการเขียนโครงการเพื่อเสนอขอทุน เพื่อยื่นไปยังหน่วยงานที่ได้รับข้อมูลข่าวสารมาจากที่อบรม แต่เมื่อเขียนโครงการตามแบบฟอร์มที่หน่วยงานผู้ให้ทุนส่งให้มาแล้ว ต้องมีการยื่นผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งมีขั้นตอนหลายขั้นตอนในระบบที่ตนจะต้องเข้าไปกรอกรายละเอียด ตัวอย่างเช่น การยื่นเสนอขอทุนโครงการจัดการน้ำผ่านระบบ Thai Water Plan ที่ อบจ.แพร่ จัดอบรมให้ความรู้ สอนการเขียนโครงการ และยื่นผ่านระบบออนไลน์ แต่พอได้มาปฏิบัติจริง ๆ มีขั้นตอนเยอะมาก และต้องแข่งกับเวลาที่ระบบจะปิดรับโครงการ สำหรับขั้นตอนที่ยากมากที่สุดและทำได้ช้ามากที่สุดคือ ขั้นตอนการแนบหลักฐาน ซึ่งตนจะต้องรอหลักฐานแผนที่ พิกัดพื้นที่ รูปภาพพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการ จากฝ่ายกองช่างของอบต. ที่เป็นผู้จัดทำให้ เพื่อใช้ประกอบการยื่นขอทุนดังกล่าว^{๓๑}

๔.๓.๓ เครื่องจักร อุปกรณ์ (Material)

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการบริหารงานด้านเครื่องจักร อุปกรณ์ มีข้อจำกัด ๒ ประเด็น ประเด็นข้อจำกัดแรกคือ เครื่องจักร ไม่มีเป็นของตนเองต้องขอยืมจากหน่วยงานอื่น เช่น เครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ เป็นต้น จากการศึกษาพบว่า เมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งเกษตรกรในพื้นที่ตำบลหัวเมือง ประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ และต้องทำการสูบน้ำจากลำน้ำยมเข้าสู่พื้นที่ทำการเกษตร แต่เนื่องจากเกษตรกรมีเพียงเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก ทำให้ปริมาณน้ำที่สูบเข้าพื้นที่เกษตรได้ทีละน้อยในแต่ละครั้ง และสิ้นเปลืองค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเป็นอย่างมาก กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน จึงเป็นตัวแทนของคนในตำบลหัวเมือง แจ้งปัญหาที่เกษตรกรได้เจอและเสนอแนวทางแก้ไขต่อผู้บริหารท้องถิ่น ด้วยการเสนอขอยืมเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่จากหน่วยงานสำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๙ เพื่อมาบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรตำบลหัวเมือง โดยทางผู้บริหารท้องถิ่นก็ได้ทำหนังสือขอยืมเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่จากหน่วยงานดังกล่าวให้ตามที่กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำเสนอ ทั้งนี้ได้มีข้อตกลงกันว่า หากหน่วยงานอนุญาตให้ยืมได้แล้วนั้น ทางกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการไปชนเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่นี้มาให้กับเกษตรกร ซึ่งทางกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ ก็ได้มีการแจ้งให้เกษตรกรทราบ และรวบรวมเงินจากเกษตรกรที่มีความประสงค์จะใช้เครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการขนส่งร่วมกัน และเมื่อมีการทำการสูบน้ำเข้าสู่พื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร ก็ให้มีการลงขันกันจ่ายค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในแต่ละครั้งเอง

ประเด็นถัดมาอุปกรณ์ มีจำกัดไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานและสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ จากการสนทนากลุ่มย่อย การเขียนโครงการเพื่อยื่นขอทุนขององค์กรผู้ใช้น้ำ จำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือโน้ตบุ๊กเป็นหลักในการพิมพ์และนำเสนอโครงการต่อหน่วยงานผู้ให้ทุน ซึ่งสมาชิกองค์กรผู้ใช้น้ำไม่มี หรือบางคนมี แต่เก่ามากใช้งานไม่ได้ เมื่อนำมาใช้ก็มักพบกับปัญหาจอฟับ หรือหน้าจอค้าง เมื่อจะต้องทำงานด้านเอกสาร พิมพ์โครงการ หรือไปนำเสนอโครงการกับ

^{๓๑} สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗ วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

หน่วยงานผู้ให้ทุน ต้องขอยืมของผู้อื่น เช่น ลูก หลานญาติพี่น้อง แต่ในบางครั้งลูก หลาน ญาติพี่น้อง ก็ต้องใช้งานเช่นกัน จึงทำให้เมื่อมีการเร่งรัดให้ส่งโครงการ คอมพิวเตอร์หรือโน้ตบุ๊กไม่มีใช้งาน ทำให้พลาดโอกาสในการยื่นขอสนับสนุน ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรกำหนดแผนงบประมาณการจัดซื้อ หรือ ขอสนับสนุนเครื่องจักร อุปกรณ์ เพื่อให้ตัวแทนขององค์กรผู้ใช้น้ำได้ใช้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเพียงพอ เพื่อให้เกิดความสะดวก และคล่องตัวในการทำงาน^{๓๒}

ภาพที่ ๔.๔๕ ติดตั้งเครื่องสูบน้ำที่ยืมจากสนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙

๔.๓.๔ การจัดการ (Management)

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในเรื่องการจัดการ (Management) พบว่ามีข้อจำกัด ๔ ประเด็น ได้แก่ ๑) การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการน้ำไม่ครอบคลุมกับปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นจริงและความต้องการของชุมชน ๒) ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอย่างเป็นระบบทำให้ไม่สามารถสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำได้เต็มที่ ๓) ขาดข้อมูลพื้นฐานของตำบลที่จำเป็นต่อการจัดการน้ำ และ ๔) ขาดระบบสารสนเทศการจัดการน้ำในระดับพื้นที่ ประเด็นข้อจำกัดแรก คือ การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการน้ำไม่ครอบคลุมกับปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นจริงและความต้องการของชุมชน จากการศึกษาพบว่า ในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องการจัดการน้ำของอบต.หัวเมือง มีเพียงยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพียงเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมทุกมิติในการจัดการน้ำ หากอบต.หัวเมือง นำเอาแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ที่หน่วยงานสทช. ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการน้ำ ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านที่ ๑ การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค ด้านที่ ๒ การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต ด้านที่ ๓ การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย ด้านที่ ๔ การจัดการคุณภาพน้ำ และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ด้านที่ ๕ การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม และป้องกันการพังทลายของดิน และ ด้านที่ ๖ การบริหารจัดการก็จะช่วยให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ตำบลหัวเมืองได้ครอบคลุมทุกมิติ เป็นเป็นรูปธรรมตรงกับสภาพปัญหาและตามต้องการของคนในชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่นจึงควรทบทวนยุทธศาสตร์การ

^{๓๒} สทนากลุ่มย่อย ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ ๓ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

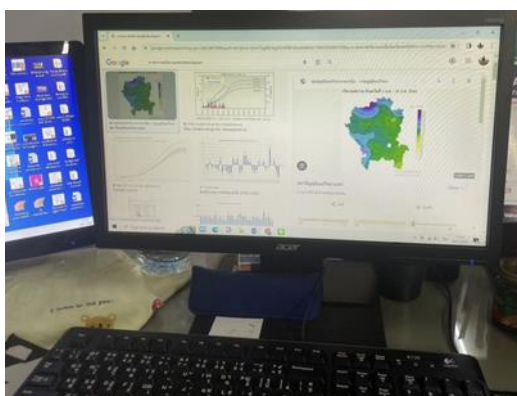
บริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของตำบลหัวเมืองใหม่ให้สอดคล้องและเป็นแนวเดียวกันกับของแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ๒๐ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินโยบายและแผนหลัก ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยบูรณาการเชิงพื้นที่ เป็นระบบลุ่มน้ำอย่างแท้จริง และคำนึงถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาว่าประชาชนในพื้นที่พบกับปัญหาน้ำอะไรมาบ้าง และเพิ่มมิติด้านการวางผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน มิติด้านสิ่งแวดล้อม เป้าหมายและยุทธศาสตร์ตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และแผนแม่บทรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากควรพิจารณารูปแบบการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางอุทกวิทยาประกอบด้วย จัดทำแผนการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศด้านทรัพยากรน้ำ ทั้งตำบล และเชื่อมโยงระดับลุ่มน้ำ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและให้ข้อมูลแก่ประชาชน จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการภัยแล้งและอุทกภัย การจัดการความเสี่ยง/การรับมือจากภัยแล้งและอุทกภัย การเตรียมความพร้อมในการรับมือและการลดความเสียหายจากภัยแล้ง อุทกภัย และภัยพิบัติ การพัฒนาองค์ความรู้พัฒนาบุคลากร พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่อาจเกิดขึ้น การใช้ การพัฒนา การบริหารจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟู และการอนุรักษ์ ทรัพยากรน้ำ

ประเด็นที่ ๒ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอย่างเป็นระบบทำให้ไม่สามารถสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำได้เต็มที่ จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการติดต่อประสานงานมีอยู่ ๓ ประเด็นหลัก ๆ คือ ๑) การให้ข้อมูลล่าช้าเกินไป ของเจ้าหน้าที่กองช่าง ที่ตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำประสานขอข้อมูลไว้ เนื่องจากอาจติดภารกิจงานประจำหน้าที่ หรือออกไปใช้ต่างงาน ๒) การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่ยื่นโครงการขอทุนล่าช้า ซึ่งเป็นผลพวงมาจากมีว่แต่รอข้อมูลจากอีกหลายฝ่าย จึงทำให้ส่งข้อมูลให้หน่วยงานผู้ให้ทุนล่าช้าตามไปด้วย เช่น รอข้อมูลแผนที่จากกองช่าง รอข้อมูลแผนงานและโครงการจากฝ่ายแผน เป็นต้น และ ๓) รับ - ส่งข้อมูลผิดพลาด และบางครั้งอาจเกิดความเข้าใจผิด จึงทำให้ต้องหาข้อมูลใหม่ เพื่อความถูกต้องและมั่นใจ แล้วส่งใหม่ จึงล่าช้าและอาจจะไม่ทันเวลาที่กำหนด เพื่อให้การประสานและขับเคลื่อนงานกับหน่วยงานหลักหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ ๓ ขาดข้อมูลพื้นฐานของตำบลที่จำเป็นต่อการจัดการน้ำ จากการศึกษาพบว่าหน่วยงานอบต.หัวเมือง มีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการน้ำของตำบลที่ครบถ้วน สามารถนำมาใช้งานได้แค่เพียงหมู่บ้านเดียว คือหมู่บ้านวังพอน เหตุผลเพราะหมู่บ้านวังพอนเป็นหมู่บ้านที่เคยยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำมาแล้วเมื่อปี ๒๕๖๔ ซึ่งในการขอยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำ จะต้องมีการยื่นข้อมูลน้ำและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนที่หมู่บ้าน จำนวนประชากร จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร จำนวนแหล่งน้ำ เป็นต้น แต่ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการจัดการน้ำของอีก ๑๒ หมู่บ้าน ยังไม่มีข้อมูลที่นำมาใช้ได้ และเพิ่งได้เริ่มทำข้อมูลไว้บางส่วนก็จะมีอีก ๓ หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านดงเจริญ หมู่บ้านหัวเมือง หมู่บ้านวังพอน (กลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง) ที่จะขอยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำในต้นปี ๒๕๖๗ นี้ ทั้งนี้ เมื่อมีหมู่บ้านต้นแบบในการขอยื่นจดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำในตำบล และประสบผลสำเร็จในการเขียนโครงการเสนอขอทุนมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาน้ำของหมู่บ้านตนเอง ผู้นำหมู่บ้านอื่น ๆ

จึงเริ่มมีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลของแหล่งน้ำในชุมชนเบื้องต้นขึ้น เช่น สำรวจพื้นที่แหล่งน้ำชุมชน จัดทำแผนที่แหล่งน้ำชุมชน ข้อมูลปริมาณน้ำ แบ่งตามประเภทการใช้ ข้อมูลการใช้น้ำด้าน เกษตรกรรม ข้อมูลการใช้น้ำด้านการอุปโภคบริโภค ข้อมูลการใช้น้ำด้านการเลี้ยงสัตว์ ระบบการใช้ และส่งน้ำในพื้นที่ เป็นต้น

ประเด็นที่ ๔ คือ ขาดระบบสารสนเทศการจัดการน้ำในระดับพื้นที่ จากการศึกษา พบว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการน้ำในระดับพื้นที่ของตำบลหัวเมือง ยังไม่มีระบบที่ทันสมัย มีแค่บางส่วนที่นำมาใช้ได้บ้าง เช่น ข้อมูลภาพแผนที่ ข้อมูลทางสถิติ ข้อมูลเอกสาร เป็นต้น แต่ยังไม่มี ข้อมูลเชิงลึกที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลไว้แล้ว เช่น รายงานสถานการณ์น้ำอดีตถึงปัจจุบัน (Status) การ ประมวลผลวิเคราะห์การคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้า (Warning) การรวบรวมองค์ความรู้และ แนวทางในการจัดการน้ำที่เกี่ยวข้องในอดีต (Knowledge Base) เป็นต้น ปัจจุบันฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การจัดการน้ำของอบต.หัวเมือง ยังกระจัดกระจายอยู่ตามส่วนงานต่างๆ ซึ่งควรให้มีส่วนงานหรือ เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เพื่อเป็นผู้รวบรวมจะดีที่สุด นอกจากนี้ องค์กรผู้ใช้น้ำ บ้านวังพ่อน ได้รวบรวมข้อมูลการใช้น้ำจากประชาชนทั้งตำบลเป็นเบื้องต้นไว้ เพราะเป็นข้อมูลการที่ตนเองต้องใช้ ตลอด เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว และอบต. หัวเมืองสามารถใช้ข้อมูลร่วมกันได้ ทั้งนี้ ข้อมูลการ จัดการน้ำที่จัดเก็บคือ ข้อมูลน้ำต่างๆ เช่น น้ำอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อการเกษตรกรรม และ อุตสาหกรรม รวมถึงปริมาณน้ำและน้ำสำรองในพื้นที่ การคาดการณ์สมดุลน้ำ แผนที่ตำบล แผนที่ แหล่งน้ำที่ต้องการพัฒนา ระบบฐานข้อมูลองค์ความรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลกฎหมาย แผนที่และ แนวทางในการปฏิบัติ ข้อมูลติดต่อระหว่างผู้ใช้กับผู้รับผิดชอบในพื้นที่ มีการบันทึกเพื่อเป็นข้อมูล พื้นฐาน และเป็นแนวทางในการรับมือต่อสถานการณ์น้ำในพื้นที่ แต่ยังไม่ได้แยกหมวดหมู่ ประเภท ชนิด และโครงสร้างเดียวกันไว้

ภาพที่ ๔.๔๖ การค้นหาข้อมูลข้อมูลสถิติน้ำฝน จังหวัดแพร่

๔.๓.๕ การบริการ (Service)

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในเรื่องการบริการ (Service) พบว่ามีข้อจำกัด ๓ ประเด็น ได้แก่ ๑) ขาดช่องทางให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และประชาชนเข้าถึงเพื่อเสนอแนะแนวทาง/วิธีการแก้ไขปัญหา ๒) โครงสร้างการจัดการน้ำในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ เช่น ลำเหมืองเป็นดินน้ำซึม สถานีสูบน้ำใช้การไม่ได้ และ ๓) จุดบริการน้ำดื่มที่สะอาดมีไม่เพียงพอ มีจุดเดียวที่องค์การบริหารส่วนตำบล ประเด็นข้อจำกัดแรก คือ การขาดช่องทางให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และประชาชนเข้าถึงเพื่อเสนอแนะแนวทาง/วิธีการแก้ไขปัญหา จากการศึกษา พบว่า อบต. หัวเมือง ได้มีการจัดตั้งศูนย์ให้บริการ/ขอรับการช่วยเหลือในด้านการจัดการน้ำอย่างเป็นรูปธรรม ที่ศูนย์บริหารจัดการน้ำ อบต.หัวเมือง โดยให้บริการในด้านข้อมูล ข่าวสาร จัดประชุม ปรึกษาหารือ ฯลฯ โดยเฉพาะการจัดประชุมที่ทุกคนจะสามารถเสนอแนะแนวทาง/วิธีการแก้ไขปัญหาน้ำได้ แต่บางครั้งการจัดประชุมอาจตรงกับที่ผู้เข้าร่วมประชุมติดภารกิจ หรืออยู่ต่างจังหวัด จึงทำให้พลาดโอกาสเสนอความคิดเห็นไป หรือบางคนอาจจะไม่กล้าเสนอความคิดเห็นต่อที่ประชุม จึงควรมีช่องทางให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และประชาชนเข้าถึงเพื่อเสนอแนะแนวทาง/วิธีการแก้ไขปัญหาน้ำได้หลากหลายช่องทาง เช่น ช่องทางไลน์ เฟสบุ๊ค เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมืองหรืออีเมล เป็นต้น เพื่อให้เกิดการบริการที่ตอบสนองความต้องการและเพื่อประโยชน์ของประชาชนสูงสุด

ประเด็นถัดมา คือ โครงสร้างการจัดการน้ำในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ เช่น ลำเหมืองเป็นดินน้ำซึม สถานีสูบน้ำใช้การไม่ได้ จากการสำรวจ พบว่า ลำเหมืองเป็นดินที่เกิดการรั่วซึมของน้ำที่ส่งผ่านลำเหมืองไปยังพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งการรั่วซึมนี้นับได้ว่าเป็นต้นเหตุแห่งความสูญเสียน้ำไปโดยเปล่าประโยชน์ และทำให้ปริมาณน้ำลดลงจนไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร นอกจากสูญเสียจากลำเหมืองส่งน้ำจากการรั่วซึมไปอย่างมากมายแล้ว ถ้าพื้นผิวดินมีส่วนลาดชัน ที่มีสัดส่วนลาดตามพื้นผิวดิน ความเร็วของน้ำในคลองจะสูงมากจนกระทั่งอาจเกิดการกัดเซาะขึ้นได้ ส่งผลให้ลำเหมืองชำรุด ดินที่ถูกกัดเซาะก็ไปทับถมลำน้ำจนตื้นเขิน และขุดลอกตะกอน ทำให้ต้องกำหนดในแผนงานเสนอขอตั้งงบประมาณขุดลอกตะกอนต่อไป

ประเด็นสุดท้าย คือ จุดบริการน้ำดื่มที่สะอาดมีไม่เพียงพอ มีจุดเดียวที่ อบต. จากการเดินสำรวจ พบว่า มีบริการน้ำดื่มที่สะอาดในพื้นที่อบต.หัวเมือง แค่เพียงแห่งเดียว และมีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้ามาช่วยดูแล ปัจจุบันจุดบริการน้ำดื่มแห่งนี้กำลังมีการปรับปรุง และเจาะบ่อบาดาลเพิ่ม โดยหน่วยงานกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากปริมาณน้ำไม่พอที่จะสูบน้ำมารองเป็นน้ำดื่มได้ นอกจากนี้อบต.หัวเมือง มีหน้าที่รับผิดชอบในการผลิตน้ำประปา และต้องรักษาคุณภาพ ความสะอาดของน้ำประปาให้อยู่ในเกณฑ์ตามข้อเสนอแนะขององค์การอนามัยโลก ถ้าหากน้ำดื่มไม่สะอาดจะส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพของผู้ดื่มน้ำประปาแห่งนี้ตามมา เช่น โรคอุจจาระร่วง เป็นต้น

ภาพที่ ๔.๔๗ จุดบริการน้ำดื่ม องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง

ภาพที่ ๔.๔๘ เครื่องกรองน้ำสำหรับจุดบริการน้ำดื่ม

ตารางที่ ๔.๗ ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

มิติการบริหาร	ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ความเชื่อมโยงกับบทบาทผู้บริหาร
๑. บุคลากร	- ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ - ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ไม่มีทักษะการเขียนโครงการเพื่อขอทุน - จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอกับภารกิจตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - พนักงานท้องถิ่นไม่มีส่วนร่วมและขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน	- ทางตรง ได้แก่ ผู้บริหาร + เจ้าหน้าที่ - ทางอ้อม เช่น กอ.รมน. สททช. สสน. วช. อบจ.	- การวางแผนงาน จัดสรรงบประมาณ ในการพัฒนาตนเอง - การสั่งการให้เจ้าหน้าที่ไปอบรม - การเปิดกรอบ อัตรากำลังเพิ่ม - การกำหนด นโยบายการเลื่อนขั้นเงินเดือน หรือรางวัล ฯลฯ
๒. งบประมาณ	- งบประมาณมีจำกัดไม่สามารถจัดทำโครงการจัดการน้ำได้ครอบคลุม - ขั้นตอนการของบประมาณมีหลายขั้นตอนทำให้ล่าช้า	- ทางตรง ได้แก่ ผู้บริหาร + เจ้าหน้าที่ - ทางอ้อม เช่น กอ.รมน. สททช. สสน. วช. อบจ.	- การวางแผนงาน การใช้งบประมาณ - การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายงบประมาณ - การติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณ
๓. เครื่องจักรอุปกรณ์	- เครื่องจักร ไม่มีเป็นของตนเองต้องขอยืมจากหน่วยงานอื่น - อุปกรณ์ มีจำกัดไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานและสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ	- ทางตรง ได้แก่ ผู้บริหาร + เจ้าหน้าที่ - ทางอ้อม เช่น อบจ.แพร่ ทรัพยากรน้ำภาค ๙	- การกำหนดแผน งบประมาณการจัดซื้อ - การสั่งการ และควบคุมเพื่อขอสนับสนุนเครื่องจักรอุปกรณ์

ตารางที่ ๔.๗ ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ (ต่อ)

มิติการบริหาร	ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด	ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	ความเชื่อมโยงกับบทบาทผู้บริหาร
๔. การจัดการ	- การกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการน้ำไม่ครอบคลุมกับปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นจริงและความต้องการของชุมชน - ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอย่างเป็นระบบทำให้ไม่สามารถสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำได้เต็มที่ - ขาดข้อมูลพื้นฐานของตำบลที่จำเป็นต่อการจัดการน้ำ - ขาดระบบสารสนเทศการจัดการน้ำในระดับพื้นที่	- ทางตรง ได้แก่ ผู้บริหาร + เจ้าหน้าที่ - ทางอ้อม เช่น กอ.รมน. สททช. สสน. วช. อบจ.	- การสั่งการ จัดประชุม เพื่อปรับปรุงแผนงานให้สอดคล้องกับปัญหาน้ำและความต้องการ - การสั่งการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและจัดซื้ออุปกรณ์สารสนเทศ
๕. การบริการ	- ขาดช่องทางให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และประชาชนเข้าถึงเพื่อเสนอแนะแนวทาง/วิธีการแก้ไขปัญหา - โครงสร้างการจัดการน้ำในพื้นที่ขาดประสิทธิภาพ เช่น ลำเหมืองเป็นดินน้ำซึม สถานีสูบน้ำใช้การไม่ได้ - จุดบริการน้ำดื่มที่สะอาดมีไม่เพียงพอ มีจุดเดียวที่อบต.	- ทางตรง ได้แก่ ผู้บริหาร + เจ้าหน้าที่ - ทางอ้อม เช่น กอ.รมน. สททช. สสน. วช. อบจ.	- การวางแผนงานเพื่อพัฒนาช่องทาง การเข้าถึงบริการ - การวางแผนงานและจัดสรรงบประมาณเพื่อซ่อมแซม และจัดซื้อ

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำสรุปได้ว่า ผู้บริหารเผชิญกับปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงาน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) บุคลากร ๒) งบประมาณ ๓) เครื่องจักร อุปกรณ์ ๔) การจัดการ และ ๕) การบริการ โดยในแต่ละด้านมีหลากหลายประเด็น ซึ่งผู้บริหารต้องมีการดำเนินการทั้งในระยะเร่งด่วน และวางแผนในระยะยาว นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนา ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งจากทางตรง และทางอ้อม จึงจะทำให้การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นประสบความสำเร็จ การเริ่มต้นของผู้บริหารในการดำเนินการจะต้องจัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาตามความพร้อม หรือความจำเป็นเร่งด่วนก่อนเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจในบทบาทมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เชื่อมโยงมิติการบริหารงานองค์กร กับมิติการแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำอีกด้วย

๔.๔ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ การนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำได้มาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นจากผลการศึกษาข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาบทบาท ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และวางแผน ๒) การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการ และควบคุม ๔) การติดตาม และประเมินผล และ ๕) การให้การศึกษา โดยเนื้อหาแต่ละส่วนมีดังนี้

๔.๔.๑ การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวางแผน

ข้อเสนอในด้านนี้ประกอบด้วย ๓ ประเด็นหลักๆ ได้แก่ ๑) วางอัตรากำลัง โดยคำนึงถึงภาระงานจัดการน้ำที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ๒) กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมหรือบูรณาการ ๓) จัดทำโครงการให้ครอบคลุมกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาตำบล ซึ่งแต่ละแนวทางมีรายละเอียดดังนี้

๑. วางอัตรากำลัง โดยคำนึงถึงภาระงานจัดการน้ำที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต เนื่องจาก พรบ. ทรัพยากรน้ำ ๒๕๖๑ ได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจใช้พัฒนา บริหารจัดการ บำรุงรักษา พื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสมดุลและยั่งยืน และประกาศให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำตามกฎกระทรวง องค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ อย่างไรก็ตาม ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากรของ อบต.หัวเมือง จึงทำให้การสนับสนุนการจัดการน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอนมีข้อจำกัด และอุปสรรคทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีการวิเคราะห์ และวางแผนบริหารอัตรากำลัง โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ที่จะมีเพิ่มขึ้นในอนาคตทั้งในด้านการแก้ไขปัญหา และการสนับสนุนองค์กรผู้ใช้น้ำในตำบลหัวเมืองที่จะมีเพิ่มมากขึ้น

๒. กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม หรือบูรณาการ เนื่องจากบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการบริหารงานงานเพื่อสนับสนุนกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำตามธรรมนูญชุมชนกำลังเผชิญกับปัญหาในหลากหลายด้าน เช่น ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุอุปกรณ์ ดังนั้นในระยะแรก เพื่อให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง และเกิดประสิทธิผล ผู้บริหารจะต้องใช้ประโยชน์จากเครือข่ายองค์กรจัดการน้ำ เช่น การเขียนโครงการเสนอขอทุน เป็นต้น โดยผู้บริหารจะต้องกำหนดเป็นกลยุทธ์ (Strategies) ในการบริหารงานในองค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะประเด็นการแสดงบทบาทการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการน้ำของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในตำบลหัวเมือง

๓. จัดทำโครงการให้ครอบคลุมกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาตำบล ในแผนพัฒนาตำบลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเกือบทั้งหมดเป็นโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการจัดการน้ำ อย่างไรก็ตาม ด้วยปัญหาน้ำมีความซับซ้อน และรุนแรงมากขึ้น เช่น เช่น จัดการความขัดแย้ง การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำ เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับมิติสังคม และเศรษฐกิจ ดังนั้นประเด็นการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ หรือแผนงานให้ครอบคลุมกับมิติเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องปรับปรุงและพัฒนา สำหรับ การกำหนดยุทธศาสตร์หรือแผนงานการจัดการน้ำ นอกจากจะพิจารณาจากปัญหาน้ำในพื้นที่แล้วควรคำนึงถึงความต้องการของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ และประชาชนในพื้นที่ด้วย

๔.๔.๒ การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน

แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในด้านนี้ ประกอบด้วย ๒ แนวทางหลักๆ ได้แก่ ๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำให้ครบทุกชุมชน และ ๒) จัดโครงการฝึกอบรมความรู้การจัดการน้ำให้กับองค์กรผู้ใช้น้ำ

๑. การส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำให้ครบทุกหมู่บ้าน (๑๓ หมู่บ้าน) จากความต้องการ และปัญหาน้ำที่หลากหลายในพื้นที่ การจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำจะทำให้ชุมชนมีอำนาจและอิสระในการจัดการน้ำด้วยตนเอง ซึ่งหากกลุ่มมีความเข้มแข็งก็จะสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ และลดการพึ่งพาจากหน่วยงานอื่น นอกจากนี้ องค์กรเองก็ยังมีส่วนช่วยป้อนข้อมูล หรือสนับสนุนการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือหน่วยงานจัดการน้ำอื่น ๆ ในพื้นที่อีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในประเด็นนี้จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะต้องพัฒนาเพื่อผลักดันให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยแนวทางนี้เกี่ยวข้องกับมิติการจัดการ และบุคลากรภายในองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การประชาสัมพันธ์สิทธิและประโยชน์ จัดทำคู่มือและเอกสารประกอบการจดทะเบียน การกำหนดภาระงานให้กับพนักงานได้ปฏิบัติ เป็นต้น

๒. จัดโครงการฝึกอบรมความรู้การจัดการน้ำให้กับองค์กรผู้ใช้น้ำ วิธีการนี้ผู้บริหารท้องถิ่นต้องดำเนินการควบคู่ไปกับแนวทางแรก เพราะจะช่วยให้การจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว การจัดฝึกอบรมความรู้การจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำตามประกาศกฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ จะช่วยให้ตัวแทนหมู่บ้านมีความเข้าใจข้อกำหนด เงื่อนไข และสามารถจัดเตรียมเอกสาร หลักฐานที่จำเป็นเพื่อใช้จดทะเบียนตั้งองค์กรได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ปัจจุบันมี ๓ หมู่บ้านที่อยู่ระหว่างการยื่นเรื่องขอจดทะเบียนองค์กร ดังนั้นผู้บริหารสามารถแสดงบทบาทเร่งรัด

และติดตามตรวจสอบเอกสาร และลงนามรับรองการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำโดยเร็ว อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้บริหารท้องถิ่นยังไม่มีโอกาสได้ลงนามอนุมัติถอดถอดคณะกรรมการองค์กรผู้ใช้น้ำ เพราะยังไม่มีองค์กรผู้ใช้น้ำยื่นความจำนงขอยกเลิก หรือผิดระเบียบเงื่อนไขการจัดตั้งองค์กร

๔.๔.๓ การสั่งการ และควบคุม

แนวทางการพัฒนาบทบาทในด้านนี้มีความสำคัญ เพราะหากผู้บริหารท้องถิ่นมีทักษะความสามารถในการสั่งการ และควบคุมก็จะทำให้การดำเนินงานราบรื่นและบรรลุเป้าหมาย สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย ๓ แนวทางได้แก่ ๑) การสั่งการและการมอบหมายงานต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ๒) ใช้หลักการธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และ ๓) ยึดผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก และมีความยืดหยุ่นตามบริบท และสถานการณ์ ซึ่งแต่ละแนวทางมีดังนี้

๑. การสั่งการและการมอบหมายงานต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ การสั่งการและการมอบหมายงานต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ แนวทางนี้มาจากอุปสรรคที่เกิดจากพนักงานท้องถิ่นไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงานดังที่กล่าวไปข้างต้น เพราะพนักงานต้องทำงานล่วงเวลา นอกจากนี้ยังมีภาระในการส่งเสริมองค์กรผู้ใช้น้ำในพื้นที่อีกด้วย ดังนั้นการสั่งการและมอบหมายงาน ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน เช่น เลือกคนที่เหมาะกับงาน วิธีการ (Put the right man to the right job) การให้รางวัล พิจารณาขึ้นเงินเดือน เสียสละทำแบบอย่างมีวาทะศิลป์ เป็นต้น การพัฒนาความรู้ และทักษะการจัดการน้ำของผู้บริหารท้องถิ่น ก็เป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับพนักงานหากเกิดปัญหาผู้บริหารสามารถเป็นที่พึ่งทางวิชาการได้

๒. ใช้หลักการธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน หลักธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับความยุติธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต และความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ดังนั้นหากผู้บริหารท้องถิ่นยึดหลักธรรมนี้ก็จะทำให้การบริหารงานในองค์กรดำเนินไปได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคลก็就会有ความยุติธรรม พนักงานก็จะมีความมุ่งมั่นในการทำงาน นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันผลเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับองค์กร รวมถึงตัวผู้บริหารท้องถิ่นด้วย

๓. ยึดผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก มีความยืดหยุ่นตามบริบทและสถานการณ์ ปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นมีความหลากหลาย และยากต่อการจัดการ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น ปริมาณฝน ปริมาณน้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ เป็นต้น ดังนั้นการจัดการปัญหาน้ำต้องมีความยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนตามฤดูกาล หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การติดตามสถิติ และข้อมูลข่าวสารในปัจจุบันเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับผลผลิตของเกษตรกร และชุมชนได้ นอกจากนี้ การบริหารงานควรให้อิสระกับพนักงานท้องถิ่น โดยเฉพาะเรื่องเวลา และสถานที่ในการทำงานต้องยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับเวลาราชการ และการที่ต้องเข้ามาปฏิบัติงานที่สำนักงานเพียงอย่างเดียว

๔.๔.๔ การติดตาม และประเมินผล

๑. วางระบบการติดตามและรายงานผลการดำเนินงาน แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ทราบความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการ และผลการดำเนินงานก็คือ การวางระบบติดตาม และรายงานผลไว้เป็นระยะ ๆ เช่น รายไตรมาส รายครึ่งปี และรายปี เป็นต้น ระบบติดตามควรมีความสะดวกในการใช้ ไม่ยุ่งยาก และเข้าถึงได้ง่าย โดยอาจประยุกต์โปรแกรม และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรือโทรศัพท์เคลื่อนที่มาใช้ในการตรวจสอบ และรายงานผลนอกจากนี้ การรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีขององค์กรผู้ใช้น้ำก็เป็นอีกหน้าที่หนึ่ง ที่ต้องการความช่วยเหลือหรือพี่เลี้ยงจากองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย ดังนั้น การวางระบบติดตาม และรายงานผลของ อบต. ควรคำนึงถึงองค์กรผู้ใช้น้ำด้วย

๒. ลงพื้นที่ติดตาม และตรวจงานตามโครงการประจำปี และโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุน การแสดงบทบาทด้านนี้ ผู้บริหารท้องถิ่นได้กระทำให้เห็นค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะการลงไปสังเกตถึงในพื้นที่ดำเนินโครงการดังที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม ในอนาคตหากมีโครงการที่องค์กรผู้ใช้น้ำได้รับทุนให้ดำเนินการ ซึ่งต้องมีการรายงานผลการดำเนินงานตามงวดงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ภาระหน้าที่จึงตกมาอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่นที่ต้องคอยสนับสนุนให้โครงการแล้วเสร็จ ในทางปฏิบัติผู้บริหารควรลงพื้นที่เองโดยตรงเพื่อให้กำลังใจ และสอบถามถึงปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน แต่หากผู้บริหารติดภาระกิจก็ควรมอบหมายให้พนักงานเป็นผู้รับผิดชอบแทน และกลับมารายงานให้ทราบภายหลัง การลงพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับช่วงแรกเริ่มของการดำเนินโครงการ เพราะเป็นช่วงที่เกี่ยวข้องกับวิธีการ และการจัดการเอกสาร เช่น การเบิกจ่ายงบประมาณ การจัดซื้อ จัดจ้าง หลักฐานที่ต้องใช้เพื่อรายงานผลตามงวดงาน เป็นต้น การเปิดช่องทางให้สามารถติดต่อสื่อสารได้โดยตรงกับผู้บริหารท้องถิ่น และพนักงานท้องถิ่นจะช่วยให้การติดตามงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. การรายงานผลลัพธ์ หรือผลกระทบหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ บทบาทนี้มีความสำคัญ เพราะจะเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จหรือการบรรลุเป้าหมายของโครงการ เช่น โครงการระบบโซล่าเซลล์สูบน้ำ โครงการขยายเขตระบบประปา โครงการที่กั้นนกกังกรองประปา เป็นต้น แม้ว่าบทบาทนี้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถสั่งการให้พนักงานท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการได้ แต่ผู้บริหารก็เลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องตรวจสอบ หรือปรับปรุงแก้ไขรายงานให้มีความถูกต้อง และสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการ นอกจากนี้ หากต้องช่วยเหลือองค์กรผู้ใช้น้ำในการเขียนรายงานผลตามงวดงาน หรือผลการดำเนินงานประจำปีด้วยแล้วก็นับว่าเป็นภาระหน้าที่ที่ท้าทายความรู้ ความสามารถของผู้บริหารอย่างยิ่ง ดังนั้นการเตรียมความพร้อมด้านความรู้ และความสามารถในการเขียนรายงานผลโครงการจึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องพึงตระหนัก

๔.๔.๕ การให้คำปรึกษา

แนวทางนี้มีความหมายที่กว้าง และครอบคลุมถึงการสร้างเครื่องมือ และวิธีการที่จะช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถให้คำปรึกษาแก่องค์กรผู้ใช้น้ำ รวมถึงการส่งเสริมให้หมู่บ้านที่ยังไม่มีองค์กรผู้ใช้น้ำหันมาให้ความสำคัญและจดทะเบียนจัดตั้ง สำหรับแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในด้านนี้ประกอบด้วย ๔ แนวทางได้แก่ ๑) จัดทำคู่มือให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ ๒) สร้างช่องทางให้ผู้ที่มีปัญหาน้ำ หรือความต้องการเข้าถึงการให้คำปรึกษาได้สะดวก ๓) บันทึกและสรุปผลการให้คำปรึกษาในทะเบียนคุมการให้คำปรึกษา ๔) ติดตามผลการให้คำปรึกษา โดยแต่ละแนวทางมีดังนี้

๑. จัดทำคู่มือให้คำปรึกษาด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำมีความเกี่ยวข้องโดยกับกฎหมายอย่างน้อย ๑ ฉบับ ได้แก่ กฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ กฎหมายฉบับนี้มีรายละเอียดที่เกี่ยวกับองค์กรผู้ใช้น้ำ รวม ๒๐ ข้อ เช่น ข้อมูลและหลักฐานการยื่นขอจดทะเบียน อำนาจหน้าที่ การออกข้อบังคับ การรายงานผลการดำเนินงานกับนายทะเบียน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มบุคคลจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจก่อนที่จะยื่นเรื่องจดทะเบียนองค์กร ดังนั้น การสร้างสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้กลุ่มบุคคลหรือประชาชนได้เรียนรู้จากทุกที่ และทุกเวลาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะจะช่วยอำนวยความสะดวก และเกิดความรวดเร็วในการเรียนรู้ เช่น ทำเป็นสื่อมัลติมีเดียออนไลน์ จัดทำคู่มือ หรือแผ่นพับสรุป เป็นต้น นอกจากนี้ ในทางปฏิบัติผู้บริหารท้องถิ่นอาจต้องมีความรู้เกี่ยวข้องกับกฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำด้วย เช่น กฎหมายการขุดสระ กฎหมายสิ่งแวดล้อม ป่าไม้ พรบ.องค์กรผู้ใช้น้ำ เป็นต้น

๒. สร้างช่องทางให้ผู้ที่มีปัญหาน้ำ หรือความต้องการเข้าถึงการให้คำปรึกษาได้สะดวก การแก้ไขปัญหา และจัดหาเงินเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการน้ำของทุกภาคส่วนเป็นเป้าหมายหนึ่งที่อบต.ใช้ในการดำเนินงานผ่านโครงการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อย่างไรก็ตาม การที่จะวางแผนและคิดโครงการได้นั้นก็ต้องมาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้น้ำเป็นผู้ให้ข้อมูล ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาข้างต้นที่ภาคประชาชน และธุรกิจมีส่วนร่วมให้ข้อมูลผ่านการประชุมชาวบ้าน หรือส่งตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำไปประชุม ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจไม่ครอบคลุมกับประชาชนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลปัญหาและความต้องการน้ำที่ครอบคลุม ในทุกกลุ่ม และทุกพื้นที่ผู้บริหารท้องถิ่นควรมีการสร้างช่องทางเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการน้ำมากขึ้น เช่น E-mail, Messenger or Chat application, เบอร์โทรศัพท์ เป็นต้น ข้อเสนอในประเด็นนี้ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และการจัดการ และการบริการ

๓. บันทึกและสรุปผลการให้คำปรึกษาในทะเบียนคุมการให้คำปรึกษา เพื่อเก็บเป็นข้อมูล และสถิติของการให้บริการ แนวทางนี้เป็นวิธีการที่นอกจาก จะช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีหลักฐานที่แสดงถึงการทำบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยให้ผู้บริหารทราบสถานการณ์ปัญหาและความต้องการ หรือสถิติเพื่อนำไปใช้ปรับปรุงแผนงาน หรือออกแบบโครงการได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่มาใช้บริการได้ในอนาคต ดังนั้นการสร้างระบบการจัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสืบค้นข้อมูลทะเบียนการให้คำปรึกษาจึงเป็นอีกงานหนึ่งที่ท้าทายบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่น

ข้อเสนอในประเด็นนี้ มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานด้านบุคลากร การจัดการ และการบริการ

๔. ติดตามผลการให้คำปรึกษา โดยดูจากผลการปฏิบัติงานของผู้รับคำปรึกษา และประเมินผล การพัฒนาบทบาทนี้ของผู้บริหารท้องถิ่นจะช่วยให้ทราบว่า ผลการให้คำปรึกษาประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถวางแผนงานการให้คำปรึกษาในอนาคตได้ รวมถึงการจัดเตรียมข้อมูล การพัฒนาความรู้และทักษะของตัวผู้บริหารท้องถิ่นอีกด้วย

ตารางที่ ๔.๘ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

มิติบทบาทการ จัดการน้ำ	โครงการ/กิจกรรม/ วิธีการ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ความสัมพันธ์กับ มิติการบริหาร
๑. การกำหนด นโยบาย ยุทธศาสตร์และ วางแผน	- วางอัตรากำลัง โดยคำนึงถึงภาระงานจัดการน้ำที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต	- ได้บุคลากรเพิ่มมากขึ้นในการปฏิบัติงานจัดการน้ำ	- บุคลากร + งบประมาณ + บริการ
	- กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมหรือบูรณาการ	- เจ้าหน้าที่มีความรู้การกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนเพิ่มขึ้น	- บุคลากร + งบประมาณ
	- จัดทำโครงการให้ครอบคลุมกับยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาตำบล	- มีโครงการที่ครอบคลุมกับสถานการณ์ และตรงตามความเป็นจริง	- บุคลากร + งบประมาณ + การจัด การ + วัสดุ อุปกรณ์
	- จัดทำข้อมูลสถิติเกี่ยวกับน้ำ	- มีข้อมูลสถิติที่นำมาใช้พัฒนาและแก้ไขปัญหา น้ำ	- บุคลากร + งบประมาณ + การจัดการ
๒. การแต่งตั้ง และ ถอดถอน คณะทำงาน	- ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำให้ครบทุกชุมชน	- มีกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในระดับหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น	- บุคลากร + การจัดการ
	- จัดโครงการฝึกอบรมความรู้การจัดการน้ำให้กับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ	- กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ มีความรู้การจัดการน้ำเพิ่มมากขึ้น	- บุคลากร + งบประมาณ

ตารางที่ ๔.๘ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตาม
ธรรมนูญจัดการน้ำ (ต่อ)

มิติบทบาทการ จัดการน้ำ	โครงการ/กิจกรรม/ วิธีการ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ความสัมพันธ์กับ มิติการบริหาร
๓. การสั่งการ และ ควบคุม	- การสั่งการและการ มอบหมายงานต้องใช้ทั้ง ศาสตร์และศิลป์	- ผลการดำเนินงานที่ ประสบความสำเร็จและ มีประสิทธิภาพ และ ประสิทธิผล	- บุคลากร+การ จัด การ + งบประมาณ
	- ยึดผลการปฏิบัติงานเป็น หลัก และให้ขั้นตอนการ ปฏิบัติมีความยืดหยุ่นตาม บริบท และสถานการณ์	- งานเสร็จตามที่กำหนด และเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จัด การ + วัสดุ อุปกรณ์
๔. การติดตาม และประเมินผล	- วางระบบการติดตาม และรายงานผลการ ดำเนินงาน	- มีระบบในการติดตาม และประเมินผลการ ดำเนินโครงการ	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จัด การ + วัสดุ อุปกรณ์ + การ บริการ
	- ลงพื้นที่ติดตาม และ ตรวจงานตามโครงการ ประจำปี และโครงการที่ ได้รับทุนสนับสนุน	- เพื่อป้องกันข้อผิดพลาด และ ช่วย ให้ ก า ร ดำเนินงานสำเร็จลุล่วง ตามเวลาที่กำหนด	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จัด การ + วัสดุ อุปกรณ์ + การ บริการ
		- ทราบถึงความก้าวหน้า ในการดำเนินงาน หรือ ปัญหา ซึ่งสามารถหา แนวทางแก้ไขได้ ทัน่วงที	
	- ประเมิน หรือรายงาน ผลลัพธ์ (Outcome) หรือ ผลกระทบ (Impacts) หลังจากเสร็จสิ้นโครงการ	- ท ร า บ ผล ก า ร ดำเนินงานจัดการน้ำตาม ว่าบรรลุตามเป้าหมาย มากน้อยเพียงใด	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จัด การ + วัสดุ อุปกรณ์ + การ บริการ
		- สามารถนำผลการ ประเมินไปใช้ ประกอบการวางแผน งานในอนาคตได้	

ตารางที่ ๔.๘ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตาม
ธรรมนูญจัดการน้ำ (ต่อ)

มิติบทบาทการ จัดการน้ำ	โครงการ/กิจกรรม/ วิธีการ	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง	ความสัมพันธ์กับ มิติการบริหาร
๕. ก าร ใ้ คำปรึกษา	- จัดทำคู่มือให้คำปรึกษา ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการน้ำ	- มีเครื่องมือช่วยในการ ให้คำปรึกษา - ผู้มาขอคำปรึกษา สามารถเรียนรู้กฎหมาย ได้ด้วยตนเอง	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จั ด ก า ร + วั ส ดุ อู ป ก ร ณ์ + ก า ร บ ริ ก า ร
	- สร้างช่องทางให้ผู้ที่มี ปัญหาน้ำ หรือความ ต้องการเข้าถึงการให้ คำปรึกษาได้สะดวก	- มีช่องทางการขอรับ คำปรึกษาที่หลากหลาย และสอดคล้องกับบริบท ผู้ขอรับคำปรึกษา	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จั ด ก า ร + วั ส ดุ อู ป ก ร ณ์ + ก า ร บ ริ ก า ร
	- บันทึกและสรุปผลการให้ คำปรึกษาในทะเบียนคุม การให้คำปรึกษา เพื่อเก็บ เป็นข้อมูลและสถิติของ การให้บริการ	- ทราบสถานการณ์ ปัญห และ ความ ต้องการ เพื่อใช้เป็น ฐานข้อมูลในการพัฒนา และปรับปรุงแผนงาน และการให้คำปรึกษาใน ครั้งต่อไป	- บุ ค ล า ก ร + ก า ร จั ด ก า ร + ก า ร บ ริ ก า ร
	- ติดตามผลการให้ คำปรึกษา โดยดูจากผล การปฏิบัติงานของผู้รับ คำปรึกษา และประเมินผล	- ทราบถึงผลการให้ คำปรึกษาว่าประสบ ผลสำเร็จหรือไม่อย่างไร - เพื่อเป็นประโยชน์ต่อ การวางแผนงานการให้ คำปรึกษาในอนาคต	- บุ ค ล า ก ร + งบประมาณ+การ จั ด ก า ร + ก า ร บ ริ ก า ร

กล่าวโดยสรุปแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำประกอบด้วย ๕ ประเด็นหลักๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวางแผน ๒) การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการ และควบคุม ๔) การติดตาม และประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา โดยในแต่ละประเด็นได้กำหนดโครงการ/กิจกรรม/วิธีการ ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปใช้ออกแบบหรือปรับปรุงแผนงานเพื่อส่งเสริมหรือสนับสนุนการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ในอนาคต นอกจากนี้ ในเนื้อหาแนวทางยังให้ภาพของผลลัพธ์ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้น และกองหรือสำนักที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวัง หรือ ตัวชี้วัดความสำเร็จในแผนบริหารงานท้องถิ่นขององค์กรได้ในอนาคต

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” ทำให้คณะผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ ๔.๔๙ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยได้ ๓ ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้ ดังนี้

๑. บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำจากการศึกษา พบว่า การแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำประกอบด้วย ๕ บทบาทหลักๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบายและแผนงาน ๒) การแต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการและควบคุม ๔) การติดตามและประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา โดยผู้บริหารได้สร้างการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำทั้งในระดับท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลางด้วย เช่น กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ อบจ.แพร่ สทช. สสน. และ วช. เป็นต้น การแสดงบทบาทข้างต้นทำให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอนสามารถดำเนินงานแก้ไขปัญหา หรือจัดการน้ำในชุมชนวังพอนได้ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำยังไม่ครอบคลุมกับปัญหาน้ำที่หลากหลาย หรือความต้องการของชุมชนบ้านวังพอน ซึ่งยังต้องการการส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหารท้องถิ่น เช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง หรือ ความต้องการเครื่องจักรใหญ่ อุปกรณ์ ในการสูบน้ำเข้าพื้นที่การเกษตร เป็นต้น

๒. ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำสรุปได้ว่า ผู้บริหารเผชิญกับปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงาน ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) บุคลากร ๒) งบประมาณ ๓) เครื่องจักร อุปกรณ์ ๔) การจัดการ และ ๕) การบริการ โดยในแต่ละด้านมีหลากหลายประเด็น ซึ่งผู้บริหารต้องมีการดำเนินการทั้งในระยะเร่งด่วน และวางแผนในระยะยาว นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งจากทางตรง และทางอ้อม จึงจะทำให้การบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นประสบความสำเร็จ การเริ่มต้นของผู้บริหารในการดำเนินการจะต้องจัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาตามความพร้อม หรือความจำเป็นเร่งด่วนก่อนเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความเข้าใจในบทบาทมากขึ้น ผู้วิจัยจึงได้เชื่อมโยงมิติการบริหารงานองค์กรกับมิติการแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำอีกด้วย

๓. แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำประกอบด้วย ๕ ประเด็นหลักๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และวางแผน ๒) การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการ และควบคุม ๔) การติดตาม และประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา โดยในแต่ละประเด็นได้กำหนดโครงการ/กิจกรรม/วิธีการ ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปใช้ออกแบบหรือปรับปรุงแผนงานเพื่อส่งเสริมหรือสนับสนุนการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำได้ในอนาคต นอกจากนี้ ในเนื้อหาแนวทางยังให้ภาพของผลลัพธ์ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้น และกองหรือสำนักที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปกำหนดผลลัพธ์ที่คาดหวัง หรือ ตัวชี้วัดความสำเร็จในแผนบริหารงานท้องถิ่นขององค์กรได้ในอนาคต

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ต้องการตอบคำถามหลักที่ว่า “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่เป็นอย่างไร” และเพื่อให้การดำเนินการวิจัยมีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ข้อ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ ๒) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๕ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน จำนวน ๑๓ คน ๒) กลุ่มเกษตรกร จำนวน ๑๐ คน ๓) กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ จำนวน ๓ คน ๔) กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับนโยบาย จำนวน ๒ คน ๕) กลุ่มองค์กรองค์กรผู้ใช้น้ำ จำนวน ๒ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๓๐ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

การแสดงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการประกอบด้วย ๕ บทบาทหลัก ๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบายและแผนงาน ๒) การแต่งตั้งและถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการและควบคุม ๔) การติดตามและประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา ในแต่ละบทบาทหลักๆ ยังให้ภาพของวิธีการ ขั้นตอน และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานของผู้บริหารท้องถิ่น นอกจากนี้ การแสดงบทบาทของผู้บริหารยังแสดงให้เห็นความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำทั้งในระดับท้องถิ่น ส่วนภูมิภาค และส่วนกลาง เช่น อบจ.แพร่ สทช. สสน. และ วช. เป็นต้น การแสดงบทบาทข้างต้นทำให้กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอนสามารถดำเนินงานแก้ไขปัญหาหน้า หรือจัดการน้ำตามธรรมนูญชุมชนบ้านวังพอนได้ตามที่กลุ่มต้องการ เมื่อพิจารณาจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในระยะ ๒ ปีที่ผ่านมา ผลลัพธ์ที่พอจะเห็นได้ชัดเจนก็คือการก่อสร้าง และซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งน้ำในพื้นที่ แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมกับปัญหา หรือความต้องการน้ำที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน อย่างไรก็ตาม แต่ก็เป็นนิมิตหมายที่ดีที่ชี้ให้เห็นว่าผู้บริหาร อบต.หัวเมืองมีความพยายามที่จะแสดงบทบาททำหน้าที่ในการส่งเสริม และสนับสนุนการทำงานขององค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำบ้านวังพอนเต็มกำลังความสามารถ

๕.๑.๒ ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำสรุปได้ว่า ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดของผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) บุคลากร ๒) งบประมาณ ๓) เครื่องจักร อุปกรณ์ ๔) การจัดการ และ ๕) การบริการ โดยในแต่ละด้านมีประเด็นย่อยๆ ที่ผู้บริหารต้องหาวิธีการ แนวทางแก้ไข หรือพัฒนาทั้งระยะเร่งด่วน และระยะยาว เช่น การแก้ไขปัญหาน้ำขาดแคลนในหน้าแล้ง ปริมาณน้ำดิบไม่เพียงพอสำหรับประปา เป็นต้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาประเด็นย่อยๆ จะพบว่าความรุนแรงของปัญหามีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สามารถควบคุม และวางแผนงานได้ เช่น ลำเหมืองดินน้ำรั่วซึม เป็นต้น การสร้างการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้บริหารจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การขอสนับสนุนเครื่องจักร การขอยืมเครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดที่พบในการบริหารท้องถิ่นอาจมีน้อยกว่าความเป็นจริง เพราะได้มาจากกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำที่บ้านวังพอนเพียงกลุ่มเดียว แต่หากในตำบลหัวเมืองได้จัดตั้งกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำครบทุกหมู่บ้าน ผู้บริหารอาจจะได้ข้อมูลการสะท้อนปัญหาและความต้องการในการจัดการน้ำที่มากขึ้น และต้องเผชิญกับปัญหาและความรุนแรงที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำมากขึ้นเช่นกัน

๕.๑.๓ แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำ

แนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำประกอบด้วย ๕ ประเด็นหลักๆ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และวางแผน ๒) การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการ และควบคุม ๔) การติดตาม และประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา นอกจากนี้ ในแต่ละประเด็นหลักก็มีประเด็นย่อยๆ ที่แสดงถึงโครงการ/กิจกรรม/วิธีการ ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปใช้ปรับปรุงแผนงาน และการดำเนินงานตามธรรมนูญจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดสรรน้ำอย่างทั่วถึง เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ในเนื้อหาของแนวทางยังให้ภาพของผลลัพธ์ที่คาดหวังหากได้ดำเนินการ รวมถึงโครงสร้างองค์กรใน อบต. ที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงในการดำเนินงานให้สำเร็จ เช่น กองช่าง ศูนย์บริหารจัดการน้ำ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการนำแนวทางที่เสนอไว้ไปใช้ ผู้บริหารต้องพิจารณาจากลำดับความสำคัญก่อนหลัง เพราะในบางประเด็นตัวผู้บริหารเองยังต้องพัฒนาทักษะและความสามารถในการขณะที่องค์กรก็มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการบริหารจัดการ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ การบริหารงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงานจัดการน้ำ และความต้องการของประชาชนเป็นประเด็นที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องพัฒนา

แม้ว่าผลการศึกษาทบทวนจะชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหาร อบต. ได้แสดงบทบาทครอบคลุมกับการจัดการน้ำในทุกมิติ ได้แก่ ๑) การกำหนดนโยบาย และวางแผน ๒) การแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงาน ๓) การสั่งการ และควบคุม ๔) การติดตาม และประเมินผล และ ๕) การให้คำปรึกษา อย่างไรก็ตาม การขาดงบประมาณก็ทำให้ไม่สามารถทำโครงการที่ตอบโจทย์ความต้องการและปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นจริงได้ ดังจะเห็นได้จากในแผนพัฒนาตำบลปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เป็นโครงการก่อสร้างเกือบทั้งหมด และอยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพียงยุทธศาสตร์เดียว แต่ไม่มีโครงการจัดการน้ำที่อยู่ในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิต และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม (องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง, ๒๕๖๖)^๑ ทั้ง ๆ ที่ปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวข้องกับมิติสังคม และสาธารณสุข เช่น ความขัดแย้งจากการแย่งน้ำทำการเกษตร และปัญหาน้ำอุปโภค บริโภคไม่มีคุณภาพ เป็นต้น ดังนั้น การจัดทำงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนงาน และโครงการ หรือปัญหาน้ำในพื้นที่จึงเป็นประเด็นที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องพัฒนาตนเอง แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้มีงบประมาณมาใช้ในการดำเนินงานจัดการน้ำก็คือ ผู้บริหาร อบต. ควรพัฒนาความรู้ และทักษะการเขียนโครงการให้สามารถหวังผลลัพธ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการเข้าร่วมฝึกอบรมการเขียนโครงการจากหน่วยงานผู้ให้ทุนจัดขึ้นหรือมอบหมายให้ พนักงาน อบต. เข้าฝึกอบรม เช่น อบจ.แพร่ กอ.รমন. สทนช. เป็นต้น นอกจากนี้ เพื่อให้การเขียนโครงการขอทุนสามารถหวังผลได้อย่างเป็นรูปธรรม การอบรมควรเป็นไปในลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop meeting) โดยคำนึงถึงความต้องการและความสะดวกของผู้เข้าร่วมอบรม โดย อบต. ควรจัดฝึกอบรมเองและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์มาเป็นพี่เลี้ยงในการเขียน เช่น อาจารย์จากสถาบันการศึกษา อบจ.แพร่ กอ.รমন. สทนช. เป็นต้น ตลอดจนการเป็นพี่เลี้ยงในการกรอกข้อมูลในระบบของหน่วยงานผู้ให้ทุน และจัดการเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทุนตั้งแต่ต้นจนจบ

๕.๒.๒ การบริหารจัดการน้ำในบทบาทผู้บริหารท้องถิ่น ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน

เนื่องจากปัญหาน้ำและความต้องการของประชาชนครอบคลุมในหลากหลายมิติ แต่ด้วยข้อจำกัดขององค์กร โดยเฉพาะด้านงบประมาณ และบุคลากร จึงทำให้การดำเนินงานบางครั้งเกิดปัญหาและอุปสรรค เช่น ไม่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานนอกเวลาราชการ กรณีที่เกิดปัญหาน้ำ เจ้าหน้าที่ไม่มีกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานที่นอกเหนือจากภารกิจหลัก เป็นต้น ผู้บริหารองค์กรที่ดี นอกจากจะต้องเป็นผู้รอบรู้ และมีความสามารถเพื่อเป็นที่ปรึกษาให้กับพนักงาน องค์การบริหารส่วนตำบลในการทำงานและแก้ไขปัญหาแล้ว ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี และมีธรรมาภิบาลในการ

^๑ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง, แผนองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง พ.ศ. ๒๕๖๔- พ.ศ. ๒๕๖๖, (แพร่: องค์การบริหารส่วนตำบล, ๒๕๖๕). (อัดสำเนา).

บริหารงาน เช่น เสียสละ จริ่งใจ มีวาทะศิลป์ในการสื่อสาร และทักษะในการประสานงาน เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้การบำบัดบาท หน้าที่ในการจัดการน้ำเป็นไปด้วยความราบรื่น และกระตือรือร้น การพัฒนาตนเองทั้งศาสตร์และศิลป์ จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารพึงกระทำและระลึกอยู่เสมอ หลักการของผู้บริหารที่ดีตาม กพ. เสนอไว้ว่า การบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์จะต้องอาศัยทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ที่ส่วนราชการจะต้องนำเอาหลักการกรอบวิธีการดำเนินการไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของส่วนราชการให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ศูนย์นักบริหารระดับสูง, ๒๕๖๖)^๒ จากหลักการเหล่านี้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถนำไปใช้เป็นกรอบเพื่อสะท้อนตนเอง (Feedback) และวางแผนในการพัฒนาบทบาทตนเอง โดยเฉพาะในประเด็นบทบาทการบริหารจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง

๕.๒.๓ การจัดการเครือข่ายเป็นบทบาทที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญ

เพราะจะช่วยให้การจัดการน้ำตามธรรมนูญบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาพบว่า ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และความสามารถในการเขียนโครงการขอทุนเป็นประเด็นที่ผู้บริหารท้องถิ่นกำลังเผชิญ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารก็สามารถจัดการได้หากมีความเข้าใจ และรู้จักใช้ประโยชน์จากเครือข่ายจัดการน้ำในพื้นที่ ปัจจุบันโครงสร้างส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีหลายหน่วยงานทั้งในระดับพื้นที่ และส่วนกลาง เช่น อบจ.แพร่ สนง.ทรัพยากรน้ำภาค ๙ สนทช. สสน. เป็นต้น เป้าหมายหลักของหน่วยงานเหล่านี้ก็เพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น สอดคล้องกับ บุญชาติ จันทรหอม ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ ร่วมกันระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชน ตำบล หมู่บ้าน เป็นการจุดประกายพลังชุมชน^๓ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเป้าหมายของหน่วยงานเหล่านี้จะคล้ายคลึงกัน แต่ก็มีบทบาทหน้าที่และจุดแข็งที่แตกต่างกัน ดังนั้นประเด็นสำคัญของผู้บริหารท้องถิ่นก็คือ ความสามารถในการจัดการเครือข่าย หรือ การบูรณาการองค์กรเหล่านี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการน้ำในพื้นที่ของตนเอง โดยเฉพาะด้านงบประมาณ และด้านวิชาการ แนวทางหนึ่งที่ผู้บริหารต้องทำความเข้าใจก็คือ ศักยภาพขององค์กรเหล่านี้ที่จะสามารถอุดจุดอ่อน และช่วยส่งเสริมจุดแข็งให้ อบต. สามารถวางแผน และดำเนินการจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเครือข่ายทางสังคม (Social Network Management) มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานโครงการของภาครัฐ และองค์กรชุมชนประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ Chan.T, Ross. H., Hoverman. S., Powel. B. (2010) และ นิภาพรณ เจนสันติกุล (๒๕๖๒) ที่พบว่า การใช้วิธีการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบเครือข่ายเพื่อช่วยการบูรณาการ

^๒ ศูนย์นักบริหารระดับสูง สำนักงาน ก.พ., คู่มือการจัดทำกรอบการสัมประสมการสำหรับระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์นักบริหารระดับสูง สำนักงาน ก.พ., ม.ป.ป.), หน้า ๓.

^๓ บุญชาติ จันทรหอม, “แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน”, Journal of Roi Kaensarn Academi ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ ประจำเดือนมิถุนายน ๒๕๖๔, หน้า ๓๓๕.

จัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ^๔ สามารถจัดการและบริหาร ความรู้เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำได้อย่างเหมาะสมกับภูมิสังคม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหาาร่วมกันและขยายผลการทำงานเป็นเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนได้อย่างเป็นระบบ มีความเชื่อมโยงและประสานความร่วมมือระหว่างชุมชนเครือข่ายอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนและปฏิบัติในทุกกิจกรรมของโครงการ เป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการลุ่มน้ำได้^๕ นอกจากนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Morton. W. L., Selfa. T., Becerra. A. T. (2010) ที่พบว่า การเป็นผู้นำต้องได้รับการพัฒนาและ สนับสนุน และระดมการสนับสนุนอย่างกว้างขวางเพื่อการคุ้มครองทรัพยากรน้ำ^๖ และสอดคล้องกับ การศึกษาของ Wangombe. S. W. ที่พบว่า ความเป็นผู้นำมีอิทธิพลต่อการจัดการความขัดแย้งเรื่อง น้ำ และสามารถจัดการข้อขัดแย้งผ่านการเจรจาไกล่เกลี่ย^๗

๕.๒.๔ การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการจัดการน้ำมีความจำเป็นอย่างไร ต่อผู้บริหาร

เพราะนอกจากจะช่วยในการวางแผนงานแล้ว ยังช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ มากขึ้น ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าปัจจุบัน อบต.หัวเมือง จะมีเครื่องมือที่ช่วยในการจัดการน้ำ เช่น ผังน้ำตำบล แผนที่แหล่งน้ำ ข้อมูลพื้นที่ทำการเกษตร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติก็ยัง มีข้อจำกัด ทั้งนี้สาเหตุสำคัญมาจากการขาดข้อมูล สถิติที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการน้ำที่ครอบคลุม และเป็นปัจจุบัน เช่น ปริมาณน้ำที่พืชแต่ละชนิดต้องการใช้ในการเพาะปลูก สถิติน้ำฝน ปริมาณน้ำ ต้นทุนในแต่ละปี ชนิดพืชที่ปลูกและช่วงเวลาการปลูก เป็นต้น ดังนั้น ประเด็นการออกแบบฐานข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลและสถิติอย่างเป็นระบบ โดยประยุกต์ใช้ระบบไอที (Information Technology: IT) จึงเป็นเรื่องที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญ แนวทางหนึ่งที่ช่วยได้ก็คือ การใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมจากเครือข่ายจัดการน้ำทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค มาช่วยในการพัฒนา ซึ่งจะทำให้ เกิดความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น มูลนิธิอุทกพัฒน์ สสน. สทช. ศูนย์เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร กรมชลประทาน เป็นต้น เพราะหน่วยงานเหล่านี้มีความพร้อม มีความ เชี่ยวชาญเฉพาะ และยังมีเป็นบทบาทหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานเหล่านี้อีกด้วย ผู้บริหารในยุค

^๔ Chan.T, Ross. H., Hoverman. S., Powel. B. (2010). Participatory development of a Bayesian network model for catchment-based water resource management. Water resource research, VOL. 46, W07544, doi:10.1029/2009WR008848.

^๕ นิภาพรณ เจนสันติกุล, “รูปแบบเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน”, Humanities, Social Sciences and arts, Volume 12 Number 5 (September – October 2019), หน้า ๖๒๙.

^๖ Morton. W. L., Selfa. T., Becerra. A. T. (2010). Shared Leadership for Watershed Management. Pathways for Getting to Better Water Quality: The Citizen Effect pp 29-39

^๗ Wangombe. S. W. (2013). Influence of water resource users’ associations (WRUAs) in water conflict Resolution among the communities of subcatchment 5be in Meru-Laikipia Counties, Kenya. A research project report submitted in partial fulfillment for the requirements of the award of Master of Arts degree in project planning and management of the University of Nairobi.

ปัจจุบันต้องมีความรู้ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การสืบค้นข้อมูล การบริหารจัดการ ข้อมูลได้เป็นระบบ เป็นต้น (อรรถวิทย์ สุจินตวงศ์, ๒๕๕๘)^๘ เพราะจะช่วยให้การบริหาร และจัดการ งานในองค์กร มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (ดาวรรุณ ฤทธิการ, ๒๕๖๔, หน้า ๔๘)^๙ การจัดการระบบไอที ที่เชื่อมโยงแบบออนไลน์ หรือ real time มีส่วนช่วยให้การจัดการปัญหา หรือ ภัยธรรมชาติได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ลดความสูญเสียในชีวิต และทรัพย์สิน เช่น การใช้ระบบ เตือนภัย น้ำแล้ง น้ำท่วม พายุ เป็นต้น (Board of Disaster Prevention and Mitigation, 2015)^{๑๐}

๕.๒.๕ การพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นตามแนวทางที่เสนอไว้ในผลการวิจัย ผู้บริหารต้องพิจารณาตามลำดับความสำคัญอย่างเป็นระบบ

ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่น ชี้ให้เห็นว่าแนวทางที่ได้ นำเสนอครอบคลุมในหลายระดับ จากระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่มองค์กร และระดับชุมชน เช่น การสั่งการและการมอบหมายงานต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ การใช้หลักการธรรมาภิบาลในการ บริหารงาน การบูรณาการการมีส่วนร่วม เป็นต้น มิติเหล่านี้ มีความซับซ้อน มีความท้าทาย ความสามารถของผู้บริหารองค์กร เพราะบางระดับสามารถควบคุมได้ (ปัจเจกบุคคล และองค์กร) แต่บางระดับก็ควบคุมได้ยาก (ชุมชน) จากเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาบทบาทของผู้บริหารจึงต้อง พิจารณาจากการพัฒนาตัวผู้บริหารเป็นลำดับแรก (Individual development) ได้แก่ การเพิ่มเติม ความรู้ทั้งภาคทฤษฎี ความสามารถควบคู่ไปกับภาคปฏิบัติ เช่น แนวคิด และทฤษฎีการจัดการ องค์กร (Organizational Concept and Theory) จิตวิทยาองค์กร (Organizational psychology) การประยุกต์เทคโนโลยี ดิจิทัลกับการจัดการองค์กร (Application of technology Digital and organization management) เป็นต้น หลังจากที่ผู้บริหารมีความรู้ในหลักการแล้วจึงสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการบริหารงานองค์กร (Organizational development) ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับ ๔ M (Man, Money, Material, Management) การสร้างวัฒนธรรมองค์กร (Organizational culture) และ ค่านิยมองค์กร (Core value) ให้เกิดขึ้นกับพนักงานท้องถิ่นเป็นทั้งเป้าหมาย (Ends) และ กระบวนการ/วิธีการ (Means) ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ซึ่งต้องผ่านพลวัตการบริหาร จัดการและต้องติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ที่กล่าวถึง บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจูงใจเพื่อระดมพลัง ความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อเนื่องให้แก่พนักงาน จึงจะสามารถค้นหาหนทางแก้ไข และขจัด ปัญหาขององค์กรปกครองท้องถิ่นให้หมดไป^{๑๑} เมื่อการบริหารงาน อบต.เข้มแข็งแล้ว ผู้บริหารจึงจะ

^๘ อรรถวิทย์ สุจินตวงศ์, “การปรับตัวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยแพทย์ต่อการใช้สื่อดิจิทัลในการ สื่อสาร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๘).

^๙ ดาวรรุณ ฤทธิการ, *ภาวะผู้นำดิจิทัล*, (คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๖๔).

^{๑๐} Board of Disaster Prevention and Mitigation. (2015). Disaster Prevention and Mitigation Act, 2558. http://122.155.1.143/upload/download/file_attach/55acacb4f1f7c.pdf (in Thai).

^{๑๑} สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, *การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓).

ขยายไปสู่การพัฒนาในระดับกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำในชุมชน (Community development) ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม หรือการบูรณาการเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน (Stakeholders) จึงจะทำให้การบริหารจัดการในระดับนี้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับ บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล ที่กล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้ที่ช่วยให้เกิดการตัดสินใจ การจูงใจให้คนทำงาน การแสดงออกทางความคิด การพูด การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม เป็นต้น^{๑๒}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. การพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานจัดการน้ำทุกระดับ โดยเฉพาะองค์กรผู้ใช้น้ำ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจาก พรบ. ทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ๒๕๖๑ และกฎกระทรวง องค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ เพิ่งเกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องอาศัยทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานในการดำเนินงาน ซึ่งไม่เพียงพอ และสอดคล้องกับภาระ หน้าที่ที่เพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรคของผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักต้องเป็นเจ้าภาพในการออกแบบและพัฒนาระบบสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในทุกระดับ เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คณะกรรมการภูมิสารสนเทศแห่งชาติ สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค สสน. กอ.รมน. อปท. องค์กรผู้ใช้น้ำ เป็นต้น

๒. การพัฒนาระบบติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ประเด็นนี้ก็มีความสำคัญ เพราะจะได้ทราบถึงความก้าวหน้า และความสำเร็จ ตลอดจนปัญหา และอุปสรรคของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ ระบบดังกล่าวจะช่วยให้สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติสามารถปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ แผนงานการจัดการน้ำให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และจัดเตรียมระบบการสนับสนุนให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

๑. ผู้บริหารท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมือง ด้านน้ำแล้งเป็นอันดับแรก เพราะมีปัญหาน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่มากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาน้ำท่วมจะมีความรุนแรงในช่วงฤดูฝน และควรนำปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่มาใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแนวทาง และแผนงานจัดการน้ำ นอกจากนี้ การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายผู้ใช้น้ำก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ผู้บริหารท้องถิ่นควรให้ความสำคัญ เพราะช่วยให้การจัดการน้ำมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

^{๑๒} บุหงา วชิระศักดิ์มิ่งคล, *ภาวะผู้นำทางวิชาการ*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://office.nu.ac.th/edu_teach/ASS/Download/vchk-B1 [๒๖ เมษายน ๒๕๖๖].

๒. เนื่องจากองค์การบริหารตำบลหัวเมือง มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรในการบริหารงาน และจัดการน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ดังนั้นการดำเนินการตามแนวทางการจัดการน้ำที่ผู้วิจัยเสนอ ผู้บริหารท้องถิ่นควรพิจารณาจากความพร้อมของทรัพยากรในองค์กร และความจำเป็นเร่งด่วนเป็นสำคัญ เพราะในบางแนวทางต้องใช้ระยะเวลาในการเตรียมการ และวางแผนไว้ล่วงหน้า

๓. หน่วยงานหลักในการจัดการน้ำในพื้นที่ เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๙ ชลประทานจังหวัด ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ กอ.รมน.จังหวัดแพร่ เป็นต้น ควรนำผลการศึกษา และแนวทางการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำตามธรรมนูญท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดนโยบาย แผนงานและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แผนแม่บท มาตรการในการบริหารจัดการน้ำและประสานให้เกิดการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ต่อไป

๔. หน่วยงานสนับสนุนการจัดการน้ำในพื้นที่ เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๙ ชลประทานจังหวัด ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ กอ.รมน.จังหวัดแพร่ เป็นต้น ควรนำแนวทางไปจัดทำแผนแม่บท แผนบริหารจัดการน้ำในเขตพื้นที่ และประยุกต์ในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและยั่งยืน

๕. ชุมชน และครัวเรือน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน หรือกลุ่มในชุมชนควรนำแนวทางไปใช้จัดทำข้อเสนอโครงการและแผนการดำเนินงาน ผ่านโครงการพัฒนา พื้นฟูแหล่งน้ำ อนุรักษ์และแก้ไขปัญหา เช่น กิจกรรมสืบชะตาแม่น้ำ ขุดลอกลำน้ำและคลองส่งน้ำ สร้างฝายชะลอ น้ำ เป็นต้น โดยมีหน่วยงานในพื้นที่ เช่น สำนักงานทรัพยากรน้ำภาค ๙ ชลประทานจังหวัด ศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดแพร่ กอ.รมน.จังหวัดแพร่ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุน เป็นต้น นอกจากนี้ คนในชุมชนควรนำแนวทางไปใช้ในการวางแผนการใช้น้ำที่สอดคล้องกับปริมาณน้ำที่มี เพื่อให้ตนเอง ครอบครัวสามารถทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ไม่ขาดทุน และยั่งยืน เช่น เกษตรกรรม ฯลฯ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ทราบเฉพาะบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลหัวเมืองเท่านั้น ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เฉพาะพื้นที่วิจัยเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากต้องการผลการศึกษาที่มีความเป็นสามัญการ (Generalization) การศึกษาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในภาพกว้างก็สามารถทำได้ ด้วยการออกแบบการวิจัยด้วยวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method)

๒. ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ ทำให้ทราบปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรคของการแสดงบทบาทของผู้บริหารในการจัดการน้ำ และแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา ก็คือการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายจากการจัดการน้ำ หรือการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ ดังนั้นประเด็นที่น่าสนใจในการทำวิจัยต่อไปก็คือ วิธีการ หรือรูปแบบเครือข่าย หรือการบูรณาการหน่วยงานจัดการน้ำในการ

ส่งเสริม และสนับสนุนทำงานขององค์กรผู้ใช้น้ำให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ประเด็นการพัฒนาความร่วมมือ หรือเครือข่ายองค์กรผู้ใช้น้ำทั้งในระดับชุมชน ตำบล หรือ ระดับลุ่มน้ำก็เป็นประเด็นหนึ่งที่ท้าทาย เพราะจะช่วยให้การจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

๓. งานวิจัยในประเด็นการวิเคราะห์ศักยภาพ หรือการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถขององค์กรผู้ใช้น้ำในการทำงานตามอำนาจ และบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง กฎกระทรวง องค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔ เช่น การประสานงานดำเนินกิจกรรมกับหน่วยงานของรัฐ การรายงานผลการดำเนินงานประจำปี กฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำที่องค์กรผู้ใช้น้ำต้องรู้ เป็นต้น เพราะประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถนำไปใช้วางแผนงานในการส่งเสริม และสนับสนุนการทำงานขององค์กรผู้ใช้น้ำได้

๔. ประเด็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ หรือ ดิจิทัลมาใช้พัฒนาระบบฐานข้อมูลจัดการน้ำก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะความสำเร็จในการจัดการน้ำประการหนึ่งก็คือ การทราบข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน และครอบคลุมทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำ เช่น มิติกายภาพ ชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดชุมชน และประชาชนมากที่สุดสามารถสำรวจและเก็บข้อมูลได้โดยตรง นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้ยังสามารถป้อนให้กับหน่วยงานระดับบน เช่น จังหวัด ภูมิภาค และส่วนกลาง เป็นต้น ได้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ดังนั้นประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลวิทยานิพนธ์

(๑) หนังสือ:

- กิตติวัฒน์ รัตนติลก ณ ภูเก็ต. กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม, ๒๕๓๓.
- จันทราณี สงวนนาม. ทฤษฎีและแนวทางในการปฏิบัติการบริหารสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์, ๒๕๕๓.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคนอื่นๆ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- จินตนา สุขจรรย์. การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิชาชีพ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. การบริหารการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ Comparative Local Government and Administration. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๐.
- ดาวรรณ ฤทธิการ. ภาวะผู้นำดิจิทัล. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๖๔.
- ถวิลวดี บุรีกุล. การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๒.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ประชาคม ประชาสังคม. ขอนแก่น : โครงการจัดตั้งมูลนิธิเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ชมรมนักวิชาการสาธารณสุขสุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ๒๕๔๓.
- ธีระพล อรุณะกสิกร. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, ๒๕๔๒.
- นำชัย ทนุผล. หลักการและยุทธวิธีในการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, ๒๕๓๑.
- ปภาณี จิตติวัฒนา. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.
- พัชนี วรกวิน. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, ๒๕๒๒.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. ชนบทไทย การผันแปรในอนาคตภายหลังการพัฒนา. เชียงใหม่: ศูนย์วิชาการสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่, ๒๕๒๒.
- _____ . ทบทวนการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดีแอนด์เอส, ๒๕๒๕.

- ภิญโญ สาร. **หลักการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. **รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๔๓.
- มานิตย์ จุมปา. **คำอธิบายกฎหมายปกครองว่าด้วยการจัดระเบียบราชการบริหาร**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **แนวคิดหลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: อนุเคราะห์ไทย, ๒๕๔๙.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต. **มนุษย์กับสังคม**. เพชรบุรี: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๔.
- วีณา เทียงธรรม. **การพัฒนาศักยภาพชุมชน: แนวคิด และการประยุกต์ใช้**. พิมพ์ครั้งที่ ๔ (ปรับปรุงครั้งที่ ๑). กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น, ๒๕๕๘.
- ศรัณยา ดีพูน. **การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- ศูนย์นักบริหารระดับสูง สำนักงาน ก.พ. **คู่มือการจัดทำกรอบการส่งเสริมประสิทธิภาพสำหรับระบบข้าราชการผู้มีผลสัมฤทธิ์สูง**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์นักบริหารระดับสูง สำนักงาน ก.พ., ม.ป.ป.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. **การสร้างระบบบริหารกิจการ บ้านเมืองและ สังคมที่ดี**. กรุงเทพมหานคร: อาทิตยโปรดักส์กรุ๊ป, ๒๕๔๕.
- สนธยา พลศรี. **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- สมยศ พุ่มหว่า. **สังคมชนบทกับการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. **การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหา และแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. **คู่มือการจัดทะเบียนก่อตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ ตามกฎกระทรวงองค์กรผู้ใช้น้ำ พ.ศ. ๒๕๖๔**. กรุงเทพมหานคร: กองบริหารจัดการลุ่มน้ำ, ๒๕๖๔.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑.
- สำนักสนับสนุนสภาพองค์กรชุมชน. **ชุดความรู้การจัดทำธรรมนูญตำบลสู่การจัดการตนเอง**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), ๒๕๕๙.
- สุกัญญา ติระวนิช. **คลื่นลูกที่สาม**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, ๒๕๓๙.
- สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๒๐.
- สุดา ภิรมย์แก้ว. **มนุษย์กับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

สุวิมล ติรกานันท์. **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

อคิน รพีพัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารการพิมพ์, ๒๕๒๗.

อรรถัย กักพล. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒.

_____. **คู่มือการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๘**. ศูนย์บริการประชาชน: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๘.

_____. **ถอดรหัสสร้างวัดพระปกเกล้า ๕๐**. นนทบุรี: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑.

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๒๒.

อุทัย หิรัญโต. **การปกครองท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓.

อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์ทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. **โอกาสของท้องถิ่นกับวาระการแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

ขวัญธิดา ศติสุวรรณ. “บทบาทสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหน้าไม้กับการพัฒนาท้องถิ่น”. **การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง สำหรับนักบริหาร**. คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

เชาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์. “การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ : กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำสะแกกรังจังหวัดอุทัยธานี”. **ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒.

ประสิทธิ์ สินธูทัย. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”. **การศึกษานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น**. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

พระเกรียงศักดิ์ กิตติปัญญา (รักสนิท). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลประสงค์ อำเภอนาขะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการสังคม**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

สุภัทรมาศ จริยเวชวัฒนา. “การบริหารการจัดการเทศบาลตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลบ้านฉาง”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๕.

อรรถวิทย์ สุจินตวงษ์. “การปรับตัวของผู้บริหารมหาวิทยาลัยพายัพต่อการใช้สื่อดิจิทัลในการสื่อสาร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๘.

เอกวิทย์ นวเศรษฐ์. “การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนผังชุมชน: กรณีศึกษาโพธิ์โมสต์ และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา”. **การศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต** สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๔.

(๓) รายงานวิจัย:

กฤษฎากรณ์ ยุงทอง. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางั่ว อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ : กรณีศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลนางั่ว”. **รายงานการวิจัย**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕.

ฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น : จากรัฐธรรมนูญ ๕๐ สู่ร่างพระราชบัญญัติ”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๒.

ชุตินาพร เขาวนไว. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดปทุมธานี”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, ๒๕๖๒.

ณรงค์ศักดิ์ จักรกรณ์. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับคณะกรรมการลุ่มน้ำ กรณีศึกษา คณะกรรมการลุ่มน้ำยม”. **ผลงานวิจัยด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประจำปี ๒๕๕๓**. สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา, กรมทรัพยากรน้ำ, ๒๕๕๓.

พระโสภณพัฒนบัณฑิตและคณะ. “การขับเคลื่อนระบบสุขภาพ โดยใช้ธรรมนูญสุขภาพชุมชนวิถีพุทธ ตำบลหนองตาไก้ อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ๒๕๖๑).

อรรถพล ศรีประภา. “กระบวนการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพเฉพาะพื้นที่ ในประเด็นการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกายในชุมชน ตำบลโคกกวาง อำเภอบึงคล้า จังหวัดบึงกาฬ”. **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์, ๒๕๕๙.

อุดม ทุมโฆสติ และคณะ. “ขอบเขตอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับราชการบริหารส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ตลอดจนรูปแบบที่เหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. คณะรัฐประศาสนศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

(๔) บทความ:

ซัชชัย ปะมาคะเต “การบริหารทรัพยากรน้ำในท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม: รูปแบบหนึ่งของการบริหารกิจการสาธารณะ”. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (เมษายน -มิถุนายน ๒๕๕๘): ๒๔-๓๘.

- ชูตระกูล ไชยเสนา. “บทบาทและภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดสิงห์บุรี”. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๓): ๓๐๓-๓๑๖.
- ไททัศน์ มาลา. “การปกครองท้องถิ่นไทยในระยะเปลี่ยนผ่าน”. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๔): ๒๙-๔๙.
- บุผาชาติ จันทรหอม. “แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำสู่ความยั่งยืน”. Journal of Roi Kaensarn Academi, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๔): ๓๓๕.
- ธรรมรัตน์ มณฑาทิพย์ และดวงใจ ชนะสิทธิ์. “บทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาทีมงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดราชบุรี”. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑): ๒๙๓-๓๐๗.
- ธวัชชัย เคหะบาย และนิตยา เคหะบาล. “การพัฒนาและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพชุมชนแบบมีส่วนร่วมกรณีศึกษาเทศบาลเมืองภาพสินธุ์”. Journal of Roi Kaensarn Academi. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (มีนาคม ๒๕๖๕): ๒๗๕-๒๙๒.
- ธัญญ์ณภัทร เจริญพานิช และเพ็ญพร ตั้งปฏิการ. “ธรรมนูญชุมชน: เครื่องมือของการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดพิษณุโลก”. Rajabhat J. Sci. Humanit. Soc., Sci. ๒๐ (๑) (๒๐๒๐): ๑๒๘-๑๔๐.
- พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). “การประยุกต์ใช้สัมมาวาจาเพื่อการบริหารงานของผู้นำ”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์มจร. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖): ๑๔๓-๑๕๘.
- พิชญ์นิฐา พรหมศิลป์ และคณะ. “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ ๒๑”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘): ๑๔๖-๑๖๑.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. “รูปแบบเครือข่ายการจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน”. Humanities, Social Sciences and arts. Volume 12 Number 5 (September – October 2019): ๖๒๙.
- มานิชชัย ข่ายครอง และคณะ. “การพัฒนาธรรมนูญสุขภาพชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตำบลวัดตูม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. The ๙th National Conference ๒๐๒๑ Faculty of Management Science, Silpakorn University การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๖๔., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๔.
- ยาใจ พงษ์บริบูรณ์. “การศึกษาแบบกรณีศึกษา : Case Study”, วารสารศึกษา ศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๔๒-๕๐.
- สมาพร เรืองสังข์ และตรีสุคนธ์ เจริญชัยชาญกิจ. “ระบบนิเวศเกษตรและการจัดการทรัพยากรของชุมชนในพื้นที่รอยต่อชายแดนกาญจนบุรี-ทวาย”. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑): ๖๘๙-๘๐๕.

สหทัยา วิเศษ และชัยวัฒน์ จันธิมา. “แนวทางการกำหนดธรรมนูญการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
โดยวิธีการสานเสวนา : กรณีศึกษาควีนพะเยา”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.
ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๘-๕๖.

สุกิตติยา บุญหลาย และศิวัช ศรีโกลางกุล. “แนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร
ยั่งยืนกรณีศึกษา : ตำบลท่ากระเสริม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น”. Veridian E-
Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์
และศิลปะ. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐): ๑๗๗๑-๑๗๘๔.

อำนวย บุญรัตน์ไมตรี และคณะ. “กระบวนการทัศน์ใหม่ในการบริหารท้องถิ่น”. วารสารรัฐประศาสน
ศาสตร์. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ตุลาคม ๒๕๕๙): ๑๑๑-๑๒๗.

อำนวย เหมือนวงศ์ธรรม. “บทบาทผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมโครงการตาม
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษากรณีเขตพื้นที่อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”.
วารสารวิทยบริการ. ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖): ๓๖-๕๐.

สมบูรณ์ สุขสำราญ. “การปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ”. วารสารราชบัณฑิตยสถาน,
ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๔๕): ๓๔๓-๓๔๔.

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. “ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน”.
วารสารนักบริหาร. ปีที่ ๓๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘): ๑๐๔-๑๑๓.

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. รายงานสำรวจที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดแพร่
๒๕๕๒.แพร่: สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์, ๒๕๕๒. (อัดสำเนา).

จำลอง ศิริพันธ์ และคณะ. รายงานการสำรวจดิน จังหวัดแพร่ ฉบับที่ ๒๐๑.แพร่: กองสำรวจดิน
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๒๕. (อัดสำเนา).

โชคสุข กรกิตติชัย. ทิศทางการปกครองส่วนท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๐. กลุ่มงานบริการวิชาการ ๑ สำนักวิชาการ, ม.ป.ป. (อัดสำเนา).

องค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่, มปป, (๒๕๖๔), (เอกสารอัดสำเนา).

องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่. แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๑-
๒๕๖๕). มปป, (๒๕๖๒). (อัดสำเนา).

_____. แผนชุมชนระดับตำบล ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕.แพร่: องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่, ๒๕๖๕. (อัดสำเนา).

_____. แผนองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง พ.ศ. ๒๕๖๔- พ.ศ. ๒๕๖๖.แพร่: องค์การ
บริหารส่วนตำบล, ๒๕๖๕. (อัดสำเนา).

_____. แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕). (อัดสำเนา).

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร ประชากรรายอายุ แยกตามเพศ พื้นที่จังหวัดแพร่ อำเภอสอง ตำบลหัวเมือง จังหวัดแพร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData> [๑๓ มกราคม ๒๕๖๗].

กลุ่มงานสารนิเทศ สำนักประชาสัมพันธ์. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://web.parliament.go.th/assets/portals/๑/files/๐๐๒_การมีส่วนร่วม.pdf [๒๙ เมษายน ๒๕๖๖].

กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน. แผนที่และสารสนเทศดินเพื่อการใช้และบริหารจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://oss101.ddd.go.th/web_thaisoilinf/north/Phrae/pr_map/pr_man62/5406/540605_home.html# [๑๑ มกราคม ๒๕๖๗].

จอมยุทธ์ แห่งบ้านจอมยุทธ์. ประโยชน์ของสถานภาพและบทบาท. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.baanjomut.com/> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

ชาญวิทย์ ประชาพาณิชพัฒนา. “โลกศึกษา”. บทความ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://gobaleart.blogspot.com/> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

นฤมล จินตพัฒน์กิจ. Family Life Cycle. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ramamental.com/topics/inter๖html> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://office.nu.ac.th/edu_teach/ASS/Download/vchk-B1 [๒๖ เมษายน ๒๕๖๖].

เพลินตา ตันรังสรรค์. ส่องทศวรรษการปกครองท้องถิ่นไทย ถูกทิศ ถูกทาง ถูกใจ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://web.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/s๕๒%๒๖jun_๑๐_๓.pdf [๒๗ เมษายน ๒๕๖๖].

มงคล นาฏกระสูตร. ทฤษฎีสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.learners.in.th/file/drwattana/> [๕ ธันวาคม ๒๕๖๕].

ลิขิต ธีรเวคิน. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.kpi.ac.th/media/pdf/M๓_๘๕.pdf [๒๙ เมษายน ๒๕๖๖].

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, การบริหารงานภาครัฐแบบมีส่วนร่วม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.opdc.go.th/content/Mjc4Nwl> [๙ มกราคม ๒๕๖๗].

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://dictionary.orst.go.th/> [๒๔ เมษายน ๒๕๖๖].

สุชาดา จักรพิสุทธ์. บทความเครือข่ายการศึกษาทางเลือกเรื่องชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.Thai knowledge.org/board/boardshcw.php? brd_id=๖๔๐ [๑ พฤษภาคม ๒๕๖๖].

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

สัมภาษณ์. นายอนุวัธ วงศ์วรรณ. นายกอบจ. แพร่, ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

นายสมพล พุ่มพวง. นายกอบต. หัวเมือง, ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

ร.อ. สมศักดิ์ ม่วงคุ. รอง หน.ฝ่ายแผนฯ กอ.รมน. จังหวัดแพร่, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายภัทรพล อันเอี่ยม. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ ๙, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางสาววิชาภรณ์ คุณาจันทร์. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ ๙, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายสมบุรณ์ ทองดี. ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางบุษบากร เลิศประเสริฐ. ตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำบ้านวังพอน, ๒๙ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายเดช ยี่ดวง. กำนันตำบลหัวเมือง, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายพินิจ รัตนบุปผา. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายอนันต์ วงคะออม. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒, ๘ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางสมทรง อะจิมา. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๓, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายคมกริช ศรีแก้ว. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔, ๑๒ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายวรายุทธ นันตะแก้ว. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕, ๘ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายทวน ยศไทย. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖, ๘ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายวิเชียร อุดม. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗, ๘ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายอินจันทร์ ผิวอ่อน. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางจินตภา ทองประไพ. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายสาคร ขวดแก้ว. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐, ๘ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายมานพ วังสิงห์. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๓, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางจันทร์ทอง สมบุรณ์. ส.อบต. หัวเมือง, ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายประเทือง วรรณวงศ์. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายสมศักดิ์ วังทิพย์. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางสาวสิริพัทธ์ วงสกุล. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายสมนึก ใจกัญญา. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายชาติ เทพบุญเรือง. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายสมพงษ์ สำเภา. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายลำพวน พุ่มพวง. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นางนงเยาว์ เพื่อนฝูง. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายบุญเทียม ผัดหล้า. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๖.

นายศุภสมบัติ ถิ่นสอน. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๖.

(๘) สันทนากลุ่ม:

สันทนากลุ่มย่อย. นายสมพล พุ่มพวง. นายกอบต. หัวเมือง, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายภัทรพล อันเอี่ยม. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานทรัพยากรน้ำ
ที่ ๙, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายสมบูรณ์ ทองดี. ประธานกลุ่มผู้ใช้น้ำร่องแดง, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายเดช ยี่ดวง. กำนันตำบลหัวเมือง, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายคมกริช ศรีแก้ว. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายวรายุทธ นันตะแก้ว. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นางจินตภา ทองประไพ. ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายชาติ เทพบุญเรือง. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายสมพงษ์ สำเภา. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

นายลำพวน พุ่มพวง. เกษตรกรตำบลหัวเมือง, ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๖๖.

(๘) ระเบียบ คำสั่ง ข้อบังคับ กฎหมาย พระราชบัญญัติ ฯลฯ ที่ไม่ปรากฏผู้แต่งรูปแบบ:

“พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔”, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๐๘ ตอน
ที่ ๑๕๖ ฉบับพิเศษ หน้า ๑. ๔ กันยายน ๒๕๓๔.

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Secondary Sources

(I) Books:

Chan.T, Ross. H., Hoverman. S., Powel. B. (2010). Participatory development of a
Bayesian network model for catchment-based water resource management.
Water resource research, VOL. 46, W07544, doi:10.1029/2009WR008848.

Morton. W. L., Selfa. T., Becerra. A. T. (2010). Shared Leadership for Watershed
Management. Pathways for Getting to Better Water Quality: The Citizen
Effect pp 29-39

Wangombe. S. W. (2013). Influence of water resource users' associations (WRUAs) in
water conflict Resolution among the communities of subcatchment 5be in
Meru-Laikipia Counties, Kenya. A research project report submitted in partial
fulfillment for the requirements of the award of Master of Arts degree in
project planning and management of the University of Nairobi.

Board of Disaster Prevention and Mitigation. (2015). Disaster Prevention and Mitigation
Act, 2558. http://122.155.1.143/upload/download/file_attach/55_acacb4f1f7c.pdf (in Thai).

Callahan, W. A., “The discourse of vote buying and political reform in Thailand”, **Pacific Affairs**, 78(1) (2005): pp. 95-113.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

เครื่องมือวิจัย

แนวทางการสัมภาษณ์

- ๑) ท่านมีการวางแผนงานในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างไร และผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร
- ๒) ท่านมีการจัดทำแผนงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร
- ๓) ท่านได้มีการแต่งตั้ง และถอดถอนคณะทำงานในการจัดการน้ำหรือไม่ และคณะทำงานมีผลการดำเนินงานอะไรบ้าง
- ๔) ท่านได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำอย่างไรบ้าง และเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมืองเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร
- ๕) ท่านมีการสั่งการ และควบคุมการดำเนินกิจกรรมของโครงการจัดการน้ำอย่างไร
- ๖) ท่านพบเจอปัญหาและอุปสรรคในการสั่งการและควบคุมการดำเนินกิจกรรมของโครงการหรือไม่ อย่างไร
- ๗) ท่านมีการติดตาม และประเมินผลการดำเนินโครงการและกิจกรรมในการจัดการน้ำขององค์กรผู้ใช้น้ำหรือไม่ อย่างไร
- ๘) โครงการที่ได้รับการสนับสนุนการจัดการน้ำได้มาอย่างไร จากหน่วยงานใดบ้าง
- ๙) ท่านให้คำปรึกษาในการจัดการน้ำในประเด็นใด อย่างไร และช่องทางใดบ้าง
- ๑๐) ในการบริหารงานการจัดการน้ำ ท่านพบกับปัญหาและอุปสรรคเรื่องอะไรบ้าง และท่านแก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างไร

แนวทางการสนทนากลุ่ม

- ๑) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กรผู้ใช้น้ำ เป็นอย่างไร มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง
- ๒) ปัญหาน้ำในพื้นที่มีอะไรบ้าง และมีวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร
- ๓) หน่วยงานอบต. มีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำอย่างไรบ้าง
- ๔) ผู้บริหารท้องถิ่นของอบต.หัวเมือง ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของตำบลอย่างไรบ้าง
- ๕) เมื่อเกิดปัญหาน้ำในพื้นที่ ผู้บริหารท้องถิ่นของอบต.หัวเมือง เข้ามาแก้ไขปัญหาอย่างไร และผลเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ข.

หนังสือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ, ผู้ให้ข้อมูล

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทรศัพท์ ๐๕๔-๖๔๖๕๘๕

ที่ ๘๐๔๓.๔.๒(๗)/๑๓

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเข้าพื้นที่เพื่อขอสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล

เรียน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่

ตามที่ ข้าพเจ้า ดร.เขมิกา วรวิธภูมิกุล นักวิจัย สาขาวิชารัฐศาสตร์ สังกัด วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยแพร่ ได้รับอนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” เลขที่สัญญา MCU RS ๘๐๐๗๖๖๑๔๙ มีความประสงค์ขอเข้าพื้นที่เพื่อขอสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลจากกลุ่มองค์กรผู้นำ กลุ่มเกษตรกร และผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์งานวิจัยดังกล่าว จึงขอความอนุเคราะห์ในการลงพื้นที่วิจัยในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา

(ดร.เขมิกา วรวิธภูมิกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน วิทยาลัยสงฆ์แพร่

โทรศัพท์ ๐๕๔-๖๔๖๕๘๕

ที่ ๘๐๔๓.๔.๒(๗)/๑๔

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการเสวนากลุ่มย่อย

เรียน

ตามที่ ข้าพเจ้า ดร.เขมิกา วรวิธัญญกุล นักวิจัย สาขาวิชารัฐศาสตร์ สังกัด วิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยแพร่ ได้รับอนุมัติโครงการวิจัย เรื่อง “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่” เลขที่สัญญา MCU RS ๘๐๐๗๖๑๔๙ มีความประสงค์ขอเชิญเข้าร่วมการเสวนากลุ่มย่อย เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากการลงพื้นที่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์งานวิจัยดังกล่าว จึงขอเชิญเข้าร่วมการเสวนากลุ่มย่อยเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณา

(ดร.เขมิกา วรวิธัญญกุล)
หัวหน้าโครงการวิจัย

ภาคผนวก ค.

ภาพการลงพื้นที่ทำวิจัย, การสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่นในการประชุมปรับแก้ธรรมนูญจัดการน้ำชุมชนตำบลหัวเมืองฉบับร่าง

ร่วมประชุมและจัดทำผังน้ำตำบลหัวเมือง

สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ ๙

ประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำธรรมนูญจัดการน้ำชุมชนตำบลหัวเมืองฉบับสมบูรณ์

สำรวจพื้นที่กักเก็บน้ำในตำบลหัวเมืองร่วมกับหน่วยงานกอ.รมน. จังหวัดแพร่

ถ่ายทอดองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่ชั้นเรียน ร่วมกับอบต.หัวเมืองและกอ.รমন.จังหวัดแพร่

ภาคผนวก ง.

การรับรองการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

แบบ สป.๖๐๔

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ศร.เฉลิมกา วรวิจิตรกุล

ข้าพเจ้า นายเชย ยี่ดวง..... ตำแหน่ง..... กำนันตำบลหัวเมือง/ประธานกลุ่มองค์กรผู้นำหนองผาง
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน..... กลุ่มองค์กรผู้นำหนองผาง ตำบลหัวเมือง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่
ที่อยู่..... กลุ่มองค์กรผู้นำหนองผาง ตำบลหัวเมือง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
"บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอคลอง จังหวัดแพร่"
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เฉลิมกา วรวิจิตรกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรผู้นำผู้มีความรู้
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบ การเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งกรณีนานาชาติ/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไม่ได้ใช้ประโยชน์นั้น ขอให้เหตุผล ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจกฎ กติกา ระเบียบต่างๆ ในการจัดการน้ำภายใต้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง
อำเภอคลอง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับสมาชิกกลุ่มองค์กรผู้นำหนองผาง ร่วมกับอบค.
หัวเมือง และภาคีเครือข่ายจัดการน้ำ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง และ
สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายเชย ยี่ดวง)

ตำแหน่ง กำนันตำบลหัวเมือง/ประธานกลุ่มองค์กรผู้นำหนองผาง

นายเชย ยี่ดวง ประธานสภาองค์กรผู้นำหนองผาง (ถ้ามี)

แบบ สท.๐๘.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล

ข้าพเจ้า นายภัทรพล อันเอียด ตำแหน่ง ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 1 พิษณุโลก สำนักงาน
ทรัพยากรน้ำที่ 9

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9 จังหวัดพิษณุโลก.....

ที่อยู่ 819 ม.8 ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก 65130.....

โทรศัพท์..... 055-313181-2โทรสาร.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

“บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมาภิบาลในการจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์และปัญหาการจัดการน้ำของพื้นที่ลุ่มน้ำยม จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงาน/โครงการ ในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำหลากในช่วงฤดูฝน พื้นที่ลุ่มน้ำยม
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายภัทรพล อันเอียด)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำที่ 1 พิษณุโลก

สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สพ.๐๘.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรธีรวิมลกุล

ข้าพเจ้า นางสาววิชากรณ์ คุณาจันทร์ ตำแหน่ง นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงาน
ทรัพยากรน้ำที่ 9

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9 จังหวัดพิษณุโลก.....

ที่อยู่ 819 ม.8 ต.วังทอง อ.วังทอง จ.พิษณุโลก 65130.....

โทรศัพท์..... 055-313181-2โทรสาร.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
“บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมาภิบาลในการจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรธีรวิมลกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตร

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์และปัญหาการจัดการน้ำของพื้นที่ลุ่มน้ำยม จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงาน/โครงการ ในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำหลากในช่วงฤดูฝน พื้นที่ลุ่มน้ำยม
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำยม

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางสาววิชากรณ์ คุณาจันทร์)

ตำแหน่ง นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 9

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล

ข้าพเจ้า.....นางบุษบากร เลิศประเสริฐ..... ตำแหน่ง.....เลขากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ วังพ่อน.....
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ วังพ่อน.....
ที่อยู่.....กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ วังพ่อน ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่.....
โทรศัพท์..... 081-0333816..... โทรสาร.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
“บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจกฎ กติกา ระเบียบต่างๆ ในการจัดการน้ำภายใต้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับสมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ วังพ่อน ร่วมกับอบค.
หัวเมือง และภาคีเครือข่ายจัดการน้ำ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง และ
สามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางบุษบากร เลิศประเสริฐ)

ตำแหน่ง.....เลขากลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำ วังพ่อน.....

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิธภูมิกุล

ข้าพเจ้า.....นายสมพล พุ่มพวง..... ตำแหน่ง.....นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง.....
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง.....
 ที่อยู่.....องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่.....
 โทรศัพท์..... 054-652192 และ 089-9533313..... โทรสาร..... 054-652192 ต่อ 18.....
 ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
 “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
 ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”
 ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิธภูมิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์
 โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
 ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์การจัดการน้ำภายใต้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นของผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง
 อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง กลุ่มผู้ใช้น้ำ ภาคีเครือข่าย
 จัดการน้ำ ในการพัฒนาเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือการจัดการน้ำในเชิงพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง และ
 สามารถประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายสมพล พุ่มพวง)

ตำแหน่ง.....นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง.....

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล

ข้าพเจ้า...นายสมบุญ ทองดี..... ตำแหน่ง.....ประธานกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำร่องแดง.....

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน...กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำร่องแดง.....

ที่อยู่...กลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำร่องแดง ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่.....

โทรศัพท์..... 081-0227984..... โทรสาร.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง

“บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจกฎ กติกา ระเบียบต่างๆ ในการจัดการน้ำภายใต้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับสมาชิกกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำร่องแดง ร่วมกับอบต.หัว
เมือง และภาคีเครือข่ายจัดการน้ำ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง และ
สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ สมบุญ ทองดี

(นายสมบุญ ทองดี)

ตำแหน่ง ประธานกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำร่องแดง

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิธภูมิกุล

ข้าพเจ้า...นายอตุลย์ ไหลทุ่ง..... ตำแหน่ง.....นายกเทศมนตรีตำบลช่อแฮ.....
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน...องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง.....
ที่อยู่...เทศบาลตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 54000.....
โทรศัพท์..... 054-599021 และ 086-1185559.....โทรสาร..... 054-599021 ต่อ 102.....
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
“บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิธภูมิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์
ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์และปัญหาการจัดการน้ำของพื้นที่ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่นตำบลช่อแฮ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ภาาติ
เครือข่ายจัดการน้ำ ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำร่วมกันของคนในชุมชนและตำบลใกล้เคียงที่มีพื้นที่
ติดต่อกัน เช่น ชุมชนป่าแดง ชุมชนนาจักร และชุมชนกาญจนา

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายอตุลย์ ไหลทุ่ง)

ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีตำบลช่อแฮ

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิธัญญกุล

ข้าพเจ้า.....นายวิทยา กันกา..... ตำแหน่ง.....นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดง.....
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดง.....
 ที่อยู่.....องค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000.....
 โทรศัพท์..... 054-060-624 และ 080-5655924..... โทรสาร..... 054-060-624.....
 ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
 “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
 ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”
 ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิธัญญกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์
 โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
 ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์และปัญหาการจัดการน้ำของพื้นที่ตำบลป่าแดง อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่นตำบลป่าแดง กลุ่มผู้ใช้น้ำ ภาคี
 เครือข่ายจัดการน้ำ ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำหลากในช่วงฤดูฝน
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำร่วมกันของคนในชุมชนและตำบลใกล้เคียงที่มีพื้นที่
 ติดต่อกัน เช่น ชุมชนนาจักร ชุมชนกาญจนา และชุมชนช่อแฮ ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำของลำน้ำแคว

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายวิทยา กันกา)

ตำแหน่ง.....นายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าแดง.....

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล

ข้าพเจ้า.....นางสาวสายสุณี อ่อนจันทร์..... ตำแหน่ง.....นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนนา.....
 ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนนา.....
 ที่อยู่.....องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนนา อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่.....
 โทรศัพท์..... 054-651-071 และ 097-9248391..... โทรสาร..... 054-651-072.....
 ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
 “บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
 ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”
 ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์
 โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
 ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

- 1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์และปัญหาการจัดการน้ำของพื้นที่ตำบลกาญจนนา อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
- 2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่นตำบลนาจักร กลุ่มผู้ใช้น้ำ ภาคี
 เครือข่ายจัดการน้ำ ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในภาคเกษตรในฤดูแล้ง และน้ำหลากในช่วงฤดูฝน
- 3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำร่วมกันของคนในชุมชนและตำบลใกล้เคียงที่มีพื้นที่
 ติดต่อกัน เช่น ชุมชนป่าแดง ชุมชนนาจักร และชุมชนซ้อแอ ซึ่งที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำของลำน้ำแคว

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางสาวสายสุณี อ่อนจันทร์)

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 2 พฤษภาคม 2567

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล

ข้าพเจ้า.....นายเสรี ทรงศักดิ์..... ตำแหน่ง.....รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่.....

ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่.....

ที่อยู่.....องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ 4 ถนนราษฎร์อุทิศ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000

โทรศัพท์..... 0-5453-2485 และ 081-3730931.....โทรสาร..... 0-5451-1229.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
“บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่”

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ดร.เขมิกา วรวิฑูฒิกุล อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2566 จนถึง ปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้
ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1) ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์การจัดการน้ำภายใต้ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นของผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง
อำเภอสอง จังหวัดแพร่

2) สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนงานให้กับผู้บริหารท้องถิ่นตำบลหัวเมือง กลุ่มผู้ใช้น้ำ ภาคี
เครือข่ายจัดการน้ำ ในการพัฒนาเทคนิค วิธีการ และเครื่องมือการจัดการน้ำในพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผล

3) เกิดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจัดการน้ำตามธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่นตำบลหัวเมือง และ
สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายเสรี ทรงศักดิ์)

.....

ภาคผนวก จ.

ผลผลิต, ผลลัพธ์, และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)

“ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง”

เป็นธรรมนูญฉบับแรกในตำบลหัวเมืองที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมือง

หมวดที่ ๑

ปรัชญาแนวคิดของธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง

ข้อที่ ๑ ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมืองจัดทำขึ้นเพื่อ

- (๑) เป็นกติกาหรือข้อตกลงของชุมชนใช้ร่วมกันในพื้นที่ตำบลหัวเมือง
- (๒) เพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในตำบลหัวเมือง ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่มีการจัดสรรน้ำอย่างเป็นธรรม มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง บนฐานหลักศาสนา วิถี ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ของคนในตำบลหัวเมือง และมีการพึ่งตนเองสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- (๓) เพื่อการสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ รวมถึงทรัพยากรอื่นๆ เช่น ดิน ป่าไม้ สร้างความตระหนักร่วมกันหลอมรวมดวงใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ทุกคนมีคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการร่วมกันจัดการน้ำในพื้นที่ตำบลหัวเมืองเพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเมืองภาคพลเมืองของชุมชนในการจัดการดูแลทรัพยากรร่วมกันในอนาคต

หมวดที่ ๒

ฐานทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อที่ ๒ ด้านการอนุรักษ์

- (๑) ให้มีองค์กรระดับพื้นที่ ระดับหมู่บ้าน ดูแลฐานทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๒) ให้มีอาสาสมัคร อยู่ในการดูแลของอบต.หัวเมือง ทำหน้าที่พิทักษ์โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ดินและป่าไม้
- (๓) ให้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ป่าจิตวิญญาณ
- (๔) ให้ชุมชนและท้องถิ่นมีการส่งเสริมปลูกพืช-ต้นไม้ เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และภูมินิเวศน์ โดยให้ชุมชนและท้องถิ่นมีการปลูกต้นไม้ประจำชีวิตในวันสำคัญตามประเพณีหรือตามชุมชน ท้องถิ่นกำหนด
- (๕) ให้ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน มีการจัดตั้งเขตอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ พันธุ์ไม้ประจำท้องถิ่น พันธุ์ไม้หายาก

(๖) ให้มีการระบุแนวเขตพื้นที่ซับน้ำ ทางน้ำ เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายพื้นที่ซับน้ำ หรือถมที่ขวางทางน้ำ รวมถึงการขุดลอกโดยใช้เครื่องจักรที่ไม่ทำลายพันธุ์กรรมดินน้ำ

(๗) ให้มีการกำหนดพื้นที่ใช้ประโยชน์ริมแม่น้ำยม ตามกฎหมายที่สาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์สาธารณะ

(๘) ให้มีการกำหนดพื้นที่อนุรักษ์หรือรักษาที่ดิน เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อรักษาฐานทรัพยากร

(๙) ให้มีการส่งเสริมครอบครัว ให้มีแปลงต้นแบบในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมท้องถิ่น

(๑๐) ให้สถานศึกษา มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมพันธุ์กรรมท้องถิ่น (ผักพื้นบ้าน สมุนไพร ฯลฯ)

(๑๑) ให้มีการรวบรวมพันธุ์กรรมพืช สัตว์ ตลอดจนจุลินทรีย์ อินทรีย์สาร และอนินทรีย์ประจำถิ่น แล้วจัดสิทธิบัตรชุมชน

(๑๒) ห้ามมีการเปลี่ยนแปลงสภาพที่ดิน ในบริเวณพื้นที่ลาดชันและภูเขา รวมไปถึงการบุกรุกพื้นที่ป่า

(๑๓) การทำบ่อน้ำ การขุดหน้าดิน การสร้างอ่างเก็บน้ำ การทำเกษตรเชิงเดี่ยวและโครงการที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของลุ่มน้ำ ให้ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด

ข้อที่ ๓ ด้านการฟื้นฟู

(๑) ให้มีการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนมีการปลูกป่าเพิ่มในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น ป่าครอบครัว และฟื้นฟูป่าที่เป็นพื้นที่สาธารณะด้วย การปลูกพันธุ์ไม้ตามสภาพพื้นที่

(๒) ให้ชุมชนและท้องถิ่น ได้มีการปลูกพืช/ไม้พื้นบ้านในพื้นที่เสื่อมโทรมหรือถูกทำลายตามความเหมาะสมตามสภาพพื้นที่

(๓) ให้มีการส่งเสริมพื้นที่การทำเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร เป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์แทนเกษตรเคมี

(๔) ให้มีการฟื้นฟูลุ่มน้ำหลัก ลุ่มน้ำสาขา และลุ่มน้ำข้างเคียงที่มีความเสื่อมโทรม เพื่อให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

(๕) ให้มีการฟื้นฟูรักษา ใช้ประโยชน์น้ำผิวดิน หรือสายน้ำเดิมให้มีปริมาณเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์

ข้อที่ ๔ ด้านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

(๑) ให้องค์กรชุมชนและภาครัฐ กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามมาตรการผังเมืองร่วมอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง และมีการจัดทำแผนที่ลุ่มน้ำแสดงเขตอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาอย่างชัดเจน

(๒) ให้มีการบริหารจัดการน้ำที่ดี อย่างเป็นธรรมทั่วถึง และยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

(๓) ให้มีการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีชีวภาพ ด้านพลังงานทดแทน การผลิต การเลี้ยงสัตว์ และสิ่งแวดล้อมในครัวเรือน

(๔) ให้ชุมชนร่วมกับสถานศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยการใช้พื้นที่ทำเกษตรเพื่อการเรียนรู้ การใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์น้ำ

(๕) ให้ชุมชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการกำหนดชนิดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ รวมไปถึงการเพาะพันธุ์ไม้ และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลและดูแลรักษาในโครงการปลูกป่าของหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

(๖) ให้มีคณะทำงานศึกษาและรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการตัดสินใจและการพัฒนาที่สอดคล้องกับพื้นที่

(๗) ให้มีการสร้างระบบเตือนภัยและเฝ้าระวังผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศและนโยบายการพัฒนา โดยใช้ด้านภูมิปัญญาและด้านเทคโนโลยี

(๘) ให้มีแปลงเพาะพันธุ์พืชพื้นบ้านของตำบลนำมาสู่การศึกษาและจดสิทธิบัตรชุมชน

(๙) ให้ชุมชนและท้องถิ่น อาจจะร่วมกันซื้อที่ดินเอกชนที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จัดทำโฉนดชุมชนเพื่อนำมาส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้

(๑๐) ให้ท้องถิ่นมีสวัสดิการให้กับกลุ่ม/ชมรม/องค์กรที่มีการดูแลทรัพยากรน้ำ ดิน ป่าอย่างยั่งยืน

ข้อที่ ๕ แนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่

(๑) กรณีการใช้พื้นที่ป่า ที่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินป่าสงวน ให้มีการเดินสำรวจโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับชุมชนใช้ฐานข้อมูลทางภูมิศาสตร์ (GIS) มีอาสาสมัครการเฝ้าระวังดูแลป่าร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๒) ในประเด็นปัญหาอื่นๆ ที่มีความขัดแย้งระหว่างรัฐ เอกชนและชุมชน ให้มีการแต่งตั้งคณะทำงานโดยรัฐร่วมกับตัวแทนองค์กรผู้ใช้น้ำ ภาคประชาชนและสภาองค์กรชุมชนดำเนินการแก้ไขปัญหา ชดเชยและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ และมีกระบวนการติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดแนวทางและรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน

ข้อที่ ๖ การจัดการมลพิษ

(๑) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติร่วมกับเอกชน ชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องดำเนินการจัดการมลพิษที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการบำบัดน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ก่อนปล่อยน้ำเสียสู่แหล่งน้ำ หรือให้มีระบบบำบัดน้ำเสียครัวเรือน

(๒) ให้อบต.หัวเมืองจัดตั้งกลไกการเจรจา เพื่อการฟื้นฟูสายน้ำจัดการน้ำเสียร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงงาน โรงเรียนท้องที่ ท้องถิ่น และชุมชนทั้งลุ่มน้ำ

(๓) ให้สถานศึกษามีการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันของเยาวชน ชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ และผู้ประกอบการ ในการดูแลแม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

(๔) ให้มีการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลตั้งแต่ต้นทางแหล่งกำเนิดในเขตหมู่บ้าน ชุมชนแบบครบวงจร

(๕) ให้ชุมชนร่วมกับท้องถิ่นส่งเสริมให้มีพื้นที่และสถานที่ต้นแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมครบวงจร เช่น หน่วยงาน ครอบครัวยุคใหม่ หมู่บ้าน ชุมชน วัด โรงเรียน ตลาดนัด โดยเฉพาะให้มีการ ลด-ละ-เลิก การใช้ถุงพลาสติก โฟม ส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติแทน โดยใช้มาตรการการสร้างแรงจูงใจ

(๖) ให้หน่วยงานร่วมกับชุมชนตรวจสอบ เสนอแนะ แปลงเกษตร ฟาร์มสัตว์ หลุมขยะ หรือสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่มีกิจกรรมสร้างมลพิษ

หมวดที่ ๓

การศึกษาและพัฒนาคนในลุ่มน้ำ

ข้อที่ ๗ พื้นที่การเมืองภาคพลเมือง

(๑) ให้มีโรงเรียนสิทธิชุมชนลุ่มน้ำยม เพื่อส่งเสริมกระบวนการการเมืองภาคพลเมืองโดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมการใช้สิทธิของพลเมืองในการกำกับการเมืองระบบตัวแทน

(๒) ให้ท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของโครงการต่างๆ งบประมาณประจำปี และมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ

(๓) ให้องค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการพัฒนาศักยภาพและสร้างผู้นำในการดูแลทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่อง

(๔) ให้องค์กรกลุ่มผู้ใช้น้ำ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้นำ "คนดีศรีหัวเมือง" ประจำปี ที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับ ทั้งที่มีชีวิตอยู่และเสียชีวิตไปแล้ว เพื่อเป็นแบบอย่างให้ผู้นำรุ่นต่อไป

(๕) ให้มีตัวแทนภาคประชาชน ร่วมตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานในโครงการพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมืองอย่างจริงจัง

(๖) ให้หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น และชุมชน มีการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ด้วยการจัดสมัชชาลุ่มน้ำ สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการเมืองภาคพลเมืองขึ้นในพื้นที่ อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง นำผลการดำเนินงานมารายงานต่อสาธารณะ และกำหนดวาระร่วมของลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

ข้อที่ ๘ อัตลักษณ์ของพื้นที่และคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(๑) รัฐและชุมชน ต้องส่งเสริมให้อัตลักษณ์ที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีและศาสนา

(๒) อัตลักษณ์ของความเป็นพื้นที่และคนลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง ต้องได้รับการสืบทอดด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม และมีกระบวนการศึกษาทั้งในและนอกระบบ

ข้อที่ ๙ การสร้างความรู้อย่างต่อเนื่อง (ทั้งในและนอกระบบ)

(๑) หน่วยงานรัฐและชุมชน ต้องสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องของคนในชุมชน

(๒) สร้างกระบวนการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของคนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

ข้อที่ ๑๐ การสร้างเครือข่าย

(๑) หน่วยงานรัฐและชุมชน ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการสร้างความเป็นเครือข่ายของชุมชน เพื่อสร้างและค้นหาทรัพยากรในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับชุมชน

(๒) มีการขยายเครือข่ายให้กว้างขวาง สร้างจิตสำนึกและดำเนินการใช้ทางเลือกรูปธรรมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

(๓) มีการเชื่อมโยงองค์กร เครือข่ายภาคี ที่มีเป้าหมายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรน้ำ

หมวดที่ ๔

สิทธิชุมชนและการอยู่ร่วมกันของคนในลุ่มน้ำ

ข้อที่ ๑๑ สิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วม

(๑) จัดให้มีสภาประชาคมลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากตัวแทนประชาชน กลุ่ม องค์กร สภาองค์กรชุมชน เครือข่ายชุมชน ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๒) กรณีมีโครงการหรือกิจกรรมขนาดใหญ่ ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ระบบนิเวศน์ ประเพณี วัฒนธรรมของคนในลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง สภาประชาคมจะต้องมีส่วนร่วมในการศึกษาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) ผลกระทบด้านสุขภาพ (HIA) ผลกระทบทางด้านสังคม (SIA) และต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาประชาคมลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

(๓) ให้มีเครือข่ายการเมืองภาคพลเมืองลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

หมวดที่ ๕

ลักษณะทางสังคมและวิถีชีวิตของคนในลุ่มน้ำ

ข้อที่ ๑๒ ประเพณีวัฒนธรรม

หน่วยงานรัฐและชุมชนต้องสนับสนุน ส่งเสริมการฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรม ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับคนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

ข้อที่ ๑๓ วิถีชีวิต

หน่วยงานรัฐและชุมชนต้องสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิโนเวศน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง โดยให้ความสำคัญกับวิถีชีวิตที่เรียบง่ายสอดคล้องกับหลักศาสนา การดำเนินโครงการใดๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน รัฐต้องมีการทบทวนและสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้ตัดสินใจ

ข้อที่ ๑๔ ภูมิปัญญา

หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่นและชุมชน ต้องร่วมมือกันสนับสนุน ส่งเสริมการจดทะเบียนภูมิปัญญาและการใช้ภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงกระบวนการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ข้อที่ ๑๕ ศาสนา

หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น ท้องที่และชุมชน ต้องสนับสนุน ส่งเสริมวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับมิติศาสนา ส่งเสริมการสร้างวัฒนธรรมการช่วยเหลือกันระหว่างศาสนาต่างๆ ที่มีในพื้นที่ลุ่มน้ำ

ข้อที่ ๑๖ การประกอบอาชีพ

(๑) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพึ่งตนเอง

(๒) ไม่สนับสนุนโครงการของรัฐหรือเอกชน ต่างชาติ ที่ทำลายชุมชนระบบนิเวศน์ ประเพณี วัฒนธรรม และความมั่นคงทางด้านอาหารและอาชีพ

(๓) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม การพึ่งตนเองด้วยวิธีการและหลักการสหกรณ์ สนับสนุนส่งเสริมการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

(๔) ส่งเสริมและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอาชีพหลักของชุมชน ด้วยการปกป้องพื้นที่ทำนาทำสวน ไม้ผล ฯลฯ

(๕) สร้างอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับคนในพื้นที่ลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงปัญญา ฯลฯ

หมวดที่ ๖

การบริหารจัดการธรรมนุญบนฐานการมีส่วนร่วม

ข้อ ๑๗ การบริหารจัดการบนฐานการมีส่วนร่วมโดยมีรูปแบบที่เหมาะสมกับคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ

(๑) ให้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง เป็นกองทุนกลางเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นฟูลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง และรวมไปถึงการขับเคลื่อนธรรมนุญลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

(๒) ให้มีการจัดตั้งกองทุนลูก เช่น กองทุนเยียวยาเพื่อแก้ปัญหาภัยพิบัติ กองทุนสัตว์น้ำ/สัตว์ป่า กองทุนอนุรักษ์และส่งเสริมการกระจายพันธุ์กรรมท้องถิ่น ฯลฯ

(๓) ระดมทุนด้วยการพึ่งตนเอง เช่น จัดคอนเสิร์ตระดมทุน รวบรวมย่อนยุค ทำบุญทอดผ้าป่า ปลุกผักแลกปลา เลี้ยงน้ำชากาแฟ จำหน่ายของที่ระลึก (เสื้อยืด CD ฯลฯ) หรือธุรกิจเพื่อสังคม รวมถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. แต่ละหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการระดมทุน

(๔) ให้ อบท. และหน่วยงาน สนับสนุนงบประมาณในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๕) ขอกการสนับสนุนการสมทบทุนหรือบริจาคจากกลุ่ม/องค์กรในพื้นที่ วัด องค์กรเอกชน ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ องค์กรนานาชาติ หน่วยงานของรัฐ โดยมีเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ที่เห็นพ้องกันระหว่างผู้ให้และผู้รับ

ข้อ ๑๘ กลไกและองค์ประกอบระดับลุ่มน้ำ ในการบริหารจัดการ

กลไกหลักที่ใช้ในการบริหารจัดการธรรมนุญ ให้ใช้กลไกหลักในการขับเคลื่อนที่มีในชุมชนในรูปแบบต่างๆ ได้แก่

(๑) จัดให้มีกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายฯ โดยมีเป้าหมายเดียวกันในการอนุรักษ์และพื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำยมมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินงาน

(๒) จัดให้มีกลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายฯ มีหน้าที่ในการอนุรักษ์และพื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ลุ่มน้ำ เป็นกลไกประสานและขับเคลื่อนธรรมนุญลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง

(๓) ส่งเสริมให้กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายฯ จัดตั้งเป็นองค์กรและเข้าร่วมกับองค์กรผู้ใช้น้ำในเขตพื้นที่ที่เครือข่ายมีสิทธิ์

(๔) จัดให้มีสภาประชาคมลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง และนำปัญหาที่มีข้อขัดแย้งนำมาสู่การแก้ไข

(๕) จัดตั้งสมาคมลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง ในการจัดการดูแลและบริหารจัดการลุ่มน้ำยมในตำบลหัวเมือง รวมไปถึงการบริหารจัดการกองทุน

บทเฉพาะกาล

บรรดาการใด ๆ ที่ได้รับรองไว้ในธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง ฉบับพุทธศักราช ๒๕๖๔ ว่าเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๖ และ ๖๓ ว่าด้วยสิทธิชุมชน รวมทั้งการกระทำที่เกี่ยวเนื่องกับกรณีดังกล่าว ไม่ว่าก่อนหรือหลังวัน ประกาศใช้ธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง ให้ถือว่าการกระทำนั้นชอบด้วยธรรมนูญฉบับนี้ กำหนดให้คณะกรรมการองค์กรผู้ใช้น้ำ เทิดด้วยท่า น้ำชุมชนบ้านวังพอน เป็นคณะกรรมการผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรมนูญฉบับนี้โดยไม่มีวาระ คณะกรรมการผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรมนูญสามารถแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิได้ตามความเหมาะสม และสามารถออกข้อบัญญัติประกอบธรรมนูญฉบับนี้ได้ พร้อมสรรหาผู้ปฏิบัติตามข้อบัญญัติดังกล่าว เนื้อหาในธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง ฉบับนี้สามารถขอแก้ไขเพิ่มเติมได้ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการผู้ดำรงไว้ซึ่งธรรมนูญไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๕ แต่ต้องไม่ขัดกับข้อบัญญัติเดิมที่มีอยู่ และกำหนดให้สามารถแก้ไขเพิ่มเติมได้หลังจากวันที่ประกาศใช้ไปแล้วไม่น้อยกว่า ๑๘๐ วัน เหตุผลในการจัดทำธรรมนูญจัดการน้ำตำบลหัวเมือง เพื่อเป็นเครื่องมือในการวางกรอบระเบียบ กติกาของชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้อง สำหรับใช้เป็นมาตรการในการปฏิบัติเพื่อการจัดการน้ำ และอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาและการดำเนินงานในด้านการจัดการน้ำของอบต.หัวเมืองต่อไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖

(ลงชื่อ)

(นายสมพล พุ่มพวง)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเมือง

ผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง (output):				
ผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง	จำนวน	หน่วยนับ	รายละเอียดผลผลิต (พร้อมแนบหลักฐาน)	ผลผลิตเชิงคุณภาพ
1. พัฒนากำลังคน	๓๐	คน	- เกษตรกรผู้ใช้น้ำ และ องค์กรผู้ใช้น้ำ	- มีความรู้ความเข้าใจใน การจัดตั้งองค์กรผู้ใช้น้ำ และจดทะเบียนตามกฎหมาย กระทรวง - จัดทำข้อมูลพื้นฐานของ ชุมชนเพื่อรองรับการ บริหารจัดการน้ำ - ร่วมกันจัดแก้ไขปรับปรุง ธรรมนูญจัดการน้ำชุมชน ให้เป็นที่ยอมรับและใช้ ร่วมกัน
2. บทความวิจัย	๑	เรื่อง	ข้อบทความวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหาร ท้องถิ่นในการจัดการน้ำ แบบมีส่วนร่วมตาม ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วน ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่	บทความวิจัยที่ตีพิมพ์ลง วารสารที่ได้รับการยอมรับ
3. เครือข่าย	๔	เครือข่าย	อบต. ป่าแดง อบต. กาญจนา อบต.นาจักร และ เทศบาลตำบลช่อแฮ ได้นำ องค์ความรู้จากงานวิจัยไป เป็นแนวทางการจัดการน้ำ ในพื้นที่	มีการจดทะเบียนองค์กร ผู้ใช้น้ำของกลุ่มเกษตรกร อบต.นาจักร จำนวน ๑ กลุ่ม
4. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ หรือ เทคโนโลยี / กระบวนการใหม่ หรือ นวัตกรรมทางสังคม	๑	ต้นแบบ	ธรรมนูญจัดการน้ำชุมชน ตำบลหัวเมือง	ต้นแบบธรรมนูญจัดการ น้ำชุมชน ๑ ต้นแบบ
5. แบบผลิตภัณฑ์ หรือ เทคโนโลยี/กระบวนการ ใหม่ หรือ นวัตกรรมทาง สังคม - เทคโนโลยีใหม่/ กระบวนการใหม่ ระดับ ภาคสนาม	๒	กระบวนการ	๑. กระบวนการจัดทำ ธรรมนูญจัดการน้ำท้องถิ่น ขององค์การบริหารส่วน ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๒. กระบวนการเรียนการ สอนในรายวิชา การเมือง กับการพัฒนาท้องถิ่น สำหรับนิสิตสาขารัฐศาสตร์	๑. การออกแบบการมีส่วน ร่วมในการจัดการน้ำแบบ มีส่วนร่วมตามธรรมนูญ จัดการน้ำท้องถิ่นของ องค์การบริหารส่วนตำบล หัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ๒. กระบวนการการ บรรยายบูรณาการความรู้

ผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง (output):				
ผลผลิตที่เกิดขึ้นจริง	จำนวน	หน่วยนับ	รายละเอียดผลผลิต (พร้อมแนบหลักฐาน)	ผลผลิตเชิงคุณภาพ
			(การเมืองการปกครอง) สามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอนสำคัญที่มุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ทางทฤษฎีเข้ากับการศึกษาเชิงปฏิบัติ	ทาง ทฤษฎี เข้า กับ การศึกษาเชิงปฏิบัติ โดยให้นิสิตเข้าใจหลักการพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำในท้องถิ่น และบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนา และใช้กรณีศึกษา: บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลหัวเมือง นำเสนองานวิจัยที่ศึกษา "บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในตำบลหัวเมือง" เป็นกรณีศึกษา การศึกษานอกสถานที่: เยี่ยมชมพื้นที่ศึกษา จะช่วยให้ นิสิต เห็นภาพชัดเจน ของ บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในบริบทจริง และ เข้าใจ ถึง ความสำคัญ ของ การจัดการน้ำที่สอดคล้องกับ การพัฒนาท้องถิ่น
ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง (outcome): ๑) เกิดธรรมเนียมธรรมาภิบาลในการจัดการน้ำชุมชนและเป็นที่ยอมรับและใช้ร่วมกันของคนในชุมชนตำบลหัวเมือง ๒) ลดความขัดแย้งในการแย่งน้ำกันใช้ของคนในชุมชนตำบลหัวเมือง ๓) เกิดการจัดทะเบียนองค์กรผู้ใช้น้ำเพิ่มขึ้น ๒ องค์กร ๔) มีทักษะและองค์ความรู้ในการเขียนโครงการเพื่อยื่นของบประมาณมาพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้ ๕) เกิดเครือข่ายในการจัดการน้ำในจังหวัดแพร่เพิ่มขึ้นอย่างน้อย ๔ เครือข่าย และ ๕) สร้างพื้นที่เรียนรู้นอกสถานที่ให้กับนิสิตสาขารัฐศาสตร์ โดยใช้พื้นที่ตำบลหัวเมือง อำเภอสอง จังหวัดแพร่ เป็นกรณีศึกษาให้นิสิตเห็นกระบวนการจัดการน้ำและการทำงานร่วมกับชุมชนจริง ซึ่งจะช่วยให้ นิสิต เข้าใจสถานการณ์ที่มีการบูรณาการแนวคิดทางการเมืองเข้ากับการพัฒนาในระดับท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะในรายวิชาการเมืองกับการพัฒนาท้องถิ่น				
ผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง (impact): ๑) การประสานงานในการลงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึกมีความล่าช้า เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ติดภาระกิจและต้องนัดหมายหลายครั้ง จึงต้องใช้เวลากว่าหลายวันในการดำเนินการเพื่อลงพื้นที่และเก็บข้อมูลเชิงลึก ๒) ด้านระยะเวลาที่มีจำกัดในการดำเนินกิจกรรมในการวิจัยในบางกิจกรรมที่อาจไม่เพียงพอต่อการลงพื้นที่				

ภาคผนวก ฉ.
ประวัติคณะผู้วิจัย

ประวัติหัวหน้าโครงการ

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : ดร.เขมิกา วรวิธวุฒิกุล
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐ โทร. ๐๕๔ - ๖๔๖๕๘๕
- การศึกษา : ศศ.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
 : วท.ม. (การพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน) มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 : พร.ด. (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ผลงานทางวิชาการ : - วิธีวิทยาการบริหารงานวิจัยท้องถิ่นที่เหมาะสมต่อการพัฒนา
 รูปแบบการจัดการที่ดินและทรัพยากรโดยชุมชนภูมินิเวศ
 วัฒนธรรมภาคเหนือ (ผู้ร่วมวิจัย)
 - การสืบทอด ภูมิปัญญา “ก๊บลอน” แบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน
 นาแหลม ตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ (ผู้วิจัย)
 - การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชน
 สัมมาชีพในจังหวัดแพร่ (ผู้ร่วมวิจัย)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

- ชื่อ ฉายา/นามสกุล : นางสาวพรสวรรค์ สุขไมตรี
- ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐ โทร. ๐๕๔ - ๖๔๖๕๘๕
- การศึกษา : รัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
: รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ผลงานทางวิชาการ : - การมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชนวัดหลวงอำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (ผู้วิจัย)
- การขับเคลื่อนระบบธรรมาภิบาลด้วยการสนับสนุนประชาชนให้มีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ (ผู้วิจัย)